কাপুৰুষ মহাপুৰুষ

(কোনো খেদ নাই + নজলা ধূপৰ ইতিকথা)

পদ্ম বৰকটকী

মিত্ৰ এজেন্সি এণ্ড কোং
[illegible] : [illegible]

KAPURUSH MAHAPURUSH : A Twin Assamese Novel, Written by Padma Barkataki and Published by Narendra Nath Das, on behalf of M/s. Mitra Agency & Co., Tinsukia Second Published : February 1984 : **Price Rupees Twenty only.**

॥ প্ৰথম প্ৰকাশ : নৱেম্বৰ, ১৯৮৩ চন
॥ দ্বিতীয় প্ৰকাশ : ফেব্ৰুৱাৰী, ১৯৮৪

তিনিচুকীয়াৰ 'মিত্ৰ এজেঞ্চি এণ্ড কোং'-ৰ হৈ শ্ৰীনৰেন্দ্ৰ নাথ দাসৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত আৰু কলিকতাৰ ৮৩-বি, বিবেকানন্দ ৰোডৰ 'ভাস্কৰ প্ৰিণ্টাৰ্চ'ৰ শ্ৰীৰণজিৎকুমাৰ [illegible]ৰ দ্বাৰা মুদ্ৰিত। প্ৰচ্ছদপট : গণেশ বসু।

মূল্য—কুৰি টকা

ৰুচি, উৎসাহ, ব্যস্ততা
আৰু সহৃদয়তাৰে
মানুহৰ মন কিনিব পৰা
মৰমৰ পৰিক—
(শ্ৰীমান পৰিব্ৰজজীৱন বৰুৱাক)

—পম্ম দাদা।

আঁৰৰ কথা ঃ

অসমত মহাপুৰুষ শ্ৰীশ্ৰীশংকৰদেৱৰ যুগান্তকাৰী বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ বিৰুদ্ধে হিন্দু-ধৰ্মৰ শাক্ত-ধাৰাই ৰাজশক্তিক হাত কৰি জেহাদ্ ঘোষণা কৰা ঐতিহাসিক সত্যক উপন্যাসৰ বিষয়-বস্তু কৰিবলৈ যাওঁতেই "কোনো খেদ নাই"ৰ জন্ম। ৰাজ-যুৱতীয়ে বিতৃষ্ণাৰে অৱজ্ঞা কৰা ৰাণী ফুলেশ্বৰী। সেই ফুলেশ্বৰীৰ সম্ভাব্য জীৱন-চৰিতক কেন্দ্ৰ কৰি বৈষ্ণৱ-শাক্ত-সংঘৰ্ষৰ যি কাহিনী ইয়াত আছে, সেয়া স্বাভাৱিকতে নিতান্ত কল্পনাশ্ৰয়ী। কিন্তু মই ডাঠি ক'ব পাৰোঁ যে বুৰঞ্জীত পোৱা জুমুঠিৰ ওপৰত যে প্ৰলেপ দিয়া হৈছে, সেই সীমাৰ বাহিৰলৈ যোৱা নাই। এই উপন্যাসৰ প্ৰথম প্ৰকাশতে ওলাই পৰিল যে ইয়াত লিপিবদ্ধ কিছুমান ৰজা-ঘৰৰ কথা বহুতে বেয়া পাব পাৰে। সেইবিধ যুক্তিৰ প্ৰত্যুত্তৰো সেই সময়তে দিয়া হৈছিল। কিন্তু এই উপন্যাসেৰে বা আন কোনো লিখাৰে কোনো ৰাজহুৱা ভাবপ্ৰৱণতাক লঘু দৃষ্টিৰে চোৱাৰ কথাটো মোৰ স্বপ্নৰো অগোচৰ। সেয়ে তেনেকুৱা-খিনি কথা এইবাৰ বাদ দিয়া হৈছে।

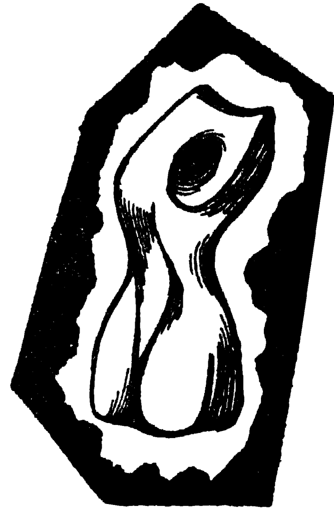
"নজলা ধূপৰ ইতিকথা"ৰ জন্মৰ গুৰিতো এটি সত্য আছে। কলিকতাত থাকোঁতে কথাছবি নিৰ্মাণ কৰাৰ আঁৰত প্ৰযোজকবৰ্গৰ সাধাৰণ অভিনেতালৈকে সকলোৱেই সমুখীন হোৱা বহুত সমস্যা, বিশেষকৈ সমাজ-ব্যৱস্থাই গঢ় দিয়া মনবোৰক কথাছবি নিৰ্মাণ-স্তৰত মুক্ত-সমাজৰ ধ্যান-ধাৰণাই কৰা আঘাত ধৰি ৰাখিবলৈকে "নজলা ধূপৰ ইতিকথা"ৰ বাবে কলম ধৰিছিলোঁ। চিনেমা-জগতৰ ভিতৰফাল আৰু সেই জগতৰ বিভিন্ন ব্যক্তিক চিনি পোৱা আৰু জনাৰ সুযোগ পাইছিলোঁ সমাদৃত সুহৃদ ড. ভূপেন হাজৰিকাৰ মাৰফৎ। এই উপন্যাসকো কিছুমানে সন্দেহৰ ওপৰত ভেটি কৰি চিনেমা-জগতৰ একাধিক ব্যক্তিৰ সঁচা কথাকে লিখা বুলি ভাবিছিল। কিন্তু সুখৰ বিষয় যে সেই সন্দেহ স্থায়ী নহ'ল।

এই যুগল উপন্যাসক "কাপুৰুষ মহাপুৰুষ" নামকৰণেৰে নৱপ্ৰকাশ কৰাৰ পৰিকল্পনা, গ্ৰন্থখনিৰ নামকৰণকে আদি কৰি সকলোখিনি কৃতিত্বৰ গৰাকী শ্ৰীনৰেন্দ্ৰ নাথ দাস (তিনিচুকীয়াৰ বিখ্যাত অসমীয়া গ্ৰন্থ প্ৰকাশক 'মিত্ৰ এজেঞ্চি এণ্ড কোং'-ৰ অধ্যক্ষ)। সমান্তৰিক, শ্ৰীদাসৰ গ্ৰন্থ-প্ৰকাশত

সুৰুচি, অসমীয়া বানান নিৰ্ভুলকৈ ছপা কৰাত আক্ৰোহ আৰু লেখকৰ প্ৰতি সহৃদয়তাক স্বীকাৰ কৰাত কৃপণালি কৰোঁ বুলি কৃতকাৰ্য হ'ব নোৱাৰিলোঁ। কাপুৰুষ নে মহাপুৰুষ? নে মহাপুৰুষ শব্দটোৰ ব্যৱহাৰ ব্যংগাত্মক? মই শ্ৰীদাসক সুসুধিলোঁ। আপোনালোকেও মোক সুসুধিব। নেপথ্যৰ ইমানেই প্ৰকাশযোগ্য।

আপোনাৰ

[শ্ৰীমতী ইন্দিৰা বৰকটকী (কথাচন্দ, গুৱাহাটী-৭৮১০০৩)-ৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত]

কোনো খেদ নেই

॥ আত্ম-পক্ষ ॥

(*bygone ages of the world were actually filled by living men*
......Scott)

উটি অহা জগা-কাঠ এডোখৰেৰো জীৱনৰ ইতিহাস আছে : কোনোবা নিজান পৰ্বতীয়া গছৰ ডালত পৰি থকা এহাল পখীৰ প্ৰেম-উন্মাদনাই সৰাই দিয়া সেই গছৰ গুটি এটিয়েই হয়তো গছ হৈছিলগৈ, পুৱাৰ ৰ'দ, বাৰিষাৰ ধুমুহা, ডালত পখীৰ কলৰৱ আদি সুখ-দুখৰ মাজেদি জীৱন কটাই এদিন হয়তো বানপানীৰ খুন্দাত শুই পৰিছিল। মেডিকেল কলেজৰ 'anatomy' বিভাগত থকা মানুহৰ কংকালবোৰৰো আছিল একোটা জীৱন। অতীতৰ পৃথিৱীখনতো জীৱন্ত মানুহেই আছিল। সেই মানুহবোৰৰো আছিল সুখ-দুখ-অভিমান-আত্মসন্মান-প্ৰেম-হিংসা-ঈৰ্ষা-প্ৰতিশোধৰ ভাব। ক'ৰবাত কোনোবা পুথিয়ে-পাঁজিয়ে ন্যূনতম শব্দৰ উল্লেখেৰে উপেক্ষা কৰি পেলাই থোৱা অতীতৰ বহুত জীৱনৰ চিন্তাতে প্ৰথম উদয় হৈছিল মানুহৰ আজিৰ সভ্যতা আৰু প্ৰগতিৰ সপোন। তেনেকুৱা যিসকলে লেখকসকলৰ বৰ্ণনাত ঠাই পালে, সেইসকলক আমি আজিও জানো। বাকী আন বহুত উটি গ'ল সময়ৰ সোঁতত—কোনো চিন নৰখাকৈ। কিন্তু সেই বিস্মৃতসকলৰ অৱদান পৃথিৱীৰ কোনো প্ৰগতিবাদীয়ে অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰে। হিংসাৰ জুইত অলেখ অজান বুকুৱে আত্মাহুতি দিয়াৰ সাধনাৰে জন্ম হ'ল অহিংসাৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰা মহামতি বুদ্ধৰ, ৰাজতন্ত্ৰৰ অত্যাচাৰত লাখ লাখ সুন্দৰ প্ৰাণে মৃত্যু বৰণ কৰাৰ পাচত জন্ম হ'ল গণতন্ত্ৰৰ, সমাজতন্ত্ৰৰ।

আমাৰ অতি সাধাৰণ এখন গাঁৱত অতি সাধাৰণ এজনী ছোৱালী আছিল। গাঁৱৰ আন ছোৱালীৰ লগত তাই কাষত কলহ লৈ পানী আনিছিল, সাধাৰণ জোঁক এটা দেখিও ভয়ত উচপ খাই মাকক সাৱটি ধৰিছিল, গাত বড়া-বিহা লোৱা বয়সত মনত জাগিছিল গৰখীয়া প্ৰেম। আজিৰ দৰেই প্ৰেমক মৰ্য্যাদা দিব জনা, প্ৰেমৰ কাৰণে নিজক বলি দিব পৰা এখনি কোমল নাৰী অন্তৰ আছিল তাইৰ : নাম ফুলমতী। কিন্তু ৰাজ-শক্তিৰ একাধিপত্যৰ দিন তেতিয়া, সকলো সুখ-সম্ভোগ ৰজাৰ কাৰণে, সকলো সুন্দৰ বস্তু ৰজাৰ কাৰণে। ৰাজ্যৰ প্ৰজাও আছিল একোটাইত 'বস্তু'। ফুলমতী এটি সুন্দৰ বস্তু। মাকৰ বুকু সুদা কৰি তাইক ৰজাৰ কাৰণে অনা হ'ল। যি ৰজাৰ সম্ভোগৰ কাৰণে শ শ লিগিৰী কুঁৱৰী থাকে, সেই ৰজাৰ হাতত নিজ জীৱন গতাই দিবলৈ কোনোবা পাট-গাভৰুৱে ইচ্ছা কৰিব পাৰে নে?

কিন্তু সেইবোৰ আছিল ৰজাৰ দিন, ৰজাৰ তোষামোদকাৰীৰ দিন, ৰজাৰ প্ৰিয় ভা-ভাওৰীয়াৰ দিন। ফুলমতীৰ বিননিবোৰ চাগৈ ৰাজ-কাৰেঙৰ দেৱালত ঠেকেঙা

লাগি নিযাত হ'ল। অত্যাচাৰত জৰ্জৰিত ফুলমতীৰ কিছুমান বিপ্লৱী কাৰ্য্যই সমসাময়িক বুৰঞ্জীত সাধাৰণ ঘৰৰ ছোৱালীৰ উদ্ধতালি বুলি ঠাই পালে। ভৰ গাভৰু ফুলমতীৰ অকাল মৃত্যুৱেও ৰাজকীয় সমবেদনা লাভ কৰিব নোৱাৰিলে। কেনেকৈ কৰিব? ফুলমতী যে সাধাৰণ ঘৰৰ ছোৱালী, কেনেকৈ স্বৰ্গদেৱৰ সমান স্থান দিব পাৰি? কেৱল তেওঁৰ দিনত লেখা শকুন্তলা, শংখচূড় বধ, আনন্দ লহৰী নামৰ গ্ৰন্থৰ লেখকে ফুলমতীৰ অসাধাৰণ শাৰীৰিক সৌন্দৰ্য্য, বিচাৰবুদ্ধি আদিৰ প্ৰশংসা কৰি গ'ল। ফুলমতীৰ নামত কোনো ৰজাই পুখুৰী নখন্দালে, দৌল নবন্ধালে, কোনো বুৰঞ্জীবিদে ফুলমতীক প্ৰশংসা নকৰিলে।

বুৰঞ্জীৰ বুকুত এই অসামান্যা নাৰীৰ পৰি আছে মাত্ৰ কেইটুকুৰামান আধা-পোৰা হাড়; সিও চিনিব নোৱাৰাকৈ বিকৃত। কিন্তু, যেনেকৈ মানুহৰ কংকাল এটাৰে এটা জীৱন্ত মানুহ—প্ৰাণ-প্ৰেম-মন-ৰূপ থকা এটা জীৱন্ত মানুহ—কল্পনা কৰিব পাৰি, তেনেকৈ বুৰঞ্জীৰ সেই আধা-পোৰা হাড়েৰেও ফুলমতীৰ জীৱন-কাহিনী কল্পনা কৰিব পাৰি। সেই সময়ৰ ৰজা-ঘৰৰ কাণ্ড-কাৰখানা, সেই সময়ত শাক্ত-ধৰ্মৰ প্ৰাধান্য বিস্তাৰৰ চেষ্টা আৰু ফুলমতীৰ পিচৰ ইতিহাসৰ গতি লক্ষ্য কৰি, সেই সময়ৰ মানুহৰ মনৰ ভাবৰ প্ৰতীক কৰি জীৱন্ত ৰূপত কল্পনা কৰিব পাৰি ফুলমতীক। আৰু তাকে কৰিবলৈ এই সম্ভাব্য জীৱন-কল্পনাৰূপী উপন্যাসত চেষ্টা কৰা হৈছে। তাকে কৰিবলৈ যাওঁতে কেৱল ফুলমতীৰ জীৱনৰ গতি নিয়ন্ত্ৰণ কৰা ঘটনাখিনি লৈ বাকী অদৰকাৰী বহুত কথা বাদ দিয়া হৈছে। পুৰণি বুৰঞ্জীমূলক উপন্যাস পঢ়োঁতে বাদ দি পঢ়িবলগীয়া বৰ্ণনাখিনিৰ বিষয়ে মই সম্পূৰ্ণ সজাগ। পৃথিৱীৰ বহুত শ্ৰেষ্ঠ উপন্যাস বৰ্ণনা-বাহুল্যৰ কাৰণে আজি যে প্ৰায়বোৰ পাঠকেই পঢ়িবলৈ আমনি পায়, সেইটোও মই জানো। এই বিষয়ত চমাৰ্চেট মোমৰ এটা উক্তি মই বিশ্বাস কৰোঁ: In the past readers seem to have wanted their novels very long, and the author was often hard put to it to provide more matter for the printer than the story he had to tell require. He hit upon one easy way to do this. Into his novel he inserted stories, long enough to be called novelettes which had nothing to do with his theme. [প্ৰায় পাঁচশমান চৰিত্ৰ থকা বিৰাট শ্ৰেষ্ঠ উপন্যাস 'ওৱাৰ এণ্ড পিচ' পঢ়োঁতে ধৈৰ্য্যৰ লগত মোৰ খকাখুন্দা মই কেতিয়াও পাহৰোঁ]।

হয়, সম্ভাব্য জীৱন-কল্পনা হে, জীৱন-কথা নহয়। সেই দিনত, অসমৰ স্বৰ্গদেও-সকলৰ ৬০০ বছৰীয়া ৰাজত্ব-কালত, এজনী সাধাৰণ অসমীয়া ছোৱালীয়ে ৰাজ-ক্ষমতা হাতত পোৱাটো এক অপাৰ বিস্ময়। অসমৰ ৰাজত্বত বিৰল 'ছত্ৰ-ভংগ যোগ' অৱতাৰণা কৰি ফুলমতীক ৰাণী কৰাৰ গুৰিত কিবা অভিসন্ধি নিশ্চয় আছিল। আৰু, ফুলমতীৰ মৃত্যুৰ প্ৰায় ৩৮ বছৰ পাচত হোৱা মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহৰ কাৰণে ফুলমতীক অপৰাধী কৰাৰ গুৰিতেও কিবা সত্য গোপন হৈ থাকিল। বুজিব পাৰি যে সেই সময়ত শৈৱ-শাক্ত-বৈষ্ণৱ ধৰ্মমতৰ প্ৰাধান্য স্থাপনৰ প্ৰতিযোগিতাত অসমৰ

এক বিৰাট যুদ্ধক্ষেত্ৰত পৰিণত হৈছিল। ৰাজকীয় ভোগ-বিলাসৰ কাৰণে শৈৱ-শাক্তৰ সেই কালৰ নীতি-নিয়ম উপযোগী আছিল। কেৱল ভোগ-বিলাসৰপৰা আঁতৰাই মানুহৰ সামূহিক চৰিত্ৰ গঢ়িবলৈ চেষ্টা কৰা বৈষ্ণৱ-ধৰ্মক হে ৰাজ-শক্তিয়ে সন্দেহৰ চকুৰে চাইছিল। [সাধাৰণ প্ৰজাৰ ঐক্যবদ্ধ শক্তিক ৰাজতন্ত্ৰই সদায় ভয় কৰি আহিছে]। উল্লেখযোগ্য যে ৰজাই অতি সাধাৰণ অপৰাধত শঙ্কৰদেৱক নাপাই ধোঁৱায়েকক নি চাউডাঙৰ হতুৱাই কটায়।

ইতিহাসে নিষ্ঠুৰভাৱে উপেক্ষা কৰি এৰি থোৱা শ্ৰীমতী ফুলমতীৰ মৃত দেহৰ আধা-পোৰা হাড়কিডালৰ ওপৰত সম্পূৰ্ণ সম্ভাব্য-কল্পনাৰ বৰণ সানি এই উপন্যাসক ৰূপ দিয়া হৈছে। কিন্তু তাকে কৰিবলৈ যাওঁতে বুৰঞ্জীত থকা সামান্য কথাকিটাকে জুমুঠি হিচাপে লোৱা হৈছে। যেনে, ফুলমতী ৰজা-ঘৰলৈ অহা বিষয়ে কেবাটিও মত আছে। কোনোৱে কয়, ৭৮ বছৰীয়া ফুলমতীৰ ৰূপ-গুণত মোহ গৈ ৰজাই তেওঁক লিখিৰী কৰি আনে। ৭৮ বছৰীয়া ছোৱালী এজনীৰ গাত ৰজাৰ মনক মুহিব পৰা কি যৌবন-সুলভ ৰূপ-গুণ থাকিব পাৰে? সতিকে মুহিব পৰা বয়স লোৱা হৈছে।

মোতকৈ বেছি অনুসন্ধিৎসু পাঠক-পাঠিকা আছে বুলি মই জানো। বা, মই ভুল ভাবিছোঁ বুলি ভাবিব পৰা মানুহো আছে। সেইসকলৰ সুবিধাৰ কাৰণে কওঁ— এই সম্ভাব্য-জীৱন-কল্পনা লিখিবলৈ লোৱাৰ আগতে বহুত বুৰঞ্জী আৰু আন গ্ৰন্থৰ পাত লুটিয়ালোঁ আৰু তাৰ মাজৰ অলিখিত সম্ভাব্য কথাখিনি বুজাৰ চেষ্টা কৰিলোঁ। তাৰে কেবাখনিৰো উদ্ধৃতিও ইয়াত আছে। সেইবিলাকৰ ভিতৰত প্ৰধান কিখন এয়া :

১। ডঃ সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞাৰ—(ক) Tungkhungia Buranji, (খ) An Assamese Nurjahan, (গ) বৈষ্ণৱ পীড়ন (১ম বছৰ আসাম বান্ধৱত প্ৰকাশিত প্ৰবন্ধ), (ঘ) ৰমণী গাভৰু।

২। ডঃ মহেশ্বৰ নেওগৰ—(ক) শ্ৰীশ্ৰীশংকৰদেৱ, (খ) অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা।

৩। ডঃ বাণীকান্ত কাকতিৰ—(ক) Mother Goddess Kamakhya; (খ) পুৰণি কামৰূপৰ ধৰ্মৰ ধাৰা।

৪। কৃতিৰাম হাজৰিকাৰ—পদ্য-বুৰঞ্জী।

৫। বেণুধৰ শৰ্মাৰ—ৰাংপতা।

৬। ক্ষেত্ৰধৰ বৰগোহাঁইৰ—ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰী (৬ষ্ঠ বছৰ "আলোচনী"ত লিখা প্ৰবন্ধ)।

৭। ডঃ মহানন্দ বৰুৱাৰ—আসাম ৰজাৰ ৰাজভৱনৰ ঐতিহাসিক বিৱৰণ (১ম আৰু ২য় বছৰ "আলোচনী"ত প্ৰকাশিত ধাৰাবাহিক প্ৰবন্ধ)।

৮। হৰকান্ত বৰুৱা সদৰামিনৰ—আসাম বুৰঞ্জী।

৯। পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ—অসমৰ বুৰঞ্জী।

১০। সৰ্বানন্দ ৰাজকুমাৰৰ—ৰবৰজা (১ম বছৰ 'সাৰথি'ত লিখা প্ৰবন্ধ)।

আৰু, সেইটো আছিল বুৰঞ্জী। লগতে বহুতবে সৈতে আলচো কৰা হৈছে।

এই সকলোবোৰ নথি-পত্ৰৰ ওপৰত চকু ফুৰাই লৈ বুৰঞ্জীয়ে দোষী সাব্যস্ত কৰি এক পক্ষীয় ৰায় দি যোৱা ফুলমতীৰ পক্ষ লৈ বিবাদীপক্ষৰ উকিলৰ দৰে মই ৰূপ দিয়া এই জীৱন উপন্যাসৰ প্ৰতিটো যুক্তিৰ সাক্ষী হ'ব আজিৰ অসমীয়া গাভৰুৰ মন, আজিৰ অসমীয়া ডেকাৰ মন। কাৰণ, আজিৰ অসমীয়া গাভৰু-ডেকাৰ মন সেই দিনৰ ডেকা-গাভৰুৰ মনৰে উত্তৰাধিকাৰী। আজিৰ অসমীয়া গাভৰুৱে সহ্য কৰিব নোৱাৰা কথাটো অসমীয়া গাভৰুৱে সেইদিনতো সহ্য কৰিব নোৱাৰিছিল—মাত্ৰ ২০০ বছৰমান সময়ৰ ব্যৱধান হে।

মোৰ কথা ইমানেই, এতিয়া মোৰ ফুলমতীক—'অ' আমাৰ ফুলমতীক—লগ পাওক, আৰু, পাৰে যদি, সেই দিনৰ অসময়ৰ অসমীয়া সাধাৰণ ছোৱালীৰ ৰূপ, বুদ্ধি, সাহস, সতীত্ব, অনুৰাগ আৰু জীৱন আহুতি দিয়াৰ আদৰ্শক বুৰঞ্জীৰ নিৰ্মম আখৰৰ ঢাকনি দাঙি চাই গৌৰব বোধ কৰক।

[signature]

এই সংস্কৰণত উপন্যাসখনিৰ ভালেখিনি কথা সলোৱা হৈছে—প্ৰয়োজন বুলি ভৰা কাৰণে।

॥ প্রথম অধ্যায় ॥

॥ প্ৰস্তাৱনা ॥

পানেভীখাটত ৰাজ-পৰিচ্ছদ-পৰিহিত ৰজা শিৱসিংহ। ভুকাষে ভৰ-যৌৱনা অপৰূপা লিখিৰী, হাতত চোঁৱৰ। সমুখত আঁঠু লৈ ৰূপচন্দ্ৰ বৰবৰুৱা। বৰবৰুৱাৰ আগমন কেইটামান বিচাৰৰ ৰায় ৰজাৰদ্বাৰা অনুমোদনাৰ্থে।

"সেই চোৰটোক তেন্তে নটচা শূলত........"

"এৰা।"

"ৰাজ-কাৰেঙৰ সীমাত বৈ শাও দিয়া পোহাৰীজনীৰ জিভা কটাৰ আদেশ..?"

"কটা হওক।"

"আৰু, সেই গাঁওধনৰ· ·...."

"বৰবৰুৱা, পুনাই এইবোৰ আমনি নিদিব। প্ৰজাই দোষ কৰিবই আৰু ৰজা-ঘৰে শাস্তি দিবই লাগিব। আগৰ স্বৰ্গদেৱে বিহি যোৱা শাস্তিকে চাই এতিয়াও শাস্তি বিহিব লাগে। এইবোৰ পাত্ৰ-মন্ত্ৰীৰে আলচ কৰি আপোনালোকেই কৰিব। মোৰ বাতিও টোপনি অহা নাই। কোনো ৰাজ-কাৰ্য্য কৰাৰ আজি ইচ্ছা নাই।"

"স্বৰ্গদেও অসুস্থ যদি বেজবৰুৱাক তুৰন্তে পঠিয়াই দিওঁ!"—বৰবৰুৱাৰ কণ্ঠস্বৰত সঁচা-আগ্ৰহৰ সুৰ।

হাঁহি এটা ওলাবলৈ ধৰওতাই ৰজাৰ মুখৰ ভিতৰতে মৰি থাকিল। মৃদু হাঁহিৰ বোলেৰে কথাত ৰহণ লগাই স্বৰ্গদেৱে ক'লে :

"অসুস্থ ঠিকেই, কিন্তু বেজবৰুৱা? টোপনি আহে ক'বপৰা বৰবৰুৱা? একেকিজনী লিখিৰীৰ হাতবোৰে দেহক আৰাম দিব নোৱাৰা হৈছে। অসুস্থ হলেও সদায় ভাল লাগে জানো বৰবৰুৱা? ঔষধ হিচাপে দুই-এজনী লিখিৰী যোগাৰ কৰক। আপুনিয়েই মোৰ বিশ্বাসী ভাণ্ডাৰীয়া। এইবোৰ কথা আনক কেনেকৈ কওঁ? এই পুৰণি লিখিৰীহঁতৰ হাতবোৰ শিল যেন লগা হৈছে।"—নিজৰ হাস্যৰস নিজে উপভোগ কৰি ৰজাই চোঁৱৰ বুলোৱা লিখিৰীহঁতলৈ কেৰাহিকৈ চাই বৰবৰুৱাক লক্ষ্য কৰি হাঁহি দিলে। নতুন কোনোবা গাভৰু ছোৱালী বাপেক-মাকৰ বুকুৰপৰা কাঢ়ি আনি ৰাজকাৰেঙত লিখিৰী কৰাৰ পৰ্ব ৰজাৰ এনেৰ কথাতে আৰম্ভ হৈ গ'ল। ৰাজ্যত প্ৰজা থাকিব লাগে কেৱল ধুনীয়া গাভৰু জন্ম দিবলৈ আৰু ৰণত মৰিব পৰা ডেকা জন্ম দিবলৈ। এই অলিখিত নীতি এসময়ত আছিল প্ৰায়বোৰ ৰজাৰে অতি প্ৰিয়। সেই নীতি আৰু ৰজা শিৱসিংহই বাদ দিলে——ৰণ-বিগ্ৰহ বাদ দি ডেকাৰ আৱশ্যক নোহোৱা কৰি।

অনন্তপালমে মন্দিৰত নাচৰ আয়োজন কৰি তাত বজাই নিজে গৈ গায়ক বছাৰ ব্যৱস্থা কৰাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি দি ৰবৰকৰা আঁতৰি গ'ল। ক'ৰবাৰ কোনোবা অজান গায়ক এই ৰাজপ্ৰাসাদত নিকৰুণভাৱে অনন্তপালমে জীৱন বিলাবলৈ আহিব বুলি জানি চৌৰৰ বুলোৰা ফুই লিগিৰীৰ নিজ অভিজ্ঞতালব্ধ বেদনাত হাতৰ চৌৰৰ থম্ভেকলৈ শুদ্ধ হৈ গ'ল।

আৰু আৰম্ভ হ'ল অসমত স্বাধীন ৰাজত্বৰ অন্তমুখী গতি। গদাধৰ সিংহ আদি মহাপ্ৰতাপী ৰজাসকলৰ ঐতিহ্য ৰক্ষাৰ প্ৰচেষ্টা শিৱসিংহই এদিনলৈও কৰাৰ কোনো প্ৰমাণ ইতিহাসত নাই।

॥ এক ॥

"উঃ……এই মৰতী ডাংকাটী·· এই হেই ছুঘূৰিলি নে? ···আও দেখিছা তাইৰ অতপালিখন। · এই মৰতী ··"

ৰূপৰামৰ গালি-শপনিলৈ ক'ৰ কাণ দিয়ে চেঁউৰীয়ে। নেজ দাঙি চপলিয়ালে তাই—হাবি-পথাৰ ডুফাল কৰি। দৌৰি দৌৰি ৰূপৰামৰ কোঁপনি উঠিল, থেৰিবলৈ এৰি থিয় হ'ল; কঁকালত হাত দি গৰুজনী দৌৰাৰ ফালৈ দাঁত-মুখ কামুৰি চালে আৰু হাতত লৈ অহা এৰালডাল মাটিলৈ পেলাই দি ভোৰভোৰাই ক'লে:

"ঘ'ত মৰ মৰগৈ। এনেকুৱা গৰু বাঘে নিয়াও ভাল।"

ওচৰতে পাৰ ধৰা জগ-গাঠটুকুৰাতে ৰূপৰাম বহিল। থণ্ডে তাৰ মূৰৰ চুলিৰ আগ আনি কপালত পেলাইছিলহি। কৰডনৰ মাখি-ছাল এৰোৱা ঠাইটুকুৰা সি চুই চালে। 'ইস্, এতিয়া হে বিষাইছে। বৰ খুন্দাটো মাৰিছিল জাওমূৰা মৰতীয়ে।' ওচৰতে হাত মেলি টুকি পোৱা কচু এডাল ছিঙি আনি চেপি চেপি আঠা অকণ লগাই দিলে। কিন্তু তেতিয়াও গৰুজনী যোৱা ফালৈ বাৰে বাৰে চাই মুখেৰে ভোৰভোৰায়ে থাকিল।

বেলি বাগৰিছিল। হাবিখনৰ সিফালে ধাননি পথাৰ আৰু এইফালে এইখন সৌটিকলীয়া গাঁও—শগুণপৰা গাঁও। বজা-ঘৰীয়া নগৰৰ কাষতে থকা এই গাঁওখনিৰ প্ৰায়সকল বাসিন্দাই শিৱভক্ত। এসময়ত ঘৰচেৰেক বৈষ্ণৱো আছিল। এতিয়া নাই। বৈষ্ণৱসকল থাকোঁতে সন্ধিয়া জোৰা নামৰ সুৰে জীৱন-যৌৱন অসাৰ বুলি বুজাই দিছিল, কিন্তু পুৱাৰ বৈষয়িক কৰ্মব্যস্ততাই সন্ধিয়াৰ নামৰ প্ৰভাৱ পাহৰাই দিছিল।

বুঢ়াসকলে কয়, শৈৱ আৰু বৈষ্ণৱসকল মিলিজুলি আছিল একেখন গাঁৱতে। তেওঁলোকৰ মতে, আগৰ দিনত বোলে শৈৱ আৰু বৈষ্ণৱৰ মাজত বিৰোধ আছিল। পিছত উষা-অনিৰুদ্ধৰ কাৰণে শোণিতপুৰত নিজ নিজ ভক্তক ৰক্ষা কৰিবলৈ বিষ্ণু আৰু সদাশিৱ যুদ্ধত অৱতীৰ্ণ হৈ নৰ-মনিচক বুজাই গ'ল—শিৱ আৰু বিষ্ণু দুয়ো সমান শক্তি, ব্ৰহ্মাৰে সৈতে মিলি এই বিশ্বচৰাচৰ সৃষ্টি, পালন আৰু সংহাৰ কৰে। তাৰ পিচৰপৰা বোলে শৈৱ আৰু বৈষ্ণৱৰ বিৰোধ কমি আহিল।

গাঁৱৰ পাতে লাগি থকা এই হাবি হেন ঠাইটুকুৰা বৰ নিজান। কিবা বিভা বিভা লাগে। গাঁৱৰ মানুহ বৰকৈ এই ফালৈ নাহে, আহিলেও হাবিৰ ভিতৰলৈ নোসোমায়। আচলতে কিন্তু এইখন হাবি নহয়—এৰাবাৰী হে। এই এৰাবাৰী এনেকৈয়ে পৰি আছে কোনোবা আগৰ বজাৰ দিনৰেপৰা। বহু বছৰ আগৰ কথা: বাইজ জাগুৰ বাই উঠোঁ উঠোঁ অৱস্থা। কিন্তু সেইবোৰ বজাঘৰীয়া কাৰবাৰ—বাস্তবৈদৰ মানুহৰ মাজৰ হিংসা-হিংসি। বজাঘৰীয়া মানুহ নিজৰ মাজত কটাকটি-মৰামৰি কৰাতে লাগি থাকিল। বাইজক পাহৰিলে। বাইজেও বজাঘৰীয়া কথাত মূৰ সুমাবলৈ সাহ নকৰি চকুৰ আগত দেখা এই নিলাজ কাৰবাৰ ইস্-আস্ কৰিয়েই সহ্য কৰি গ'ল। ইফালে প্ৰজাৰ ফালে চকু দিবলৈ আহৰি নথকাৰ ফলত দেশত দুই প্ৰকৃতিৰ লোকৰ বাজত্ব চলিছিল। হঠাৎ বজাই ভাবিলে, শঙ্কৰ-মাধৱৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্মই

দেশক আৰু দেশবাসীক দুৰ্বল কৰিছে, মাংস-মদ নোখোৱা কাৰণে প্ৰজা হীনবীৰ্য্য হৈছে। গতিকে বৈষ্ণৱ ধৰ্ম যাতৰাই এনে ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিব লাগিব যি ধৰ্মই মদে-মাংসই খাবলৈ দি মানুহক বলৱীয়া বাব হেন কৰি ৰাখে। যেই ভাব, সেই কাম। ৰাজ্যত যতখানে গোসাঁই-মহন্ত আছিল সকলোকে ৰাজাজ্ঞাত নগুৰ শাস্তি দিয়া হ'ল। আউনীআটীৰ গোসাঁই-প্ৰভু পলাল। দক্ষিণপাটৰ অধিকাৰক ধৰাই নি খোঁচ মাৰি চকু দুটা উলিয়াই দিলে। ব্ৰাহ্মণ গণক, কায়স্থ আদি ওখ শ্ৰেণীৰ ৰজাৰ প্ৰিয় লোক সাৰিল। কিন্তু কোচ, কৈৱৰ্ত আদি মানুহ আৰু বৈষ্ণৱ ভকতসকলক নিৰ্বাসন দি, অঙ্গহানি কৰি, প্ৰাণে মাৰি অভাৱনীয় অত্যাচাৰ কৰিলে। সেই সময়তে এই হাবিতলীয়া ঠাইটুকুৰাতে পাঁচজন বৈষ্ণৱ আছিল। শুনা কথাতে, বোলে ৰজাৰ মানুহ আহি এদিন পাঁচোজনকে গৰুৰ নগত সাঙুৰি লৈ গ'ল। তাৰ পাচত তেওঁলোকক বোলে অত্যাচাৰ কৰি মাৰিলেগৈ। তেতিয়াৰেপৰা গাৱঁৰ মানুহে এই ঠাইটুকুৰাৰ গছৰ ডাল এটাও বোলে কটা নাই। এই গাঁৱৰ সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালীয়েও বোলে এই ইতিহাস জানে; মুখে মুখে শুনি মনত ৰাখিছে। সেই হাবিখনৰ কাষে চাই বহি থাকোঁতে এতিয়া কপৰামৰো সেই ইতিহাস মনৰ মাজেদি বাগৰি গ'ল। কিন্তু গৰুজনীৰ ওপৰত তাৰ ইমান গং উঠিছিল যে সেই নিকৰুণ ইতিহাস মনত পৰা বুলিও সি ভালকৈ গমকে নাপালে।

"হেৰ কি ভোৰভোৰাইছ ?"—হঠাতে গইৰৰ মাত শুনি চক খাই উঠিল কপৰাম। কানত কোৰখন পেলাই পথাৰত আলিৰ পাহ কাটি আহিছিল গোৰীনাথ। গোৰীনাথৰ বাপেক ভাল নাচ জনা মানুহ আছিল। এবাৰ শাটীলৈ যাওঁতে ব্ৰাহ্মণ-সজ্জনৰ আগত নাচ দেখুৱাই আশীৰ্বাদ লাভ কৰিছিল—ল'ৰা ছোৱালীৰে ঘৰ ভৰি পৰিবলৈ। গোৰীনাথৰ বাপেকে ভাৱিত্তৰে জনাইছিল, বিয়াৰ তিনি বছৰ পাচতো তেওঁ অপুত্ৰক বুলি। ব্ৰাহ্মণে আশীৰ্বাদ দি কৈছিল: তুমি শিৱভক্ত হ'ব পাৰা, কিন্তু দেৱীৰ নামত আশীৰ্বাদ দিছোঁ। গতিকে দেৱীৰ নামত ভক্তি ৰাখি কন্যা হ'লে গোৰী আৰু পুত্ৰ হ'লে গোৰীনাথ নাম ৰাখিবা। নহ'লে দেৱী অসন্তুষ্টা হ'লে অমঙ্গল হ'ব। নিৰীহ ধৰ্মভীৰু গোৰীনাথৰ বাপেক ভাটীৰপৰা ঘূৰি আহি শুনিলে, ঘৈণীয়েক সন্তান-সম্ভৱা বুলি। ঘৈণীয়েকক ব্ৰাহ্মণৰ আশীৰ্বাদৰ কথা বিৱৰি ক'লে। কিন্তু দেৱী-পূজাৰ নামত কামাখ্যাত মদ-মাংস-নাৰী লৈ যি লীলা-খেলা হোৱাৰ কথা তেওঁ দহৰ মুখে শুনি আহিছে, তাৰ পাচত সেই দেৱীৰ প্ৰতি ভক্তি নহ'ল তেওঁৰ। ঘৈণীয়েকে কিন্তু কৈছিল, সেইসকল ব্ৰাহ্মণৰ গোসাঁনী বৰ কালিকা নগা। তেওঁলোকৰ আশীৰ্বাদতে সন্তান হোৱাৰ আশা দেখা হৈছে যেতিয়া তেওঁলোকৰ মতেই নাম ৰখা উচিত। নামটো ৰাখিলেই আমি কিবা বিধৰ্মী হম নে? গোৰীনাথৰ বাপেক কিন্তু মান্তি নহ'ল; ক'লে: "সিইত মহাপাপী।" তাৰ পিচদিনাই গোৰীনাথৰ বাপেক বিচনাত পৰিল আৰু একেলেখাৰিয়ে তিনি দিনীয়া জৰত সিফালীয়া হ'ল। তাৰ সাত মাহ পাচত সন্তান জন্ম হ'লত স্বামীহাৰা মাতৃয়ে পুতেকৰ অমঙ্গল হোৱাৰ ভয়ত ব্ৰাহ্মণৰ ইচ্ছা মতেই নাম ৰাখিলে গোৰীনাথ। কিন্তু গাঁৱৰ

মানুহৰ মুখত 'গোৰীনাথ' নামটো বৰ ভাৰ; গতিকে একমাত্র আয়েকৰ বাহিৰে গাঁৱৰ সকলোৰে তাক 'গৰৈ' বুলি মাতে।

"এ নক'বি ....." বিৰক্তিৰে মুখ বিকটাই, নাখি-ছাল এবোৱা কৰঙনত চকু থৈ গৰৈলৈ নোচোৱাকৈয়ে ৰূপৰামে ক'লে। সিইত দুয়োটা কান-সমনীয়া। কিন্তু ১৮ বছৰীয়া চঞ্চল ডেকা গোৰীনাথ সেই গাঁৱৰ ডেকামখাৰ মুৰব্বী। মুখখন বৰ চোকা তাৰ। এদিন বোলে তাৰ উৎপাতত অসহ্য হৈ কোনোবা এজনে কৈছিল, "কমটো নহয় তই; পাবোঁতেনো ওপজাৰ আগতে বাপেৰৰ মুখটো খালি নে।" গোৰীনাথে বোলে উত্তৰত কৈছিল, "মহাভিকত যোৱা বাতি দেখিলোঁ কেৰাজনবো মুৰ খাম বোলে। তাবে ভিতৰত বোপাইৰ পাচতে আপোনাৰ পাল বোলে।" .. ...এতিয়া ৰূপৰামে 'নক'বি' বুলি কওঁতেই সি খপ্ কৰে উত্তৰ দিলে:

"মই নকওঁ; তোক হে সুধিছোঁ—বোলোঁ নতুন চূণত পানী দিয়াৰ দৰে উতলি আছ কিয়?"

"এ, সিও এক কাহিনী। চেঁউৰীজনী শাহৰণিতে বাদ্ধি থৈ গাঁৱলৈ গলাই গলোঁ— কালি জয়দৌলত নাচ কেনে হ'ল খবৰ কৰিবলৈ। ঘূৰি আহি দেখোঁ, তাই মৰতীয়ে ছটফটাই আছে। নবাগবিকৈ খুলি দিওঁ বুলি দৈ ভিতিৰপৰা পথাভাল একরাই দিবলৈ হে পালোঁ—এয়া চা—এই কৰঙনৰ এইখিনিতে মৰতীয়ে লাওমুৰা শিঙেৰে ছাল এবোৱাকৈ খুন্দা মাৰি চাপলি মেলিলে। খেদি খেদি আক ধৰিব নোৱাৰিলোঁ। সেইদিনেই পোনাইছে বাধৰ মুখত পৰিবলৈ। এনেকুৱা ভাংকাটী গৰু..."

"ওঁ। ৰজাৰ নগৰৰ ওচৰত থকা কাৰণে তোৰ বিচাৰবোৰ আজিকালি ৰজাঘৰীয়া যেন হৈছে।"

"কি কৈছ?"

"দিনটো গৰুজনী খাবলৈ নিদিয়াকৈ বান্ধি থ'বি। এতিয়া মুকলি হ'বলৈ পাই চাপলি মেলিলত গৰুজনী ভাংকাটী হ'ল?"

"নহয়, বোলোঁ কি ৰজাঘৰীয়া কথাৰ কথা কৈছ?"

"হেৰ তোৰ বিচাৰৰ ধৰণটো ৰজাঘৰীয়া বুলি কৈছোঁ। ভা-ভাঙৰীয়াৰ অত্যাচাৰ সহিব নোৱাৰি প্ৰজাই মুখ মেলিলেই ৰজাৰ বিচাৰত দোষ যেনেকৈ প্ৰজাৰ হে হয়, সেইদৰেই তয়ো গৰুজনীৰ হে দোষ দেখিছ।'

কথাটো ভালকৈ বুজি ল'বৰ কাৰণে খন্তেক তলকা মাৰি থাকিল ৰূপৰাম। তাৰ পাচত খং উঠি ক'লে:

"যা যা; ই এনে ৰজাৰ দোষ ধৰা বৰ-বজাটো ওলাল।"

এইবুলি কৈয়েই ৰূপৰাম বহাৰপৰা উঠিল, ঢলিয়াই পেলাই দিয়া এবালডাল বুটলি ল'লে আৰু সোঁ সোঁ কৰে গৰুজনী ৎ.ঘা ফালে যাবলৈ ধৰিলে। খং উঠা যেন দেখুৱালেও সি যেন অনুভৱ কৰিলে, গোৰীনাথে কোৱা কথাই সঁচা; গৰুজনীৰনো কি দোষ। তথাপি এই গৰৈৰ কিন্তু মুখখন বৰ বাঢ়িছে; ক'ৰবাত কেনেবাকৈ ৰজাৰ কাণত এইবোৰ কথা পৰিলেগে জিভা কাটি মাৰিব। ভাবি

ভাবি গৈ থাকোঁতে সি ৰ'ল আৰু উভতি চালে। দেখিলে, গধৈৰ এফে ঠাইতে বৈ আছে তাৰ ফালে চাই। চিত্ৰৰ দাবি ৰূপৰামে ক'লে :

"হেৰেই গধৈ, মুখখন চম্ভালিবি, নগৰিৰৰগীয়া কাণত এইবোৰ কথা পৰিলেগৈ সিপুৰীত হে ৰৰৰজা হ'বিগৈ।"

তাৰ কথা শুনি ঢেকঢেকাই হাঁহি দিলে গধৈয়ে। হাঁহি হাঁহি বাঁও হাতেৰে কোৰখন দাঙি এফে চাবে ঢেঁকীয়া এজোপা তুলি আনি দলিয়াই দিলে ৰূপৰামৰ ফাললৈ। আমজোপাৰ তলেদি পাকটো ঘূৰাৰ লগে লগে ৰূপৰাম নেদেখা হ'ল। কিন্তু তেতিয়াও হাঁহি আছে গধৈৰ। বেলিটো যাওঁ যাওঁ—যেন নিজৰ দায়িত্ব গধৈৰ হাঁহিটোকে দি যাবলৈ হে খন্তেক পলম কৰিছে।

"কি হ'ল? ধামে ধৰিছে নেকি?"

"ধামে ধৰাৰ ধৰে নইহা হ'লে জানো ইয়াতে বৈ আছোঁ বুলি গম পালিহঁতেন?" ফুলৰ মাতটো বুজি পাই ঘূৰি নোচোৱাকৈয়ে গধৈয়ে উত্তৰ দিলে।

"ইস্, তুমি ৰূপৰামৰ স'তে কথা পাতি থাকোঁতেও দেখোন মই সৌ ঔজোপাৰ তলতে ঢেঁকীয়া বুটলি আছিলোঁ। মনে মনে ভাবিছিলোঁ, সেইপাটনো গুচি নাযায় বেলেই। তুমি পথাৰত কোৰ মাৰি থাকোঁতেও ৰৰৰপৰা চাই আছিলোঁ, তুমি পথাৰৰপৰা অহা দেখিয়েই মহো আহি এইখিনি পালোঁহি। তোমাৰ বুদ্ধি একেবাৰে ৰৰৰজাৰ বুদ্ধি, ঠিকেই কৈছে ৰূপৰামে।"

কোৰৰ নালটো কিমান মিহি হাত ফুৰাই চালে গধৈয়ে। 'ফুল'ৰ গাটো কিমান মিহি সি নাজানে। উত্তৰ দিবলৈ পাহৰিলে সি।

"হেৰা ৰৰৰজা, জগৰেই লাগিল নেকি? কথা নোকোৱা কেলেই?"—হাতৰ ঢেঁকীয়ামুঠিৰে থুঁতৰিত বা দি ফুলে সুধিলে।

"আকৌ এইবাৰ 'ৰৰৰজা' নাম দিলি নে? নিজে ৰাণী হোৱাৰ লোভত মোক ৰজা পাতিছ হ'বলা?"

ফুলমতীয়ে শুদা গাত বিহাৰ দৰে লোৱা মিহি গামোচাখন বুকুৰ ওপৰত বহল কৰাৰ চেষ্টা কৰিলে। কিবা ভাবি ক'লে, "ৰজা-ৰাণীবোৰ কেনেকুৱা কেনেকুৱা লাগে। একেজন ৰজাৰে ইমানবোৰ কুঁৱৰী থাকে—তাতে আকৌ লিগিৰী বুলিও এগোহালি ৰাখে। ছিঃ….."

"কালি নিশা জয়দৌলত নাচিছিলি হ'ব পায়?"

"ওঁ। আয়ে মোক পঠিয়াৰ খুখুজিছিল। পিচে গাঁৱৰ বুঢ়া-মেথা সকলো আহি ক'লেহি, ৰজাঘৰৰপৰা মাতিছে আমাৰ গাঁৱক—গায়ন-বায়ন-নাচনী লৈ যাবলৈ কৈছে। নগ'লে হয়তো গোটেই গাঁৱকে হাতীৰে গচকাই মাৰিবহি। গাঁৱত নাচনী মোৰ বাহিৰে কোনো নাই। ভাবিছিলোঁ, তুমি আহি পাবাহি, তুমি বজাবা, মই নাচিম। কিন্তু তুমি গৰু কিনিবলৈ গৈ নোহোৱাই হ'লা। চিন্তাই লাগিছিল মোৰ, আজি পুৱা গৰু লৈ পালাহি বুলি ক'লী বাইৰ মুখে শুনিহে শান্তি পাইছোঁ।"

"বজাও আহিছিল নেকি ?"

"ওঁ। তাকে হে তোমাক ক'বলৈ ওবাপাতি লওঁতেই পাহৰি গৈছোঁ। বজাটোৱে কেনেকৈ চায়। ভয়তে মোৰ নাচৰ তাল কাটি গৈছিল।"

"হেৰৌ সাৱধান। সিজনাৰ চকু পৰিলে কিন্তু ৰক্ষা নাই।"

"তাকে হে ক'ব খুজিছোঁ তোমাক। ৰৰৰকৰা ভাওৰীয়াই বোলে ককাইক ৰাতি নি সুধিছিল, ঘৰ ক'ত, নাম কি। ককায়েও বৰ ভয় খাইছে। আয়ে যে কথা শুনি কান্দিছেই।"

গৰৈ চিন্তিত হ'ল। পুৱা আহি মাকৰ মুখে জয়দৌলত নাচিবলৈ ফুলমতী যোৱাৰ কথা শুনি সি যিটো সন্দেহ কৰিছিল, সেইটো সন্দেহেই সঁচা হ'ল দেখোন। বুকুত লাগি শুকাই থকা বোকাৰ ছিটিকনিবোৰ মোহাৰি একন্নাই সি সুধিলে,

"ককায়েৰ হৰিয়ে কি কয় ?"

"ককায়ে ভাবিছে, কোনোবা গোসাঁই-মহন্তৰ সত্ৰত নি মোক থোৱাৰ কথা। গোসাঁই-মহন্তলৈ বোলে ৰজাৰ ভয়-ভক্তি দুয়োটা আছে।"

"কাৰ লগত থাকিবিগৈ ?"

ওচৰৰে গছপুলিটোৰপৰা খহোঁ খহোঁ হৈ থকা বেলি-পকা লতাভাল ফুলমতীয়ে আলফুলে ডালকৈ লগাই দিলে।

"নকৱ কেলেই ?"

"ককায়ে একো কোৱা নাই। আয়ে কোৱা শুনিছোঁ, তুমি আহিলে তোমাৰে লগত· ···।"

গৰৈৰ গোটেই গাটো শিৰ্ৰাপিৰাই গ'ল। ইমান সহজে ফুলমতী তাৰ হৈ যাব নে ? বিপদৰ নামত আশীৰ্বাদেই আহিছে নেকি ? ফুলমতীয়ে কথা শেষ নকৰিলে ; তাতকৈ বেছি খোলাখুলিকৈ ফুলমতীৰ মুখৰপৰা সেই কথা শুনিবলৈ তাৰে লাজ লাগিল। প্ৰসঙ্গটো তল পেলাবৰ কাৰণেই সি কানৰ গামোচাৰ আগেৰে মুখখন মচি হঠাতে সুধিলে,

"ৰজাক দেখি মন থাই অহা নাইতো ?"

"ছিঃ।"

ফুলমতীৰ কথাই গৰৈক স্বৰ্গীয় সুখ দিলে। কোৰৰ নালটো কিমান মিহি সি আকৌ এবাৰ হাত ফুৰাই চালে।

"আয়ে কৈছে···"—তলমূৰকৈ কিবা এটা ক'ব খুজি ফুলমতী বৈ গ'ল।

"কি ?"

"এস্ নকওঁ।"

"ক আকৌ, কোনোবা আহি ওলাবহি ; ৰাতিও হয় হে লাগে।"

"জানো, কিবা লৰালৰিকৈ বিয়া-চিয়াৰ নিয়ম এটা কৰি তোমাৰ হাততে গতাই দিব বোলে। ৰাতি ককাইক কোৱা শুনিছিলোঁ। সেই বিষয়ে তোমালোকৰ ঘৰত কথা পাতিবলৈ কাৰবাক কাৰবাক লৈ ককাই আজিয়েই যাব হ'ব পায়।"

ঢৌখ্যটা বহাগ একেলগে এবেহা হৈ ফুলি উঠা ফুলমতী। সেই এবেহা ৰূপৰ উন্মাদনাৰ উমত বুকুত লোৱা গামোচাখন ফুলি অহা ফুলকলিৰ চুপহিৰ দৰে খহি পৰিব খোজে। কোবৰ নালত জোৰেৰে মুঠি মাৰে গৰৈয়ে, তাৰ বাহু পিৰপিৰায়, বুকুখন খালী খালী লাগে। নিজক সংযত কৰিবৰৈ যুদ্ধ কৰোঁতে ওঁঠত বিবিঙা ঘামখিনি হাতৰ ঠাবিৰে মোহাৰি মাতটো স্বাভাৱিক কৰিবৰ চেষ্টা কৰি সি সোধে,

"তোৰ ভয় লাগিছে নেকি ফুল?"

"কিয়?"—আকুলভাৱে তাৰ মুখলৈ চাই তাই একো নভৰাকৈ সোধে।

"বজাই লিগিৰী কৰিবলৈ নিয়ে বুলি?"

"তোমাৰ নিচিনা বৰবজা থাকোঁতে মই কাকলৈকো ভয় নকৰোঁ।"

হাতত থকা ঢেঁকীয়াৰ ঠাবিবোৰ সৰু সৰুকৈ ছিঙি পেলোৱাৰ লগে লগে নিজৰ মনৰ মাজৰ উত্তেজনাখিনি উলিয়াই পেলোৱাৰ চেষ্টা কৰিলে ফুলমতীয়ে। কেঁচা শাকৰ গোন্ধ, কেঁচা মাটিৰ বোকাৰে লুতুৰি-পুতুৰি গৰৈৰ কেঁচা ঘামৰ পুৰুষ গোন্ধ, অস্বাভাৱিক নিস্তব্ধতা—এই সকলোবোৰে তাইক বৰ দুৰ্বল কৰি দিছিল। ক'ৰবাত যেন আঁউজি দিব।

হাতত, ভৰিত আৰু বুকুত লাগি থকা বোকাবোৰলৈ এবাৰ চালে গৰৈয়ে। পশ্চিমৰ ভাৰৰৰ ক'লীয়া চুলিত বেলিয়ে মুখখন লুকাই দিলে। সেই ইংগিত বুজি গছৰ ডালত পখীয়ে সৰু সৰু নীড় বিচাৰিলে। গৌৰীনাথৰ মুখত পিৰপিৰোৱা আশাই আকুলভাৱে টানি আনিলে ফুলমতীৰ ভাৰৰ-ক'লা চুলিখিনি—তাৰ মুখৰ পুৰুষ-আশা সেই অন্ধকাৰত মিলাই দিবলৈ।··

যৰত গৈ গৌৰীনাথে গা ধুৱৰ সময়ত ফুলমতীৰ হাতৰ ঢেঁকীয়াৰ পাত কেইটামান তাৰ বুকুত লাগি থকা দেখি চিকুটি চিকুটি এৰুৱালে—বুকুৰ লোমৰ মাজৰপৰা। আজিৰ সেই ক্ষণিক উন্মাদনাত খন্তেকৰ কাৰণে তাৰ বাহুৰ মাজত সাৱটি লোৱা ফুলমতীৰ অবিহনে তাৰ জীৱনৰ কোনো অৰ্থ নাই। সাৱটি ধৰাৰ উন্মাদনাটোক আজি সি দমাব নোৱাৰিলে। সি নাজানে, সিয়েই আগবাঢ়ি গ'ল নে ফুলমতীয়েই আগুৱাই আহিল। কিন্তু সেই এক মুহূৰ্তৰ অবাধবিত সিহঁত দুটা শুচি এটা হ'ল। এতিয়া-হে মনত পৰিছে, সি চুমা এটাও খাবলৈ পাহৰিলে। গধায় কোবৰ নালৰ পৰশ চিনা হাতে মিহি দেহৰ পৰশ পাই সকলো পাহৰি গ'ল। ভালেই হ'ল, গুৰুজনে কয়, বিয়াৰ আগতে বোলে···নাপায় ধেৎ··· ··

গুৰে বাতি টোপনি নাহিল ফুলমতীৰ। জীৱনত এই প্ৰথম তাই পুৰুষৰ বাহু-বন্ধনৰ সোৱাদ পালে, তাকো তাইৰ মনে বিচৰা মানুহটোৰ। সেই খন্তেকৰ বাহু-বন্ধনত যেন ফুলমতীয়ে পৃথিৱীৰ সকলো সুখ, সকলো শান্তি, সকলো আশ্ৰয় বিচাৰি পালে। সকলোপৰা একেলগে ভাঙৰ হোৱা এই গৰৈৰ মাজত, এই ধাৰে থকাৰ মাজত, এই বৰবজাৰ মাজত, ইমানখিনি দিব পৰা শক্তি বাৰু ক'ত লুকাই আছিল!

॥ দুই ॥

পুৱাৰ পোহৰে পৃথিৱী পোহৰ কৰিলে। আহোম ৰাজ্যৰ ৩১ নম্বৰ ৰজা চুতেনফা ওৰফে স্বৰ্গদেও শিৱসিংহই ভালেকিবছৰ ৰাজপাটত সম্ভোগ-উপভোগৰ মাজেদি ৰাজকীয় জীৱন কটাই আছি আজি অনুভৱ কৰিলে কিবা এটাৰ অভাৱ। ইন্দ্ৰৰ অমৰাৱতীৰ অপ্সৰী উৰ্বশী, মেনকা, ৰম্ভা চিৰযুৱতী আছিল। ইন্দ্ৰবংশী ৰজাঘৰতো লিগিৰী চিৰযৌৱনা আছিল। প্ৰায় সকলো লিগিৰীৰে যৌৱনপ্ৰাপ্তি ঘটিছিল ৰাজকাৰেঙত যে, ১০।১১ বছৰতে ধুনীয়া ধুনীয়া ছোৱালী ধৰি অনা হৈছিল—যাতে অনাঘ্ৰাত যৌৱনৰ প্ৰথম সোৱাদ নিজে পোৱাৰ বিষয়ে ৰজা নিশ্চিত হ'ব পাৰে। বয়স হ'লেই সেই লিগিৰী কাৰেঙৰপৰা বাহিৰ কৰি দিয়া হয়। তেতিয়া বেচেৰীহঁতে প্ৰায়ে ভা-ভাঙৰীয়া বা সাধাৰণ বিষয়া আদিক দেহ বেচি দুবেলাৰ ভাত উলিয়াইছিল। কাৰণ, বেচেৰীহঁতক নিজ সমাজে পিচত আৰু গ্ৰহণ নকৰিছিল। ৰজাঘৰক কেন্দ্ৰ কৰি সমাজ-দেহত এই দৰে বিষ বিয়পিছিল। কিন্তু ৰাজকাৰেঙত লিগিৰী সদায় চিৰযৌৱনা আৰু নৱযৌৱনা হৈ থাকিল।

পুৱা ৰজাৰ নিদ্ৰাভঙ্গ হোৱাৰ লগে লগে এডামুৰি দিয়াৰ ইঙ্গিতত দহজনী গা-ঢোৱা লিগিৰী সোমাই আহিল। সেই পুৱাতে লিগিৰীহঁত স্নান কৰি, অঙ্গত সুবাস ঘঁহি, একোজনী ৰতি যেন হৈ আহিছে। নৱযৌৱনপ্ৰাপ্ত সুন্দৰ দেহক পুৱাৰ অলপীয়া শুভ্ৰ সাজে ক্ষণত বৰণ চৰাইছিল। চকুত সিহঁতৰ তেতিয়াও ৰাতিৰ সপোনৰ ওলোমাবাদুলি। ৰজাৰ সৰ্বাঙ্গ পিটিকি দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে সিহঁতে। চিৰাচৰিত অভ্যাস মতেই এজনীয়ে বিলাস দূৰ অন্তৰ সংযত কৰি দিলে ৰজাৰ অবিভক্ত সাজপাৰ। ৰজাই চকু মেলিলে। মুৰ পিটিকা লিগিৰীজনীৰ বুকুখন তেওঁৰ চকুৰ ওপৰতে। ৰজাই নিৰাবৰণ কৰি ফুল এপাহৰ দৰে সজাই দিলে। এনেয়ে। এজনীক আদেশ দিলে তাইৰ তিতা চুলিৰে তেওঁৰ চকু মোহাৰি দিবলৈ। ভৰিকিটাত অকণো আৰাম লগা নাই; আদেশ দিলে লিগিৰীহঁতক, নিতম্বদ্বয়েৰে মৃদু চাপ দিবলৈ। ভইত লিগিৰীহঁতৰ হাতবোৰ ইমান টান কেলেই! ৰজাই মুখত দুখ পাইছে। এজনী লিগিৰীয়ে ইংগিত বুজি বুকুৰ পৰশ দিলে ৰজাৰ মুখত। তথাপি শান্তি নাই। বুকুৰ ওপৰৰ কাপোৰো ৰজাৰ কপালৰ ছাল কাটিব খোজে। বিবসনা বুকুৰ পৰশত হে ৰজাই শান্তি পালে। তাৰ পাচত ৰজাৰ চকুৰ শান্তিৰ কাৰণে দেহৰ বিভিন্ন দেশ দৰ্শনৰ অভিনয় লিগিৰীহঁতে সহজভাৱে কৰি গ'ল। ৰজাৰ অঙ্গে অঙ্গে অঙ্গনাসকলৰ অঙ্গৰ পৰশ, ৰজাৰ চকুৰ আগত নিৰাবৰণ যৌৱন। ৰাজপ্ৰাসাদ ভেদ কৰি এই নিৰ্লজ্জ অভিনয় দেই-পুৰি মাৰিবলৈ বেলিয়ে কৰা চেষ্টা কেৱল কাৰেঙৰ চালখন ওপৰত হ'ল। সেই পৰ্বৰ শেষত ৰজাই স্নানাৰ্থে গমন কৰিলে—সখীসৱ পৰিবেষ্টিত শ্ৰীকৃষ্ণৰ দৰে।

বৰঘৰৰ পশ্চিম বেৰৰ কাষত ধুতি হৈ বহা ঠাইত স্বৰ্গদেও স্নানৰ পাচত পূজা

কৰি আছি ধুতি হৈ বহিলহি—পিন্ধৰ তামুলী পীৰাত। পীৰাৰ ওপৰত পাটৰ কাপোৰ, তাৰ ওপৰত বানত। তাৰ পাচত স্বৰ্গদেৱে পূজা কৰা ঘৰৰপৰা বৰপূজাৰীয়ে নিৰ্মালি আৰু প্ৰসাদৰ দুখন ৰূপৰ শৰাই আনি ৰজাৰ আগত থ'লেহি। সেইদৰেই লক্ষ্মী-নাৰায়ণৰ নামঘৰৰ দেউ আৰু চোমদেও ঘৰৰ চিৰিঙৰ বৰুৱায়ো দুই দেৱতাৰ প্ৰসাদ আনি ৰজাক দিলেহি। কোনো বিশেষ ধৰ্মৰ প্ৰতি কোনো বিশেষ আকৰ্ষণ নাছিল ৰজাৰ। তেওঁ শাক্ত হৈছিল ৰাজপিতৃৰ ইচ্ছা অনুসৰি ; আৰু সেই ধৰ্মৰ প্ৰতি পিচলৈ আকৰ্ষণ অনুভৱ কৰিছিল দেৱীৰ নামত সুৰা-সুন্দৰী-সঙ্গীতৰ স্বৰ্গসুখ উপভোগ কৰাৰ দিহা পূজাৰীসৱে দিয়া কাৰণে। লক্ষ্মী-নাৰায়ণৰ প্ৰসাদ লৈছিল সেই পূজাৰ ভক্ত পূজাৰীক সন্তুষ্ট কৰি ৰাখিবলৈ। আৰু পুৰাণৰ আহোম নীতি মতে চলি আছিল চোমদেও ঘৰৰ পূজা। পূজাৰীসকলে নিৰ্মালি-প্ৰসাদ লৈ নিজ নিজ থানলৈ গতি কৰিলে। ৰজাই নিজ হাতে গন্ধ-পুষ্প-ধূপ-ধূনা গ্ৰহণ কৰাৰ পাচত স্বৰ্গদেৱৰ দৰৱ খোৱাৰ আৰু জলপান খোৱাৰ ধুতি বস্ত্ৰ বৰতামুলী লিগিৰীয়ে আনি দিলে। লক্ষ্মী-নাৰায়ণ গোসাঁই-ঘৰৰ পুৰকালে মুকলি টুপত গায়ন-বায়নৰ খুব বাজি উঠিল। তাৰ পাচত ৰজা বুৰঞ্জী-চ'ৰাইদি চাংমাইশালত ভোজন কৰিবলৈ গ'ল। আহাৰ সমাপন কৰি দুপৰীয়া স্বৰ্গদেও আহি বৰঘৰৰ দক্ষিণৰ পালেঙীখাটত বহিলহি। বৰকুঁৱৰী ৰত্নকান্তি আহি বানতত উপবিষ্টা হ'লহি। লগে লগে বৰতামুলী লিগিৰীয়ে থুৰীয়া তামোলৰ সোণৰ তামুলী শৰাই, খাটনিয়াৰ ওজাই সোণৰ হোকাৰে মলাধঁপাত আৰু গা-চোৱা লিগিৰীইতে কাপোৰৰ শৰাই, পূজাৰীসকলে দিয়া ধূপ-নিৰ্মালিৰ শৰাইকিখন, হাপোৰ, কাকৈ-ফণি, ডুলাখৰিকা আৰু ভোগদ্ৰব্য আনি দিলেহি। ইয়াত এতিয়া একমাত্ৰ ৰজাই পুৰুষ, বাকী সকলো নাৰী। ইয়ালৈ মতা মানুহ অহা নিষিদ্ধ। এগৰাকী আইকুঁৱৰীয়ে সমুখে শৰাইৰপৰা কাপোৰ দাঙি দিলে। আন এগৰাকী কুঁৱৰীয়ে বত্ৰিশ অলংকাৰ ৰজাক পিন্ধাই দিবলৈ সাজু হ'ল। এজনী পালতী লিগিৰী গৈ বেজবৰুৱাক মাতি আনিলেগৈ। বেজবৰুৱাই আহি স্বৰ্গদেৱৰ স্বাস্থ্য পৰীক্ষা কৰিলে। ৰজা অলপ চিন্তিত যেন লাগিল। সেই চিন্তাৰ হেঁচা স্বৰ্গদেৱৰ নাড়ীত গম পোৱা বুলি বেজবৰুৱাই জনালে আৰু তাকে জনাই ওলাই গ'ল। তাৰ পাচত লিগিৰীইতৰ লগতে আইকুঁৱৰীসৱে ৰজাক কাপোৰ, অলংকাৰ আদি পিন্ধোৱাত লাগিল। কাৰো মুখত কোনো কথা নাই। কেৱল এক ৰজাক বিভিন্ন ঠাইৰপৰা আনি একে ঠাই কৰা তালেমান যুৱতীয়ে এপদ এপদকৈ সাজপাৰ কৰাই গ'ল।

ইপিনে ৰজাৰ আদেশ মতে ৰূপচন্দ্ৰ বৰবৰুৱা আহি বৰঘৰৰ টুপত দুৱা চাওঁতে বহি আছিলহি। ৰজাই মাতি পঠিয়াইছিল বৰবৰুৱাক। আদহীয়া বৰবৰুৱা বুধিয়ক মানুহ। তেওঁৰ মনত থকা উৎপতীয়া সকলোক জেওৰা ভাঙোতেই যদি তালৈকে দুৱাৰমান দিলে ঠিক হৈ যাব বুলি এবাৰ কোনোবা এজনে কৈছিলগৈ। তেওঁ উত্তৰত কৈছিল: "সকক কথা শিকোৱা সৰু-বুদ্ধি মূৰত সোমালে ৰজাঘৰীয়া চাউল উকলিব থাক।" সেইদৰেই ৰজাকো কোনো কথাত প্ৰতিবাদ নকৰে তেওঁ।

বৰঞ্চ যিবোৰ কাম কৰিলে ৰজাই ভাল পাব বুলি মনত ধৰে, সেইবোৰ ভাল কাম বুলি ধৰে। ৰৰবৰুৱাই কেতিয়াও ৰজা হোৱাৰ কথা নাভাবে। যিখন সিংহাসন কাষত লৈ থকা তিনি মন্ত্ৰীৰ এজনে কাম্ভ লৰালেই সৰি পৰাৰ ভয়, সেইখনৰ প্ৰতি তেওঁৰ লোভ নাই। কিন্তু…

ইপিনে ৰজাক সাজ-পোছাক পিন্ধোৱা শেষ কৰিলে লিগিৰীহঁতে। ৰজা পালেঙৌখাটতে বহি থাকিল। ময়ূৰপাখিৰ বিচনী লৈ বিচি থকা তিনিজনী গা-চোৱা লিগিৰীৰ বাহিৰে বাকীসকল কুঁৱৰী-টোললৈ গ'ল। পৰীয়া লিগিৰীহঁতে ঠায়ে ঠায়ে পহৰা দি থাকিল। ই যেন ৰাজভৱন নহয়, বৃন্দাৱন হে।

ৰজা সাজু হ'লত টুপৰ দক্ষিণফালে থকা সঁচাৰ মৰা আঁৰধৰা আৰু পালেঙৌখাটৰ চাৰিপিনে থকা ফকাম আঁৰ কাপোৰ লিগিৰীহঁতে আঁতৰাই দিলে। ৰজা দৃষ্টিগোচৰ হ'লত ৰৰবৰুৱাই দুৱতে আঁঠু ল'লে। ৰজাই ৰৰবৰুৱাক ওচৰলৈ মাতিলে। ৰূপচন্দ্ৰ আহি ৰজাৰ কাষতে মজিয়াত আঁঠু লৈ বহিল। ৰজাৰ ইংগিতত লিগিৰীহঁত আঁতৰি গ'ল।

"ৰৰবৰুৱা, বিশেষ সকাম পাৰিছে।"

'আদেশ কৰক স্বৰ্গদেও।"

"পৰহি জয়দৌলত দেখা নাচনীজনীৰ বাৰ্তা ল'ব খুজিছোঁ।"

"হয় স্বৰ্গদেও। সকলো খবৰ লোৱা হৈছে। তাই এই শগুণপৰাৰ সৰ্বানন্দ কলিতা নামৰ নটৰ জী। ভাল কলিতা বংশ। সৰ্বানন্দ ঢুকাল। এতিয়া তাই, ককায়েক এটা আৰু সৰ্বানন্দৰ ঘৈণীয়েক আৰু ভায়েক হে আছে। এয়ে সিহঁতৰ সংসাৰ।"

"তেন্তে তাইক লিগিৰী কৰি আনিব লাগে।"

"মই কালিয়েই আনোগৈ বুলিছিলোঁ। কিন্তু স্বৰ্গদেৱৰ আদেশ নোহোৱাকৈ সাহ নকৰিলোঁ। এনেকুৱা ৰূপ-যৌৱন ৰাজকাৰেঙত হে শোভা পায়।"

"পিচে ৰৰবৰুৱা, ৰাজঘৰৰ মান ৰাখিবলৈ কিছু ব্যৱস্থা কৰিব। প্ৰথম হ'ল, আনিবলৈ আন লিগিৰী লগত নিব। আৰু যাতে কাৰো মনত দুখ নোপজে, তাৰ বাবে যি লাগে ধন-বিত দি আহিব সিহঁতৰ ঘৰত। বৰকুঁৱৰীয়ে অসন্তোষ প্ৰকাশ নকৰিবৰ অৰ্থে ক'ব, আপুনি ফুৰিবলৈ যাওঁতে লিগিৰী হোৱাৰ উপযুক্ত ছোৱালী দেখি, আৰু তায়ো লিগিৰী হোৱাৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰাত, আপুনি লৈ আহিছে বুলি। আমাৰ বৰপূজাৰীৰো মতটো ল'ব লাগে, নহ'লে এই ব্ৰাহ্মণসৱে সৰু কথাতে বৰ অস্থলখন লগায়।"

"হয় স্বৰ্গদেও। পূজা ঘৰতে পূজাৰী বৈ আছে। আপোনাৰ আৱশ্যক হ'ব পাৰে বুলি ময়ে খবৰ দিয়াইছিলোঁ—অপেক্ষা কৰিবলৈ।"

পালতী লিগিৰী গৈ পূজাৰীক লৈ আহিলগৈ। ৰজাক বংশ বৃদ্ধি হ'বলৈ আশীৰ্বাদ দি, মুখত মধুৰ হাঁহি লৈ ব্ৰাহ্মণ পূজাৰী সোমাই আহিল। নিৰ্দিষ্ট আসনত উপবিষ্ট হ'বলৈ ৰজাই কোৱাৰ পাচত পূজাৰীয়েই প্ৰথমে কথা ক'লে:

"দেৱীৰ কল্যাণত ৰজা বা ৰাজ্যৰ কোনো বিপদৰ আশংকা হোৱাৰ কথা নাই। কিন্তু—"

"কিন্তু পূজাৰীদেউ, এক বিশেষ পৰামৰ্শৰ বাবে আপোনাক স্মৰণ কৰা হৈছে।"

কপালত ৰক্তচন্দন, টিকনিত ৰক্তজবা আৰু মুখত প্ৰশান্তিৰ ছাঁ পেলাই গুৱনি ব্ৰাহ্মণ পূজাৰীয়ে যি পৰামৰ্শ লাগে তাকে দিবলৈ প্ৰশ্নসূচক দৃষ্টিৰে ৰজালৈ চালে।

"পূজাৰীদেউ, মই এটি কলিতাকুলীয়া পুষ্পিতা যুৱতীক লিগিৰী কৰি আনিব খুজিছোঁ। এনে কাৰ্য্যত আমাৰ ধৰ্মৰ অমত নাই নহয়?"

পূজাৰীয়ে সন্তোষৰ হাঁহি মাৰি ক'লে, "মহাৰাজাধিৰাজে এটি লিগিৰী আনিব, তাত আমাৰ ধৰ্মই কিয় মাতিব? দেৱীৰ ধৰ্মই এনেকুৱা সাধাৰণ কথাত হকাবধা নকৰে। আমাৰ ধৰ্ম উদাৰ ধৰ্ম। তথাপি মহাৰাজ, ধৰ্মৰ প্ৰতি আপোনাৰ এই ভক্তি অতি উত্তম কথা। আপোনাৰ নিচিনা ভক্তই ধৰ্মক সবল কৰে। এই ভক্তিৰ কাৰণে দেৱীয়ে আপোনাক সদায় ৰক্ষা কৰি থাকিব।"

ধৰ্মৰ গুৰুক সন্তুষ্ট কৰাৰ উদ্দেশ্য সিদ্ধি হোৱাত ৰজাই এটি ৰাজকীয় হাঁহি মাৰি ক'লে :

"কিন্তু কেতিয়াবা যদি বৰকুঁৱৰী কৰিব খোজোঁ, আপোনাসকলে সেই কলিতাৰ ঘৰৰ ছোৱালীজনীক ৰাণী বুলি মানিব জানো?—ৰজাই ভৱিষ্যতৰ বাটটোও পৰিষ্কাৰ কৰি ল'ব খুজিলে।

গুৰুগম্ভীৰ স্বৰেৰে ব্ৰাহ্মণে সমিধান দিলে :

"মহাৰাজাধিৰাজ, আমাৰ ধৰ্মৰ সকলো শাস্ত্ৰৰ সম্ভেদ আপোনাক দিয়া হোৱা নাই কাৰণেই আপোনাৰ এই সন্দেহ উপজিছে। এই কামৰূপ তথা অসম দেৱীৰ দেশ। ইয়াত সুন্দৰী নাৰী মাত্ৰেই দেৱীৰ অভিব্যক্তি। শাস্ত্ৰত কয়,

"অন্যত্ৰ বিৰলা দেৱী কামৰূপে গৃহে গৃহে।" গতিকে সাধাৰণ ঘৰৰ সুন্দৰী হ'লেও তেওঁ দেৱীয়েই। তেওঁক ৰাণীৰূপে পোৱাত আমাৰ কোনো আপত্তি থাকিব নোৱাৰে। আৰু মহাৰাজ, সুন্দৰী ৰমণীৰ সংগ ল'লে দেৱী তুষ্টা হয়।"

"কিন্তু তেওঁ যদি বৈষ্ণৱকুলীয়া হয়?"

"মহাৰাজ, বৈষ্ণৱ, শৈৱ, বৌদ্ধ আদি সকলো হিন্দু, আৰু সকলোৰে মূলতে সেই আদ্যাশক্তি। আপুনি বুদ্ধক পূজা কৰিও দেৱীক পূজা কৰিব পাৰে, বিষ্ণুক পূজিও দেৱীক পূজিব পাৰে। শিৱ যেখোন লিঙ্গৰূপে দেৱীৰ যোনিতে থাকে। দেৱীৰ মাহাত্ম্য অপাৰ, দেৱীৰ লগত কাৰো বিৰোধ থাকিব নোৱাৰে। গতিকে দেৱীৰ ভক্ত, বা পূজাৰীয়ে আন কোনো হিন্দুকে নিষিধায়—লাগে তেওঁ বৈষ্ণৱেই হওক বা শৈৱই হওক। আৰু স্বৰ্গদেও, নৰকক 'শক্তি'-অস্ত্ৰ বিষ্ণুৱে হে দান দিছিল। 'শক্তি পূজা' নৰকৰ যোগেদি প্ৰচাৰো কৰালে বিষ্ণুৱে হে। গতিকে বৈষ্ণৱৰ লগত আমাৰ বিৰোধ হ'বই নোৱাৰে।"

"কিন্তু তেওঁ আদি যদি দেৱী পূজা কৰিবলৈ মান্তি নহয়?"

"মহাৰাজ, দেৱীৰ অসীম শক্তি। আৰু মহাৰাজ, তেওঁ ৰাণী হ'লেই ৰজাৰ ধৰ্ম, পতিৰ ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিব। পতিৰ ধৰ্মই পত্নীৰ ধৰ্ম মহাৰাজ। আপুনি অতি বিবেচনাৰে সকলো কাৰ্য্য কৰে কাৰণে হে ইয়ানখিনিলৈ ভাবিছে। আপোনাক ভৱিষ্যৎ-বাণী কৰি থ'লোঁ, এই লিগিৰী যদি ৰাণী হয়, তেন্তে তেওঁ নিজে দেৱীৰ দৰে অসীম আগ্ৰহেৰে শাক্ত ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিব।"—ৰজাৰ মন বুজি পূজাৰীয়ে ভৱিষ্যৎ-বাণী কৰিলে।

বৰবৰুৱাই দেখিলে, পূজাৰীৰ প্ৰয়োজন শেষ। ৰজাৰ মুখ অভিব্যক্তিহীন হ'লেও বুজিব পাৰি যে ৰজাই ভিতৰি ভিতৰি হাঁহিছে। বৰবৰুৱাই ৰজালৈ চাই লাহেকৈ পূজাৰীক ক'লে:

"পূজাৰীদেউ, এই বহুমূলীয়া পৰামৰ্শৰ কাৰণেই স্বৰ্গদেৱে আপোনাক স্মৰণ কৰিছিল। এতিয়া যদি আপোনাৰ পূজা-সেৱালৈ পলম হয়, তেন্তে......"

ইংগিত বুজি পূজাৰীয়ে ৰজাক আশীৰ্বাদ দি প্ৰসন্ন মনে বিদায় ল'লে।

একেদৰেই লক্ষ্মী-নাৰায়ণ থাপনাৰ দেউক আনি ৰজাই একে মত ল'লে। আহোম-বিধীয়া পুৰোহিতক মাতিও একেদৰে মত লোৱা হ'ল। সাধাৰণতে লিগিৰী এজনী আনিবলৈ এই দৰে মতামত লোৱাৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। কিন্তু ভীৰু ৰজা শিৱসিংহ। তেওঁৰ ৰাজ্য বিস্তাৰৰ হাবিয়াস নাই, দেশৰ কিবা মঙ্গল সাধাৰ সপোন নাই; কেৱল একমাত্ৰ উদ্দেশ্য—কোনো গণ্ডগোল নোহোৱাকৈ জীৱনৰ দিনকিটা শান্তিৰে ৰাজকাৰেংৰূপী বৃন্দাবনত সুখেৰে কটাই দিয়া। সেয়ে সৰু সৰু কথাও সকলোকে সুধি-মেলি লয়—যাতে ভৱিষ্যতে কোনেও ৰজাৰ কাৰ্য্যক বেয়া বোলাৰ সুবিধা নাথাকে।

ইয়াৰ পাচত বৰবৰুৱাক ৰজাই নিৰ্দেশ দিলে—আজি সন্ধিয়াৰ ভিতৰতে ফুলমতী নাচনীক লিগিৰী কৰি আনিবলৈ। বৰবৰুৱাক বিদায় দি স্বৰ্গদেৱে বুঢ়াগোহাঁইদেৱলৈ খবৰ পঠিয়ালে, আজি কোনো ৰাজকাৰ্য্য স্বৰ্গদেৱে সমাপন নকৰে বুলি।

সকলো ৰাজকাৰ্য্য বাদ দি নতুন লিগিৰীৰ কথা ভাবি ভাবি ৰজাই পালেঙীখাটত বহি লিগিৰীজনীক মাতিলে। ইংগিত মতে এজনী লিগিৰীয়ে সোণৰ কাম কৰা টেকেলিত মদ আৰু আনুসংগিক দ্ৰব্য এখন শৰাইত সজাই আনি ওচৰতে থ'লে। ৰজাৰ সৰ্বাংগত প্ৰায় চুকুৰি কোমল হাতৰ পৰশ পৰিল। এনেতে বৰকুঁৱৰী বা ৰাণী বসুকান্তি সোমাই আহিল। ৰাণীৰ মুখত উৎকণ্ঠাৰ চিন। ৰাণীৰ আদেশত লিগিৰীহঁত আঁতৰি পৰিল। ৰাণীয়ে পালেঙত সেৱা কৰি আঠু লৈ ৰজাক জনালে:

"অনুমতি নোলোৱাকৈ অহাৰ কাৰণে ক্ষমা কৰিব বঙহৰদেও। অভাগিনীয়ে একো অপৰাধ কৰা নাই যেন পাওঁ।"

ৰজাই বৰকুঁৱৰীলৈ চালে। নৱযৌৱনৰ কোমলতা ৰাণীৰ মুখত নাই; আছে সন্তোষৰ অৱসাদ। ফুলমতী নাচনীৰ আগত এই কুঁৱৰীক বুঢ়ী যেন লাগিব।

"বিশেষ ৰাজকীয় চিন্তাত মই ব্যস্ত। মোক খন্তেক অকলৈ থাকিবলৈ দিব লাগে।"

"মই কেনেকৈ সেৱা কৰিলে আপুনি সুখী হ'ব ?"

"প্ৰয়োজন হ'লে মই বাৰ্তা পঠিয়াম।"

"আপোনাৰ ইমানবোৰ পাত্ৰ-মন্ত্ৰী থাকোঁতে আপুনি কিয় ইমান চিন্তা কৰিবলগীয়া হৈছে ? অভাগিনীয়ে জানিব পাৰোঁ নে ?"

"এইবোৰ কঠিন ৰাজকাৰ্য্যৰ কথা ; তোমাৰ বুজত নোসোমায়। এতিয়া তুমি নিজ টোললৈ যোৱাঁ।" নতুনকৈ আনিবলৈ পঠোৱা লিগিৰীজনীৰ বাহিৰে আন কোনো কুঁৱৰীকে এতিয়া চাবৰ মন যোৱা নাই শিৱসিংহৰ। এই নতুনত্বৰ লোভকণৰ বাহিৰে নাৰীৰ সংগ-সুখ আমুৱাই যোৱাকৈ পাই আহিছে তেওঁ। কিন্তু, সকলো অত্যাচাৰ-কৰি-কৰি-অক্ষম-হোৱা পুৰুষৰ দৰেই শিৱসিংহয়ো নিজৰ যৌৱনৰ দুষ্ট ক্ষুধা পূৰাবলৈ নিতৌ ন নাৰীৰ সংগ-সুখ বিচাৰে। আমাৰ ৰাজকাৰেঙত যিমান ইটা আছে, তাতকৈ হেজাৰ গুণ বেছি যুৱতী নাৰীৰ সতীত্ব নীৰৱ হৈ আছে। ইচ্ছা মতে বহু নাৰীৰে সৈতে বিকৃত-প্ৰকৃত উভয় উপায়েৰে কাল যাপন কৰা ৰজাৰ শয়নকক্ষৰ ইতিহাস বুৰঞ্জীত লিখিব পৰা নগ'ল—নিতান্ত ৰজাঘৰীয়া গুপ্ত বাৰ্তা বুলিয়েই।

ইমান বছৰে সন্তানৰ মুখ নেদেখি হাহাকাৰ কৰি থকা মাতৃত্বৰ বোজা বৈ সকলো সহ্য কৰি যোৱা বৰকুঁৱৰীক আজি শোকে খুন্দা মাৰি ধৰিলে। লাহে লাহে তেওঁ শয়নকক্ষৰপৰা ওলাই আৰু কুঁৱৰী-টোলত গৈ হুকহুকাই কান্দিবলৈ ধৰিলে। কি এই জীৱন ? হ'ব পাৰে ৰজা, কিন্তু যি ৰজাই মাতৃত্ব দিব নোৱাৰে সেই ৰজাৰ ৰাণী হৈ কোন নাৰী সুখী হ'ব পাৰিব ? বিৰাট ৰাজ্যৰ ৰজা ইন্দ্ৰবংশী শিৱসিংহ। দিনে হেজাৰ মানুহে, ডা-ডাঙৰীয়াই তেওঁৰ আগত আঁঠু লয়। পুৰুষসিংহ। কিন্তু সেই শিৱসিংহ কিমান পৌৰুষত্ব থকা পুৰুষ, সেই কথা ৰাণী বসুকান্তিতকৈ কোনে বেছি বুজে ? চকুৰ পানীয়ে বাধা নমনা হ'ল ৰাণীৰ। লিগিৰীহঁতে সচৰাচৰ নিয়মমতে পাতৰ কুলাম গামোচা আনি ৰাণীৰ চকুপানী টুকি ল'লেহি, চোঁৱৰেৰে বিচি দিলেহি, নিজৰ নিজৰ চকুতো পানী উলিয়াই দেখুৱালে। সাধাৰণ নিয়ম—ৰজাৰ বৰকুঁৱৰীয়ে কান্দিলে সকলোৰে চকুত চকুপানী ওলাব লাগিব।

এই অভিনয় দেখি, ৰাজকীয় পৰিচ্ছদৰ আঁৰত লুকাই থকা ৰাণীৰ আচল মানুহজনী খঙত জ্বলি উঠিল। খুব সাধাৰণ তিৰোতাৰ দৰেই টান কথা শুনাই দিলে লিগিৰীহঁতক। লিগিৰীহঁত আঁতৰি থিয় হ'ল। সূৰ্য্যৰ পোহৰ সোমাবলৈ ভয় কৰা এই ৰাজ-কক্ষত বহি বহি ৰাণী বসুকান্তিয়ে ভাবিলে : যদি ক'ৰবালৈ গুচি যাব পাৰিলোহেঁতেন ! কিন্তু ক'লৈ যাব ? বাহিৰত মানুহে জানে ৰজাৰ বৰকুঁৱৰী, কি সুখ। ডা-ডাঙৰীয়াই আহি যাব আগত আঁঠু লয়হি। কিন্তু বৰকুঁৱৰী বসুকান্তিয়ে জানে, সাপৰ গাঁতত সোমাই জীয়াই জীয়াই ওলাই অহাৰ আশা থাকিলেও, ৰজাৰ বৰকুঁৱৰী হৈ জীৱন্তে ৰাজ-কাৰেঙৰপৰা ওলাই যোৱাৰ কোনো আশা নাই। ৰজাই সেই অপমান সহ্য নকৰে ; তাৰ বহু আগতেই সেই কুঁৱৰীৰ জীৱন শেষ কৰি দিব।

প্ৰায় পাগলীৰ দৰে হৈ পৰিল ৰবকুঁৱৰী বসুকান্তি। বাঃ, কি ৰবকুঁৱৰী! ক'লৈকো এখোজ ইচ্ছামতে দিয়াৰ অধিকাৰ নাই—আনকি ৰজাৰ শয়নকক্ষলৈ যাবলৈও ৰজাৰ অনুমতিৰ প্ৰয়োজন। স্বামীয়ে হেজাৰ স্ত্ৰী আনি সম্ভোগ কৰিলেও মাত মতাৰ অধিকাৰ নাই। কেৱল দিন গণি বহি থাকিব লাগিব—মৃত্যুৰ কাৰণে। বাঃ......ৰজাৰ হাতত ৰমণীৰ কি জীৱন?

ৰাণী হঠাৎ জিকাৰ খাই উঠে। সেই জিকাৰৰ লগে লগে শগুণপৰা গাঁৱত ৰজাঘৰীয়া মানুহে ৰজাৰ কাৰণে বুলি আৰু এটি নতুন জিপিৰী যোগাৰ কৰিছিলগৈ।

॥ তিনি ॥

: বাক্ পূজাৰীদেউ, আজি পিচে কি বিষয়ে ক'ব? আপুনি আজি দেখাত বৰ ভৱনি হৈ আহিছে। দেৱী পূজাই পূজাৰীক ভৱনিও কৰে নেকি?"—এটি হাঁহিৰে ফুলমতীয়ে সুধিলে।

ইমান সহজ-সৰলভাৱে ফুলমতীয়ে আজি কথা কোৱা দেখি পূজাৰী আচৰিত হ'ল। হ'বৰে কথা। আজি পোন্ধৰ দিনৰ আগতে ৰাজাজ্ঞা অনুসাৰে ফুলমতীক ৰাজ্য-পৰিচালন, ৰাজ-ধৰ্ম আৰু ৰাজকীয় নিয়ম-কানুনৰ বিষয়ে শিক্ষা দিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল পূজাৰীয়ে। কিন্তু হঠাতে যোৱা সাত দিন ফুলমতীৰ ছাঁটোও দেখা নাছিল। শুনিছিল কিবা যোৱা-থোৱা নবিয়া বুলি। আনকি কালিও শুনিছিল। আজি হঠাতে ফুলমতী ইমান সুস্থ হৈ ওলালহি কেনেকৈ?

ফুলমতীক ঘৰৰপৰা ৰজাঘৰলৈ ধৰাই অনা আজিলৈকে কেবামাহো হৈ গ'ল। এইকিমাহ ফুলমতীৰ জীৱনত কেবাটাও যুগ যোৱা যেন হৈছে। প্ৰথম দিনা আনিয়েই তাইক ৰজাৰ ওচৰলৈ নিয়াৰ কথা আজিও পাহৰিব পৰা নাই। 'তই কিয় কান্দিছ' বুলি সুধি ৰজাই যেতিয়া চাইছিল, তাইৰ সৰ্বশৰীৰ জিকাৰ খাই উঠিছিল। দিনে-নিশাই কান্দি কান্দি তাই হাইৰাণ হৈছিল। বাৰে বাৰে ভাবিছিল, তাইৰ 'ঘৰৰজা' গৰৈয়ে যদি তাইক ৰজাৰ মানুহে ধৰি অনা দেখিলেহেঁতেন, তেতিয়া হয়তো সি এটাইকিটা ৰজাৰ মানুহকে ফুঠাৰেৰে খপিয়ালেহেঁতেন। বাটে বাটে আহোঁতেও তাৰ মুখখন দেখা পোৱাৰ আশাকে তাই কৰি আহিছিল। কিন্তু ৰজাঘৰত আহি আন সকলো লিগিৰী পঠিয়াই দি ৰজাই তাইক ওচৰলৈ মাতোঁতে তাই বুজিলে, তাইৰ জীৱনৰ মান এতিয়া এটা ৰজা নামধাৰী মানুহৰ হাতত বিপদাপন্ন। সকলোপৰা বিপদৰ মাজতে ডাঙৰ হোৱা ছোৱালী তাই। ৰজাঘৰৰ আৰু ডাঙৰীয়াসকলৰ অত্যাচাৰ, অনাচাৰ আৰু দুৰ্ণামিৰ বিষয়ে তথা সাধুকথাৰে তাইৰ মূৰ ভৰি আছে। সেই বিপদৰ সময়ত তাইক তাইৰ সহজাত বুদ্ধিয়ে ৰক্ষা কৰিলে। লাহে লাহে গৈ তাই ৰজাৰ ওচৰত থিয় হ'লত ৰজাই মৰম কৰি সুধিলে,

: ৰাজৰাণী ৰজকুঁৱৰী হ'বলৈ আহিছ তই। কান্দিছ কেলেই?"

চকু মোহাৰি তাই তত্তালিকে উত্তৰ দিলে: "হায়-মোৰ নৰপতি স্বৰ্গদেও, মই একো নাজানো। কিন্তু, কালি ৰাতি সপোনত দেখিছিলোঁ, মই মোৰ স্বৰ্গদেৱৰ কাষলৈ আহিছিলোঁ। স্বৰ্গদেৱে মোলৈ মোক দেখি মাতিছিল। মই স্বৰ্গদেৱৰ কাষ চাপি যাওঁতেই আই কামাখ্যা দেৱীয়ে কালীমূৰ্তি ধৰি আমাৰ মাজতে থিয় হৈ ক'লে—'সাৱধান, মোৰ প্ৰধান ভক্ত ৰজাক স্পৰ্শ নকৰিবি। তই তোৰ পূৰ্বপুৰুষৰ পাপ বহন কৰিছ; তই পাপীনী। পূজাৰীয়ে উচিতমতে পূজা আদি কৰি তক

কৰাৰ পাচত হে তোৰ বজাক স্পৰ্শ কৰাৰ অধিকাৰ মিলিব। তাৰ আগতে তই বজাক চুলে বজা বিপদত পৰিব আৰু ৰাজ্য খানবান হ'ব। তেতিয়া তোক মই শুদাই নেৰিম।' ইয়াৰ পিচতে মই সাৰ পালোঁ স্বৰ্গদেও। আপোনাৰ মানুহ গৈ মোক আপোনাৰ ওচৰলৈ ধৰি আনোতেও সিহঁতক বাৰে বাৰে মই এই কথা ক'বলৈ চেষ্টা কৰিলোঁ। কিন্তু কোনেও মোৰ কথা শুনাত কাণ্দিবলৈ ধৰিলোঁ। এতিয়া স্বৰ্গদেও, আপোনাৰ ওচৰলৈ মোক অনাৰ লগে লগে মই আপোনাৰ আৰু মোৰ মাজতে কালীৰূপী কামাখ্যাক থিয় হৈ থকা দেখিলোঁ। সেয়ে ভয়তে কান্দি দিছিলোঁ। হঠাতে কিবা প্ৰকাৰে স্বৰ্গদেৱৰ গাত এই পাপীনীৰ চাদৰৰ আগটো লাগিলেও বিপদ হোৱাৰ আশংকাত বৰ ভয় খাইছোঁ। আপুনিও যদি মোৰ এই সপোনৰ কথা শুনে, তেন্তে আই কামাখ্যাৰ কোপত পৰি এই অভাগিনীৰ লগতে আপোনাৰো বিপদ হয় বুলি ভয় খাইছিলোঁ। এতিয়া স্বৰ্গদেওক ক'বলৈ পাই মই শান্তি পাইছোঁ।"

কোনো দুৰ্বলতা প্ৰকাশ নকৰাকৈ বজা সেইদিনা কিছুপৰ তলকা মাৰি বৈছিল আৰু তাৰ পাচত কৈছিল, "তই ভয় খাই এইবোৰ বুধি পাডিছ। বাৰু, তইতো নাচনী, তোক মাতিছোঁ নাচ চাবলৈ হে। নাচচোন।" তাই হে ভয় খোৱা বুলি বজাই ক'লেও বজা যে ভিতৰি ভিতৰি ভয়ত আধা শুকাই গৈছিল, সেই কথা তাই সেইদিনা বুজিছিল আৰু তাৰ পাচত ওবে জীৱন বজাৰ বিৰুদ্ধে সেই একেপাট অস্ত্ৰকে নিক্ষেপ কৰি গৈছিল। সেইদিনা তাই নাচিছিল আৰু নাচি নাচি ওচি গৈছিল।

ৰাতি মিগিৰী-টোলত শুবলৈ গৈ মিগিৰীবোৰৰ অশ্লীল কথা-বাৰ্তা শুনি তাই আচৰিত হৈছিল। নতুন মিগিৰী কুন্দমতীক সিহঁতে নতুন নতুন কথা শিকোৱাত লাগিল। এজনীয়ে যে ক'লেই,—'মই ইমান দিনে বজাৰ হাতখন চুবলৈ পোৱা নাই। বজাই মোৰ বুকুতো ভৰিৰ বুঢ়া আঙুলিটো হে লগায়। তুমি কিছুদিনলৈ ভৰিৰ ধূলি পালেও ভাগ্য মানিবা।' আৰু যে কত কি কথা কতজনীয়ে তাইক ক'লে! কোনজনীয়ে কি সাজ পিন্ধি গৈ বজাক কেনেকৈ ভালৰি বোলাব—সেই আলোচনাৰ লগে লগে মিগিৰীহঁতে নিজ নিজ দেহৰ ৰূপ ওচৰৰজনীৰ সৈতে বিজাই চাই, টনা-আঁজোৰা কৰি, এক নৰককুণ্ডৰ সৃষ্টি কৰিলে। মাজনিশামানত হে সকলো শুবলৈ বুলি দীঘল দিলে। কুলমতীৰ কিন্তু তেতিয়াও টোপনি অহা নাছিল। ভাবিছিল, কিবা উপায় কৰি গৌৰীনাথে যদি বধীয়া-পৰীয়াক ভুলাই চিনাকি মুহুৰিটো মাৰি তাইক মাতেহি, তেন্তে তাই ততালিকে ওলাই যাব পৰাকৈ সাৰে থাকিব লাগিব। পুৱা ভেৰ ফুৰি দিন এনেদৰে তাই গৌৰীনাথৰ কাৰণে মোশোৰাকৈ আছিল।

দুই দিন এইদৰে গ'ল। প্ৰতিদিনেই দুবাৰ বা তিনিবাৰকৈ বজাই মাতি নিয়ে আৰু বজাই আন কথা কোৱাৰ আগতে বজাৰ কাললৈ চাই তাই চিকাৰ খাই উঠে আৰু কান্দে। বজাই সুধিলে কয়, কামাখ্যা গোসানীক দেখা বুলি। তাৰ পাচত

তাই নাচে আৰু নচা শেষ হ'লে স্বৰ্গদেৱক প্ৰণাম কৰে আৰু মনে মনে ভগৱানক খাটে—'তুমি কি ৰূপত মাতিলে আহাঁ নাজানো। তথাপি তোমাক মই মূঢ় মতিৰে খাটিছোঁ, এই নৰককুণ্ডৰপৰা তুমি মোক উদ্ধাৰ কৰি নিয়া।' তাৰ পাচত লাহে লাহে তাই ওলাই আহে। দহোটা দিন তাইৰ কাৰণে গৈছিল দহোটা যুগ যোৱাৰ দৰে—লাহে লাহে—সকলো কষ্ট তিলতিলকৈ অকলৈ সহিবলৈ তাইক বাধ্য কৰি। ইতিমধ্যে তাইৰ ওপৰত ৰজাৰ চকু পৰা দেখি আনবিলাক লিগিৰী—আনকি কুঁৱৰী-ৰৰকুঁৱৰীহঁতো তাইৰ শত্ৰু হৈ পৰিছিল। সকলোৱে ছেই ছেই কৰে। কয়—নাচি নাচি মন ভুলাবলৈ আহিছে, প্ৰথমতে আহি আকৌ কান্দি দেখুৱাইছিলহি। ....ইত্যাদি। তাই সকলো নীৰৱে সহি গৈছিল। একমাত্ৰ আশা—তাই কৈ অহা মতে মাক-ককায়েকে গৌৰীনাথৰ সৈতে আলচ কৰি তাইক সোনকালে উদ্ধাৰ কৰি নিব। কিন্তু, ৰাজকাৰেঙৰ ভিতৰত সোমোৱাৰ পাচত তাইৰ সন্দেহ হৈছিল—এই বন্ধ ঘৰত বতাহো সোমাবলৈ সাহ নকৰে বোধকৰোঁ। আশা তাই তথাপি এৰিব নোৱাৰে, এৰিলেই তাই চিপ-জৰী লগাই মৰিব লাগিব। গৌৰীনাথক—তাইৰ ৰৰবজা গৌৰীনাথক—নেদেখাকৈ তাই মৰিলেও জানো শান্তি পাব।

এঘাৰ দিনৰ দিনা এজনী লিগিৰী আহি কৈছিলহি—ৰজাৰ আদেশ, তাই বোলে কুঁৱৰী-টোলৰ দাঁতিতে থকা ৰাজপ্ৰাসাদৰ দেৱী-মন্দিৰলৈ যাব লাগে। শুনিয়েই তাই বুজিছিল, তাই সন্ধ্যা সপোনটোৰ কাৰণেই তাই যাব লাগে। তাই সাজু হৈ গৈছিল—মনে মনে কোনোবা অজান ভগৱানক খাটি। মন্দিৰত এজন মাত্ৰ পূজাৰী ব্ৰাহ্মণ। আৰু কোনো নাই। গৌৰবৰ্ণ, প্ৰায় ছকুৰি বয়সীয়া, কপালত ৰক্ত চন্দনৰ ফোট, শৰীৰত পৱিত্ৰ যজ্ঞসূত্ৰ বহল বুকুৰ মাজত পৰি আছে, পিন্ধনত এখন ৰক্তবৰ্ণৰ ধুতী। দেখিলেই ভক্তি হয়, বিশ্বাস কৰিবৰ মন যায়। পূজাৰীয়ে পূজাৰ বেদীৰ আগত আসনত বহি থকাৰপৰাই চাই ফুলমতীক ক'লে, সেৱা কৰি বহিবলৈ। তাৰ পাচত লাহে লাহে কথা আৰম্ভ কৰিলে :

"আইদেৱী, তোমাসৱৰ গৃহত শিৱ-পূজা চলে?" (ই কি ৰূপ! ইমান সৌন্দৰ্য্য এজনী গাভৰুৰ গাত থাকে নে?)

"হয়।"

"কেতিয়াবা দেৱী পূজা হয় নে?

"নহয়।"

"দেৱীৰ কি ৰূপ তুমি জানা জানো?"

ফুলমতী নিৰুত্তৰ। এনেকুৱাকৈ কথাৰ উত্তৰ দি থৈ থাকিলে কিবা পাকত ধৰা পৰি যায় বুলি ফুলমতীয়ে ভয় খালে। পূজাৰীয়ে ফুলমতীক নিৰ্ভয় দি ক'লে (ইমান সৌন্দৰ্য্যময়ী নাৰীক নক'বলগীয়া গুপ্ত কথাও ক'ব পাৰি; কমেই...):

"আইদেৱী, মই এইবোৰ প্ৰশ্ন কৰাৰ এক বিশেষ অৰ্থ আছে। স্বৰ্গদেৱে মহাৰাজে মোৰ আগত ব্যক্ত কৰিলে বোলে, তুমি হেনো দেৱীক সপোনত দেখিলা আৰু দেৱীয়ে হেনো তোমাক আদেশ দিছে স্বৰ্গদেৱক স্পৰ্শ নকৰিবলৈ। স্বৰ্গদেৱে ভাবিছে

তুমি স্বৰ্গদেৱৰ হাতত নিজ দেহা সমৰ্পণ কৰিবলৈ ভয় খাই এনে কৰিছা। সেয়ে মোক সঁচা কথাটো তোমাৰপৰা উলিয়াবলৈ দিছে। মোৰ আগত নিৰ্ভয়ে সঁচা কথা ক'ব পাৰাঁ। আৰু, স্বৰ্গদেৱে তুমি আগতে মিছা মতা বুলি জানিলেও তোমাক ক্ষমা কৰিব। কাৰণ, প্ৰথমতে ভয় খোৱাটো প্ৰকৃত সতী নাৰীৰে লক্ষণ। সেই কথা মই স্বৰ্গদেৱক বুজাই কৈছোঁ। আৰু, আজি তোমাক দেখি হে বুজিছোঁ মই—ৰূপে-গুণে তোমাৰ যোৰ পোৱা নাৰী পৃথিৱীতে বা কিমান? বাৰু, এতিয়া আইদেৱী, তোমাৰ ইষ্ট দেৱতাক সুঁৱৰি আৰু এই দেৱীৰ মন্দিৰত বহি সঁচা কথা ক'ব লাগে।"

কোনোবা নজনা দেৱতাক স্মৰণ কৰি আৰু সমুখত থকা দেৱীথানলৈ মিনতি কৰি মনে মনে সেৱা কৰিলে ফুলমতীয়ে—যেন বিপদত পৰি কোৱা মিছা কথাৰ কাৰণে, সতীত্ব ৰক্ষাৰ কাৰণে কোৱা মিছা কথাৰ কাৰণে, তেওঁৰ আই, ভাই-ভনী আৰু গৌৰীনাথৰ কোনো অপকাৰ নহয়। তাৰ পাচত একেবাৰে সঁচা কথা কোৱা আৱেগেৰে ফুলমতীয়ে পূজাৰীক কৈ গৈছিল:

"পূজাৰীদেউ, আপুনি গুৰনি পুৰুষ। আপোনাৰ মনো নিশ্চয় সিমান গুৰনি আৰু আপুনি আৰাধনা কৰা দেৱীও নিশ্চয় সিমান মহিমাময়ী। (সেয়া পূজাৰীৰ চকুত আত্ম-তৃপ্তিৰ উজ্জ্বলতা নহয় জানো?) মোৰ সপোনৰ কথা ৰজাক মই সবিশেষ ক'ব নোৱাৰিলোঁ। ৰজালৈ মোৰ ভয় লাগিল। আপুনি যদি মোক অভয় দিয়ে, মই সকলো কথা আপোনাক খুলি কওঁ।"

ফুলমতীয়ে কথা কওঁতে ফুটি উঠা আৱেগৰ আন্তৰিকতা দেখি পূজাৰী মোহিত হ'ল। নিৰ্ভয় দি পূজাৰীয়ে ক'লে—"ৰূপে-গুণে তুমি দেৱী সম (তুমিয়েই দেৱী বুলি ক'বৰ মন গৈছে)। তোমাক মই অভয় দি ক'লোঁ—তোমাৰ সকলো বিপদতে মই তোমাক দেৱীৰ নামত ৰক্ষা কৰিম। তুমি নিঃসন্দেহে মোক সকলো খুলি কোৱাঁ। ইয়াত কোনো গুপ্তচৰ নাই, মোৰ বাহিৰে কোনেও তোমাৰ কথা শুনিবে।"

গুপ্তচৰ নাই বুলি পূজাৰীয়ে ফুলমতীক ৰাজ-বিৰুদ্ধ কথা কোৱাৰো সুবিধা আছে বুলি বুজাই দিলে, সেই ইংগিত ফুলমতীয়ে মনে মনে মনত ৰাখিলে। তাৰ পাচত তাই পূজাৰীক কৈ গৈছিল:

"পূজাৰীদেউ, দোষ হ'লে আপুনি মোক নিজ গুণে মৰিষণ কৰিব।·· ৰজাৰ ঘৰলৈ অহাৰ আগদিনা মই এটা সপোন দেখিলোঁ। তাৰ আগদিনা ৰাতি মই মন্দিৰত নাচিবলৈ আহোঁতে ৰজাক দেখিছিলোঁ। ৰজাৰ ৰাজ-ৰূপে মোক মোহ নিয়াইছিল। আকাশৰ চন্দ্ৰ বিচৰাৰ দৰে ময়ো হয়তো মনে মনে ভাবিছিলোঁ, এই সাক্ষাৎ শিৱৰূপী ৰজাৰ যদি বান্দী হ'বলৈকে পালোহেঁতেন! মনত ৰজাৰ কথা আছিলেই হ'বলা। শুবলৈ গৈও বহুপৰলৈ টোপনি অহা নাছিল। তাৰ পাচত সপোন দেখিলোঁ।······এইবুলি ফুলমতী বৈ গ'ল—নিজে কোৱা কথাৰ প্ৰতিক্ৰিয়া লক্ষ্য কৰিবলৈ।

পূজাৰীয়ে ক'লে, "কৈ যোৱাঁ। কোনো ভয় নকৰিবা।"—(এই সুৰদি কণ্ঠৰ সুৰ অহৰহ শুনি থাকিব পাৰি)।

ৰূপৱতীয়ে কৈ গ'ল: "সপোন দেখিলোঁ, মোক ৰজাই মৰম কৰি ৰজাৰ ঘৰলৈ অনালে। ৰজাৰ দেৱতুল্য ৰুপত অকলে ৰজা আৰু কাষত মই বান্দী আঁঠু লৈ আছোঁ। পূজাৰীদেউ ক্ষমা কৰিব, ৰজাক সেৱা কৰাৰ ইচ্ছা মোৰ প্ৰবল হৈ উঠিছিল সপোনতে। সকলো উজাৰি দিবৰ মন গৈছিল স্বৰ্গদেৱক। পিচে স্বৰ্গদেৱৰ আদেশ বিনে পালেঙীখাটলৈ যাবলৈ সাহ নকৰি বৈ বৈ ভাবিছিলোঁ—ৰজাসকলে ইমান পলম কৰে কিয়? এয়া দেখোন মই জীৱন-যৌৱন সকলো ৰাজ-চৰণত সঁপি দিবলৈ সাজু হৈ আছোঁ। এনেতে ৰজাই মোক কাষ চাপি যাবলৈ ইংগিত দিছিল। মই স্বৰ্গসুখ পোৱা যেন পাইছিলোঁ। স্বৰ্গদেৱৰ নিচেই কাষ গৈ পাওঁতেই হঠাতে যেন স্বৰ্গদেৱ আৰু মোৰ মাজত আৱিৰ্ভাৱ হ'ল এক বিৰাট ভয়া লগা মূৰ্তিৰ। কৃষ্ণবৰ্ণ, লেলিহান জিভা, বিবসনা, নৰমুণ্ডৰ মালা পিন্ধা, হাতত খড্গ লৈ এই শক্তি আৱিৰ্ভাৱ হোৱাৰ লগে লগে স্বৰ্গদেও আৰু মই দুয়ো দুফালে ছিটিকি পৰিলোঁ। (হে প্ৰভু, কালী দেৱীৰ বৰ্ণনা ঠিক হৈছে নে নাই? ভালকৈ নাজানো; মোক ক্ষেমিবা)। তাৰ পাচত আৰু পাই দেখোঁ, সেই শক্তি তেতিয়াও বৈ আছে—ভয় লগা চকুৰে মোলৈ চাই। খন্তেক পাচতে সেই দেৱীয়ে মোক ক'লে—'মই কালী, তইতৰ দেশত কামাখ্যা ৰূপত মোৰ বাস, (ঠিকেই কৈছোঁ নে নাই?) এই ৰজা মোৰ পৰম ভক্ত। আৰু পূৰ্বজন্মৰ পাপত পাপীনী তই। সেই পাপ খণ্ডন হোৱাৰ আগতে ৰজাই যদি তোক উপভোগ কৰে, তেন্তে ৰজাৰ ৰাজ্য যাব আৰু আন বহুত অমঙ্গল হ'ব। মোৰপৰা পুনৰ আদেশ নোপোৱা পৰ্য্যন্ত তই মোৰ ভক্ত ৰজাৰ আগত নচাৰ বাহিৰে তাক স্পৰ্শ পৰ্য্যন্ত নকৰিবি। কৰিলে তইঁত দুইটাৰে জীৱন শেষ।' ভয়ত মই খকমককৈ সাৰ পালোঁ। ৰাতি পুৱালত ভাবিলোঁ, মনটোৱে ৰজাৰ কথা ভাবি আছিল কাৰণে ভগৱানে বোধকৰোঁ সপোন দেখুৱাই মোক তেনে চিন্তা নকৰিবলৈ উপদেশ দিলে। কিন্তু পূজাৰীদেউ, কোনো দিন মই কালী গোসানী দেখা নাই। এতিয়া যি গোসানীৰ বৰ্ণনা দিলোঁ সেয়া মই সপোনত দেখা ৰূপ। কালী গোসানী দেখিবলৈ তেনেকুৱা হয় নে নহয় মই নাজানো। কথাখিনিও অবিকল মই কোৱাদি কৈছিল। পিচে ইমানখিনি কথা মই স্বৰ্গদেৱক কওঁ কেনেকৈ? মাৰকেই বা কাটকেই, এতিয়া আপোনাক খুলি ক'বলৈ পাই মই শান্তি পাইছোঁ। ইমানখিনি ক'লোঁ যেতিয়া এই কথাও কওঁ যে স্বৰ্গদেৱৰ দেহৰ পৰশৰ কাৰণে মোৰ গোটেই দেহে কান্দি আছে। কেৱল গোসানীৰ ভয়ত মই সাহ কৰা নাই। গোসানীয়ে কোৱাৰ পাচত মই মনে মনে গোসানীক সেৱা কৰি সপোনতে কৈছিলোঁ—মোৰ আই, পিতা বা পূৰ্বপুৰুষৰ কি ধৰ্ম আছিল নাজানো; কিন্তু আজিৰপৰা হে দেৱী! মই তোমাৰ সেৱিকা। তাৰ পাচতে গোসানী অন্তৰ্ধান হৈছিল।.. গ'ল কথা গুচিল। দুপৰীয়ালৈ মই সপোনৰ কথা পাহৰা যেনেই। কিন্তু ৰজাঘৰীয়া মানুহ গৈ যেতিয়া মোক লৈ আহিলগৈ, তেতিয়া গোটেই সপোনটো মোৰ আকৌ মনত পৰিল আৰু ৰজাৰ ওচৰ পোৱাৰ লগে লগে মই দেখিলোঁ—ৰজাৰ আগতে সেই কালী দেৱী এখন দা লৈ থিয় হৈ আছে। ভয়ত কঁপি কঁপি কান্দি দিছিলোঁ মই, আৰু

সাহ কৰি যিমানখিনি পাৰিলোঁ সিমানখিনি ৰজাক কৈছিলোঁ। ৰজাই আজিলৈকে মোক স্পৰ্শ কৰা নাই, কিন্তু নাচিবলৈ ৰজাৰ ওচৰলৈ গ'লেই মই সেই গোসানীক দেখোঁ। যোৱা ৰাতি সপোনত গোসানী আহি মোক কৈছে, 'তোৰ যোগেদিয়েই মই মোৰ ধৰ্ম এই দেশত প্ৰচাৰ কৰিম। মোৰ ভক্ত ৰজাৰ পুৰোহিতকো মই ক'ম। কিন্তু সাৱধান, ৰজাৰ স্পৰ্শ লাগিলেই দুয়োটা নৰকলৈ যাবি।' কৈয়েই গোসানী নোহোৱা হ'ল। ভয়তে মই গোটেই ৰাতি ছুকলোঁ। এতিয়া আপুনি মাতি পঠিয়াওঁতে অলপ ভাল পালোঁ; ভাবিলোঁ—গোসানীয়ে নিশ্চয় আপোনাকো কৈ গৈছে। সেয়ে শুনিয়েই লৰালৰিকৈ আহিছোঁ। পূজাৰীদেউ, যি কৰিবলৈ কয় তাকে কৰিম। মোক আপোনাৰ দাসী বুলি ভাবক। কিন্তু স্বৰ্গদেৱৰ যাতে কোনো হানি-বিঘিনি নহয় তাৰ কাৰণে মই কি কৰা উচিত উপদেশ দিয়ক। দৰকাৰ হ'লে মই মৰিবলৈও সাজু।" এইবুলি ফুলমতীয়ে পূজাৰীৰ আগত দীঘল দি পৰি কান্দিছিল। সেইদৰে পৰিকল্পিত অসংযতভাৱে দীঘল দি পৰি সেৱা কৰোঁতে জাংঘলৈকে নিৰাবৰণ ভৰি, বিবসন পৃষ্ঠভাগ আৰু বাকী সাজপাৰৰ ওপৰত ওলাই পৰা দেহ-ৰেখাৰ লনিয়ে পূজাৰীক কিছুক্ষণ মোহিত কৰি ৰাখিছিল। সেৱা কৰাৰপৰা উঠোঁতেও ফুলমতীয়ে ছলতে দেখুওৱা দৈহিক ৰূপে পূজাৰীক মগন কৰিছিল। এই সুন্দৰী দেৱী যদি মোৰ 'দাসী' হয়, মোৰ কথা মতে চলে—যদি মই এওঁক ৰজাৰপৰা অভয় দিব পাৰোঁ!—পূজাৰীয়ে হয়তো ভাবি চালে। একেবাৰে অনাঘ্ৰাত কুসুম। ফুলমতীৰ আন্তৰিকতাক বিশ্বাস কৰিলে পূজাৰীয়ে। ভাবি-চিন্তি ক'লে—

"আইদেৱী, তুমি নিশ্চিন্তে থাকা। তোমাৰ সপোন সত্য। একে সপোনকে ময়ো কালি দেখিছোঁ। তুমি স্বৰ্গদেৱক চুব পাৰা, আৰু সকলো সম্ভোগ কৰিবলৈ স্বৰ্গদেৱক দিব পাৰা। কিন্তু সহবাস নিষিদ্ধ—অন্ততঃ এক বৰ্ষ কাল। এই কথা আজি মই স্বৰ্গদেৱকো ক'মগৈ। কিন্তু তুমি তোমাৰ পাপ স্খালনৰ কাৰণে প্ৰতিদিনে মন্দিৰলৈ আহিব লাগিব। যেতিয়াই দেৱীয়ে আহি তোমাৰ আগত থিয় নহৈ তোমাৰ মাজত অধিষ্ঠান কৰিবহি, তেতিয়াই আমি তোমাক পূজি তোমাৰ মাজেদি দেৱীৰ বৰ লাভ কৰি ৰজাক বহুদিনলৈ বিপদমুক্ত কৰিব পাৰিম।"

"কিন্তু পূজাৰীদেউ, মই এইবোৰ কৈছোঁ বুলি জানিলে মিছাকৈ কৈছোঁ বুলি ভাবি ৰজাই যদি মোক জোৰ কৰে? মোৰ বৰ ভয় লাগিছে পূজাৰীদেউ, সেয়ে আপোনাকে সুধিছোঁ। তেতিয়া হ'লে যে এই অভাগিনীৰ দোষতে ৰজাৰ অপকাৰ হ'ব!"

"তোমাৰ কোনো চিন্তা নাই আইদেৱী। মই ৰজাক ক'ম, ময়ো সপোন দেখাৰ কথা। তোমাক মই দেৱীৰ কাৰ্য্যৰ কাৰণে বিপদমুক্ত কৰি ৰাখিম। তুমি মাত্ৰ মোৰ কথা মতে চলিবা।" (পূজাৰীয়ে চক্ৰান্ত কৰিও বচাব পাৰে নেকি মোক?—ফুলমতীয়ে ভাবিলে।) শেষত ফুলমতীয়ে পূজাৰীক বিশ্বাস জন্মাবলৈ বুদ্ধি কৰি কৈছিল, "মই নিজকে অৰ্পণ কৰিলোঁ আপোনাৰ ওচৰত, আপোনাৰ পৰামৰ্শ মতে

কাম কৰিম বুলি শপত খালোঁ। কেৱল স্বৰ্গদেৱৰ যাতে কোনো অপকাৰ নহয়, তাকৈ যেন চায়।"

এইদৰে পূজাৰীৰ লগত কথা কওঁতে ফুলমতীয়ে মৰোঁ-জীওঁকৈ কথাৰ কৰ্ম্মটি মৰাধি মাৰিছিল। হ'লে কিবা হওক, নহ'লে ৰজাৰ চাউণ্ডাঙৰ হাতত মৃত্যুক আদৰি ল'ব। কিন্তু চেষ্টাৰ ফল ফলিল, পূজাৰীয়ে তেওঁক বিশ্বাস কৰিলে; আৰু হয়তো সেয়া কৰোঁতে পূজাৰীক ছল কৰি দেখুওৱা দেহৰ বিভিন্ন অংশই পূজাৰীৰ মনত কাম কৰিলে। তাৰ পিচ-দিনাই ৰজাই ফুলমতীক কৈছিল—"হেৰ' লিগিৰী, তোৰ কথা সঁচা। পূজাৰীয়েও তোৰ নিচিনা সপোন দেখিছে। দেৱীয়ে সপোনত পূজাৰীক কৈছে, দেৱীৰ পূজা প্ৰচাৰৰ কাৰণে তই ৰাজ-ঘৰত ৰাজ-ৰাণী হৈ থকা বিশেষ দৰকাৰ। তোক মই ৰাণী কৰিম লিগিৰী। ৰাইলুং আৰু আন আন পূজাৰী আদিয়েও তোক সুলক্ষণা বুলি মত দিছে।" সেইদিনা ইমান এক কৃতকাৰ্য্যতাৰ আনন্দৰ হেঁচাত ফুলমতী ভাগৰি পৰিছিল। সেইনিশা ফুলমতীৰ ৰাতি সঁচা-সঁচি টোপনি আহিব খুজিছিল।

সেই কৃতকাৰ্য্যতাৰ পিচত হে ফুলমতীয়ে ভাবিবলৈ আহৰি পাইছিল যে ৰজাৰ ঘৰৰ মানুহ গৈ তাইক ধৰি অনাৰ পিচৰপৰা এই ১০।১১ দিনে তাই তাইৰ আয়েক-ককায়েক আদি কোনো আপোন মানুহৰ মুখকে দেখা নাই। এই ১০।১১ দিনে একেবাৰে অপৰিচিত শক্তিশালী এক ৰজাৰ বিৰুদ্ধে নিজক ৰক্ষাৰ কাৰণে তাই অকলে কেৱল বুদ্ধিৰে যুঁজি থকা কথাটো ভাবিয়েই তাইৰ ভয় লাগি গৈছিল। এনেকুৱা এটা কথা কেতিয়াবা সম্ভৱ হ'ব পাৰে বুলি ভাবিবলৈও তাইৰ ভয় লাগিছিল। আয়েকে সদায় কোৱা কথাষাৰ তাইৰ মনত পৰিছিল—'বুদ্ধিৰে জগত জিনিব পাৰি।' এই কেইদিন ৰাজ-ভঁৱনত থাকিয়েই তাই বুজি উঠিছিল, ৰজাই কথা কওঁতে নিজ বিচাৰ-বুদ্ধিৰে নকয়—ধৰ্মগুৰু আৰু পাত্ৰ-মন্ত্ৰীৰ সিদ্ধান্তকে ৰজাই ৰেকত কৰে মাত্ৰ। ৰজা এটা বিশেষ ধৰণৰ পুতলা; কথা ক'বলৈ ক'লে কয়। এনেকুৱা এটা ৰজাক গুচাই ৰাইজে নিজৰ বিচাৰ-বুদ্ধিৰে ভাল ৰজা এজন পাতিব নোৱাৰে নে? বা, এনেকুৱা নামত মাত্ৰ ৰজা হৈ থকা ৰজাৰ সলনি পাত্ৰ-মন্ত্ৰীৰ দৰে ৰাইজৰে বিজ্ঞ মানুহ কিছুমান গোটখাই ৰাজ্য শাসন কৰিব নোৱাৰে জানো? আমাৰ ৰাইজে দেখোন কিবা এটা বিচাৰ বা কিবা এটা সিদ্ধান্ত ল'বলগীয়া হ'লে বৰমূৰীয়া জ্ঞানীকিজন একেলগ হৈ আলোচনা কৰে! গাঁৱত যেনেকৈ জ্ঞানীসকল বহি আলচ কৰি গাঁৱৰ হিতৰ অৰ্থে কাম কৰে, সেইদৰে দেশ এখনো চলিব নোৱাৰে কিয়? আমাৰ মানুহে দেখোন কয়, এজনৰ মূৰে কৰা বিচাৰতকৈ কেবাজনেও আলচ কৰি কৰা বিচাৰ বেছি ভাল হয়। তেন্তে দেশ বা ৰাজ্যৰ ক্ষেত্ৰতো ৰাইজে তাকে নকৰে কিয়? সেয়ে যদি হ'লহেঁতেন, তেন্তে আজি তাইক আনি কেতিয়াও এইদৰে এজন ৰজাৰ কু-অভিপ্ৰায় চৰিতাৰ্থৰ কাৰণে বন্দিনী কৰি নথ'লেহিহেঁতেন। এখন ৰাইজ বহি বিচাৰ কৰিলে আজি এই ৰজাৰ মূৰ কটা গ'লহেঁতেন। পাট-গাভৰু ফুলমতীয়ে ভাবি গৈছিল, কিন্তু জনা নাছিল যে সমাজতান্ত্ৰিক চৰকাৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ প্ৰথম

চিন্তা কৰা পৃথিৱীৰ এমুঠি মানুহৰ মাজত ফুলমতীয়েও যমৰ সেই দুৰ্বল মুহূৰ্ত্ততে নিজ ঠাই অধিকাৰ কৰি লৈছিল।

পূজাৰীক জয় কৰাৰ কৃতকাৰ্য্যতাৰ পাচত ফুলমতীয়ে সুবিধা বিচাৰি আছিল—কেনেকৈ আয়েক আৰু ককায়েক আৰু গৌৰীনাথক তাই লগ পাব পাৰে। এদিন বজাৰ আগত নাচি নাচি তাই লাও পানী ঢালি দিওঁতে বজাই বৰ ভাল পাই ফুলমতীক কৈছিল,—

"তই বৰ সুন্দৰী, লিগিৰী। নামটো ঠিক হৈছে। তই ফুলেই। মই বৰ খুচি। তোক কি লাগে ক।"

ফুলমতীৰ সুবিধা ওলাল। লাহেকৈ স্বৰ্গদেৱক সেৱা কৰি তাই কৈছিল,

"স্বৰ্গদেৱে অনুমতি দিছে যেতিয়া কওঁ।"

"ক ক। কি লাগে ক। ভয় নকৰিবি। তোক মই দিম। পূজাৰীয়ে কৈছে—তোৰ গাত দেৱী ভগৱতী লম্ভিছে, তোক মই কুঁৱৰী কৰিম। ক।"

"স্বৰ্গদেও, অহা দিনাৰেপৰা আই, ককাই, ভনী আৰু আন সম্বন্ধীয়া মানুহৰ মুখ দেখা নাই। আমি সাধাৰণ জীৱ, আপোন মানুহক চাবৰ মন যায় ....."

স্বৰ্গদেৱে তৎক্ষণাৎ লিগিৰী এজনী মাতি আদেশ দিছিল, ফুলমতীৰ মাতৃ, ভাতৃ আৰু কোনোবা আপোন ককায়েকজনক আনি লগ পাবলৈ দিবলৈ।

ফুলমতীৰ মাক আহিছিল, ককায়েক হৰি আহিছিল। কিন্তু 'আপোন-ককায়েক' গৌৰীনাথ? সেইদিনা লিগিৰী-টোলৰ দাঁতিত বহি বহি ফুলমতীয়ে মাক আৰু ককায়েকৰ লগত বহুত পৰ কথা পাতিছিল। ফুলমতীক অনাৰ দিনাই তিনি পৰমান বেলিৰ পিচতে গৌৰীনাথ আহি এই কথা শুনি বোলে পাগলৰ নিচিনা হৈছিল। তাৰ পাচত হৰি আৰু ফুলমতীৰ মাকৰ লৈতে মন্ত্ৰণা কৰিছিল কি কৰা যায়। গৌৰীনাথে বোলে ঠিক কৰিছিল, ডা-ডাঙৰীয়াই সৰু মানুহক সহায় নকৰে, গতিকে মোৱামৰীয়া মহন্তসকল আৰু মৰাণৰ লগ লৈ এই ৰাজবংশ খানবান কৰি ফুলমতীক উদ্ধাৰ কৰিব পৰা হ'ব। তাৰ আগতে ফুলমতীক কিবা প্ৰকাৰে দেখা কৰাৰ চেষ্টা কৰিবলৈ, আৰু পাৰিলে উদ্ধাৰ কৰিবলৈ সি বলিয়াৰ দৰে নগৰৰ ফালেই আহিছিল। তাৰ পিচৰপৰা তাৰ আৰু কোনো খবৰ পোৱা নাই। ফুলমতীৰ বুকুখন চিৰিং কৰি গৈছিল। সেইদিনা আৰু তাৰ পাচতো কেবাদিনো তাই ককায়েকৰ লৈতে, মাকৰ লৈতে বহুত কথা পাতিছিল। তাই কৈছিল, গৌৰীনাথক লগ পালে যেন ককায়েকে কয় যে তাই এতিয়াও সতী হৈ গৌৰীনাথৰ কাৰণেই ৰৈ আছে। আৰু যেন কয়—বুদ্ধিৰে উদ্ধাৰৰ চেষ্টা কৰিবলৈ। সি যেন খণ্ডত আহি কিবা এটা কৰি চাউডাঙৰ হাতত নপৰেহি।

ককায়েকৰ লগত তাই মোৱামৰীয়াৰ বিষয়ে বহুত আলচ কৰিছিল। মোৱামৰীয়াৰ গুৰু গোপাল আতাৰ পত্নী কলিতা জাতিৰ। গতিকে ফুলমতীহঁতো কলিতা যেতিয়া এটা জাতিগত সম্পৰ্ক আছে। তাৰ উপৰি মোৱামৰীয়াসকলে ৰজাৰ অত্যাচাৰৰ বিৰুদ্ধে যুঁজি আহিছে। কালসংহতিৰ সত্ৰসৰৰ ভিতৰত দিহিং আৰু

মায়ামৰা সত্ৰৰ প্ৰতিপত্তি অতুল। ব্ৰাহ্মণ-কলিতাবোৰৰ আৰম্ভ কৰি মৰাণ-কৈৱৰ্ত্তলৈকে সকলোকে সমান শিষ্যৰ অধিকাৰ দি শ্ৰীশংকৰৰ সাম্যবাদী মনোভাবক প্ৰচাৰ কৰাৰ ফলত ডা-ডাঙৰীয়া আৰু ভেমত গুৰুদাসকলৰ বাহিৰে সাধাৰণ প্ৰজাই এই সত্ৰসকলৰ শিষ্যত্ব গ্ৰহণ কৰিছিল। সাধাৰণ প্ৰজাৰ এনে সংগঠন আৰু প্ৰতিপত্তি অৱশ্যে বৰ-মানুহসকলে ভাল পোৱা নাছিল; সেয়ে হোৱাই-নোহোৱাই এওঁলোকৰ বিপক্ষে ৰজাক কৈছিলগৈ। সেই কাৰণে এই সাম্যবাদী বৈষ্ণৱসকল ৰাজৰোষত পৰিছিল। মুকুন্দ গোসাঁয়ে বিধি এৰি নামত ধৰা কাৰণে তেওঁক বধ কৰা হয়। বংশী গোপালদেৱ হাবিয়ে হাবিয়ে ৰজাৰ ভয়ত পলাই ফুৰিছিল। যেউ গোপালৰ ধৰ্মপুত্ৰ মিশ্ৰদেৱ গোসাঁইক আনৰ কথা শুনি ৰজাই বধ কৰালে। কৃষ্ণানন্দ মোৱামৰীয়া গোসাঁইৰ শিষ্য আৰু বৰপাত্ৰ, গুইমেলা সোনা বৰগোহাঁই, এজন নেওগ ফুকন আৰু এজন মৰাণ বিষয়াক ঘোঁৰাত তুলি ঘোঁৰা চেঁকুৰাবলৈ দি সমুখত তিতিৰ সমানে হেং-দান পাতি বাখি ৰজাই শিৰশ্ছেদ কৰায়; কাৰণ তেওঁলোকে কৈছিল যে গুৰুৰ আগত দৌওৱা এই যুৱ অধৰমী ৰজাৰ আগত দৌৱাৰ মোৱাৰি। চুৰক্‌মা ভগা ৰজাই বেজদলৈৰ ঘৰৰ ভগুৱী বকৰাৰ লগৰীয়া কথাত চতুৰ্থ মায়ামৰীয়া গোসাঁই নিত্যানন্দদেৱক চাওডাং বকৰাৰ খাওাধাৰীৰ হতুৱাই কুঁৰীবালিত বধ কৰায়। তাৰ পাচত হে ৰজাঘৰৰ অত্যাচাৰত অসহ্য হৈ সাধাৰণ প্ৰজা মায়ামৰীয়াসকলে কাৰ্থপাৰত গোটখাই কক বান্ধিলে—"মৰি যাওঁ মৰি যাওঁ, গুৰুৰ ঋণ শুজি যাওঁ।"

এই সকলোবোৰ কথা ফুলমতীয়ে জানে। সেয়ে মায়ামৰা মহন্তৰ তালৈকে তাইক গৌৰীনাথৰ লগত পঠোৱাৰ কথা মাকে-ককায়েকে ভাবিছিল—ৰজাৰ হাতত পৰাৰ আগতে। কিন্তু সেই বুদ্ধি কামত লগাবলৈ সময় নাপালে। এতিয়া ফুলমতীয়ে ককায়েকক আলেঙে আলেঙে বুজাই ক'লে—মায়ামৰাৰ লগত ৰাজধানী আক্ৰমণৰ সকলো আয়োজন কৰিবলৈ। ফুলমতীয়ে ভিতৰৰপৰা সকলো খবৰ দি থাকিব। কিন্তু, ফুলমতীৰ দৰে সকলোৱেই বিপদত পৰিছিল জানো? সকলোৰে জানো ফুলমতীৰ কথা শুনাৰ অৱস্থা আছিল?

ইপিনে ৰাজকাৰেঙত ফুলমতীৰ উশাহ ল'ব নোৱাৰা যেন লাগিছিল। সদায় একেটা ভয়: আজি হয়তো ৰজাৰ হাতৰপৰা এৰাই আহিব নোৱাৰিব। ইতিমধ্যে দুমাহ উকলি যোৱাত ৰজাই ফুলমতীক কাষলৈ আহিবলৈ দিছিল, মদ ঢালি দিবলৈ দিছিল, ভৰি-হাত পিটিকি দিবলৈ দিছিল। হয়তো দেৱী লজ্জা ছোৱালী বুলি ভয়তে স্বৰ্গদেৱে তাইক আনবোৰ লিগিৰীৰ দৰে গা পিটিকিবলৈ আদেশ দিয়া নাছিল। কিন্তু কেতিয়াবা কেতিয়াবা ৰজাৰ কিছুমান উৎপাতে ফুলমতীক বলিয়া কৰি দিছিল। তাই সদায় চেষ্টা কৰিছিল, নাচি নাচি ৰজাক লাওপানী ঢালি দি সময় অতিবাহিত কৰিবলৈ। নাচোঁতে নাচোঁতে বেচেৰীৰ ভৰি উথহি গৈছিল। এই নাচোনৰ যেন শেষ নাই, এই অত্যাচাৰৰ যেন শেষ নাই। ফুলমতী ভাগৰি পৰিছিল।

সেই সময়তে ফুলমতীয়ে মনৰ দুখ ক'লে ৰজাৰ ধাই-মাকৰ। ধাই-মাকে নিবিচাৰে

ফুলমতী ৰাণী হোৱাটো। বৰকুঁৱৰীয়ে তো নিবিচাৰেই। ইপিনে ৰজাৰ আকৰ্ষণ দিনে দিনে বাঢ়ি যোৱাটোও দুয়ো চাই আছিল। এদিন পুৱা মন্দিৰলৈ যাওঁতে পূজাৰীক ফুলমতীয়ে ক'লে, "পূজাৰীদেউ, কেদিনমান নগৰৰপৰা আঁতৰি থাকিবৰ মন গৈছে—য'ত আপুনি অকলে গৈ মোক দেৱী পূজাৰ মাহাত্ম্য বুজাব পাৰে। মোৰ আইৰ ঘৰলৈকে যাব নোৱাৰোঁ নে?" পূজাৰীয়ে কৈছিল, মাকৰ ঘৰলৈ যোৱাটোত ৰজাই মত নিদিব। গতিকে · গতিকে পূজাৰীয়ে কিবা এটা বুদ্ধি কৰি চাব যাক।

ৰজাৰ ধাই-মাক আৰু বৰকুঁৱৰীক ফুলমতীয়ে ক'লে: "ৰজাৰ ঘৰৰ কথা-বাৰ্তা মই একো নাজানো, মই মহামূৰ্খ। সেয়ে পদে পদে স্বৰ্গদেও আৰু আপোনাসৱৰো জগৰ লগাওঁ। কিছুদিন নগৰৰ ওচৰতে আঁতৰি ক'ৰবাত থাকিব পৰা হ'লে ৰজাঘৰৰ নীতি-নিয়ম শিকি লৈ আকৌ আপোনাসৱৰ সেৱা কৰিবলৈ আহিলোহেঁতেন।" ধাই-মাক আৰু বৰকুঁৱৰীয়ে ভালেই পালে। এদিন নগৰত কৰ শোধাবলৈ আহিছিল নগৰৰপৰা ৬ মাইল দূৰৰ জয়থামদাং থাতৰ ঘৰগিৰী বাজখোৱা। বয়সস্থ লোক, বিশ্বাসী মানুহ। ধাই-মাকে তালৈকে ফুলমতীক পঠোৱা ঠিক হ'ব ভাবি ৰজাক জনালে। প্ৰথমে ৰজাই আপত্তিকে কৰিছিল। বৰকুঁৱৰীৰ কথাতো শুনেই। কয়, হিংসাত আঁতৰাই পঠাব খোজা বুলি। ঠিক সেই সময়তে পূজাৰীয়েও আহি ৰজাক কলে'হি, ফুলমতীৰ পাপ খণ্ডনৰ কাৰণে কিছুদিন দূৰত থকা প্ৰয়োজন। দুৰ্বল ৰজা, শেহাস্তৰত উপায় নাপাই ধাইমাকক লগত দি ফুলমতীক জয়থামদাঙৰ ঘৰগিৰী বাজখোৱাৰ ঘৰলৈ পঠিয়াই দিলে। তাত গৈ ফুলমতীয়ে কেদিনমান উশাহ লৈছিল। মাক আৰু ককায়েকো ঘনাই আহিছিল। কিন্তু চোৰাংচোৱা আৰু পালি-পহৰীয়াৰ উৎপাতত দুটা কথা পতাৰো সুচল নাই। আনকি পূজাৰীয়েও মন্দিৰত দুটা খোলা কথা ক'বলৈ ভয় কৰা হ'ল। সাদিনে-দহদিনে ৰজায়ো হঠাৎ আহি উৎপাত আৰম্ভ কৰেহি। কতদিন ভাবিলে ফুলমতীয়ে, গোৰীনাথ তাতে ওলাবহি বুলি। কিন্তু গোৰীনাথৰ ছাঁটোও বেচেৰীয়ে দেখা নাপালে। চোৰাংচোৱাৰ উৎপাতত কথা পাতিব নোৱাৰা হোৱাত মাকইতক আহিব নালাগে বুলিয়েই কৈ দিলে। তেতিয়াও ককায়েক আহি সদায় আকাৰে-ইংগিতে কয়: "এটা ডাঙৰ বিদ্ৰোহ কৰি ৰজাক ভঙাৰ ঠিক কৰা হৈছে, মোৱামৰীয়াৰ সৈতে লাগি। তই মাত্ৰ ৰজাৰ মন যোগাই ভিতৰুৱা কথা লৈ থাকিবি।...গোৰীনাথৰ কোনো খবৰ পোৱা নাই।"...

দিনবোৰ যাবলৈ ধৰিলে আশাৰ গুণ টানি। প্ৰায় তিনি মাহৰ মূৰত হঠাৎ এদিন ৰজাই ফুলমতীক নগৰলৈ লৈ আহিল আৰু নগৰত আহিয়েই ফুলমতীয়ে শুনিলে, বেচেৰী বোলে এতিয়া সৰুকুঁৱৰী, ৰজাৰ সৰুকুঁৱৰী। চিৰিংকৈ বুকুখন বাজি উঠিল ফুলমতীৰ। এই কথা গোৰীনাথে শুনিলে হয়তো ভাবিব, তাক মই প্ৰতাৰণা কৰা বুলি। নাই, এনেকৈ পলম কৰি থাকিলে নহ'ব। এতিয়া তাই সদায় ককায়েক আৰু মাকক লগ পোৱা প্ৰয়োজন, যাতে ভঁৰাৰ বাতৰি ভঁৰে অনা-নিয়া কৰিব পাৰে। আহিয়েই নাচি নাচি এদিন তাই ৰজাৰ আগত কান্দি দিলে।

ৰজাই সৰুকুঁৱৰীৰ শোকৰ কাৰণ সোধাত ফুলমতীয়ে ক'লে: "আইক সদায় চাবৰ মন যায়; কিন্তু ইমান দূৰত থাকে যে সদায় আহিবও নোৱাৰে। আজি আই অহা নাই। সেয়ে মনটো বেয়া লাগি কান্দিছোঁ। স্বৰ্গদেও, অপৰাধ হয় যদি ক্ষমা কৰিব অভাগিনীক, আই আৰু ককাইটোক নগৰৰ ওচৰতে ক'ৰবাত থাকিবলৈ দিব নোৱাৰি নে? ওচৰৰে কালুগাঁৱত আমাৰ লগা-ভগা মানুহ আছে অৱশ্যে।" সেই দিনাই ৰজাৰ আদেশ গ'ল—এসপ্তাহৰ ভিতৰতে নতুনকৈ ঘৰ-বাৰী কৰি ফুলমতীৰ গোটেই ঘৰখন কালুগাঁৱলৈ তুলি আনিব লাগে। ৰজাই সেই আদেশ দিয়াৰ পাচত ফুলমতীয়ে ৰজাক প্ৰাণ ভৰি নাচি নাচি মদ খুৱালে, ৰজাৰ গুণ বখানিলে।

আজি এমাহ হ'ল ফুলমতী 'সৰুকুঁৱৰী' হোৱা। সৰুকুঁৱৰী হৈ ফুলমতীয়ে ৰজাক খাটিলে—ৰাজবংশৰ কথা, ৰজাৰ ধৰ্মৰ কথা, ৰাজকাৰেঙৰ বিশেষ বিশেষ কথা আদি জনাৰ তেওঁৰ বৰ ইচ্ছা হৈছে। ফুলমতীৰ আগ্ৰহ দেখি ৰজাই বৰ ভাল পালে। লিগিৰীইতক মাতি আনি ক'লে, ৰাজকাৰেঙৰ ধন-ভঁৰাল, চাংমাইশাল, আদি সকলো সিহঁতে লগত লৈ গৈ ফুলমতীক দেখুৱাব লাগিব—যেতিয়াই ফুলমতী যাব খোজে। ৰাজপ্ৰাসাদৰ বিভিন্ন ঠাইত থকা ডাঙৰীয়াসকলক সৰুকুঁৱৰীৰ এই ভ্ৰমণৰ বিষয়ে ক'বলৈ বৰবৰুৱাক জনাই দিলে। পূজাৰীক মাতি আনি জনালে, প্ৰতি পুৱাতে স্বৰ্গদেওসকলৰ আদিবেপৰা আৰম্ভ কৰি দেৱী-পূজালৈকে সকলো সৰুকুঁৱৰীক শিকাব লাগে। ৰাজকাৰেং আৰু পাত্ৰ-মন্ত্ৰী সকলোৱেই বুজিলে—সৰুকুঁৱৰী অনতিপলমে বৰকুঁৱৰী হওঁ হওঁ।

কিন্তু ফুলমতীয়ে আজি সাতদিনৰ আগতে ৰজাৰ মুখৰপৰা যিটো কথা শুনিলে, সেই কথাই তেওঁৰ গোটেই ভৱিষ্যৎ জীৱনৰ পৰিকল্পনা চকুৰ আগত ফট্‌ফটীয়াকৈ দাঙি ধৰিলে। সাতদিনৰ পিচত এই দেৱী মন্দিৰত বহি, পূজাৰীক আগত ৰাখি আজি ফুলমতী হৈ পৰিছে সংযত, দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞ, সহজ ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰী। আজি সাতদিনৰ আগতে ৰজাই দিয়া এই নতুন নামটো, 'ফুলেশ্বৰী' নামটো, আজি পুৰা মনে মনে গ্ৰহণ কৰিলে ফুলমতীয়ে। মৃত্যুক আঁকোৱালি লোৱা ভাল নে জীয়াই থাকি প্ৰতিশোধ লোৱা ভাল?—এই প্ৰশ্নৰ সমিধান আজি সাতদিনৰ মূৰত ফুলেশ্বৰীয়ে পালে। 'মৰিব নোৱাৰি জীয়াই থাকিব লাগিব। ফুলমতী মই অকলে নহয়। ঘৰে ঘৰে আছে ফুলমতী। ঘৰে ঘৰে উপজিব ফুলমতী। ক্ষমতাপ্ৰাপ্ত অৰ্কমণ্য পুৰুষৰ হাতত জাহ যাবলৈ বৈ আছে সেইবোৰ ফুলমতী। সিহঁতক ৰক্ষা কৰিব লাগিব। এই ডা-ডাঙৰীয়া, এই বৰ বৰ মানুহবোৰৰ ভেম আৰু সাজ-পাৰৰ আঁৰত লুকাই থকা কাপুৰুষ, ভীৰু, স্বাৰ্থপৰ, নীচ-বুলি-মানুহক-ঘিণোৱা বৰ্বৰতাৰ অৱসান আনিব লাগিব।" সাতদিনৰ পিচত আজি ফুলমতীয়ে প্ৰচলিত ৰাজ-ব্যৱস্থা আৰু বৰ বৰ বিষয়াৰ শাসন-ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে মনে মনে বিদ্ৰোহ ঘোষণা কৰিলে। সেই স্থিৰ সিদ্ধান্তত উপনীত হোৱাৰ পাচত আজি ফুলমতী সহজ আৰু শান্ত। উত্তেজিত হ'লে নহ'ব; একনী নাৰীয়ে, একনী সাধাৰণ ছোৱালীয়ে এক ৰাজতন্ত্ৰৰ বিৰুদ্ধে বুজিবে যুঁজিব লাগিব, হাঁহি হাঁহি বুকুত শেল বহুৱাব লাগিব—হাঁহি হাঁহি

ৰজাই মৃত্যুদণ্ডৰ আদেশ দিয়াৰ দৰে—হাঁহি হাঁহি কাপুৰুষ ভাওৰীয়াবোৰে সেই অন্যায় মৃত্যুদণ্ড উপভোগ কৰাৰ দৰে, হাঁহি হাঁহি শ শ নাৰীৰ সতীত্ব ৰাজশক্তিয়ে হৰণ কৰাৰ দৰে।

আজি মাত্ৰ সাতদিনৰ আগৰ কথা। সন্ধ্যা পৰ। লাওপানীৰ ৰাগীত স্বৰ্গদেও কাতৰ। মুখেদি বলকি গৈছে কেনেকৈ ফুলমতীক 'ফুলেশ্বৰী' নাম দিছে, কেনেকৈ ফুলেশ্বৰীক বৰকুঁৱৰী পাতিব, কেনেকৈ ফুলেশ্বৰীৰ কাৰণে তেওঁৰ জীৱন সাৰ্থক হ'ব,—ইত্যাদি। মদ ঢালি দি ফুলমতীয়ে এবাৰ মাজতে সুধিলে, "বৰকুঁৱৰী আইদেউক দেখোন দেখা নাই!" ৰজাই হাঁহি হাঁহি কৈছিল, "সেই বৰকুঁৱৰী আৰু নাই। মৰিল। এতিয়া তয়ে বৰকুঁৱৰী।"

"কেনেকৈ মৰিল?" ফুলমতীয়ে আচৰিত হৈ সুধিছিল।

"হাঃ হাঃ হাঃ, কেনেকৈ? শুন, ৰজাৰ অদৰকাৰী মানুহ ৰজাৰ আদেশত মৰে, হাঃ হাঃ হাঃ"—ৰজাই কৈ কৈ হাঁহিছিল।

"কিয় মাৰি পেলালে বৰকুঁৱৰীক?" চক খাই ফুলমতীয়ে সুধিছিল।

ৰজাই হাঁহি হাঁহি কৈছিল, "তই সৰু ছোৱালী, সেইবোৰ এতিয়াই বুবুজ। তোক বৰকুঁৱৰী পাতোঁ যদি, বৰকুঁৱৰী বস্তুকান্তি ক'লৈ যাব? কুঁৱৰীতো আৰু আকৌ লিগিৰী হ'ব নোৱাৰে। আনে লৈ গ'লেও ৰজা-ঘৰৰ মান নাথাকে। তেন্তে কি কৰিবি ক।"

ফুলমতী স্তব্ধ হৈ ৰৈ আছিল। আন যি কোনো নতুন বৰকুঁৱৰী হোৱা হ'লে নিজৰ ভাগ্যৰ কথা মনত পৰিলহেঁতেন আৰু ৰজাৰপৰা কথা আদায় কৰি ল'লেহেঁতেন তেওঁকো যাতে সেইদৰে মাৰি নেপেলায়। কিন্তু ফুলমতীৰ চিন্তা নিজৰ কাৰণে নাছিল। আছিল গৌৰীনাথৰ কাৰণে। আজি ইমান দিনে কতায়েকক সুধি সুধিও ফুলমতীয়ে জানিব পৰা নাই, গৌৰীনাথ, তাইৰ 'বৰৰজা' গৌৰীনাথ, ক'লৈ গ'ল। এই মুহূৰ্তত সেই কথা ফুলমতীৰ চেৰেংকৈ মনত পৰিল। যি হয় হওক বুলি ৰজাক সোধাটোকে ফুলমতীয়ে ঠিক কৰিলে। মুখত এটা কৃত্ৰিম হাঁহি আনি স্বৰ্গদেৱৰ আগত লাওপানীৰ বাটি দাঙি ধৰি ফুলমতীয়ে সুধিলে,

"স্বৰ্গদেও, এটা কথা সোধোঁ, যদি অনুমতি দিয়ে।"

"সোধ"।

"স্বৰ্গদেও, আমাৰ গাঁৱতে এটা দুষ্ট ল'ৰা আছিল। নাম গবৈ। পাম্মী আনিবলৈ বাওঁতে সি মোৰ লগত চুপতি মাৰিছিল। এদিন খঙতে মই তাক কৈছিলোঁ—ৰজাৰ টেকেলা দি ধৰাম তোক। এতিয়া আপোনাৰ অনুগ্ৰহত আপোনাৰ বান্দী হোৱাৰ সুবিধা পাই মনে মনে ভাবিলোঁ—তাক মাতি আনি দেখুৱাওঁ, স্বৰ্গদেৱৰ অনুগ্ৰহত আজি মই ক'ত। কিন্তু কতাইৰ আগত খবৰ পঠিয়াই তাক আৰু আনিব পৰা নাই। হয়তো লাজতে অহা নাই। বেচেৰা ল'ৰাটো ভাল। ৰজাঘৰলৈ বৰ ভক্তি। পিচে স্বৰ্গদেও, এটা ধেমালি কৰিব পাৰি নে বাৰু? তাৰ একো অপকাৰ নকৰাকৈ এনেয়ে ধৰাই আনিব নোৱাৰি নে? আমি আপুনি ক'ব—

'তোক মৃত্যুদণ্ডৰ আদেশ দিছোঁ, সৰুকুঁৱৰীয়ে হে সেই মৃত্যুদণ্ড ৰদ কৰিব পাৰে।' তেতিয়া মই তাক মৃত্যুদণ্ড ৰেহাই দিলোঁ বুলি ক'ম। বৰ বগৰ হ'ব। মই গাঁৱলীয়া ছোৱালীতো স্বৰ্গদেও, এনেকুৱা ধেমালি কৰি বৰ ভাল লাগে।"

স্বৰ্গদেৱে অনাৱশ্যকভাৱে ঢেকঢেকাই হাঁহিলে আৰু ক'লে, "বাৰু তোৰ ভাল লগাটোকে কৰোঁ।" তৎক্ষণাৎ বজাই বৰবৰুৱাক মতাই পঠালে। বৰবৰুৱাই আহি আঁঠু ল'লে। স্বৰ্গদেৱে ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰীৰ প্ৰাৰ্থনাৰ কথা ক'লে। লগতে ফুলমতীয়ে আকৌ সোঁৱৰাই দিলে যেন তাৰ একো অপকাৰ কৰা নহয়। তাৰ পাচত? তাৰ পাচত এটা অৰ্থপূৰ্ণ দৃষ্টিৰে বৰবৰুৱাই ফুলমতীলৈ চাই বজাক ক'লে:

"স্বৰ্গদেও, এই কুঁৱৰী আইদেউক আপোনাৰ আদেশক্ৰমে শগুণপৰাবপৰা লৈ অহাৰ দিনা ৰাতি শগুণপৰাবে ডেকা ল'ৰা এটা আহি ৰাজ-কাৰেঙৰ দাঁতিত বৈ আছিলহি। তাক ধৰি আনি সুধিলত সি ক'লে, আই কুঁৱৰীক লৈ যাবলৈ অহা বুলি। সি বোধকৰোঁ বলিয়া। কাৰণ, আইকুঁৱৰীক বিয়া কৰাব বুলি ক'বলৈও সাহ কৰিলে। তাৰ নাম সোধাত ক'লে গৌৰীনাথ বুলি, 'গবৈ' বুলি গঞাই মাতে বোলে। সেই নিশাই স্বৰ্গদেৱৰ আদেশ লৈ সেই বলিয়াটোক চাউডাঙৰ হতুৱাই কটোৱা হয়। এতিয়া কুঁৱৰী আইদেৱে বা কোন 'গবৈ'ৰ কথা কৈছে?"

ফুলমতী নিশ্চল, স্তব্ধ, নিৰ্বাক।

স্বৰ্গদেৱে হাঁহি হাঁহি ক'লে, "বাৰু বৰবৰুৱা, এৰা, এতিয়া হে মোৰ মনত পৰিছে। কিমান দণ্ডৰ আদেশ দিওঁ, মনত থাকে জানো।"

বৰবৰুৱাই বিদায় ল'লে।

বজাই হাঁহি হাঁহি ক'লে, "তোৰ বগৰ কৰাৰ আগতে সিতো সিফলীযাই হ'ল। এতিয়া ক, আন কাৰোবাক আনি তেনে বগৰ কৰ যদি‥"

"নালাগে স্বৰ্গদেও।"—খুব সংযত কণ্ঠেৰে উত্তৰ দিলে ফুলমতীয়ে।

লাহে লাহে বজা লাওপানীৰ নিচাত ঢলি পৰিল।

ফুলমতী বহি থাকিল।

'গৌৰীনাথক চাউডাঙে কাটিলে? কি?'

মদৰ কলহটো দাঙি ল'লে ফুলমতীয়ে। 'এইটোৰেই এই পাপী বজাকো গৌৰীনাথৰ লগতে পঠিয়াওঁ।' এজনী লিগিৰী আহি কুঁৱৰীয়ে দণ্ডাত কষ্ট পোৱা বুলি কলহটো নিজে আতৰাই নি ঠিক ঠাইত থ'লেগৈ।

'গৌৰীনাথক চাউডাঙে কাটিলে?'

ওচৰতে জ্বলি থকা চাকিটো নিজৰ কাপোৰতে লগাই দিলে। ফুলমতীয়েও লাওপানী খাই তেনে কৰিছে বুলি ভাবি এজনী লিগিৰী আহি হুমুৰাই দিলেহি আৰু ফুলমতীক ধৰি ধৰি কুঁৱৰী-টোললৈ লৈ গ'ল।

'গৌৰীনাথক চাউডাঙে কাটিলে?'

কুঁৱৰী-টোলত হাতৰ ওচৰত পোৱা সকলো বস্তু ফুলমতীয়ে দলিয়াই পেলাই দিলে। লিগিৰীহঁতে ভাবিলে, লাওপানীৰ বাগীয়ে ধৰিছে।

'গৌৰীনাথক চাউভাণ্ডে কাটিলে ?'

ৰজাঘৰৰ সকলো পিন্ধা কাপোৰ খুলি পেলালে ফুলমতীয়ে। আন কাপোৰ পিন্ধাৰ কথা আৰু মনত নপৰিল। লিগিৰীহঁতে জোৰকৈ আকৌ পিন্ধাই দিলেহি।

কন্দা নাছিল ফুলমতীয়ে। চকু খৰাং। সেই চকু মেলি একেথৰে চাই আছিল ফুলমতীয়ে। আৰু এটা এটাকৈ আখৰ উচ্চাৰণ কৰি বুজিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল— 'গৌ—ৰী—না—থ—ক—চা—উ—ভা—ণ্ডে—কা—টি—লে।' মনৰ মাজত এই একেটা বাক্য বাৰে বাৰে উদয় হ'বলৈ ধৰিলে। প্ৰতিটো আখৰে বাৰে বাৰে ক্ৰমাৎ বেছি গভীৰকৈ ফুলমতীৰ বুকুত বেপিবলৈ ধৰিলে। বুকুৰ অসহ্য যন্ত্ৰণাত ফুলমতীয়ে চিঞৰি উঠিল। লিগিৰীসৱে বেজবৰুৱাক মতাই অনালে। বেজবৰুৱাই চাই টোপনিৰ ঔষধ দি ফুলমতীক শুৱাই থ'লে। এইদৰে সাতদিন, সাতৰাতি গ'ল। নিজে মৰিবলৈ কেবাবাৰো চেষ্টা কৰিও বিফল হ'ল। ৰজাক মাৰিবলৈ সাহ গোটাব নোৱাৰিলে। ককায়েক আহিছিল। সকলো পাহৰি তাই এপাট চৰ মাৰি ককায়েকক পঠিয়াই দিলে। মাক আহিছিল। পুৰা চাৰি ঘণ্টা মাকৰ কোলাত মুৰ থৈ তাই কান্দিছিল। ৰজাৰ কাণতো এই খবৰ পৰিলগৈ। ৰজা নিজে কুঁৱৰীক চাবলৈ আহিল। বেজবৰুৱাই কৈছিল, হঠাৎ ভয় খাইছে বা কিবা বেজাৰ পাইছে। ৰজাই ভাবিলে, সেইদিনা বৰকুঁৱৰীক মৰোৱা খবৰ আৰু গৰৈক কটোৱা খবৰ—এই দুটা একেলগে শুনি সৰু ছোৱালী কাৰণে ভয় খালে। বেজবৰুৱাই আশ্বাস দিলে, অনতিপলমে আৰোগ্য হ'ব বুলি। বেছি বলিয়াৰ নিচিনা কৰিলেই বেজবৰুৱাই টোপনিৰ ঔষধ দিয়ে। এইদৰে সাতদিন, সাতৰাতি গ'ল। সাতদিন, সাতৰাতিৰ পাচত আজি ফুলমতীয়ে গৌৰীনাথৰ মৃত্যুক গ্ৰহণ কৰিছে আৰু গৌৰীনাথক হত্যা কৰোৱা সকলো মানুহৰ ওপৰতে প্ৰতিশোধ লোৱাৰ সংকল্প লৈছে। ফুলমতীয়ে ভাবি লৈছে, কোনো মন্দিৰত, কোনো নামঘৰত ধৰ্ম নাই, বিচাৰ নাই। ধৰ্মৰ একমাত্ৰ কাম হ'ল ৰজাক, ডা-ডাঙৰীয়াক সন্তুষ্ট কৰা, ৰজাৰ সকলো অপকৰ্মক ধৰ্মৰ দোহাই দি ভাল বুলি কোৱা। ফুলমতীৰ এতিয়া দৃঢ় বিশ্বাস—কোনো মন্দিৰত, কোনো নামঘৰত ভগৱান নাই। একমাত্ৰ ভগৱান আছে নিজৰ সাহস, বুদ্ধি আৰু বিশ্বাসৰ ওপৰত, নিজৰ মাজত। পৃথিৱীৰপৰা সকলো ধৰ্ম-মন্দিৰ নিশ্চিহ্ন কৰি দিলে ধৰ্ম নাইকিয়া নহয়, বহুত অনাচাৰ, অত্যাচাৰ হে নাইকিয়া হ'ব। মন্দিৰত থকা বিগ্ৰহ সলাই দিলে, এটা বিগ্ৰহ পেলাই আন এটা আনি থ'লে, এক দেৱতাৰ নামত আন দেৱতাৰ পূজা কৰিলে, ধৰ্মৰ কোনো হীন-দেঢ়ি নহয়। পৃথিৱীৰপৰা সকলো ধৰ্ম-মন্দিৰ, সকলো ৰাজকাৰেং নোহোৱা হৈ গ'লে হে পৃথিৱীত ধৰ্ম নিৰাপদ হ'ব, মানুহৰ জীৱন নিৰাপদ হ'ব, বৰ-লোকৰ অত্যাচাৰৰ ওৰ পৰিব, ভগৱান পৃথিৱীলৈ নামি আহিব।···মৰিব নোৱাৰি। মৰিলেও মাৰি হে মৰিব লাগিব। অবুজ মাক-ককায়েক আৰু বাইজক চকুৰ আগত দেখুৱাই দি যাব লাগিব, ৰাজশক্তি হাতত পালে যি ইচ্ছা তাকে কৰিব পাৰি, আৰু, ৰজাই তাকেই ইমান দিনে কৰি আহিছে।

এই উপলব্ধি হোৱাৰ পাচত ফুলমতী শান্ত হ'ল। কেবাদিনো নোখোৱাৰ

দুৰ্বলতায়ো হয়তো ফুলমতীক কিছু শান্ত কৰিছিল। খুব ৰাতিপুৱাই ফুলমতীয়ে গা ধুলে। ধুনীয়াকৈ সাজ-পাৰ পিন্ধিলে। গৌৰীনাথৰ নাম লৈ শিৰত সেন্দুৰ ল'লে (গৌৰীনাথ মৰা নাই, তাইৰ শিৰৰ সেন্দুৰত জীয়াই আছে)। তাৰ পাচত গোটেই জীৱনেই ফুলমতীয়ে শিৰত সেন্দুৰ ল'লে—গৌৰীনাথৰ কাৰণে। বিচনাৰ ওপৰতে বহি মনে মনে গৌৰীনাথক ধ্যান কৰি ক'লে, "তুমি মোৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰিবা। অত্যাচাৰীহঁতৰ ৰাজশক্তিৰ মমতালি চিৰদিনৰ কাৰণে ঘূণীয়া কৰি তোমাৰ হত্যাৰ প্ৰতিশোধ লৈ মই তোমাক লগ পামগৈ।" তিতি উঠা চকুকিটা মোহাৰি লৈ অতি সহজভাৱে ফুলমতী সাতদিনৰ পাচত আহি মন্দিৰত এয়া পূজাৰীৰ সমুখত থিয় হৈছেহি।

আৰু, এতিয়া, অবাক হৈ চাই থকা পূজাৰীৰ উদ্দেশ্যে সৰ্বাংগত বিয়পি পৰা মাখন-হাঁহি এটি মাৰি ফুলমতীয়ে পুনৰ ক'লে:

"কি হ'ল পূজাৰীদেউ, মনে মনে থাকিল দেখোন? আজি বাৰু মোক আমাৰ ৰাজবংশ আৰু ৰজাসকলৰ আঁতি-গুৰিকে ভাঙি-পাতি কওকচোন। আপোনাৰ আশীৰ্বাদতে কুঁৱৰী হৈছোঁ। এতিয়া স্বৰ্গদেওসকলৰ আঁতি-গুৰি জনা দৰকাৰ। নহয় জানো?"—ফুলমতীৰ মুখত আৰু দেহৰ ভংগিত কপট আৰাহনী আকুলতা।

"আজি সাদিনে আইদেৱীৰ অসুস্থতাৰ কথা শুনি চিন্তিত হৈছিলোঁ। দেৱীৰ কৃপাত এতিয়া সম্পূৰ্ণ সুস্থ নে?"—পূজাৰীয়ে অৰ্থপূৰ্ণ হাঁহিৰে সম্ভাষণ জনাই সুধিলে।

"পূজাৰীদেউ, আজি কিন্তু মই বহুত কথা শিকিম বুলি আহিছোঁ। আপোনাৰ সময় হ'ব নে?"

"কুঁৱৰীক সকলো বুজাই দিবৰ কাৰণে ৰাজ-আজ্ঞা আছে। তেনেকুৱাতনো মোৰ সময়ৰ অভাৱ হ'ব পাৰে নে?"

"পূজাৰীদেউ, পূজাৰ প্ৰসাদ আপুনি কি কৰে?"

"বিলাই দিওঁ আৰু যি বাকী থাকে নিজে গ্ৰহণ কৰোঁ।"

"পূজাৰীদেউ, মই প্ৰসাদ খাব পাৰ নে?"

"মা দুৰ্গা। কিয় নাপায়? দিম নেকি?"

ফুলমতীৰ ভোক লাগিছিল। লগতে পূজাৰীৰ লগত কিছু আন্তৰিকতাও কৰিব খুজিছিল। পূজাৰীয়ে যতনাই প্ৰসাদ দিলে। ফুলমতীয়ে ভাবি থোৱা মতেই দেহৰ যিমানখিনি সম্ভৱ সৌন্দৰ্য্য পূজাৰীৰ চকুত পৰাকৈ দেখুৱাই গোসানীক সেৱা কৰি প্ৰসাদ গ্ৰহণ কৰিলে। পূজাৰীৰ লুভীয়া চকুৱে ফুলমতীৰ সৰ্বাংগত থোপনি পোতাৰ ঠাই বিচাৰি ফুৰাটো লক্ষ্য কৰি মনে মনে হাঁহিলে, পেটৰ ভোকত পৰম আগ্ৰহেৰে প্ৰসাদ খাবলৈ ধৰিলে। ইমান আগ্ৰহেৰে খোৱা দেখি পূজাৰীয়ে ভালৰ ভাল বিধিনি পালে সকলোখিনি ফুলমতীক খাবলৈ দি নিজে অসংযত ফুলমতীৰ ৰূপ-ৰস চকুৰে পান কৰি পৰম তৃপ্তি লাভ কৰিলে। খাই উঠি ফুলমতীয়ে সুধিলে:

"পূজাৰীদেউ, আপুনি নাখালে দেখোন?"

"কুমাৰীক খুৱাই সন্তুষ্টা কৰিলে দেৱী সন্তুষ্টা হয়। লগে লগে পূজাৰীও, আইদেৱী।"

"মই খালেই আপোনাৰ পেট ভৰিব নে পূজাৰীদেউ ?"

"পূজাৰীয়ে হাঁহিলে। ফুলমতীয়ে পুনৰ পূজাৰীক অনুৰোধ কৰিলে ৰাজবংশৰ জাতি-কুৰি ক'বলৈ। পূজাৰীয়ে নিজ আসনত উপৱিষ্ট হৈ সমুখতে কুঁৱৰী ফুলমতীক বহুৱাই লৈ আৰম্ভ কৰিলে :

"আইদেৱী, দুৰ্গাই তোমাক কুশলে ৰাখক, ৰাজৰাণী কৰক, শক্তি দিয়ক, জ্ঞান দিয়ক। দুৰ্গাদেৱীক এইফালে ঘূৰি সেৱা কৰা আইদেৱী। আৰু কোৱাঁ—

ৰূপং দেহি জয়ং দেহি যশো দেহি দ্বিষো জহি।"

ফুলমতীয়ে পুনৰ আগৰ দৰেই শৰীৰৰ সৌন্দৰ্য্য দেখুৱাই মন্ত্ৰ মাতি সেৱা কৰিলে—পূজাৰীৰ মনোবাঞ্ছা পূৰ্ণ কৰি। তাৰ পাচত সুধিলে, সংস্কৃত শ্লোকটোৰ অৰ্থ কি ? পূজাৰীয়ে বুজাই দিলে, "তুমি ভগৱতীক কৈছাঁ—মোক ৰূপ, যশ আৰু জয় প্ৰদান কৰাঁ আৰু মোৰ শত্ৰুনাশ কৰাঁ।" ফুলমতীয়ে আকৌ মন্ত্ৰফাঁকি মাতিলে আৰু মনে মনে ভাবিলে—দিয়া দেৱী, মোক আৰু ৰূপ দিয়া, যশৰ সলনি ৰূপ দিয়া, সেই ৰূপেৰে মই মোৰ জীৱনৰ উদ্দেশ্য জয় কৰিম, শত্ৰুনাশ কৰিম। এই বুলি খঙত মুখৰ ভিতৰতে দাঁত কামুৰি ধৰি ফুলমতী মনে মনে ৰ'ল।

পূজাৰীয়ে আৰম্ভ কৰিলে : এই ৰাজবংশৰ জাঁতি-কুৰি বিচাৰি আমি স্বৰ্গ পাবলৈ লাগিব আইদেৱী।"—গল হেকাৰি মাৰি পূজাৰীয়ে কৈ গ'ল : "ই এক মহা প্ৰতাপী ৰাজবংশ—স্বৰ্গৰপৰা পোনে পোনে নামি অহা ৰাজবংশ। সেয়ে এই বংশৰ ৰজাসকলক স্বৰ্গদেৱ বা স্বৰ্গদেও বোলা হয়। এই দেৱলোক তুল্য কামৰূপ দেশ স্বৰ্গদেওসকলক পাই ধন্য হৈছে। স্বৰ্গদেওসকলো ধন্য হৈছে এনে সুন্দৰ এখন দেশ শাসন কৰাৰ অধিকাৰ পাই। এই দেশ, আইদেৱী, দেৱী ভগৱতীৰ দেশ—দুৰ্গাৰ দেশ, কামাখ্যাৰ দেশ।"

ফুলমতীয়ে কোনো কথা কোৱা নাই। কেৱল 'ৰূপং দেহি জয়ং দেহি যশো দেহি দ্বিষো জহি' বাৰে বাৰে গাই শত্ৰুনাশৰ প্ৰতিজ্ঞা কৰিছে। পূজাৰী বোৱা দেখি এইবাৰ ফুলমতীয়ে মুখ তুলি পূজাৰীলৈ চালে। মনত হ'ল যেন পূজাৰী এপাট অস্ত্ৰ, যেন এই শক্তিশালী অস্ত্ৰেৰেই ৰাজ অত্যাচাৰৰ সামৰণি পেলাই প্ৰতিশোধ ল'ব পৰা হ'ব। এক উপায় বিচাৰি পোৱাৰ আনন্দত ওঁঠেদি হাঁহি এটা পিছলি পৰিল ফুলমতীৰ। পূজাৰীয়ে লক্ষ্য নকৰিলে, কাৰণ ইতিমধ্যে পুথি মেলি তেওঁ এই ৰাজবংশৰ আদি-অন্ত বিচাৰি চলাথ কৰিছে। খন্তেক পিচতে পূজাৰীয়ে মুখ দাঙি ক'লে,

"এয়া কুঁৱৰী দেৱী, মই পুথিৰপৰাই তোমাক পঢ়ি শুনাওঁ এই ৰাজবংশৰ উৎপত্তিৰ কথা।"

পূজাৰীয়ে পুথিৰপৰা দুৰ্বোধ্য শব্দ উচ্চাৰণ কৰি ফুলমতীক বুজাই গ'ল—কেনেকৈ ৰজাসকল স্বৰ্গৰাজ ইন্দ্ৰৰে বংশধৰ। ফুলমতীয়ে একাণপতীয়া হৈ শুনি আছিল আৰু মাজে মাজে প্ৰশ্ন কৰিছিল এনেকৈ—

: এইবোৰ কথা সঁচা হ'ব পাৰে জানো ?

: ৰজা হ'লেই দেৱতাৰ বংশধৰ হয় কেনেকৈ ? এইবোৰ আপোনালোক পণ্ডিতবোৰে তোষামোদ কৰি লিখা কথা নহয় জানো ?

এনেকুৱাবোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ সহ পূজাৰীয়ে ৰজাৰ ঐতিহ্য কৈ শেষ কৰিলে। শেষ হোৱাৰ পাচত ফুলমতীয়ে ক'লে :

"পূজাৰীদেউ, দেৱী ভগৱতীক সেৱা কৰাৰ দিনাবেপৰা মোৰ যেন মনৰ দুৱাৰখন খোল খালে। এতিয়া বহুত কথাকে ফট্‌ফটীয়াকৈ দেখা পাওঁ। কিন্তু পূজাৰীদেউ, আপোনাক খুব বিশ্বাস কৰোঁ কাৰণেই বহুত কথা সুধি পেলালোঁ। এইবোৰ যে ৰজাৰ কাণত পৰিলে মোৰ জীৱন শেষ ?"

"কোনো চিন্তা নাই আইদেৱী। মই ৰজাক একো নকওঁ। আৰু তুমি যেতিয়া বুদ্ধিমতীয়েই, তোমাক কৈ থওঁ, (অলপ সৰুকৈ) ৰজা সিমান বুদ্ধিমান নহয়।"

"মই যদি আপুনি এইদৰে কোৱা বুলি ৰজাক কৈ দিওঁ ?"

"তুমি নোকোৱা বুলি বিশ্বাস আছে আইদেৱী, মানুহ চিনিয়েই ইমান বয়স হ'ল।"

"তেন্তে আপোনাৰে-মোৰে মাজত কথা থাকিল, দুয়ো ৰজাক এইবোৰ 'ধৰ্ম-আলোচনা'ৰ কথা একো নকওঁ ?" ··· এইবুলি ফুলমতীয়ে পূজাৰীৰ হাতত ধৰি দেৱীৰ বেদী চুলে। দুয়ো প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হ'ল। ফুলমতীৰ পৰশত পূজাৰীৰ দেহত বিজুলী খেলি গ'ল। পূজাৰীয়ে পুনৰ ক'লে, "ধ্ৰুৰূপ জানিবা, ৰজা তোমাৰ সমান বুদ্ধিমান নহয়।"

চপলতা প্ৰকাশ কৰি ফুলমতীয়ে অৰ্থপূৰ্ণ হাঁহি মাৰি ক'লে, "অতি ভালকৈ জানো। নহ'লেনো ন্যায়বাগীশ গোস্বামীৰ দীক্ষা ল'বৰ সময়ত, 'গোস্বামীও মানুহ, গতিকে মানুহক সেৱা নকৰোঁ' বুলি শৰণীয়া পাহাৰত উঠি উমানন্দে সেৱা কৰি নিজৰ ভেম ৰাখে নে ? গোসাঁই তলত থাকিলেও সেৱাটো দেখোন গোসাঁইকে কৰা হ'ল। সেই কাৰণেই জানো গুৱাহাটীৰ সেই পাহাৰটোৰ নাম শৰণীয়া হোৱা নাই ? কি কয় পূজাৰীদেউ ?"—এইবুলি চকুৰে এক বিশেষ চাৱনি দি ফুলমতী লাহে লাহে ওলাই গ'ল। পূজাৰী স্তব্ধ হৈ বহি থাকিল। মনে মনে ভাবিলে, 'এই সুন্দৰী বুদ্ধিমতী নাৰী যদি ৰাণী হয়, এওঁৰ হাতত যদি ৰাজ-ক্ষমতা উঠে, তেন্তে দেৱী পূজা এই দেশত সহজে বিয়পি পৰিব, তেওঁ নিজে দেৱীৰ দৰে দেৱীৰ পূজা প্ৰচাৰ কৰিব।' মূৰ্খ ৰজাতকৈ বুদ্ধিমতী সাধাৰণ ঘৰৰ ছোৱালীৰও বেছি মূল্য—এই কথা পূজাৰীয়ে জানে।

॥ চাৰি ॥

শিৱসিংহ ৰাজপাটত উঠে ১৭১৪ চনত, এওঁ স্বৰ্গদেও রুদ্রসিংহৰ পুতেক বা গদাধৰ সিংহৰ নাতি। স্বাধীন অসমত ৰাজ-শাসনৰ প্ৰায় ৫০০ বছৰ অতিবাহিত হৈছিল।

চুকাফা অসমলৈ দলে-বলে আহোঁতে লগত বোলে তিৰোতা মুঠেই অনা নাছিল। বুদ্ধিদীপ্ত চুকাফাই লগত অনা সকলোকে স্থানীয় তিৰোতা বিয়া কৰাবলৈ উদগনি দিলে, নিজেও আদৰ্শ দেখুৱালে। ধৰ্মৰ বিষয়ত ৰজাৰ কোনো আঁকোৰগোঁজ মনোভাৱ নাছিল। খুব সম্ভৱ বৌদ্ধধৰ্মৰ অৱনতি হোৱা কালত সেই ধৰ্ম তেওঁলোকে গ্ৰহণ কৰিছিল। তেওঁলোকৰ নিজা ঈশ্বৰৰ নাম আছিল "ফুৰা তাৰা আলং"। কোনো কোনোৱে কয় তেওঁলোক বোলে বৈষ্ণৱ আছিল। যিয়েই নহওক, পিচলৈ তেওঁলোকে বৈষ্ণৱ, শৈৱ, শাক্ত আদি হিন্দু ধৰ্মৰ সকলো প্ৰচলিত মতকে গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু একেজন ৰজায়েই এটাই কেউবিধ মতানুসাৰে পূজাৰ কাৰণে মন্দিৰ সজাই মাটি-বৃত্তি দান দিছিল। ইয়াৰপৰাই বুজা যায় তেওঁলোকে বিভিন্ন ধৰ্মমতত বিশ্বাসী প্ৰজাক সন্তুষ্ট কৰিবৰ কাৰণে হে সকলো ধৰ্মকে সমান চকুৰে চাইছিল। লাহে লাহে ৰাজবংশ আৰু ডা-ডাঙৰীয়াসকল সাধাৰণ সবল ৰাইজতকৈ বেলেগ হৈ পৰিল।

প্ৰথমতে ৰাজনৈতিক অভিযানকাৰী আৰু নতুনকৈ ৰাজ্য স্থাপনৰ কাৰণে চেষ্টা কৰা চুকাফাৰ সাহ-পিত বেলেগ আছিল। কিন্তু ৰাজ্য-স্থাপন হোৱাৰ পিচৰেপৰা স্বাভাৱিকতে ৰজাসকল আৰামপ্ৰিয় হ'ল। সেই সময়ত শৈৱ, শাক্ত আৰু বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ মাজত প্ৰতিযোগিতা চলিছিল—কোনে বেছি প্ৰাধান্য লাভ কৰিব পাৰে। সেয়ে প্ৰতি ধৰ্মই মানুহৰ মন আকৰ্ষণৰ কাৰণে স্থানীয় লোকাচাৰ আৰু কুলাচাৰৰপৰা বিভিন্ন ব্যভিচাৰ নিজ ধৰ্মৰ নীতি-নিয়মত সুমুৱাই লৈ নিজ ধৰ্মক জনপ্ৰিয় কৰাৰ সস্তীয়া পথ গ্ৰহণ কৰিছিল। মানুহৰ মন আকৰ্ষণৰ কাৰণে সুৰা, সুন্দৰী আৰু সংগীতৰ সহায় লৈছিল। এই বিষয়ত বেছি প্ৰতিযোগিতা হৈছিল শাক্ত আৰু শৈৱৰ মাজত। সুপ্ৰতিষ্ঠিত হোৱাৰ পাচত আৰামপ্ৰিয় ৰজাই আমোদ উপভোগৰ কাৰণে এই এটাইকিটা মতৰ সমৰ্থন কৰি ধৰ্মৰ নামত ব্যভিচাৰক প্ৰশ্ৰয় দিছিল। ফলত ব্যভিচাৰে যেতিয়া ৰজা আৰু বৰমূৰীয়া লোকৰ সমাজত ৰাজত্ব কৰিবলৈ ল'লে, তেতিয়া স্বভাৱতে সজ মনৰ সাধাৰণ প্ৰজাই ব্যভিচাৰবিহীন ভক্তি-ৰসময় শংকৰী-ধৰ্মক সাদৰি লৈ সমাজক ৰক্ষা কৰিলে আৰু ৰাইজে নিজক ৰজা আৰু বৰমূৰীয়াসকলৰপৰা নিলগাই ৰাখিলে।

ইমানবিলাক সংঘৰ্ষৰ মাজতো কেজনমান শ্ৰেষ্ঠ ৰজাই অমৰ কীৰ্তি ৰাখি থৈ গৈছে। তাৰ ভিতৰত স্বৰ্গনাৰায়ণ (১৪৯৭-১৫৩৯), শৰাইঘাটৰ ৰণৰ কাৰণে চক্ৰধ্বজ সিংহ, গদাধৰসিংহ আৰু রুদ্রসিংহ প্ৰধান। দৰাচলতে রুদ্রসিংহৰ ৰাজত্বলৈকে আহোম-ৰাজত্বই উন্নতিৰ জখলাত উঠিছিল; আৰু তেওঁৰ পিচৰেপৰা এই ৰাজত্বৰ

অৱনতিৰ কাল। এই আহোম ৰাজত্ব অসমৰ গৌৰৱৰ কাল। স্বাধীনভাৱে অসমত ৬০০ বছৰ ৰাজত্ব চলোৱাটো গৌৰৱৰে কথা। কিন্তু সাধাৰণ প্ৰজাই পিচলৈ এই ৰাজত্বক ৰজাঘৰীয়া কাৰবাৰ বুলি এৰৰীয়া কৰি থৈছিল।

ৰজাৰ ভিতৰত ৰুদ্ৰসিংহয়েই প্ৰথমে ভাৰতৰ বিভিন্ন ঠাইৰ নীতি-নিয়মৰ লগত অসমক খাপ খুৱাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। তেওঁ খাওন্দ, বৈৰাগী, কটকী, দলৈ, কাকতী আদি বিষয়-বাবৰ সৃষ্টি কৰি ৰাজ্য শাসনত এটা গত লগোৱাৰ চেষ্টা কৰিছিল। বৈৰাগীয়ে ভেশচন ধৰি দেশ-দেশান্তৰলৈ গৈ মুনিহ-তিৰোতাৰ বস্ত্ৰ-অলংকাৰ পিন্ধাৰ নমুনা যোগাবতি লাগিছিল। খাওন্দে গৈ মৃত ৰজা-ডাঙৰীয়া-গোহাঞিৰ অস্থি গঙ্গাত দি আহিছিলগৈ। 'বৈৰাগীৰ মুখে বুজিও নমুনা মতে স্ত্ৰী-পুৰুষৰ পিন্ধা অলংকাৰ আৰু চুৰিয়া-চোলা, পাগুৰি, পাগ, জামা ও বুকু-চোলা, এঙ্গা ও কটা ফুলৰ বুকু ও তোৰতাৰ জিঞ্জিৰা ও কাৰছিপি ও স্ত্ৰীসকলৰ মেখেলা, ৰিহা আদি পিন্ধাৰ নিয়ম হ'ল। আগে এইমত নাছিল।'

কিন্তু, সাধাৰণ প্ৰজাই এইবোৰৰ ভু লোৱা নাছিল। এইবোৰ ৰজাৰ কাম বুলি ৰজাক ভাবিবলৈ দিছিল। ৰজা-ঘৰত ঘটা বহুত ঘটনা অৱশ্যে প্ৰজাৰ মুখলৈ বাগৰি আহিল আৰু সেইবোৰ পুৰুষানুক্ৰমে কৈ কৈ মুখে মুখে চলি আহিল। সাধাৰণ ৰাইজে বুৰঞ্জী লিখা পণ্ডিতৰ দৰে নাভাবে। যেনে :

বামুণীকোঁৱৰ নামৰ ৰজাজনক এই নাম বুৰঞ্জী-লেখকে দিয়া নহয়, ৰাইজে হে দিয়া। ত্যাওখামথি ৰজা নথকা অৱস্থাত এজনী কুঁৱৰীয়ে আনজনীক হিংসাত কাটিবলৈ পঠিয়াওঁতে সগৰ্ভা দেখি বুঢ়াগোহাঁইয়ে নাকাটি নদীত উটাই দিলত কোনোবা বামুণ এজনে পাই পোহপাল দি ৰাখিলে বুলি বুৰঞ্জীত আছে। কোনোবা ৰাজবিষয়াই গৈ সেই সগৰ্ভা কুঁৱৰীয়ে জন্ম দিয়া সন্তানটিকে আনি চুডাংফা নাম দি ৰজা পাতিলে বোলে। কিন্তু সৰলমতি ৰাইজৰ মনে প্ৰশ্ন কৰিলে—মন্ত্ৰীয়ে চক্ৰান্ত কৰি বামুণকে সিংহাসনত বহুৱালে নেকি? ৰাইজে সেই সন্দেহ জীয়াই ৰাখিলে সেই ৰজাক 'বামুণীকোঁৱৰ' নাম দি। আকৌ চুপিম্‌ফা ৰজাই নগাৰ লগত প্ৰেম হোৱা বুলি সন্দেহ কৰি নগাৰ খুনবাওসৈ এৰি দিয়া কুঁৱৰীগৰাকীৰ সন্তানটি সময়ত 'নগা-কোঁৱৰ' হ'লগৈ। বুৰঞ্জীয়ে কয়, নগাই নিয়াৰ সময়ত ৰাণী সগৰ্ভা আছিল। কিন্তু ৰাইজে নামানিলে। সেয়ে ৰাইজৰ সন্দেহ বৈ গ'ল 'নগা-কোঁৱৰ' নামত। সৰলমতি ৰাইজে কোনো দিনেই আপোন কৰিব নোৱাৰিলে ৰজা জয়ধ্বজক। যি ৰজাই বলেৰে নোৱাৰা শত্ৰু দিল্লীৰ বাদচাহলৈ বুলি মীৰজুমলাৰ হাতত নিজৰ জীয়েকক ভেটী দি পঠিয়াব পাৰে, সেই ৰজাৰ প্ৰজাৰ প্ৰতি কি মৰম থাকিব পাৰে? জয়াদিত্যাই নিজৰ মাহীমাকক স্ত্ৰীৰূপে ৰখাটো জানো ৰাইজৰ সমাজনীতিয়ে সহ্য কৰিব পৰা কথা? ৰাজবংশৰ লোকৰ মৃত্যু হ'লে মৈদামত আন বহুত মানুহকো জীয়াই জীয়াই পুতি থোৱাটো জানো ৰাইজৰ মন ভাল লগা কথা? 'গৰ্ভৱতী স্ত্ৰীক দেখিলে ধৰি আনি কুকুৰৰ হতুৱাই গৰ্ভ ফলাই লবা চাইছিল, অন্ত স্ত্ৰীক ধৰি আনি জাতিভ্ৰষ্ট কৰিছিল, দঁতুৱা মানুহ দেখিলে কটাৰীৰ নাল দিব লাগে বুলি দাঁত কাটি লৈছিল,

অন্ন তিৰোতাৰ দেহৰ অংশ কাটি নি, তেওঁৰ তিৰোতাক দিছিল'—আদি নৰিয়া-ৰজাৰ দিনত কুকুৰেখোৱা গোহাঞে কৰা অত্যাচাৰ, আৰু আন আন ৰজাৰ দিনতো আন বহুত ডা-ডাঙৰীয়া-ৰজাই কৰা এনেকুৱা অত্যাচাৰ পাহৰি বাইজে সেই ৰজাক আপোন কৰিব পাৰে জানো ? ডা-ডাঙৰীয়াই কৰা দোষ ৰজাৰ গাতে নপৰি কাৰ গাত পৰিব ? শিঙৰি-ঘৰৰ খুঁটাৰ কাৰণে হাবুঙত বামুণ এজনৰ ঘৰত এজোপা কঁঠাল কাটিব খোজোঁতে বামুণে মৰমতে 'গছ কাট যদি মোকে কাট' বুলি গছজোপা সাৱটি মাৰি ধৰোঁতে বামুণে সৈতে গছ কটাৰ নিচিনা কথা মানুহে পাহৰিব নোৱাৰে।

আকৌ, জয়সাগৰ পুখুৰী খন্দাই মাতৃভক্তি দেখুৱাটো কদ্ৰসিংহৰ মানৱীয় মনৰ পৰিচয় ; কিন্তু কোচবিহাৰৰপৰা অনা ঘনশ্যাম খনিকৰে ৰংপুৰ নগৰ দিনে-ৰাতিয়ে খাটি সাজি দিয়াৰ পাচত বেচেৰা খনিকৰক জনমভৰ এটা ঘৰত সুমুৱাই ৰাখি মৰাটো ৰাইজে সহিব পৰা কথা জানো ?

আহোম ৰজাৰ কীৰ্তি অলেখ আছে বুৰঞ্জীৰ পাতে পাতে। কিন্তু সাধাৰণ ৰাইজৰ মনত এইদৰে এটা-দুটাকৈ গোট খোৱা এদ'ম অকীৰ্তিৰ, অসন্তুষ্টিৰ বোজা মুৰত লৈ শিৱসিংহ ৰজা হ'ল ১৭১৪ চনত। বাপেক কদ্ৰসিংহই নিজ পুত্ৰৰ দুৰ্বলতাৰ কথা জানিছিল। সেয়ে মৰিবৰ সময়ত বেজাৰ কৰিছিল, কোনে তেওঁৰ ৰাজ্য বিস্তাৰৰ আশা সফল কৰিব বুলি। কিন্তু এই শিৱসিংহ কিমান দুৰ্বল সেই কথা জনা হ'লে হয়তো কদ্ৰসিংহই নিজ পুতেকক ৰাজ্য নিদিবৰ কাৰণে পাত্ৰ-মন্ত্ৰীসৱক কৈ গ'লহেঁতেন, আৰু তেতিয়া হয়তো অসমৰ বুৰঞ্জীয়ে আন ফালে গতি ল'লেহেঁতেন।

ৰাজ্যৰ কথা, শাসনৰ কথা, ৰাজ্য-বিস্তাৰৰ কথা—আদি একো নভবাকৈ, কেৱল আপোন সুখ-সম্ভোগতে মত্ত হৈ, লিগিৰী পৰিবেষ্টিত ৰাজকাৰেঙত নিজকে স্বৰ্গৰাজ ইন্দ্ৰ বুলি ভাবি শিৱসিংহই প্ৰথম প্ৰায় ৭ বছৰ কটাই দিলে। সকলো পাইছিল শিৱসিংহ ৰজাই। ডা ডাঙৰীয়াই সেৱা কৰিছিল, ক'তো যুদ্ধ-বিগ্ৰহ নাছিল। সেই সময়তে শিৱসিংহৰ কামুক চকুৱে দেখা পাইছিল ফুলমতীক। এজনী অপৰূপা সুন্দৰীৰ যৌৱন ৰজাৰ ভোগত নলগাকৈ থকাৰ কথা শিৱসিংহই ভাবিব নোৱাৰে। মাকৰ বুকুৰপৰা, নিৰাপদ গাঁৱলীয়া সমাজৰ মাজৰপৰা কাঢ়ি আনিলে ফুলমতীক। তাৰ পাচত ? ফুলমতীয়ে অকলৈ ৰাজ-শক্তিৰ বিৰুদ্ধে যুঁজিলে। এজনী নিৰ্দোষী অসমীয়া ছোৱালীৰ বুদ্ধি আৰু সাহসৰ সংযোগত ৰাজ-শক্তিৰ অত্যাচাৰৰ ইতিহাসে প্ৰমাদ গণিলে। বুৰঞ্জীবিদে উপায় নাপাই নটৰ ছোৱালী বুলি অৱজ্ঞা কৰিয়ে কৈ গ'ল : 'একে স্ত্ৰী যৌৱন কাল, তাতে ৰাজ ভাৰ্য্যা, গৰ্ব, দৰ্প, অহংকাৰৰ ঠাই নাই, বিশেষ ৰাজ পদবিও পালে , এহাতে অনায়াসে বুজিব পৰা যায় তেওঁৰ অহং গৰিমা নহৈ কাৰ হ'ব।'

ইংৰাজ বুৰঞ্জীবিদ আৰু ইংৰাজৰ পৃষ্ঠপোষকতাত বৰ্তি থকা ইংৰাজ-মনা ভাৰতীয় বুৰঞ্জীবিদেও সিদিনালৈকে কৈছিল—ভাৰতৰ সাধাৰণ প্ৰজাৰ স্বাধীন হোৱাৰ গৰ্ব, দৰ্প, অহংকাৰ বৃটিছৰাজে সহ্য নকৰে। সেই দৰেই ফুলমতীৰ বিদ্ৰোহকো সেই সময়ৰ বুৰঞ্জীলেখকে অহংকাৰ বুলি কোৱাটো নিতান্ত স্বাভাৱিক নহয় জানো ?

॥ পাঁচ ॥

"বৰকুঁৱৰী দেৱী, আহক, এই ক্ষুদ্ৰ দেৱী-ভক্তৰ অভিনন্দন গ্ৰহণ কৰক।"—পূজাৰীয়ে প্ৰসন্ন হাঁহিৰে পুনৰাই মন্দিৰলৈ অহা ফুলমতীক সম্ভাষণ জনালে।

আজি যে ফুলমতী বৰকুঁৱৰী ফুলেশ্বৰী, তথা প্ৰমথেশ্বৰী, এই বিষয়ে তেওঁ সম্পূৰ্ণ সজাগ। কিন্তু সেই বুলি তেওঁ পূজাৰীৰ লগত আন্তৰিকতা হ্ৰাস কৰিব নোৱাৰে। আগৰ দৰেই সেৱা কৰি ফুলমতীয়ে সলজ্জ হাঁহিৰে পূজাৰীক ক'লে :

"পূজাৰীদেউ, আপোনাৰ আগত মই সদায় দেৱী ভগৱতীৰ দয়া ভিক্ষাৰিণী, সদায় 'দেৱীৰ ফুল'। আপুনি মোৰ শুভাকাংক্ষী। আপুনি সদায় মোক 'তুমি' বুলিয়েই সম্বোধন কৰিব।"

ইয়াৰ পাচত প্ৰসাদ গ্ৰহণ কৰি ফুলমতীয়ে ক'লে, "আজি পূজাৰীদেউ, এই দেশৰ ধৰ্মৰ ইতিবৃত্তকে মোক কওক। কেনেকৈ শিৱ পূজা আহিল, বৈষ্ণৱসকল নো ক'ৰ, শক্তি পূজাৰ নো আঁতি-গুৰি কি, সেই বিষয়ে মোৰ জানিবৰ ইচ্ছা হৈছে।"

পূজাৰীয়ে এটি গল হেকাৰি মাৰি আৰম্ভ কৰিলে, "আইদেৱী, এই দেশত ধৰ্মৰ ইতিহাস শক্তি-পূজাৰে ইতিহাস। বহলাই ক'বলৈ হ'লে, পৃথিৱীত ধৰ্মৰ ইতিহাস শক্তি পূজাৰে ইতিহাস। শক্তি ধৰ্মৰ প্ৰতীক 'মাতৃ', মাতৃৰ অবিহনে জানো এই সৃষ্টি থাকিব পাৰে ?"

ফুলমতীৰ সুধিবৰ মন গৈছিল, সেই কাৰণে হে ৰজাসকলে বহুতক একেলগে মাতৃত্ব দিবলৈ লিগিৰী কৰি আনে নেকি। কিন্তু নুসুধিলে।

"অতি প্ৰাচীন কালত এই দেশক প্ৰাগজ্যোতিষ বুলিছিল। অতি দুৰ্গম আছিল এই দেশ—

"প্ৰাগ্জ্যোতিষং নাম বভূব দুৰ্গমং পুৰম"—এইবুলি কোৱা আছে মহাভাৰতত। আৰু সেই সময়ত এই দেশত স্থানীয় নীতি-নিয়মেৰে বিবিধ প্ৰকাৰে শিৱ পূজাই চলি আছিল। তাকে শাস্ত্ৰত 'কৈৰাতজ' ধৰ্ম বুলিছিল। 'সিদ্ধেশি যোগিনী পীঠে ধৰ্মঃ কৈৰাতজঃ মতঃ।"

"তেন্তে শিৱ পূজাই প্ৰথম, তাৰ পিচত হে দেৱী পূজা ?"—ফুলমতীয়ে প্ৰশ্ন কৰিলে।

"আইদেৱী, এই কথা কোৱাৰ পাচত সেই ধাৰণা হোৱা স্বাভাৱিক। কিন্তু আচল কথা হ'ল, দেৱী নহ'লে শিৱৰ অস্তিত্বই নাই। শিৱক পূজা কৰা হয় লিঙ্গৰূপত। আৰু সেই লিঙ্গ স্থাপন কৰা হয় যোনিৰ ওপৰত। গতিকে শিৱ পূজা চলা মানেই বুজিব লাগিব যে আদিতে দেৱী পূজাই আছিল ; কিন্তু কিছুমানে যোনিৰ অস্তিত্ব পাহৰি কেৱল লিঙ্গক পূজা কৰিবলৈ ল'লে। আইদেৱী, শিৱ-দেৱতা আৰু শিৱলিঙ্গ অভেদ :

'প্ৰত্যক্ষমিহ দেৱেন্দ্ৰ পশ্চলিঙ্গং ভগাঙ্কিতম
দেৱ দেৱেন কদ্ৰেন সৃষ্টিসংহাৰ হেতুনা।'

আৰু এই অসমত তেনে শিৱলিঙ্গৰ সংখ্যা আছিল :

'সাৰ্দ্ধকোটিস্তথা লিঙ্গং ত্রিশতং চ কলৌ যুগে।
ভূম্যন্তৰস্থং লক্ষং চ সাৰ্দ্ধ লক্ষং জলে প্রিয়ে ॥'

সেইদৰে দ্বি-লক্ষ পৰ্বতত, পঞ্চ লক্ষ গুহাত, সাত লক্ষ ভূমিপীঠত, বৃক্ষমূলত এক লক্ষ, কুণ্ডমধ্যত আধা লক্ষ—অৰ্থাৎ এক কোটিতকৈও বেছি। আইদেৱী, এই প্রতিটি শিৱলিংগ স্থাপিত হৈছিল যোনিৰ বেদীত। গতিকে যোনিৰূপে দেৱী পূজাও তেতিয়া সিমানেই চলিছিল।"

ফুলমতীয়ে মাজতে সুধিলে : "কিন্তু দেৱী থাকিলেও পূজা হৈছিল শিৱৰ হে ?"

"হয় আইদেৱী। কিন্তু মানুহে অন্ধ হৈ দেৱীক অৱজ্ঞা কৰা দেখি সেই শিৱয়েই ভাৰতত দেৱী পূজাৰ প্রচলন কৰালে। তেন্তে কওঁ শুনা : ভগৱতীয়ে শিৱক এদিন সুধিলে কামাখ্যানো কোন ? শিৱই নিজ মুখেৰে উত্তৰত ক'লে, ব্রহ্মৰূপা সনাতনী, পৰম বিদ্যাই কামাখ্যা—

'যা কালী পৰমা বিদ্যা ব্রহ্মৰূপা সনাতনী
কামাখ্যা সৈব দেৱেশি সৰ্বসিদ্ধি বিনোদিনী।'

কালীদেৱীয়ে কামাখ্যাৰূপ ধাৰণ কৰাৰ ঘটনা এটি আছে। সৃষ্টিৰ পিচত স্রষ্টা ব্রহ্মাৰ অহংকাৰ হোৱা দেখি পৰমেশ্বৰীয়ে ব্রহ্মাৰে শৰীৰৰপৰা কেশী নামৰ দৈত্যক জন্ম দিলে আৰু সেই দৈত্যাই উপজিয়েই ব্রহ্মাক গ্রাস কৰিবলৈ খেদা মাৰিলে। ব্রহ্মাই বিষ্ণুকো লৈ পলাল। কেশীয়ে সেই সুবিধাতে স্বৰ্গ-মৰ্ত্য-পাতালত ধ্বংস-কাৰ্য্য আৰম্ভ কৰিলে। উপায় নাপাই ব্রহ্মাই কালীক মিনতি কৰিলে। কালীয়ে ব্রহ্মাক বুজাই দিলে যে এই মায়াময় ব্রহ্মাণ্ডৰ কাৰণে ব্রহ্মাৰ যি মিছা গৰ্ব হৈছিল, তাক ভাঙিবৰ কাৰণেই এই দৈত্য সৃষ্টি কৰা হৈছিল। তাৰ পাচত কালীয়ে কেশীক ভস্মীভূত কৰি ব্রহ্মাক ক'লে যে ব্রহ্মাই নিজ পাপ খণ্ডনৰ কাৰণে সেই ভস্মেৰে এটি ঘঁাহে ঢকা পাহাৰ সাজিব লাগে। তাৰ পাচত ব্রহ্মা আৰু বিষ্ণুৱে দেৱীক পুনৰ স্তৱ কৰি মিনতি কৰিলে, দেৱী-পূজাৰ স্থান নিৰ্দেশ কৰি দিবলৈ। তেতিয়া দেৱীয়ে ক'লে—'যি ঠাইত তোমালোকে কেশী-বধৰ কাৰণে মোৰ স্তুতি কৰিছিলা, সেই ঠাইত মোৰ যোনিমণ্ডলৰ সৃষ্টি হৈছে। এই যোনিমণ্ডল সকলোৰে উৎপত্তি-স্থান। হে ব্রহ্মা, তুমি এই যোনি পূজা কৰি সৃষ্টি ৰচনা কৰিবা।··· তোমাৰ আৰু অন্যৰ হিতৰ কাৰণে পৃথিৱীৰ ভাৰতবৰ্ষৰ কামৰূপত এই যোনিমণ্ডল স্থাপন কৰা হ'ল।"

ফুলমতী আচৰিত হ'ল : "কিন্তু সতীৰ দেহচ্ছেদ কৰি কামৰূপত যোনি পৰাৰ যি কথা শুনো, সেইটো মানুহে মুখে মুখে সজা সাধু নেকি ?"

"তুমি বৰ বুদ্ধিমতী আইদেৱী। সিও সঁচা। কিন্তু দেৱীৰ মহিমা অপাৰ। একোখন শাস্ত্রই দেৱী-মহিমাৰ কিঞ্চিৎ মাত্র বেকত কৰে। এতিয়া এই দুয়োটা দুখন শাস্ত্রৰ মত। যোগিনীতন্ত্রৰ মতে কেশী দৈত্যক বধ কৰা ঠাইতে যোনিপীঠ, আৰু কালিকাপুৰাণৰ মতে শিৱই সতীৰ দেহা লৈ ফুৰোঁতে ব্রহ্মা, বিষ্ণু, শনিয়ে সতীৰ অংগচ্ছেদ কৰোঁতে যোনি পৰা ঠাইখনেই কামাখ্যা।

'কামৰূপে কামগিৰৌ স্তুপতৎ যোনিমণ্ডলম।
তীৰ্থ চূড়ামণি তত্ৰ যত্ৰ যোনি পপাত হ' ।"

"একে দেৱীৰ দুটা উৎপত্তি কিয় ?"

"অলেখ ৰূপত, অলেখৰ বুদ্ধিত ধৰা দিয়ে দেৱীয়ে। ইয়াত প্ৰশ্ন নাই আইদেৱী। তেন্তে শুনা, দেৱীৰ মাহাত্ম্যৰ আন এটি কাহিনী : 'ৰজস্বলা অৱস্থাত বৰাহৰূপী বিষ্ণুৰ ঔৰসত পৃথিৱীদেৱীৰ গৰ্ভসঞ্চাৰ হয়। ৰাৱণ-বধৰ পাচত জনকৰজাৰ যজ্ঞভূমিত পৃথিৱীয়ে পুত্ৰ প্ৰসৱ কৰিলে। জনকে সেই সন্তান ঘৰলৈ নি পুত্ৰৱৎ পালন কৰিলে। ইপিনে পৃথিৱীয়েও কাত্যায়নী ৰূপ লৈ জনকৰ ঘৰত থাকি সেই সন্তান পালন কৰিবলৈ ল'লে। সন্তানৰ ১৬ বছৰ হ'লত বিষ্ণুৱে আহি কাত্যায়নীৰে সৈতে তেওঁক আনি প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ—অৰ্থাৎ এই দেশ পোৱালেহি। আৰু বিষ্ণুৱে এই দেশ নৰকৰ হাতত দি ক'লে, 'কামাখ্যাং ত্বং বিনা পুত্ৰ নান্যদেৱং যজিষ্যসি,' অৰ্থাৎ কামাখ্যাৰ বাহিৰে আন দেৱ তুমি পূজা নকৰিবা। কিন্তু কিছুদিনৰ পাচত শিৱভক্ত বাণৰ লগত পৰি নৰকৰ বুদ্ধিভ্ৰম হ'ল। তেওঁ দেৱীক অৱজ্ঞা কৰিলে। এদিন বশিষ্ঠ ঋষি দেৱীপূজাৰ কাৰণে আহোঁতে নৰকে তেওঁকো সন্মান নকৰিলে। বশিষ্ঠই শাপ দিলে। সেই শাপত দেৱী অন্তৰ্ধান হ'ল। নৰকে অসুৰ-ভাৱাপন্ন হৈ উৎপীড়ন আৰম্ভ কৰাত নিজৰ পিতাক বিষ্ণুৰ মানুহৰূপী অৱতাৰ শ্ৰীকৃষ্ণই তেওঁক বধ কৰিলে। যুদ্ধৰ সময়ত নৰকে দেখিছিল, স্বয়ং কালী-কামাখ্যা দেৱীয়েও কৃষ্ণৰ কাষতে থাকি নৰকৰ বিৰুদ্ধে যুঁজ কৰিছে। অৰ্থাৎ দেৱী আৰু বিষ্ণু অভিন্ন—যেনেকৈ অভিন্ন শিৱ আৰু ভগৱতী।"

ফুলমতীয়ে ঠিক বুজিব নোৱাৰি সুধিলে, "পূজাৰীদেউ, কথাবোৰ ঠিক বুজিব নোৱাৰিলোঁ। বিষ্ণুৰ ঔৰসত পৃথিৱীৰ গৰ্ভত নৰকৰ জন্ম। সেই সন্তান জনকৰ পথাৰত থ'লেহি কিয় ? মানে আমাৰ কথাত ক'বলৈ গ'লে, মনে মনে হোৱা কাৰণে মনে মনে পেলাই দিয়া সন্তান—নহয় জানো ?"

"দেৱতাৰ ক্ষেত্ৰত সেইদৰে নকয় আইদেৱী।"

"বাৰু, বিষ্ণুৰপৰাই নৰকৰ জন্ম। বিষ্ণুৱেই নৰকক দেৱীপূজা কৰিবলৈ দিলে। আৰু দেৱীপূজাক অৱহেলা কৰাৰ পাচত বিষ্ণুৱেই তেওঁক সংহাৰ কৰিলে। তেন্তে বৈষ্ণৱৰ লগত দেখোন শাক্তৰ কোনো বিৰোধ নাই।"

"আইদেৱী, কালিকা পুৰাণত আছে—বৰাহ-বিষ্ণুৱে নৰকক 'শক্তি' নামে বৈষ্ণৱাস্ত্ৰ দান কৰিছিল। বৈষ্ণৱৰ লগত আমাৰ বিৰোধ একো নাই। আমাৰ মত বৰ উদাৰ। বিশেষকৈ এই কামৰূপ দেশ দেৱীৰ নামেৰে ৯খন যোনিপীঠত ভাগ কৰা। এইখন দেৱীৰ দেশ। 'কামৰূপ দেৱীক্ষেত্ৰং কুত্ৰাপি তৎ সমং ন চ'। অথচ ইয়াত প্ৰচলিত কোনো পূজা-লোকাচাৰৰ লগত আমাৰ বিৰোধ শাস্ত্ৰত নিষিদ্ধ। কামৰূপ পুণ্যভূমি। ইয়াত :

'ন সন্ন্যাস্তথা দীৰ্ঘব্ৰতং প্ৰিয়ে।
ন ত্যজেৎ সামিষং দেৱী ব্ৰহ্মচৰ্য্যব্ৰতং ন চ।
সংসৰ্গাৎ পাতকং নৈব স্ত্ৰীধৰ্মে ধৰ্মমাশ্ৰয়েৎ…'

অর্থাৎ এই পুণ্যভূমিত সন্ন্যাস গ্রহণ, দীর্ঘব্রত, নিৰামিষাহাৰ, ব্ৰহ্মচৰ্য্য আদিৰ প্ৰয়োজন নাই। ইয়াত জাতি-বৰ্ণ নিৰ্বিশেষে স্ত্ৰী-পুৰুষৰ সংসৰ্গতো দোষ নাই।

আইদেৱী, শাস্ত্ৰই কয়—

'ন লঙ্ঘয়েৎ পানধৰ্মং দেশধৰ্মং ন লঙ্ঘয়েৎ

যস্মিন পীঠে য আচাৰঃ স আচাৰো বিধিস্মৃতঃ'

—অৰ্থাৎ যি পীঠত যি আচাৰ, সেই আচাৰেই বিধিসিদ্ধ। পিচে ”

“পূজাৰীদেউ, শাস্ত্ৰৰ কথাবোৰ বুজাত বৰ টান পাইছোঁ। আমাৰ মাজত সেইবোৰ অনাচাৰ বুলি হে কয়। পিচে-পৰেও বুজিম বাৰু। কিন্তু আপুনি যে এদিন কুমাৰী-পূজাৰ কথা কৈছিল, সেই বিষয়ে মোৰ জানিবৰ ইচ্ছা গৈছে। কুমাৰী কালতে ছোৱালীক পূজা কৰা হয়, নহয় জানো?”

“আইদেৱী, কুমাৰী-পূজাও দেৱী-পূজাৰে এটা বিশেষ পথ, ই বামাচাৰী পন্থা। কুমাৰী মানে অবিৱাহিতা। যি কোনো জাতিৰ কুমাৰী হ'লেই হ'ল, ইয়াত কোনো জাতিভেদ নাই। যদি বেশ্যাৰ কুমাৰীকো পূজা কৰিব লগা হয়, তেন্তে সাধকে অতি আগ্ৰহেৰে পূজা কৰিব লাগে।

'জাতিভেদো ন কৰ্তব্যঃ কুমাৰী পূজনে শিৱে

জাতিভেদান মহেশানি নৰকান্ন নিবৰ্ততে।'

যদি কুমাৰী পূজা কৰোঁতে পূজা কৰোঁতা কামযুক্ত হয়, তেন্তে সেই পূজক বৈকুণ্ঠগামী হয়।

'যদি কামী ভবেৎ কোঽপি বৈকুণ্ঠং পৰমং ব্ৰজেৎ

মল্লোকং বা মহেশানি গচ্ছেনেম মণিমন্দিৰম।'

কুলাচাৰীসকলৰ কাৰণে আকৌ বেশ্যাপৰায়ণতাও প্ৰশস্ত। পূৰ্বকালত দেৱীপীঠত ক্ৰোধবজ্ৰ নামৰ ভৈৰৱে উৰ্বশী আদি পঞ্চ বেশ্যাত অনুৰক্ত হৈ মহাবিদ্যা জপ কৰি সিদ্ধি লাভ কৰিছিল।

'ভজ কালীং কুলাচাৰৰতাৱ বেশ্যাপৰায়ণঃ'।”

ফুলমতীয়ে শুনি শুনি ভাবিছে, এইবোৰ শাস্ত্ৰৰ কথা নে কোনোবা কামপ্ৰবৃত্ত লোকে সাধাৰণ মানুহক প্ৰলোভিত কৰিবৰ কাৰণে দেৱ-ভাষাত লিখা কথা? ফুলমতীয়েতো নাজানে যে বামাচাৰী-পূজা শক্তিপূজাৰে পিচলৈ আৰম্ভ হোৱা এক অৱনতিৰ লক্ষণ। ইয়াৰ লগত ধৰ্মৰ সম্বন্ধ নাই। কথা কওঁতে কওঁতে পূজাৰী যে উত্তেজিত হৈ আহিছে? সেই উত্তেজনা আনি কাম-সম্ভোগৰ পথ মন্দিৰৰ বন্ধ দুৱাৰৰ ভিতৰত মুকলি কৰাই এইবোৰ শাস্ত্ৰৰ উদ্দেশ্য নেকি?

“বাৰু পূজাৰীদেউ, কওকচোন কুমাৰী-পূজা কেনেকৈ কৰে।”

“আইদেৱী, জানিব খুজিছা যেতিয়া কওঁ বাৰু। এইবোৰ শাস্ত্ৰৰ গুপুত কথা সকলোকে কোৱা নিষিদ্ধ। কিন্তু তুমি ৰাণী, বুদ্ধিমতী, দেৱীৰ পূজাত বিশ্বাসী। তোমাক ক'ব পাৰি।” এইবুলি পূজাৰীয়ে গল হেকাৰি মাৰি সৰু মাতেৰে কৈ গ'ল, “এই কুমাৰী-পূজাৰ অৰ্থে যৌৱনপ্ৰাপ্ত, সৌন্দৰ্য্যময়ী, বিৱস্ত্ৰা, নৃত্যপটিয়সী যুৱতীৰ প্ৰয়োজন। পূজাৰীয়ে সেই কুমাৰীৰ জীয়ন্ত দেহত মন্ত্ৰেৰে দেৱীক প্ৰতিষ্ঠা কৰি

লয়। পূজাৰ অৰ্থে সেই কুমাৰী আৰু পূজাৰী আৰু পূজাৰীৰ মনোনীত কোনোবা এজনৰ বাহিৰে মন্দিৰত আন কোনো থাকিব নোৱাৰে। পূজাৰ আগতে কুমাৰীয়ে ভালকৈ স্নানাদি কৰি লোৱাৰ ব্যৱস্থা আছে। তাৰ পাচত বন্ধ মন্দিৰত সেই কুমাৰীক শাস্ত্ৰৰ বিধিমতে বিশেষ ভংগিত পূজাৰীয়ে বেদীত বহুৱাই লয়।"

"কেনেকুৱা বিশেষ ভংগিত পূজাৰীদেউ?" লাজত, খঙত ফুলমতীৰ মুখ গৰম হৈ গৈছিল। কিন্তু খং কৰিলে তো উদ্দেশ্য সিদ্ধি নহ'ব।

"আইদেৱী, সেই দেৱীতুল্যা কুমাৰীক এনেকুৱা বিশেষভাৱে বেদীত বহুউৱা হয় যে"—পূজাৰীয়ে কি ক'ব ভাবি লৈ সাউতকৰে কৈ পেলালে,—"মা কামাখ্যাৰ পূজা যিদৰে যোনিপীঠত কৰা হয়, সেই দৰেই এই কুমাৰীকো অৰ্ঘ্য-পুষ্প আদি অৰ্পণৰ কাৰণে সুচলকৈ উপৱিষ্টা কৰোৱা হয়।"

ফুলমতীৰ আজি লাজ নাই। এক বিশেষ ভংগিত বহি সুধিলে—

'এনেকৈ নেকি?'

পূজাৰী বতা পৰিল—

"দক্ষিণ জানু কিঞ্চিৎ কুঞ্চিত কৰা প্ৰয়োজন।"

"মই বুজা নাই পূজাৰীদেউ। বেয়া নাপায় যদি মোক ঠিক সেই ভংগিত বহুৱাই দিয়কচোন।"

পূজাৰী বতা পৰিল। কঁপিল। দেহা-মন-বিবেকে সংযম বিচাৰিলে। অতি আলফুলে ফুলেশ্বৰীৰ দক্ষিণ উৰুত ধৰি শাস্ত্ৰ-সন্মত উপৱেশন বিধি বুজাই দিলে। বুজাই দিও পূজাৰীয়ে নিজ হাত আঁতৰাই আনিবলৈ পাহৰিলে। আকুলভাৱে চাই ৰ'ল ফুলমতীলৈ। ক'লে, "তুমি সাক্ষাৎ দেৱী, তুমি পূজাৰ যোগ্যা।"

হঠাৎ ৰূপ পৰিৱৰ্তন হ'ল ফুলমতীৰ। গহীন সুৰত ক'লে—"পূজাৰীদেউ, এই অৱস্থাত আপোনাক যদি মই এতিয়া ৰজাৰ হাতত তুলি দিওঁ? ৰৰৰাণীৰ উৰুত হাত দি থকা অৱস্থাৰ কথা জানিও আপোনাৰ ভক্ত ৰজাই দেৱাৰ নামত আপোনাক ক্ষমা কৰিব নে? নে মূৰ কটাব?"

পূজাৰীয়ে সম্বিৎ ফিৰাই পালে। লৰালৰিকৈ নিজ হাত আঁতৰাই আনিলে। অনুনয় কৰি ক'লে,

"দেৱী মোক ক্ষমা কৰিবাঁ। মই ...."

"পূজাৰীদেউ, আপুনি ক্ষমা খোজা শোভা নাপায়। আপুনি প্ৰকৃতিস্থ হওক। (ইমানেই সাহ—নহয়? তোক ব।) আপোনাক মোৰ ভাল লাগে। আপোনাক বিশ্বাস কৰোঁ। গতিকে আপোনাৰ বিপক্ষে কাকো মই নকওঁ। পূজাৰীদেউ, আপুনি যথেষ্ট সহায় কৰিছে মোক।"

"তোমাৰ বিচাৰ-বুদ্ধিক প্ৰশংসা কৰোঁ আইদেৱী। মই তোমাৰ দাস। তোমাক দেৱীজ্ঞান কৰোঁ। মোক আদেশ কৰাঁ, তোমাক কিদৰে সন্তুষ্টা কৰিব পাৰোঁ।"

ঠিক এই মুহূৰ্তৰ কাৰণেই বৈ আছিল ফুলমতী, এই সুবিধা বিচাৰিয়েই ইমানখিনি আয়োজন। সুবিধাৰ সদ্ব্যৱহাৰ কৰি ফুলমতীয়ে জুখি জুখি ক'লে,

"পূজাৰীদেউ, আপুনি কৈছিল মই ৰাণী হ'ম, ৰাজ্য শাসন কৰিম। মই কথা দিছিলোঁ, ৰাণী হ'লে মই দেৱী-পূজাৰ কাৰণে আত্মনিয়োগ কৰিম। কিন্তু এতিয়া বৰকুঁৱৰী হৈ দেখিছোঁ, হাতত ক্ষমতা নহ'লে কেৱল ৰাণী হৈ একো কৰিব নোৱাৰি। মই দুখ পাইছোঁ।"

"সেই কথাকে আজি তোমাক ক'ম বুলি ভাবি আছিলোঁ। তোমাক যিদিনাই ৰাণী হোৱাৰ আশীৰ্বাদ দিছিলোঁ সেইদিনাই তোমাৰ হাতত ৰাজ-ক্ষমতা তুলি দিয়াৰ কথা ভাবিছিলোঁ। কিঞ্চিৎ ধৈৰ্য্য ধৰাঁ আইদেৱী। সকলো ব্যৱস্থা মই কৰি আনিছোঁ। ৰজাৰ ছত্ৰ-ভংগ যোগ পৰাৰ কথা চোমদেউ আৰু আন আন পূজাৰীৰ সৈতে আলোচনা কৰিছোঁ। অলপ সময় লাগিব।"

"আৰু এটা কথা। আপুনিতো ক'লেই, যি কোনো বয়সৰ গাভৰুৱেই পূজাৰ যোগ্য। কেৱল অবিবাহিতা হ'ব লাগে। এতিয়া সেই 'অবিবাহিতা' কেনেকুৱা? মানে একালেদি চাবলৈ গ'লে ময়ো অবিবাহিতা। মোক ৰজাৰ হতুৱাই পূজা কৰাব নোৱাৰে নে? মোৰ বৰ ইচ্ছা হৈছে। পূজাৰীদেউ, মনত ৰাখিব, ইয়াৰ কাৰণে আপোনাক উপহাৰ দিবলৈ মোৰ ধন-সোণ, ঐশ্বৰ্য্য, সৌন্দৰ্য্য—একোৰে অভাৱ নাই।" 'সৌন্দৰ্য্য' শব্দটোত জোৰ দি ফুলমতীয়ে পূজাৰীলৈ চাই এক অৰ্থপূৰ্ণ হাঁহি মাৰিলে। সেই হাঁহিৰ শক্তিয়ে শাক্ত শিৰসিংহক অনতিপলমে ৰাজছত্ৰ ফুলমতীক অৰ্পণ কৰিবলৈ বাধ্য কৰালে।

॥ ছয় ॥

ৰাজকাৰেং-প্ৰাংগনৰ বন্ধ দুৱাৰৰ সমুখত দুৱৰীৰ দৰে বৈ থকা হাস্তমুখ পূজাৰীয়ে অবিৰাম ঘণ্টা বজাই গৈছে। বাঁওফালে লিগিৰীহঁতে মঙ্গল উৰুলী দিছে। সোঁফালে ডবা-শংখ-কাঁহ বজাইছে পূজাৰীৰ পৰিচাৰকবৃন্দই। গোটেই ৰাজকাৰেঙতে এক মঙ্গল পূজাৰ আবহাওৱা। ধূপ-দীপৰ গন্ধ আৰু দীপান্বিতাৰ দৰে জ্বলোৱা অসংখ্য প্ৰদীপেৰে ঘেৰা দেৱী মন্দিৰ সন্ধিগাৰ আন্ধাৰতো উজ্বলি উঠিছে। কিন্তু, দুৱাৰবন্ধ মন্দিৰৰ ভিতৰত কি পূজা হৈছে, সেই কথা বাহিৰত বৈ থকা বিলাকৰ ভিতৰত কেৱল পূজাৰীয়ে হে জানে। বাহিৰত হোৱা এই বাদ্যৰ শব্দত ভিতৰত কৰা মন্ত্ৰ-পাঠ আদিৰ শব্দ কোনেও শুনিব পৰা নাছিল। আজি দেৱীৰ মন্দিৰত বিশেষ পূজা হৈছে। - আজি ৰজা আৰু ৰাণী একেলগে মন্দিৰত সোমাইছে।

এদিন এই মন্দিৰতে ফুলমতীয়ে কৰা অনুৰোধ পূজাৰীয়ে ৰাখিলে। পূজাৰীয়ে ৰজাক দেৱীৰ নামত বাধ্য কৰালে, ফুলমতীক দেৱীৰূপে বেদীত বহুৱাই পূজা কৰিবলৈ। বিভিন্ন শাস্ত্ৰৰ বিভিন্ন মত দাঙি ধৰি পূজাৰীয়ে বুজাই দিলে যে জীৱন্ত দেৱীক, বিশেষকৈ নিজৰ অক্ষতযোনি প্ৰিয়তমা পত্নীক, এদিন পূজা কৰিলে দেৱীৰ মাটিৰ মূৰ্তিক এহেজাৰ বছৰ পূজা কৰাৰ সমান পুণ্য হয়। ৰজাৰ বিকৃত মন উৰুলীকৃত হ'ল। ধৰ্ম বি হওক নহওক, ফুলমতীক পূজা কৰাৰ লোভ শিৱসিংহই এৰিব নোখোজিলে। পূজাৰীয়ে এই পূজাৰ বিধান দিওঁতে হঠাৎ মনত পৰি গ'ল শিৱসিংহৰ—তেওঁ বোধহয়ো সম্পূৰ্ণ বিবস্ত্ৰা অৱস্থাত ইমান দিনে ফুলমতীক দেখা নাই। সম্ভোগ কৰাতো হোৱাই নাই। যিমানে ৰজাই ফুলমতীক সম্ভোগৰ কাৰণে দেৱীৰ ভয়ত অপেক্ষা কৰিব লগা হৈছে, সিমানে ৰজাৰ বাসনা বাঢ়ি আহিছে। পূজাৰীক মনে মনে ৰজাই ধন্যবাদ জনালে।

মন্দিৰৰ ভিতৰত পূজাৰ সকলো উপচাৰ সমুচিতভাৱে সজাই, বিভিন্ন মন্ত্ৰৰ নিৰ্দেশ দি, বিভিন্ন প্ৰক্ৰিয়া ব্যাখ্যা কৰি, ফুলমতী কি অৱস্থাত বহিব লাগিব দেখুৱাই দি, পূজাৰী বাহিৰ ওলাল আৰু ভিতৰৰপৰা দুৱাৰ বন্ধ হ'ল। তাৰ পাচত বাহিৰত শংখ-ঘণ্টা বজাৰ লগে লগে ভিতৰত পূজা আৰম্ভ হ'ল।

দুৱাৰ বন্ধ কৰি ৰজাই সামান্য পৰিমাণ লোহিত কটিবস্ত্ৰ পৰিধান কৰিলে। পূজাৰীৰ নিৰ্দেশ মতে ফুলেশ্বৰী সম্পূৰ্ণ সাজু হ'ল আৰু পূজাৰীয়ে মন্ত্ৰ মাতি শুদ্ধ কৰি থোৱা শান্তিজল ৰজাই ফুলেশ্বৰীৰ গাত ছটিয়াই দিলে। তাৰ পাচত ৰজাই ফুলেশ্বৰীক ধৰি নি বেদীত বহুৱালে। ফুলেশ্বৰীৰ দক্ষিণ জানু কিঞ্চিৎ কুঞ্চিত কৰি দিলে। এইদৰে বহুৱাই লৈ ৰজাই একেথৰে চাই থাকিল। কি ৰূপ! কি সৌন্দৰ্য্য! এই সৌন্দৰ্য্যৰ জীৱন্ত মূৰ্তি সদায় তেওঁৰ ওচৰতে আছে, অথচ তেওঁ দেখা নাই, সেই সৌন্দৰ্য্য উপভোগ কৰা নাই! লাহে লাহে ৰজাই অৰ্ঘ্য দিলে, ফুল দিলে, চন্দন দিলে। পূজাৰীয়ে দি থোৱা সকলো প্ৰক্ৰিয়া বাৰে বাৰে ঘূৰাই ঘূৰাই কৰি ৰজাই

সৌন্দৰ্য্যময়ী নগ্না অংগনা ফুলেশ্বৰীৰ দেহ সৌন্দৰ্য্য পান কৰিবলৈ ধৰিলে। কিমান সময় গ'ল ৰজাৰ হিচাপ নাই। ৰজাই কেৱল চাই আছে, পূজাৰ বিভিন্ন প্ৰক্ৰিয়াৰ নামত ফুলেশ্বৰীৰ বিভিন্ন অংগ স্পৰ্শ কৰিছে।

ফুলেশ্বৰীয়ে প্ৰথমে ভাবিছিল, এই ৰজাৰ পূজ্য দেৱী হৈ ৰজাক নিজতকৈ সৰু কৰি অপৰিসীম তৃপ্তি পাব। শিৱসিংহক হেয় কৰাৰ সুবিধা লাভৰ আশাত ফুলেশ্বৰীয়ে পাহৰি গৈছিল যে তেওঁ বিবস্ত্ৰা হ'ব লাগিব—তেওঁৰ দেহৰ নগ্ন সৌন্দৰ্য্য ঘণ্টাৰ পাচত ঘণ্টা ধৰি পান কৰাৰ সুবিধা অপদাৰ্থ শিৱসিংহই পাব। কিন্তু, সেই কথা হৃদয়ংগম কৰাৰ পাচত আৰু পিচ হোহোকাৰ সময় নাছিল। এতিয়া এই অৱস্থাক যিমানদূৰ পাৰে ফুলেশ্বৰীয়ে নিজৰ উদ্দেশ্য সিদ্ধিৰ কাৰণে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। পূজাৰীয়ে ৰজাক কৈ গৈছিল যে পূজাৰ মাজতে দেৱীয়ে কুমাৰীৰ মাজত সংহাৰ মূৰ্তি ধৰি কেতিয়াবা দেখা দিয়ে। তেতিয়া যেন পূজাৰীক মাতে। হয়তো সেই সাৱধান-বাণীৰে পূজাৰীয়ে ফুলেশ্বৰীকে ইংগিত দি গৈছিল সেই সংহাৰ মূৰ্তি ধৰিবলৈ। হয়তো পূজাৰীৰো ইচ্ছা, দেৱীৰ সংহাৰ মূৰ্তিক স্তুতি কৰিবলৈ অহাৰ চলতেই পাৰে যদি নিজেও এবাৰ ফুলেশ্বৰীৰ নগ্ন সৌন্দৰ্য্য চাই চকুৰ তৃপ্তি পলুৱাব।

ফুলেশ্বৰীয়ে ৰজাৰ ফাললৈ চাই আছে আৰু ভাবিছে : 'কৰ, পূজা কৰ। এয়া তহঁতৰ আৰম্ভ হে। ইয়াৰ পিচত নিজে নিজে তহঁত নামি যাবি সিংহাসনৰপৰা। ঘৰে ঘৰে গৈ প্ৰতি মাতৃৰ ভৰিত ধৰি কান্দিবি। তহঁতৰ মূৰ আৰু কোনোদিন পোনাব নোৱাৰিবি। বাইজৰ ঘৰে ঘৰে, চোতালে চোতালে, তহঁতৰ মূৰ বাগৰি ফুৰিব। কোনো পূজাই, কোনো পুণ্যই, কোনো পূজাৰীয়ে তহঁতক ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰে।' ভাবোঁতে ভাবোঁতে ফুলেশ্বৰী উত্তেজিতা হ'ল। সেই সময়তে কিবা মন্ত্ৰ মাতি ৰজাই সেৱা কৰিছিল। ফুলেশ্বৰীয়ে হেলাৰঙে নিজৰ এখন ভৰি ৰজাৰ মূৰৰ ওপৰতে থওঁ থওঁ। ৰজা সেই অৱস্থাতে ৰৈ থাকিল। ফুলেশ্বৰীৰ মুখত হাঁহি বিৰিঙি পৰিল। মনে মনে ভাবিলে, 'যি গৌৰীনাথক তই বিনা অপৰাধত কটালি, সেই গৌৰীনাথে এই দৃশ্য যদি স্বৰ্গৰপৰা দেখিছে, তেন্তে নিশ্চয় শান্তি পাইছে।' গৌৰীনাথৰ কথা মনত পৰাৰ লগে লগে ফুলেশ্বৰী জ্বলি উঠিল। বেদীত বহি থকা অৱস্থাতে কঁপিবলৈ ধৰিলে। বেদীৰ ওচৰতে থকা বিৰাট বলি কটা দাখনত ফুলেশ্বৰীৰ চকু পৰিল। হঠাৎ ৰজাৰ মূৰৰ কাষৰপৰা ভৰি আঁতৰাই আনি দাখন দুই হাতেৰে ধৰি ৰজাৰ মূৰত ঘাপ মাৰিব খুজিলে। ভয়ত ৰজাই চিঞৰ মাৰি দিলে। সেই চিঞৰত ফুলেশ্বৰীয়ে চেতনা ফিৰাই পালে। ফুলেশ্বৰীক বুদ্ধিয়ে লাগ দিলে। ভাবিলে, 'কি হ'ব এই অপদাৰ্থক কাটি। ইয়াৰ মৃত্যু হ'লে ময়ো ৰাণী হৈ থাকিব নোৱাৰিম। তেতিয়া ইহঁতৰ ৰাজত্ব সমূলে ধ্বংস কৰাৰ সপোন, ৰাইজৰ বিদ্ৰোহৰ অগণিত কাৰেংঘৰ পুৰি ভস্ম কৰাৰ সপোন, গৌৰীনাথক বধ কৰাৰ বাবে প্ৰতিশোধ লোৱাৰ সপোন, সকলো বিফল হ'ব। নাই, থাওক, তই জীয়াই থাক। তিল তিলকৈ মৰিবি তই, তিল তিলকৈ মাৰিম তোক।'

ফুলেশ্বৰীয়ে ঘপিয়াবলৈ দা দঙাৰ আগতে কাম-উত্তেজিত ৰজাই সংযমৰ সকলো

বন্ধন ছিডি ঠিক কৰিছিল, বেদীৰপৰা টানি আনি ফুলেশ্বৰীক আজি এই মন্দিৰতে প্ৰথম উপভোগ কৰিব। পূজাৰীয়েতো এদিন কৈছিলেই যে কুমাৰী পূজা কৰোঁতে কামাসক্ত হৈ কুমাৰীক উপভোগ কৰিলে পুণ্য হে হয়। কিন্তু বলি কটা দাখন ফুলেশ্বৰীৰ হাতত দেখি ৰজাৰ কাম-বাসনা ক'ৰবাৰৈ পলাল। চিঞৰ মাৰিয়েই ৰজাই নাওমানকৈ দুৱাৰ খুলি পূজাৰীক কোঁপাই-জোপাই মাতিলে। পূজাৰী উধাতু খাই সোমাই আহিল। ইতিমধ্যে এখনি ৰক্তবস্ত্ৰ ফুলেশ্বৰীয়ে গাত মেৰিয়াই ল'লে। পূজাৰী সোমাই আহি দেখিলে, ৰক্তবস্ত্ৰ-পৰিহিতা ফুলেশ্বৰীৰ হাতত বলি কটা দা। খঙত গোটেই মানুহজনী কঁপি আছে। পূজাৰীয়ে ফুলেশ্বৰীক খন্তেক চাই নিজেই ভয় খাই উঠিল আৰু লগে লগে আঁঠু কাঢি দেৱী-স্তুতি কৰিবলৈ ধৰিলে।

এই অৱস্থাত কি কৰা ভাল হ'ব ফুলেশ্বৰীয়ে ভাবি চালে। কিবা উপায়ে ৰজাক বিশ্বাস জন্মাব লাগিব যে গোসানীয়ে সংহাৰ মূৰ্তি ধৰিছিল। লাহে লাহে ফুলেশ্বৰীয়ে দাখন পেলাই দিলে আৰু অজ্ঞান হোৱাৰ ভাও ধৰি বেদীতে পৰি গ'ল। পূজাৰীয়ে ফুলেশ্বৰীৰ মুখত শান্তিপানী ছটিয়াই দিলে। ৰজাক ক'লে, "এতিয়া আৰু আইকুঁৱৰীৰ দেহত গোসানী নাই। সেয়ে অজ্ঞান হৈ পৰিছে। আপুনি আইকুঁৱৰীক শান্ত কৰক। মই বাহিৰ ওলাওঁ।" এইবুলি পূজাৰীয়ে বলিকটা দাখন আঁতৰাই থৈ মন্দিৰৰপৰা ওলাই সাৱধানে দুৱাৰখন বন্ধ কৰি দি বাহিৰত ঘোষণা কৰিলে,

"পূজা শেষ হৈছে। শেষ বাৰৰ কাৰণে মঙ্গলবাদ্য বজাব লাগে।"

উৰুলী, শংখ, ঘণ্টা, ডবা, কাঁহৰ শব্দই ৰজনজনাই উঠিল। সেই শব্দ ভিতৰত ৰজা আৰু ফুলেশ্বৰীয়েও শুনিলে। ফুলেশ্বৰীয়ে সাজ-পাৰ পিন্ধি ৰজাক সুধিলে,

"মোৰ কি হৈছিল? বহুত সময় যেন ক'ব নোৱাৰা হৈ আছিলোঁ।"

বাহিৰত শংখ-ঘণ্টা বাজি আছিল। ফুলেশ্বৰীয়ে উপভোগ কৰিছিল। ৰজা তেতিয়াও কঁপি আছিল। পূজাৰীৰ ওঁঠৰ প্ৰসন্ন হাঁহিত ঘামে মুকুতাৰ মালা পিন্ধাইছিল।

॥ দ্বিতীয় অধ্যায় ॥

॥ এক ॥

১৭২২ চন : শিৱসিংহ ৰজা হোৱাৰ ৮ বছৰ পাচত : ফুলমতীক ৰাজকাৰেঙলৈ অপহৰণ কৰাৰ কিছুদিনৰ ভিতৰতে। হঠাৎ গণনাত ওলাই পৰিল—শিৱসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ ছত্ৰভংগ যোগ পৰিছে। পৰ্বতীয়া গোসাঁই আৰু আন আন পণ্ডিত আৰু মন্ত্ৰীসকলে পৰামৰ্শ কৰি অসম-ৰাজত্বত তাৰ আগেয়ে কেতিয়াও কোনো পণ্ডিতে গণনা কৰি নোপোৱা 'ছত্ৰভংগ যোগ' নামৰ দৈৱদশাৰ হাত সাৰিবলৈ অৰ্ধাংগিনী বৰকুঁৱৰীৰ হাতত ৰাজছত্ৰ প্ৰদান কৰাৰ দিহা দিলে। এই দুৰ্বোধ্য ছত্ৰভংগ যোগ, ইয়াৰ উদ্ভাৱন, ইয়াৰ অন্তৰ্নিহিত উদ্দেশ্য আদিৰ বিষয়ে বুৰঞ্জী মনে মনে থাকিল।

॥ দুই ॥

ক্ষমতাই নহয়, ক্ষমতাৰ অপব্যৱহাৰ চকুৰ আগত দেখি দেখি ফুলমতী পাগলী যেন হৈছিলগৈ। ৰাজছত্ৰ মূৰৰ ওপৰত লোৱাৰ পাচত ফুলমতীয়ে বুজিলে, পৃথিৱীৰ কোনো স্বাধীনতা তেওঁৰ নাই। এই কথা তেওঁ প্ৰথম অনুভৱ কৰিলে, ৰাণী হিচাপে দেশ শাসন কৰিবলৈ সিংহাসনত বহাৰ পাচত এদিন মাকৰ ঘৰলৈ ওলাওঁতে। হৰিনাথ ককায়েকৰ লৈতে কোনো কথাকে মনে মনে পতাৰ উপায় ৰাজকাৰেঙত নাই। লিগিৰী-প্ৰহৰী-চোৰাংচোৱাৰ উৎপাতত পেটত থকা কথাও ডা-ডাঙৰীয়াৰ কাণত পৰেগৈ যেন লাগে। ইপিনে মাককো এবাৰ চাই আহিবৰ মন। ৰাণী হৈ যে মনৰ একো পৰিবৰ্তন হোৱা নাই, এই কথা মাকে জনা দৰকাৰ। কি হ'ব ৰাণী হৈ ' 'যদি সৈন্যবাহিনী মোৰ হাতত থাকিলহেঁতেন, তেতিয়া হে বুজাই দিব পাৰিলোঁহেঁতেন। যদি ৰাণী হৈ-নিজে ওলাই গৈ এই অত্যাচাৰী শাসনৰ শেষ পেলোৱাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ পাৰিলোহেঁতেন, তেহে ৰাণী হোৱাৰ সাৰ্থকতা।'— মনে মনে ভাবিলে ফুলমতীয়ে। কেতিয়াবা নিজৰে ভাব হয় নিজেই বলিয়া হৈ যোৱা বুলি। মনটো অকণমান ভাল কৰাৰ ইচ্ছাৰেই মাকৰ ঘৰলৈ ওলাইছিল ফুলমতী। বেছি ভাল সাজ-পাৰ পিন্ধি গ'লে বাইজে হাঁহিব। সেয়ে সাধাৰণ সাজ এযোৰ পিন্ধি লৈছিল। গা-চোৱা লিগিৰীক কৈছিল আইৰ ঘৰৰপৰা আহোঁগৈ বুলি। খন্তেক পিচতে আহি বৰবৰুৱা ওলাইছিলহি। কৈছিল, বাহিৰত পাল্কী, চোৰাংচোৱা, ডাঙৰীয়া, গা-ৰক্ষী সৈন্য, বৰুৱা, লিগিৰী আদি সাজু হৈ ৰৈ আছে—বৰকুঁৱৰীক সদলবলে মাতৃ-গৃহলৈ নিবলৈ। আচৰিত হৈছিল ফুলমতী। কৈছিল, সাধাৰণভাৱে যাব খোজোঁ, ইমানবোৰ দলবল লৈ আইৰ ঘৰলৈ নাযাওঁ বুলি। বৰবৰুৱাই কৈছিল, সেইটো সম্ভৱ নহয়, ৰাণী ৰাণীৰ দৰে যাবই লাগিব। ফুলমতীৰ মূৰ গৰম হৈ গৈছিল। তিৰস্কাৰেৰে থকাসৰকা কৰি সকলোকে নিজৰ ওচৰৰপৰা আঁতৰাই পঠিয়াইছিল। কিন্তু লগে লগে বুজিছিল, কাৰাগাৰ ভাঙি ওলাই যাব পাৰিলেও ৰাজকাৰেঙৰ ৰাণী মুকলি মনেৰে ফুৰোঁ বুলি ওলাই যাব নোৱাৰে, ৰাজকাৰেঙৰ নিয়ম মানি চলিবই লাগিব। এই কথা হৃদয়ংগম কৰাৰ পাচত হুকহুককৈ কান্দিছিল ফুলমতীয়ে। কান্দি কান্দি নিজৰ মনক দৃঢ় কৰিছিল। কান্দি কান্দি দৃঢ় কৰা সংকল্পৰে ৰাজসিংহাসনৰ ভেটি ভঙাৰ পথ মুকলি কৰিছিল।

মনৰ সেই অস্থিৰ অৱস্থাতে পিচদিনা ৰাজসভাত ৰজাৰ লগত বহি আছিল ফুলমতী। একে একে আহি প্ৰণিপাত কৰা মন্ত্ৰী, ডা-ডাঙৰীয়াবোৰক নেলু টিপি মাৰিবৰ বাসনাক চেপি ধৰি ফুলমতীয়ে হাঁহি আছিল। এনেতে কান্দি কান্দি এজনী বুঢ়ী আহি হাজিৰ। ছুটা চাউভাঙে ধৰি আনিছিল। চাউভাং বৰুৱাৰ অভিযোগ : বুঢ়ীয়ে বোলে দিনে-নিশাই শাও দি থাকে, ৰজা আৰু ৰজাৰ ঘৰৰ ডা-ডাঙৰীয়াকে আদি কৰি সকলোকে জীয়াই জীয়াই পুতি থৈ ভগৱানে যেন ৰং চায়। ওচৰৰ মানুহে

খবৰ দিয়াত চাউডাং বৰুৱাই নিজে গৈ সোধোঁতেও বুঢ়ীয়ে বোলে বৰুৱাৰ মুখৰ আগত হাত জোকাৰি ক'লে—"তোকো পুতিম ৰজাৰ লগতে, জীয়াই জীয়াই পুতিম; তাৰ পাচত হে মই শান্তি পাম।" কোনোবা এজন ডাঙৰীয়াই পৰামৰ্শ দিলে, প্ৰাণে মৰাতকৈ বুঢ়ীৰ জিভাখন কাটি এৰি দিয়াই ভাল। ফুলমতীৰ খঙে মূৰৰ চুলি পালেগৈ। গম্ভীৰ স্বৰেৰে ক'লে: বুঢ়ীৰ কথা শুনাৰ পাচত হে আৱশ্যক হ'লে পাত্ৰ-মন্ত্ৰীৰ পৰামৰ্শ লোৱা হ'ব। অযাচিত মন্ত্ৰণাৰ প্ৰয়োজন আমাৰ ৰাজসিংহাসনে অনুভৱ নকৰে।" এইবুলি ফুলেশ্বৰীয়ে বুঢ়ীক সুধিলে, কিবা ক'বলৈ আছে নেকি। বুঢ়ীয়ে হাত-যোৰ কৰি ক'লে, "মহাৰাণী, কিনো ক'ম মই। কাটিলেও কাটক, মাৰিলেও মাৰক। কিন্তু এই ৰৰমুৰীযাবোৰৰ অত্যাচাৰ আৰু সহিব নোৱাৰোঁ।" এইবুলি কৈ বুঢ়ীয়ে হুৰাওৱাৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে। কন্দা দেখি চাউডাং বৰুৱাই অনুমতি বিচাৰিলে বুঢ়ীক লৈ যাবলৈ। ফুলমতীয়ে ইংগিতেৰে ক'লে, বুঢ়ীক লৈ নাযাবলৈ। কান্দোন কমিলত বুঢ়ীয়ে চকু মোহাৰি মোহাৰি এক করুণ ইতিহাস বৰ্ণনা কৰিলে। বুঢ়ীৰ বোলে একেটি মাত্ৰ বাপেক মৰা পুতেক আছিল। বয়স ষোলমান। এবাৰ বোলে কোনোবা এজন ৰজাঘৰীয়া মানুহক কবৰ দিওঁতে বুঢ়ীৰ পুতেককো আন দুই-চাৰিটা ডেকাৰ লগতে পুতি থ'লেগৈ। বুঢ়ীয়ে বোলে সকলোবে ভৰিত পৰি পৰি কান্দিলে। নিজে মৈদামত সোমাবলৈ ওলাল। বুঢ়ীক ভাবিৰে গোৰ মাৰি পেলাই থৈ পুতেকক নি মৈদামত জীয়াই জীয়াই পুতিলেগৈ। ৰজাঘৰীয়া কোনোবা এজন ডেকা মৰিছিল বোলে, সেই মৰা ডেকাটোৰ লগত ধেমালি কৰিবলৈ বোলে বাকী জীয়া ডেকাকিটাক পুতি থ'লেগৈ। তাৰ পাচৰপৰাই বুঢ়ী বলিয়াৰ নিচিনা হ'ল। আৰু, এতিয়াও বুঢ়ীয়ে ৰজাঘৰীয়া মানুহ পুতিবলৈ বিচাৰি ফুৰে। নিজে নোৱাৰিলেও বোলে ভগৱানে নিজে আহি বুঢ়ীক দিয়া এই শোকৰ প্ৰতিশোধ ল'বই—এই বিষয়ে বুঢ়ী নিশ্চিত।

এই করুণ কাহিনী শুনি ফুলমতী প্ৰথমতে স্তব্ধ হৈ গ'ল। খন্তেক পিচতে খঙত তেওঁ ৰঙা পৰি কঁপিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ নিজৰ মাকৰ মুখখন বুঢ়ীৰ মুখত দেখা পালে। ফুলমতী আৰু সেই বুঢ়ী—দুয়ো যেন বহুত হত্যাকাৰীৰ মাজত বিপদজনক-ভাৱে বহি আছে। পাত্ৰ-মন্ত্ৰী, ডা-ডাঙৰীয়া সকলোৰে চেহেৰাত হত্যাকাৰীৰ অভিসন্ধি ফুলমতীয়ে দেখিবলৈ পালে। ওচৰতে আনখন সিংহাসনত বহি বহি বেঙা শিৱসিংহই ৰগৰ চাই আছিল। ৰঙা পৰা আৰু কঁপা দেখি সকলোৱে ভাবিছিল, ৰাণীৰ এই বুঢ়ীজনীৰ ওপৰত অসম্ভৱ খং উঠা বুলি। ভাবিছিল, বুঢ়ীৰ আজি নিস্তাৰ নাই। নিজৰ খঙক সংযত কৰাৰ কোনো চেষ্টা নকৰি ফুলমতীয়ে ৰজাৰ কাণে কাণে কিবা ক'লে। ৰজাই মূৰ দুপিয়ালে। তাৰ পাচত ফুলমতীয়ে সকলোকে আচৰিত কৰি বিচাৰৰ ৰায় দিলে:

"হঠাৎ শোক পোৱা কাৰণে বুঢ়ী মাতৃৰ মূৰৰ দোষ হৈছে। মস্তিষ্ক বিকৃতি এটা ৰোগ। ৰোগীয়ে বহুত নকৰিবলগীয়া কাম কৰে। বুঢ়ীৰ কোনো দোষ নাই, দোষ ৰোগৰ হে। একেটা পুতেকক বুঢ়ীৰ বুকুৰপৰা কাঢ়ি অনাটোও বৰ বেয়া হৈছে।

কিন্তু হোৱা কথা হৈ গ'ল। বুঢ়ীক এৰি দিব লাগে আৰু বেজবৰুৱাক ক'ব লাগে বুঢ়ীৰ চিকিৎসা কৰিবলৈ।"

ৰাজসভাৰপৰা গুচি আহিল ফুলেশ্বৰী। আহিয়েই পালেঙী-খাটৰ ওপৰত ৰাজকীয় সাজ-পাৰ দলিয়াই পেলাই দুই হাতেৰে নিজৰ চুলিত টানকৈ ধৰি কঁপিবলৈ ধৰিলে। লিগিৰীহঁত লৰালৰিকৈ ওচৰ চাপি আহিল। ৰজাঘৰৰ সকলো নিয়ম বিদায় দি ফুলমতীয়ে নিয়ম কৰি দিছিল, লিগিৰীহঁতে ফুলমতীক বাইদেউ বুলি মাতিব। ৰজাৰ ৰাজ-কাৰেঙত এনেকুৱা বৰকুঁৱৰী কোনেও কেতিয়াও পোৱা নাছিল। বৰকুঁৱৰী ফুলেশ্বৰীয়ে নিজৰ কাপোৰ পিন্ধা, চুলি ফণিওৱা আদি নিজে কৰে, লিগিৰীহঁতৰ সৈতে সমনীয়া ছোৱালীৰ দৰে মেল মাৰে, লিগিৰীহঁতৰ খোৱা-থকাৰ ব্যৱস্থাৰ ওপৰত নিজে চকু দিয়ে, ভাল ল'ৰা যোগাৰ কৰিব পাৰিলে বা কোনোবা লিগিৰীয়ে কাৰোবাক বিয়া কৰাব খুজিলে, আনন্দেৰে তৎক্ষণাৎ সন্মতি দিয়ে। বৰকুঁৱৰীৰ আগত কোনো ডাঙৰীয়াই কেতিয়াও লিগিৰীৰ ওপৰত মাতব্বৰী কৰিব নোৱাৰে। সিহঁতৰ অভাৱ-অভিযোগ শুনি ততালিকে প্ৰতিকাৰৰ ব্যৱস্থা কৰে। ইমান মিলিজুলি থকা কাৰণেই লিগিৰীহঁতে লক্ষ্য কৰি আহিছিল, বৰ-ৰজা হোৱাৰ পাচৰপৰা বৰকুঁৱৰীৰ খং বেছি হৈছে। কোনো ডা-ডাঙৰীয়াকে সহ্য কৰিব নোৱাৰা হৈছে। আজি এই অৱস্থা দেখি লিগিৰীহঁত ওচৰ চাপি আহিলত বৰকুঁৱৰী ফুলেশ্বৰীয়ে খঙেৰে সিহঁতক দাঁত কৰচি সুধিলে: "তহঁতে জীয়াই জীয়াই মানুহ পুতি ৰং চাব পাৰিবি?" লিগিৰীহঁত আচৰিত। ফুলেশ্বৰীয়ে আকৌ সুধিলে—"পাৰিবি নে নোৱাৰ ক বেগেতে। নহ'লে তহঁতৰ ৰক্ষা নাই।" ভয়ে ভয়ে এজনী লিগিৰীয়ে ক'লে, "সেইটো চাউডাঙৰ হে কাম। আমি কেনেকৈ পাৰিম?"

"চাউডাঙে পোতা চাই ভাল পাবি নেকি?"

"নাপাওঁ বাইদেউ, আমাক সেই কামলৈ নপঠিয়াব।"

"তেন্তে, তেন্তে এই ৰজাঘৰীয়া মানুহ মৰিলে যে মৈদামৰ ভিতৰত মৰাৰ লগতে জীয়া মানুহো নি পোতে, সেই কথা তহঁতে জান নে নেজান?"

"জানো।"

"তেন্তে কিয় সহ্য কৰি আছ? কিয় তহঁতে আজিও কোৱা নাই সেই অমানুষিক কাণ্ড বন্ধ কৰিব লাগে বুলি? তহঁত মানুহ হয় নে নহয়? তহঁতৰ মানুহৰ অন্তৰ আছে নে নাই? তহঁত মাতৃ জাতি হয় নে নহয়? কি তহঁত?"—ওচৰতে পোৱা লিগিৰীজনীক চুলিত ধৰি জোকাৰি দিলে ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰীয়ে।

বুদ্ধিমতী লিগিৰীজনীয়ে বুজিলে, ৰাণীৰ খং ক'ৰবাত। সেয়ে লাহে লাহে ক'লে, "আপোনাৰ খং উঠিছে কাৰণে হে আপুনি আমাক দোষ দিছে বাইদেউ। আমাৰ কথা কোনে শুনে? ক'লেই কাটিব।"

কিছুপৰ অবাক দৃষ্টিৰে দূৰলৈ চাই থাকিল মহাৰাণী ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰীয়ে। তাৰ পাচত পূজাৰীক মাতি পঠিয়ালে। পূজাৰী আহি পোৱাৰ লগে লগে ফুলেশ্বৰীয়ে খঙেৰেই সুধিলে:

"দেৱীৰ ধৰ্মত মানুহ কবৰ দিয়াৰ নিয়ম আছে নেকি ?"

"নাই আইদেৱী। আমাৰ নীতি মতে শৱ দাহ কৰাহে হয়।"

"তেন্তে ৰজাৰ আৰু ডা-ডাঙৰীয়াৰ বংশৰ মানুহ মৈদামত কবৰ দিয়া হয় কিয় ?"

"সেই প্ৰথা তুলি দিয়া উচিত।"

"কিন্তু ইমান দিনে কোৱা নাই কিয় আপুনি ?"

"ৰজাক কেতিয়াবাই জনোৱা হৈছিল।"

"এতিয়া ৰজাক আকৌ জনাব। মই ইয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিম। কোনো অধৰ্ম এই ৰাজ্যত হ'ব নোৱাৰে।"

পূজাৰী গ'ল। লিগিৰীহঁত ওচৰতে ৰৈ আছে। ফুলেশ্বৰীয়ে অসহ্য খঙত কোঁপাই আছে। মনে মনে গৰজি আছে: হুঃ, জীয়াই জীয়াই মানুহ পোতে। সিহঁতৰ মৰা মানুহৰ লগত ধেমালি কৰিবলৈ, কথা পাতিবলৈ, জীয়া মানুহ নি লগত পোতে। খবৰদাৰ। আৰু জীয়া মানুহ পোতাৰ কথা নাভাবিবি। এতিয়াৰপৰা মৰা মানুহ পোৰা হ'ব আৰু তাৰ লগতে তহঁতৰ নিজ বংশৰ কিছুমান জীয়া মানুহো পোৰা হ'ব। তহঁতৰ ভাৰ পৃথিৱীয়ে সহিব নোৱাৰা হৈছে। তহঁত ৰজাবোৰক পুৰিব লাগিব—জীয়াই জীয়াই পুৰিব লাগিব।

ৰাতি ফুলমতীয়ে ৰজাৰ লগত কথা পাতিলে। পুৱা ৰজাক পূজাৰীয়ে নিজ অভিমত জনালে। দুপৰীয়া ৰাজ-সভাত ক্ৰোধান্বিতা ৰাণী ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰীয়ে স্বৰ্গদেও শিৱসিংহক কাষত ৰাখি ঘোষণা কৰিলে—"এতিয়াৰপৰা শৱ দাহ কৰা হ'ব। মৈদামত পোতা প্ৰথা তুলি দিয়া হৈছে। এয়া বৰ-ৰজাৰ আদেশ, দেশত প্ৰচাৰ কৰি দিব লাগে।" পাত্ৰ-মন্ত্ৰীসকল অবাক হ'ল। শিৱসিংহই প্ৰসন্ন হাঁহিৰে সভা শুৱনি কৰি ৰাণীৰ আদেশৰ প্ৰতিক্ৰিয়া লক্ষ্য কৰিলে। ৰজাঘৰীয়া শৱ মৈদামত পোতা প্ৰথাই চিৰদিনৰ বাবে বিদায় ল'লে।

॥ তিনি ॥

বৰকুঁৱৰী বৰৰজা দেৱী ফুলেশ্বৰী তথা প্ৰমথেশ্বৰী নিশ্চল হৈ থিয় হৈ আছে বৰদৌলৰ সন্মুখত। চকুৰ আগত সাগৰ যেন পুখুৰী গৌৰীসাগৰ। কাষত থিয় হৈ আছে পাত্ৰ-মন্ত্ৰী, ডা-ডাঙৰীয়াসকল, লিগিৰীবোৰ, গা-ৰক্ষী সৈন্য, পূজাৰী, সমবেত সাধাৰণ ৰাইজ, নিজৰ ককায়েক বৰপাত্ৰ গোহাঁই হৰিনাথ, ফুলেশ্বৰীৰ মাতৃ আৰু চোৰাচোৱাবোৰ। ফুলেশ্বৰীয়ে কিন্তু একো দেখা নাই। সন্মুখৰ পুখুৰী, পিচত থকা দৌল, সমবেত সকলো মানুহ আৰু ডা-ডাঙৰীয়া, আৰু নিজৰ ৰাজকীয় মৰ্য্যাদা—সকলো এৰি ফুলেশ্বৰীৰ চকু দিগন্তত। অৰ্থহীনভাৱে একেথৰে দূৰলৈ চাই আছে বৰকুঁৱৰীয়ে। চকুৱে অৱশ্যে একো দেখা নাই—উকা চাৱনি। কিন্তু, কাষত থকা, চকুৰ আগত থকা এই সকলোবোৰ এৰি ফুলেশ্বৰীৰ মন উৰি গৈছে অতীতৰ কিছুমান দিনলৈ—যেতিয়া ৰাণী ফুলেশ্বৰী আছিল ফুলমতী, যেতিয়া পানী আনিবলৈ যাওঁতে গৌৰৈক সদায় লগ পাইছিল, যেতিয়া জীৱনত কোনো বন্ধন নাছিল। সেই জীৱন, সেই গৌৰীনাথ, সেই তেওঁৰ 'বৰৰজা' গৌৰীনাথ, সেই সুখৰ ঘৰুৱা জীৱন হেৰুৱাই আজি তেওঁ ৰাণীৰূপে বন্দিনী, আজি তেওঁ বৰকুঁৱৰী ৰূপে শিৱসিংহ নামৰ এক অক্ষম পুৰুষৰ বিকৃত যৌৱনলিপ্সাৰ সামগ্ৰী, আজি তেওঁ অমানুহ। ৰাণী হৈ তেওঁ প্ৰথম কাম কৰিলে নিজৰ নামৰ লগত 'বৰৰজা' উপাধি লগাই লোৱাটো। সকলো ৰাজকীয় জাননী ঢোল পিটি প্ৰচাৰ কৰাৰ সময়ত 'বৰৰজা'ৰ আদেশ বুলি প্ৰচাৰ কৰা হ'ল, এটা পঢ়াশালি খুলি 'বৰৰজাৰ পঢ়াশালি' নাম দিয়া হ'ল। সেই পঢ়াশালিত মানুহে শিক্ষা লভিব। সেই শিক্ষিত মানুহৰ মুখত "বৰৰজাৰ পঢ়াশালি" নামটো মনত থাকি যাব, তেওঁৰ জীৱনৰ একমাত্ৰ আপোনজন "বৰৰজা গৌৰীনাথ" মানুহৰ মুখে মুখে জীয়াই থাকিব, তেওঁৰ নাম লোৱাৰ লগতে তেওঁৰ গৌৰীনাথৰ নামটোও ল'ব। কিন্তু তথাপি যে তেওঁৰ মনে শান্তি নাপায়। ৰাণী হৈ তেওঁ তেওঁৰ গৌৰীনাথৰ কাৰণে মাত্ৰ ইমানকণ কৰিয়েই ক্ষান্ত থাকিব নে? গৌৰীনাথৰ মাক আৰু ঘৰখনক মাটি-বৃত্তি দান কৰি সুখত ৰাখিলে। আৰু? এটা সাগৰপ্ৰমাণ পুখুৰী খনালে ফুলমতীয়ে। ৰজাক ক'লে, ৰজা শিৱ যেতিয়া, তেওঁ গৌৰী, গতিকে গৌৰীসাগৰ নাম হওক পুখুৰীৰ। বহল উদাৰ ডাঙৰ পুখুৰী—গৌৰীনাথৰ দৰেই বহল উদাৰ। ৰজা সন্মত হ'ল। নাজানিলে, কিয় ৰাজ-পৰিয়ালৰ সকলো নাম বাদ দি, আনকি নিজৰ নামো বাদ দি, গৌৰীসাগৰ নাম দিলে। এই পুখুৰী খনোৱা ঠাইটুকুৰাৰ কথাকে বা কোনে জানে? চাউডাং বিকৰা আৰু আন আন বহুতৰেপৰা আলেঙে আলেঙে খবৰ লৈ ফুলেশ্বৰীয়ে জানিলে, এই ঠাইতে গৌৰীনাথক চাউডাঙে কাটিছিল। গতিকে এই ঠাইতে গৌৰীনাথৰ স্মৃতি-পুষ্কৰিণী খন্দা উচিত। পাৰত তিনিটা দৌল: বৰদৌল, গোসাঁই দৌল আৰু দেৱী দৌল। বৰদৌলত বিষ্ণু পূজা হ'ব। প্ৰথমে কেৱল এটা দৌলকে সজাইছিল—কেৱল বৰদৌল। বৈষ্ণৱ

মোৱামৰীয়াই বিদ্ৰোহ কৰি এই অত্যাচাৰী শাসনৰ ওৰ পেলাব বুলি ফুলেশ্বৰীৰ তেতিয়াও দৃঢ় বিশ্বাস। আৰু, এই মোৱামৰীয়াসকলৰ মাজত বৰমানুহ-সৰুমানুহ প্ৰভেদ নাই। সকলো সমান। শিৱ আৰু দেৱীৰ নামত কৰা মদ-মাংস-নাৰীৰ উৎপাতো বৈষ্ণৱসকলৰ মাজত নাই। যি বৈষ্ণৱ মোৱামৰীয়াই গৌৰীনাথক হত্যা কৰাৰ প্ৰতিশোধ লৈ অত্যাচাৰী শাসনৰ ওৰ পেলাব, সেই বিষ্ণুৰ পূজাৰ মন্দিৰ গৌৰীসাগৰৰ পাৰত থাকিব লাগিব। সেয়ে সুন্দৰকৈ সজালে, ডাঙৰকৈ সজালে বিষ্ণু দৌল। কিন্তু পূজাৰীয়ে আহি এদিন অসন্তোষ প্ৰকাশ কৰিলে। পূজাৰীক অসন্তুষ্ট কৰিব নোৱাৰি। পূজাৰীৰ সহায়তে দেৱীৰ নাম লৈ এতিয়ালৈকে বহুত অসাধ্য সাধন কৰিছে ফুলেশ্বৰীয়ে। সৰুকৈ দেৱীদৌল এটা সজাই দিলে। গোসাঁই দৌলটো বজাই সজাবলৈ ক'লে। ফুলেশ্বৰীয়ে আপত্তি নকৰিলে।

আজি এই বহল পুখুৰীৰ পাৰত থিয় হৈ ফুলেশ্বৰীৰ গৌৰীনাথৰ কাৰণে জ্বলি থকা অন্তৰখনে কিছু শান্তি পাইছে। আজি ফুলেশ্বৰীয়ে অৱসাদ অনুভৱ কৰিছে। অকলে অকলে ইমান দিনে এক অত্যাচাৰী ৰাজ-শাসন আৰু তাৰ বিভিন্ন ডাঙৰীয়াৰ বিপক্ষে যুঁজি যুঁজি, এক লম্পট ৰজাৰ প্ৰধান কুঁৱৰী হৈও নিজৰ সতীত্ব ৰক্ষা কৰি থাকিবলৈ যি শ্ৰম কৰিবলগীয়া হৈছে, সেই শ্ৰমে ফুলেশ্বৰীক ক্লান্ত কৰিছে। কিন্তু এতিয়াও বহুত বাকী। গৌৰীনাথৰ নামত সংকল্প লৈছে ফুলেশ্বৰীয়ে, শিৱসিংহক হাতত ৰাখি শিৱসিংহৰ নামতে এই অত্যাচাৰৰ, এই ৰাজ-শাসনৰ সমাধি ৰচিব বুলি। সেই কাৰ্য্য এতিয়াও শেষ হোৱা নাই। সেই কামত এতিয়াও কোনোৱেক হৰিনাথে ফুলেশ্বৰীক সহায় কৰিব পৰা নাই। সেই কাম যেতিয়া শেষ হ'ব, গাঁৱত বিচাৰ কৰিবলৈ বহা বাইজৰ বিজ্ঞকিজনৰ মেনৰ নিচিনাকৈ এখন মেল বহি যেতিয়া দেশ শাসন কৰিবলৈ ল'ব, যেতিয়া বিদ্ৰোহৰ অগনিত এই ৰাজ-শাসন পুৰি ছাৰখাৰ হ'ব, তেতিয়া—ফুলেশ্বৰীয়ে ভাবিলে—তেতিয়া ফুলেশ্বৰী পুনৰ ফুলমতী হৈ ঘূৰি যাব মাকৰ ঘৰলৈ—নদীৰপৰা পানী আনিবলৈ, পইতা ভাত খাবলৈ, দুপৰীয়া জাৰকালি ৰ'দত বহি মূৰ ফণিয়াবলৈ, কোনে জানে তেতিয়া হয়তো কিবা দৈৱৰ কৃপাত গৌৰীনাথো পুনৰজীৱন ধৰি ওলাবহি পাৰে।

ফুলেশ্বৰীয়ে কন্দা নাছিল। কিন্তু দুগালেদি ধাৰাসাৰে চকুপানী বাগৰি গৈছিল। সেই চকুপানী হয়তো গৈ গৌৰীসাগৰ পুখুৰীৰ পানীত মিলিছিলগৈ—প্ৰাণৰ কোঁৱৰ গৌৰীনাথৰ মৰম বিচাৰি।

॥ চাৰি ॥

ভক্তি?? ভক্তিৰ লগত কেতিয়াও চা-চিনাকি হোৱা নাই শিৱসিংহৰ। প্ৰতাপী ৰজা বাপেক ৰুদ্ৰসিংহৰ ৰাজকাৰেঙত ডাঙৰ-দীঘল হৈছে শিৱসিংহ। ৰজা নিষ্ঠুৰ হ'ব লাগে বুলি ৰাজকাৰেঙত থাকি সৰুৰেপৰা শিকিছিল। জয়সাগৰ পুখুৰী পাৰত সৰু বন্ধ ঘৰ এটাত ৰংপুৰ নগৰ পাতোঁতা ঘনশ্যাম খনিকৰক শত্ৰুক দিবলৈ নগৰখনৰ পৰিকল্পনা লৈ যোৱা বুলি সন্দেহ কৰি আমৰণ বন্দী কৰি থোৱা বাপেকৰ বিচাৰ শিৱসিংহই দেখিছিল। বিচাৰৰ দিনা তাৰস্ত-বিস্বৰৈকে কন্দা ঘনশ্যামক হাহি হাহি চাণ্ডডাঙে লৰি খাই-খুৰিয়াই লৈ যোৱা। চাই আছিল শিৱসিংহই। সেইচাই বিদ্ৰোহৰ সম্ভৱত ধৰা, তাঙৰিকা আদিক নিষ্ঠুৰভাৱে বধ কৰিবলৈ হাহি হাহি বাপেকে দিয়া আদেশ শুনি আছিল শিৱসিংহই। চাৰিজনী কুঁৱৰী আৰু এপাল লিগিৰীৰে পৰিবেষ্টিত হৈ জীৱন উপভোগ কৰা বাপেকে শিকাইছিল, তিৰোতাক কেনেকৈ কঠোৰ শাসন কৰিব লাগে। শিৱসিংহৰো ইচ্ছা আছিল বাপেকৰ দৰে প্ৰতাপী আৰু নিষ্ঠুৰ হোৱাৰ। কিন্তু আন্তৰিক আৰু শাৰীৰিক দুৰ্বলতাই তেওঁক নিষ্ঠুৰ হ'বলৈ সাহস দিব নোৱাৰিলে।

'ভক্তি' তেওঁ কেতিয়াও শিকা নাই। তেওঁ জানে, বাপেকে দেশত এজন ধৰ্ম-গুৰুৰ আগত মূৰ নোদোঁৱালে। তেওঁ জানে, বিদেশৰ ধৰ্মগুৰু কৃষ্ণৰাম ন্যায়বাগীশক অনাই তেওঁ সেই গুৰুৰ আগতো মূৰ নোদোৱালে—সেই ন্যায়বাগীশ ধৰ্মগুৰু দেশত দেৱতুল্য নহয় বুলি। শিৱসিংহয়ো কোনো ধৰ্মকে বিশ্বাস নকৰে। কিন্তু হঠাৎ বাপেকৰ মৃত্যুৰ পাছত কৃষ্ণৰাম ন্যায়বাগীশৰ শাপৰ ফল বুলি তেওঁ ধৰ্মক ভয় কৰিবলৈ শিকিলে। এতিয়াও তেওঁ ধৰ্মক ভয় কৰে। নিজে কৰা সকলো অনাচাৰৰ পাপ বিনষ্ট কৰিবৰ কাৰণে হে তেওঁ ধৰ্ম কৰে। ছত্ৰভংগ যোগ আৰু ফুলেশ্বৰীৰ গাত দেৱী শক্তি কোৱা কথা আদিয়ে তেওঁক ভয় খুৱালে। সেই ভয়ৰ কাৰণে তেওঁ ৰাজকোষলৈ লক্ষ্য নকৰাকৈ দান-ধৰ্ম কৰিবলৈ ধৰিলে। সকলো ধৰ্মৰ, সকলো গুৰু আৰু পূজাৰীকে মুক্তহস্তে দান কৰি গ'ল তেওঁ। কাৰবাক মাটি, কাৰবাক ধন-সোণ —যাকে যিহকে লাগে। দেৱীৰ ভয়ত ফুলেশ্বৰীৰ নিচিনা ৰূপহী এজনীকো সম্ভোগ কৰাৰ সাহস হোৱা নাই তেওঁৰ। দান-দক্ষিণা কৰি সোনকালে দেৱতাৰ কোপ আঁতৰাই পুনৰ সম্ভোগত লিপ্ত হ'ব লাগে—এয়ে তেওঁৰ বাসনা। ভয়ৰ দানেৰে দেশৰ ধৰ্মৰ গুৰিয়ালসকল লাভৱান হ'ল।

দিন বৈ নাথাকে। আৰু বৈ নাথাকে যৌৱন। বঢ়া ভাত ৰাখি নোখোৱা মনোবৃত্তিৰ ৰজা শিৱসিংহই এই কথা মৰ্মে মৰ্মে অনুভৱ কৰিলে। প্ৰথম ফুলেশ্বৰীক বিবস্ত্ৰা কৰি পূজা কৰা দিনাৰেপৰা আন নহ'লেও চকুৰ তৃপ্তিৰ কাৰণেই সকলো ভয়-সংকোচ কাতি কৰি থৈ শিৱসিংহই প্ৰায়ে পূজা কৰি আহিছে। ক্ৰমে পূজাতকৈ

চকুৰ আৰু স্পৰ্শৰ তৃপ্তিৰ কাৰণে বেছি সময় খৰচ কৰিবলৈ লৈছে। ফুলেশ্বৰী আন কাম শেষ কৰি দেৱী-মন্দিৰলৈ অহাৰ আশাত ৰজা মন্দিৰতে বৈ থকা হ'ল। ৰাজকাৰেঙৰ মানুহে ভাবিলে, ৰজাৰ দেৱীৰ প্ৰতি ভক্তি বাঢ়িছে। কেৱল ৰজা শিৱসিংহ, ফুলেশ্বৰী আৰু পূজাৰীয়ে বুজিলে সকলো কথা। বুকুৰ অতৃপ্তিৰ পোৰণিটো শিৱসিংহই অকলৈ লৈ থাকিল। লাহে লাহে ফুলেশ্বৰীয়েও বুজি আহিছিল, কেৱল দেৱীৰ ভয়ত এই লম্পট ৰজাক সদায় সংযত কৰি ৰাখিব পৰা নাযাব। কিন্তু আৰু বেছি দিনতো নালাগে। ককায়েক হৰিনাথে কৈছে, অনতিপলমে বাইচে আহি কাৰেং আক্ৰমণ কৰিব। ফুলেশ্বৰীৰ সপোন সাৰ্থক হ'ব। গোৰীনাথৰ স্বৰ্গগত আত্মাই শান্তি পাব। মনত জ্বলি থকা প্ৰতিশোধৰ অগনিয়ে গোৰীনাথৰ প্ৰতি আকৰ্ষণ এতিয়াও একেদৰেই ৰাখিছে ফুলেশ্বৰীৰ।

নিজৰ সতীত্ব ৰক্ষাৰ চেষ্টা আৰু গণ-জাগৰণৰ স্বপ্ন দেখি থাকোঁতে এদিন ফুলেশ্বৰী হতাশ হৈ পৰিল। বিভিন্ন বিকৃত প্ৰক্ৰিয়াৰে ৰজাক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ চেষ্টা কৰি থাকোঁতেই এদিন নিশা ৰজাই ফুলেশ্বৰীক জোৰেৰে হেঁচা মাৰি ধৰিলে। ফুলেশ্বৰীয়ে চিঞৰিলে। পহৰা দিয়া লিগিৰীয়ে জুমি চাই বাঞ্ছোচিত ৰতিক্ৰীড়া বুলি গুচি গ'ল। ফুলমতীয়ে দেৱীৰ মূৰ্তি ধৰি দেখুৱালে। শিৱসিংহ কামোন্মত্ত হৈ পৰিছিল, ক'লে, 'আজি দৰকাৰ হ'লে দেৱীৰে সতীত্ব নাশ কৰিম।' শাও দিলে ফুলমতীয়ে। ৰজাই হাঁহিলে। হাত-ভৰিৰে আঘাত কৰিলে। ৰজাই আৰাম পালে। ফুলেশ্বৰী মূৰ্ছা গ'ল। ৰজাৰ কামনা তৃপ্ত হ'ল। তিনি দিনলৈ ফুলেশ্বৰী মৃতপ্ৰায় হৈ পৰি থাকিল। এটাইকিদিন ৰজাই মন্দিৰ, ৰাজসভা বাদ দি কেৱল ফুলেশ্বৰীক সম্ভোগ কৰাত সময় কটালে।

ফুলেশ্বৰীয়ে প্ৰথমে অন্ধকাৰ দেখিলে। পিচলৈ লাহে লাহে নিজৰ সংযত কৰাৰ চেষ্টা কৰিলে। সংযত কিন্তু হ'ব নোৱাৰিলে। কামক্লিষ্ট শিৱসিংহৰ সেই কদাকাৰ ৰূপ, অক্ষম পুৰুষৰ কাম-তৃপ্তিৰ সেই ঘৃণনীয় আৰু নিলজ্জ কুৎসিত প্ৰক্ৰিয়া, ইমান আগ্ৰহেৰে জীৱনস্বৰূপ কৰি ৰক্ষা কৰা সতীত্ব নষ্ট হোৱাৰ মানসিক তীব্ৰ বেদনা, সকলোবোৰে ফুলেশ্বৰীক বলিয়া কৰি পেলালে। ফুলেশ্বৰীয়ে মানসিক সুস্থতা হেৰুৱাই পেলালে। আৰু পলম কৰিব নোৱাৰি। অসহ্য। গা নোধোৱাকৈ আউল-বাউল চুলিৰে বিদ্ৰোহিনীৰ দৰে পালেঙীখাটৰ ওপৰত বহি, তীক্ষ্ণ দৃষ্টিৰে দূৰলৈ চাই থাকি চতুৰ্থ দিনা পুৱা ফুলেশ্বৰীয়ে আদেশ দিলে, ককায়েক হৰিনাথক—হৰিনাথ বৰপাত্ৰ গোহাঁইক—তুৰন্তে মাতি আনিব লাগে। হৰিনাথ আহিল। সকলো লিগিৰীক বাহিৰলৈ উলিয়াই পঠিয়াই অজস্ৰ গালি পাৰিলে ককায়েকক: কাপুৰুষ, ডাঙৰীয়া হ'বলৈ পাই ভনীয়েৰক বিশ্বাসঘাতকতা কৰা জঘন্য চৰিত্ৰ, আদি মুখত অহা সকলো গালি শেষ কৰিলে ফুলেশ্বৰীয়ে। ককায়েকৰো খং উঠিল। ক'লে:

"আজি আঠ বছৰেই বৰৰজা হৈ দেশ শাসন কৰিলি। তোৰ তথাপি জ্ঞান নহ'ল। এই বলিয়ালি কোনোবা ৰাণীয়ে কৰে নে?"

"বলিয়ালি ? কথা দি কথা ৰাখিব নোৱাৰা কাপুৰুষ এটাই মোক কথা শিকাবলৈ আহিছাঁ, লাজ লগা নাই ? মোৰ জুহত ৰজাঘৰত ডাঙৰীয়া হ'লা, ৰজাৰ ঘৰে থাকিবলৈ পালা, আৰু তোমাক কি লাগিছে। ইমান দিনৰ আগতে মই যে এটা সাধাৰণ কাম তোমাক কৰিবলৈ দিলোঁ, লোকক কৈ দিবলৈ মাথোঁ ব'লোঁ, সেই সাধাৰণ কামটোকে আজিও কৰিব নোৱাৰিলা শুনা, তিনি মাহ সময় দিলোঁ। ইয়াৰ ভিতৰতে কিবা এটা কৰিব নোৱাৰিলে সকলো ব্যৱস্থা মই কৰিম। যোৱাঁ, তুৰন্তে মোৰ আগৰপৰা আঁতৰি যোৱাঁ।"

ফিৰিঙতি ওফৰাদি উফৰি আঁতৰি গ'ল হৰিনাথ।

॥ পাঁচ ॥

ৰৰবজা দেৱী প্ৰমথেশ্বৰীৰ আজ্ঞানুসাৰে বেজবৰুৱা আহি হাজিৰ হ'লহি। অপ্ৰাসংগিক লৰালৰিত ৰাজযোগ্য অভিবাদন জনাবলৈ পাহৰি বেজবৰুৱাই ৰাণীৰ আগত থিয় হৈয়ে কিবা এটা সুধিব খুজিছিল। মুখ মেলোঁতে-নোমেলোঁতেই ৰাণীৰ ইংগিতত ঘাই লিগিৰীয়ে বেজবৰুৱাক ৰাণীৰ আগৰপৰা আঁতৰাই মাতি নিলে। তাৰ পাচত ৰাণীৰ ওচৰৰপৰা যোৱা আন এজনী লিগিৰীৰ সৈতে ফুচ্ ফুচাই কথা পাতি ঘাই-লিগিৰীয়ে বেজবৰুৱাক ক'লে যে যথাযোগ্য ৰাজকীয় অভিবাদন নজনোৱাকৈ কথা আৰম্ভ কৰিলে ৰবৰজা কুপিতা হয়। ঘাই-লিগিৰীৰ পৰামৰ্শানুসাৰে বেজবৰুৱা পুনৰ ৰবৰজাৰ আগলৈ আহিল আৰু মূৰ দোঁৱাই ৰাণীৰ আদেশৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰিলে।

বুদ্ধিদীপ্ত এটি হাঁহি মাৰি ৰবৰজা ফুলেশ্বৰীয়ে বেজবৰুৱাক ক'লে :

"আসন গ্ৰহণ কৰক বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়া। আপুনি প্ৰমথবাৰ সোমাই আহি পোনে পোনে মোৰ কাষত থিয় হোৱা দেখি ভাবিছিলোঁ, আপুনি ভুলতে কোনোবা গুপুত প্ৰিয়াৰ সন্ধানত আহি মোৰ ওচৰ পাইছেহি নেকি।" তেওঁ কোৱা কথাই বেজবৰুৱাৰ মনত কেনে প্ৰতিক্ৰিয়া কৰে, ফুলমতীয়ে তীক্ষ্ণ দৃষ্টিৰে চাই থাকিল। অপ্ৰস্তুত বেজবৰুৱাই কি উত্তৰ দিব তাকে ভাবি গোঁফ কঁপাওঁতেই ফুলমতীয়ে ক'লে, "আপুনি কিবা এটাৰ কাৰণে কিবা ভুল হ'ল বুলি কৈ ক্ষমা খুজিব বুলি জানো। কাৰণ আপোনাৰ গোঁফৰ কঁপনিত মনৰ কঁপনি ধৰা পৰিছে। নহ'লে, প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ সাহ কৰা হ'লে আপোনাৰ হাতৰ মুঠি কঁপিলহেঁতেন। বেজবৰুৱা, কোনো দুৰ্বল ঔষধেই টান বেমাৰ ভাল কৰিব নোৱাৰে। ঔষধ, সন্মান, শাসন, জীৱন, মৰণ আৰু যৌৱন—একোতে মই দুৰ্বলতা সহ্য কৰিব নোৱাৰোঁ।" অতিশয় গাম্ভীৰ্য্যৰে কৈ বেজবৰুৱাক হতভম্ব কৰি হঠাতে পাতলকৈ হাঁহি ফুলমতীয়ে লিগিৰীহঁতক মৰমেৰে ক'লে, "তহঁত অলপ যাচোন।" মুখত হাঁহিৰ প্ৰথমা লৈ বেজবৰুৱাক অকলে পালেঙীখাটত বহি থকা ৰাণীৰ আগত এৰি লিগিৰীহঁত গুচি গ'ল।

খন্তেক নিস্তব্ধ।

বেজবৰুৱা খণ্ডত জলিছে। তেওঁ বহুতৰ মুখে শুনি আহিছে, এই নটৰ জীয়েক ৰবৰজা হোৱাৰেপৰা তাইৰ মন্নমতালি দিনে দিনে বাঢ়ি গৈছে, কাকো মান নকৰা হৈছে। ডা-ডাঙৰীয়া আৰু আন সন্মানিতসকলক সাধাৰণ লিগিৰী-চাউডাঙৰ আগত লঘু কৰি সক জাতীয় মানুহক ওপৰলৈ তোলাটো তাই ধেমালি হিচাপে লৈছে। কিন্তু মুখেৰে একো মতাৰ উপায় নাই। গড়্ ৰজাটোৰ আগত ৰাণীৰ বিপক্ষে "ক" বুলিবও নোৱাৰি। কেৱল ৰূপেই মানুহক মানুহ নকৰে, বংশ-শিক্ষা-জাত আদিও লগতে লাগে। কিন্তু এইৰ এয়া ৰূপ নহয়—জুই। এনেকুৱা ৰূপ···

হেলাৰঙে সুধিলে ফুলমতীয়ে: "কি বেজবৰুৱা ? ভাবিছে চাগৈ, ভাল এই মটীৰমীক ৰজা পাতিলেছি, গুৰু-গোসাঁয়ো মমনা হ'ল। ইমান যদি বেয়া পাইছে, বিদ্ৰোহ নকৰে কেলেই ? আপোনালোক শক্তিশালী মানুহে দেখোন ইচ্ছা কৰিলে এই ৰাজষক ৰজাই খন্দা পুখুৰীতে ডুবাই মাৰি নতুন ৰজা পাতিব পাৰে। কওক কৰে যদি তাকে, ময়ো সহায় কৰি দিম।"—ফুলমতীৰ ধৈৰ্য্য আজি কিছুদিনৰপৰা নাই। তেওঁ ঠিক বুজিছে, ককায়েক হৰিয়ে ৰজা-ভঙাৰ বিদ্ৰোহৰ অগনি জলাব নোৱাৰে। মোৱামৰীয়াই সাহ-পিত হেৰুৱালে। এতিয়া নিজেও তেওঁ ৰাজ-কাৰেঙৰ বাহিৰলৈ গৈ মানুহক বুজাই ফুৰিব নোৱাৰে। সেই সুবিধা তেওঁৰ নাই। সেয়ে, বিপদ আছে বুলি জানিও, আজি কিছুদিনৰপৰা ৰাজকাৰেঙতে লগ পোৱা মানুহবোৰৰ মনৰ বুজ লৈছে।

ফুলমতীৰ কথা শুনি বেজবৰুৱাই আৰু-বেছি ভয় খালে। এইবাৰ তেওঁক বিপদত পেলোৱাৰ ফান্দ পাতিছে মহাৰাণীয়ে। কাওঁৰাওঁ কৰি বেজবৰুৱাই ক'লে:

"মোক কেলেই অপমান কৰিছে ৰাজৰাণী! স্বৰ্গদেৱৰ নিমখ খাইছোঁ। হাড়ত বন নগজালৈকে স্বৰ্গদেৱৰ গুণ গাম। মোৰ যি অপৰাধ হৈছে ক্ষমা কৰিব মহাৰাণী।"

"বাৰু বেজবৰুৱা, মই দেখিবলৈ ধুনীয়া নে ?"

"মহাৰাণী, এনে ৰূপ ভূ-ভাৰতত আৰু নাই।"

অসংযতভাৱে হাঁহি দিলে ফুলমতীয়ে। কথাকিটা কওঁতে বেজবৰুৱাৰ প্ৰৌঢ় চকুত জিলিকি পৰা লোভৰ ৰস ফুলমতীৰ চকুত পৰিছিল। হঠাতে বুদ্ধি কৰি ফুলমতীয়ে গুপ্ত কথা ক'বলৈ চোৱাদি চাৰিওফালে চাই লৈ সৰুকৈ ক'লে:

"বেজবৰুৱা, বেয়া নেপাব আপুনি· "—এইবুলি পুনৰ দুৱাৰমুখলৈ চাই দুৱাৰ-ৰখীয়া লিগিৰীক মাতি ক'লে, "লিগিৰী, মই অসুস্থ, বেজবৰুৱাই পৰীক্ষা কৰিছে। এই সময়ত যেন কোনো ইয়ালৈ নাহে।" পিচলৈ খোজ দি আজ্ঞাবাহী লিগিৰী ওলাই যোৱাৰ পাচত ফুলমতীয়ে খুব সহজভাৱে হাঁহি, অকণমান বেজবৰুৱাৰ ওচৰ চাপি, সুধিলে:

"আপুনি দুখ পাবলগীয়া কথা কেতিয়াবা মই কৈছোঁ নে বাৰু ?"

"শ্ৰীদুৰ্গা, কিয় ক'ব আপুনি ?"

"আজি ?"

"দোষ ধৰিলেও ধৰক মহাৰাণী, আজি অলপ আঘাত পালোঁ। হয়তো মোৰে বুজাত ভুল।"

"আপোনাৰ বুজাত ভুল নহয় বেজবৰুৱা; আপুনি অমায়িকতা দেখুৱাৰ নালাগে। ভয়ো কৰিব নালাগে।" এইবুলি আৰু-অলপ বেজবৰুৱাৰ ফালে আগুৱাই আহি ফুলমতীয়ে ক'লে, "শুনক, এই লিগিৰীইতে শুনাকৈ আপোনাক অলপ দুখ দিয়া কথা কলোঁ। তাৰ কাৰণ আছে। কেইজনমান যুৱত গোবৰ ধৰা ডাঙৰীয়াক এদিন তিৰস্কাৰ কৰি কৈছিলোঁ—শাসন-কাৰ্য্যত সিইতক ৰখাতকৈ আপুনি আৰু পুজাৰীৰ

নিচিনা ব্ৰাহ্মণ বধা ভাল। তাতে সিহঁতে আঘাত পাই কৈ ফুৰিছে মই গোপনে আপোনাৰ লৈতে ·। সেয়ে বেজবৰুৱা, লিগিৰীহঁতে শুনাকৈ আপোনাক সামান্ত তিৰস্কাৰ কৰিলোঁ। নহ'লে এই কথা আহি ৰজাৰ কাণত পৰিলে মোৰ লগতে আপোনাৰো বিপদ।···বাৰু, সেইবোৰ কথা যাওক। এতিয়া বিশেষ বিটো কাৰণে মাতিছোঁ, কওঁ। মই অসুস্থ। কি হৈছে ক'ব নোৱাৰোঁ। একোকে ভাল নলগা হৈছে। খাব-শুবৰো মন নাযায়—। আপুনি এবাৰ পৰীক্ষা কৰি ব্যৱস্থা দিব লাগে।" এটি সুন্দৰ হাঁহি ফুটাই ফুলমতীয়ে ক'লে, "অলপ আগতে উঠা খংটোৰ কাৰণে বিহ নিদিব আকৌ। জানেইতো মই গাঁৱলীয়া ছোৱালী···"

"মহাৰাণী, আপোনাৰ নিচিনা বুদ্ধিমতী আৰু নিকা মনৰ দেৱী কেতিয়াও সাধাৰণ নাৰী নহয়। আপুনি মোক লাজ নিদিব। আপুনি সদায় মহাৰাণী হৈ থাকক—তাকে হে আশা কৰোঁ।"

"তেন্তে বেজবৰুৱা, মোৰ অসুখটো চাওক এইবাৰ।"

সাধাৰণতে প্ৰথমে ৰাণীৰ অনুমতি লৈহে বেজবৰুৱাই হাতৰ নাড়ী চায়। আজি তেনে কৰিবৰ কাৰণে ৰ'বলগীয়া নহ'ল বেজবৰুৱা। ফুলেশ্বৰীয়ে অলসভাৱে পালেঙীখাটত হালি পৰি বেজবৰুৱাৰ ফালে হাতখন মেলি দিলে। বেজবৰুৱাই জানে, ফুলমতীৰ হাতত হাত লাগিলে এই বয়সতো বেজবৰুৱাই কিবা অস্বস্তি অনুভৱ কৰে। কিন্তু সেই কথা ফুলেশ্বৰীয়েও জানে বুলি বেজবৰুৱাই নাজানে। নাড়ীৰপৰা খন্তেকতে হাত এৰি বেজবৰুৱাই ক'লে :

"মানসিক উত্তেজনাৰ কাৰণে আপুনি অলপ অস্বস্তি অনুভৱ কৰিছে। নিদ্ৰাৰ ঔষধ দিম। মূৰ শীতল ৰাখিবৰ কাৰণে কিছু হিমসাগৰ পঠিয়াম। ভাল পাব।"

নিজৰ মূৰত হাত দি ফুলেশ্বৰীয়ে ক'লে, "মূৰটো সঁচাকৈ গৰম নেকি? চাওকচোন।"

বেজবৰুৱাই আলাসতে ছুই চাই ক'লে, "হয় মহাৰাণী। আপুনি চিন্তা নকৰিব। দুই-এদিনতে ভাল হৈ যাব।"

"মোৰ যে এইখিনিতে এটা বিষ হয় বেজবৰুৱা।" ফুলমতীয়ে নাভিৰ ঠিক ওপৰতে নিজৰ আঙুলিৰে দেখুৱালে। "এয়া, এইখিনিতে কিবা এটা গোটা হৈ থকা পাইছোঁ। চাওকচোন।"

বেজবৰুৱা বিমোৰত পৰিল। দেহৰ সেই অংশত, ৰৰকুঁৱৰীৰ দেহৰ সেই অংশত হাত দিব? কঁপা হাতেৰে বেজবৰুৱাই ছুই চালে—এটা আঙুলিৰে।

ফুলমতীয়ে হঠাৎ নিজৰ হাতৰ আঙুলি এটাৰে বেজবৰুৱাৰ আঙুলিটো তেওঁৰ পেটৰ ওপৰত চেপি ধৰি ক'লে—"এতিয়া যদি বেজবৰুৱা ৰজাক মাতি আনি দেখুৱাওঁ আপুনি কি কৰিছে?"

ভয়ত বেজবৰুৱাৰ সৰ্বাংগ কঁপিল। মুখেৰে একো কথা ক'ব নোৱাৰিলে। আনকি নিজৰ আঙুলিটো আঁতৰাই আনিবলৈও পাহৰিলে। ফুলেশ্বৰীয়ে নিজৰ

হাতেৰে বেজবৰুৱাৰ আঙুলিটো আঁতৰাই দিলে। জ্ঞান পাই বেজবৰুৱাই ৰাণীৰ প্ৰায় ভৰিত ধৰা যেনকৈ কাকুতি কৰি ক'লে,

"মোক প্ৰাণ দান দিয়ক কৰুণাময়ী।"

"বেজবৰুৱা, ইমান ভয় খায় কিয়? আৰু ভয়েই যদি থাকে, তেন্তে মনটোক দুঃসাহসৰ কল্পনা কৰিবলৈ নিদিব। মোক বিশ্বাস কৰিব পাৰে আপুনি। ভয় নাই। কিন্তু, তাৰ বিনিময়ত আপুনিও মোক বিশ্বাস কৰি দুই-এটা কথা ক'ব লাগিব।"

"আপোনাৰ কাৰণে মই সকলো কৰিম।"

"একো বিশেষ কৰিব নালাগে বেজবৰুৱা। মাত্ৰ কওকচোন, পুৰুষৰ এনে কিবা বেমাৰ আছে নে, যি বেমাৰ হ'লে তেওঁৰ ল'ৰা-ছোৱালী বিকলাংগ হৈ ওপজে।"

"আছে মহাৰাণী।"

"কি নাম?"

অলপ ইতস্ততঃ কৰি, "উপদংশ।"

"সেই বেমাৰৰ লক্ষণ কি?"

"বহুত লক্ষণ। কিছুমান ক্ষেত্ৰত ঘা আদি হয় কাৰণে সহজে বুজিব পাৰি। কিন্তু সাধাৰণতে বহুত ক্ষেত্ৰত বাহ্যিক বিশেষ লক্ষণ একো দেখা নাযায়।"

"তেতিয়া কি কৰে?"

"তেতিয়াও আমি বুজিব পাৰোঁ অৱশ্যে।"

"কেনেকৈ কওকচোন।"

"ৰোগীৰ চুলি শুকান হয়, ভয়াতুৰ হয়, খিংখিঙীয়া হয়, যৌনশক্তি"... বুলি কৈ বেজবৰুৱা ভয়ত বৈ যায়।

"নিৰ্ভয়ে কৈ যাওক।"

"যৌনশক্তি হ্ৰাস হয়, কিন্তু সেই অক্ষমতাৰ কাৰণে বিকৃতি ঘটি নাৰী-সংসৰ্গ আৰু বিকৃত সম্ভোগৰ লোভ বেছি হয়।"

"অন্য কোনো বিশেষ লক্ষণ—যেনে, জ্বৰ, কাহ আদি নহয় নে?"

"ওহোঁ। কিন্তু মই কোৱা লক্ষণবিলাকৰ লগতে নাড়ী বুজি, আৰু, লগতে এটিমান বিকলাংগ শিশুৰ বাপেক হ'লে আমি সেই ৰোগ চিনি লওঁ।"

"কিমান দিনৰ ভিতৰত মৰে?"

"এই ৰোগত নমৰে বুলিয়েই ক'ব পাৰি। এজোটা ৰোগী ২০।২৫ বছৰ বা ওবে জীৱন নিৰোগী মানুহৰ দৰেই থাকি যায়। কেৱল তেনে ৰোগীৰ সন্তান হ'লে বিকলাংগ বা মৃত হয় আৰু ওবে জীৱনে ভুগি পাচত ক্ৰমাৎ দৃষ্টিশক্তি হীন হোৱা আদি লক্ষণে দেখা দিয়ে, আৰু, কেতিয়াবা মূৰৰ বিকাৰ হৈ মৃত্যুমুখত পৰে।"

"চিকিৎসা কৰিলে ভাল হয়?"

"আয়ুৰ্বেদ শাস্ত্ৰত নিদান আছে। কিন্তু যুগে যুগে দ্ৰব্যৰ গুণাগুণ বঢ়া-টুটাৰ কাৰণেই হয়তো এটাও ৰোগী ভাল কৰিব পৰা নাই।"

"কিয় হয় এই ৰোগ ?"

"বহু স্ত্ৰীৰ সংসৰ্গ হেতু বা কোনোবা এই ৰোগৰ ৰোগিনীৰ লগত সংসৰ্গৰ হেতু বা পুৰুষানুক্ৰমে।"

"বাৰু, বেজবৰুৱা, এইবাৰ কওক, মোৰ আগৰ বৰকুঁৱৰীৰ যে সন্তানটো বিকলাংগ আৰু মৃত হৈ উপজিছিল—কিয় বাৰু ?"

"কোনে ক'লে আপোনাক ?"

"বেজবৰুৱা, ৰাণীক প্ৰশ্ন কৰা অপৰাধ। যি হওক, যি কোনো গকৰেও সুধিব ৬।৭ বছৰে ৰাণীৰ সন্তান নাছিল কিয়। আৰু ৰাজকাৰেঙৰ লিগিৰীহঁতক সুধিলেই ক'ব, এটি অকাল কুষ্মাণ্ড মৃত অৱস্থাত উপজিছিল বুলি। এতিয়া কওক, আপুনি কোৱা উপদংশৰ বাহিৰে আন কি ৰোগত এনে সন্তান উপজিব পাৰে ?"

"বহুতেই হ'ব পাৰে।"

"যেনে ?"

"হয়তো অকালতে জন্ম হ'ল ?"

"কিন্তু আপুনিতো জানে পূৰা দহ মাহ, দহ দিনৰ পিচত ঠিক সময়ত ওপজা বুলি। বেজবৰুৱা, আপুনি সৈ কাঢ়িব নালাগে। কিন্তু কওক—উপদংশ ৰোগেই এটাইতকৈ বেছি সম্ভৱপৰ কাৰণ। নহয় জানো ?"

কম্পিত স্বৰেৰে বেজবৰুৱাই সমৰ্থন কৰিলে।

"বেজবৰুৱা, আপুনি যাব পাৰে। এই ৰোগৰ বিষয়ে যিবোৰ কথা আপোনাক সুধিলোঁ, সেই বিষয়ে তৃতীয় প্ৰাণীক নক'লেই মই ভাল পাম। আপোনাক এতিয়ালৈকে বিপদত পেলোৱা নাই, কাৰণ আপোনাক মোৰ ভাল লাগে। আশাকৰোঁ আপুনি বিশ্বাস ৰক্ষা কৰিব।"

বেজবৰুৱা গ'ল। ফুলমতীয়ে এটা স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলালে। ৰাজকীয় আদেশ দিলে, বেজবৰুৱাই কাৰ লগত কি কথা পাতে প্ৰতিদিনে চোৰাংচোৱা-পৰীয়া আহি তেওঁক জনাবলৈ। কিন্তু, তেওঁ ভালকৈ জানে, বেজবৰুৱাই কেনোদিনে তেওঁৰ বিপদ হ'ব পৰা একো নকয়। বেজবৰুৱাই সদায় আশাৰে অপেক্ষা কৰি থাকিব—কিবা উপায়ে কেতিয়াবা ৰাণীৰ অনুগ্ৰহ পোৱাৰ আশাত—ফুলমতীৰ সৌন্দৰ্য্য সামান্যতম উপভোগৰ আশাত। সেই আশা জীয়াই থকাৰ সাৰ-জাবৰ ফুলমতীয়ে নিজে দিছে।

ফুলমতীয়ে ঘিণত হাঁহিলে।

॥ ছয় ॥

"বৰ কাণ্ডবাণ্ড কৰি ফুৰিছে পূজাৰীবোৰে। মহাৰাণী, সিহঁতক শাস্তি দিব লাগে"—ৰূপচন্দ্ৰ বৰবৰুৱাই আহি আঁঠু লৈ ৰাণী ফুলেশ্বৰীক নিবেদন কৰিলে।

"বাৰু কওকচোন, মানুহে এতিয়া বুজিছে নে যে দেৱতাক ৰক্ষা কৰাৰ শক্তি হেৰুউৱা দুৰ্বল মানুহৰ দেৱতাৰ থাপনাত দেৱত্ব নাথাকে, বুজিছে নে যে দেৱতাই দেৱত্ব পায় শক্তিশালী মানুহৰ আশ্ৰয়ত থাকিলে হে?"

"ৰাজৰাণী, সিমানখিনি বুজাৰ ক্ষমতা সিহঁতৰ নাই।"

"বিশেষতো বুজিবলগীয়া কথা এইটো নহয়। অতি সাধাৰণ কথা। সিহঁতে কৈছিল সিহঁতৰ পূজা চলি থাকিলেই হ'ল। দেৱতাই সিহঁতক ৰক্ষা কৰিব। তাৰ পাচত সিহঁতৰ সেই দেৱতাকে মাটিৰ চপৰাৰ দৰে নদীত পেলাই দিয়া হ'ল। সিহঁতে দেৱতাৰ নামত মোক শাও দিলে। কিন্তু সেই শাও মোৰ গাত নালাগিল। এই কথা বুজিবলৈ আৰু কি জ্ঞানৰ প্ৰয়োজন? অতি সহজ কথা দেখোন?"

"তথাপি ৰাজৰাণী, মূৰ্খ ৰাইজ। এইবাৰলৈ দোষ ক্ষমা কৰি কিবা এটা ব্যৱস্থা দিয়ক।"

"মানুহবোৰে নো কি কৈছে?"

"কৈছে ৰজাঘৰৰ অত্যাচাৰ বুলি।"

"সিমানখিনিয়েই যদি সাহ গৰুহঁতৰ, বিদ্ৰোহ নকৰে কেলেই সিহঁতে? একগোট হৈ বিদ্ৰোহ কৰিলে দেখোন মোৰ শাসনেই উৰি যায়।"

"সিমান শক্তি নাই সিহঁতৰ।"

"তেন্তে সিহঁতো দেৱতাৰ লগতে ব্ৰহ্মপুত্ৰত পৰি নমৰে কেলেই? কোনে বাধা দিছে?"—ফুলেশ্বৰীৰ খং বেছি হে হয়।

"মোৰ অনুৰোধ ৰাজৰাণী, মোক আপুনি জানে। আন পাত্ৰ-মন্ত্ৰীসৱেও কয়—দেৱভক্ত ৰাইজৰ মূৰ্খামিক এবাৰলৈ ক্ষমা কৰিব লাগে।"

খন্তেক ভাবিলে ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰীয়ে। তাৰ পাচত ক'লে, "বাৰু, সিহঁতক শিলৰ নাইবা পিতলৰ মূৰ্তি সাজি দিয়ক। তাকে পূজা কৰক সিহঁতে। তাৰ বাহিৰে আৰু কি উপায় দিম? পেলোৱা মূৰ্তিবোৰতো আৰু লুইতৰ বুকুৰপৰা মই আনি দিব নোৱাৰোঁ।"

প্ৰসন্ন মনেৰে বৰবৰুৱা গুচি গ'ল। ফুলেশ্বৰীয়ে এক হতাশাৰ হুমুনিয়াহ কাঢ়িলে। যিটো জাতিয়ে সকলো অত্যাচাৰ সহিবলৈকে শিকিলে, সেইটো জাতিয়ে কি বিদ্ৰোহ কৰিব?

আজি কিছুদিনৰ আগৰ কথা। ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰী ওৰফে বৰৰজাই দেশত জনাই দিছিল যে স্থানীয় মঠ-মন্দিৰক কেন্দ্ৰ কৰি ৰাইজ একগোট হৈ থাকিব লাগে। প্ৰত্যেকে বেলেগে বেলেগে আহি ৰজাক গোচৰ কৰা অসুবিধা। কিন্তু এইদৰে

একগোট হৈ থাকিলে মঠ-মন্দিৰৰ পূজাৰী বা সেইগোট মানুহৰ বয়োবৃদ্ধজন আহি ৰজাৰ আগত নিজৰ অভিযোগ ৰাইজৰ হৈ দাঙি ধৰিবহি পাৰে। প্ৰত্যেকেই ৰজাৰ ওচৰলৈ আহিবলৈ সাহো নকৰে, সুবিধাও নাপায়। গতিকে এনেকুৱাকৈ গোট বান্ধিলে ৰাইজৰে সুবিধা হ'ব। ফুলেশ্বৰীৰ উদ্দেশ্য আছিল ৰাইজ দল বান্ধি থাকিলে ৰাজকীয় অত্যাচাৰৰ বিৰুদ্ধে মূৰ দাঙিবলৈ সাহ কৰিব। কিন্তু মন্দিৰৰ পূজাৰীসকলে সেই কাম নিবিচাৰিলে। তেওঁলোকে ক'লে, ৰজাই শাসন কৰিব, আৰু আমি দেৱ পূজা কৰিম। দেৱতা সন্তুষ্ট থাকিলে ৰাইজ-ৰজাৰ অমঙ্গল হ'ব নোৱাৰে। বিপদে-আপদে ৰজাৰ কাষলৈ যোৱাতকৈ দেৱতাৰ ওচৰত আত্মসমৰ্পণ কৰিলে সহজে ফল পোৱা যাব। পূজাৰীসকলৰ এনে মন্তব্য শুনি ৰাইজ মনে মনে থাকিল। চোৰাংচোৱাৰ মুখে এনে খবৰ পাই ফুলমতী জ্বলি উঠিল। দেৱতাই ৰক্ষা কৰিব? কোন তইঁতৰ দেৱতা? সমবেত শক্তিতকৈ তইঁতৰ দেৱতা ডাঙৰ। সোণাৰীজাণত বাহৰ কৰিলেগৈ ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰীয়ে, লগত ৰজাক লৈ। আদেশ দিলে, "সকলো দেৱালয়ৰ বিগ্ৰহ গোটাই আনিব লাগে। দেৱতাৰ শক্তি মই দেখুৱাই দিম।" সকলো দেৱালয়ৰপৰা বিগ্ৰহ অনা হ'ল। ৰাণী ফুলেশ্বৰীয়ে নিজে আগতে থাকি সেইবোৰ দেৱতাৰ মূৰ্তি নদীত পেলাই দিয়ালে। দেৱভক্ত পূজাৰীবিলাক স্তব্ধ হৈ বৈ থাকিল।

এই উপলক্ষ্যকে লৈ সামান্যকৈ হ'লেও ৰাইজ বিদ্ৰোহী হৈ উঠিব বুলি ভাবিছিল তেওঁ। কিন্তু ফুলেশ্বৰী হতাশ হ'ল।

মানুহ কেতিয়া জাগি উঠে? নে আমাৰ দেশৰ মানুহে কেৱল সহিবলৈ হে শিকিছে? যি ধৰ্মৰ নামত ইমান চিঞৰ-বাখৰ, সেই ধৰ্ম ৰক্ষা কৰিবলৈ কোনো ধাৰ্মিক মৰোঁ-জীওঁকৈ ওলাই নাহিল কিয়?—ফুলেশ্বৰীৰ বুদ্ধিয়ে এইবোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ বিচাৰি নাপালে। কিন্তু তথাপি জিৰণি নাই। মানুহক বিদ্ৰোহী কৰাবই লাগিব; ফুলেশ্বৰীৰ স্বাৰ্থ আছে, গৌৰীনাথৰ নামত শপত খোৱা আছে, নিজৰ এই বিনা দোষত নৰক-যন্ত্ৰণাৰ প্ৰতিশোধ লোৱাৰ প্ৰতিজ্ঞা আছে। ধৰ্ম ফুলেশ্বৰীয়ে নাজানে। কিন্তু অত্যাচাৰৰ অৱসান ঘটোৱাটো এক বিশেষ মানৱীয় ধৰ্ম বুলি ফুলেশ্বৰীয়ে বিশ্বাস কৰে। হয়তো নিজ স্বাৰ্থতে তাৰ জন্ম; সেই স্বাৰ্থই গৈ সকলো গৌৰীনাথ, সকলো ফুলমতীক নিৰাপদ কৰিবৰ কাৰণে কৰা বিৰাট আদৰ্শত পৰিণত হৈছে। ৰাইজৰ বিচাৰ চলিব, ফুলবোৰ নিৰাপদ হ'ব,—ফুলেশ্বৰীৰ এই সপোন মৃত্যুৰ কাললৈকে কোনেও ভাঙিব নোৱাৰিলে।

|| সাত ||

"শুনা ককাইদেউ, এই নৰকত আহি বাস কৰা মোৰ আঠ বছৰ হ'ল। বহুত দিন আগেয়ে মই মৰি যাব লাগিছিল। একমাত্ৰ জীয়াই থাকিলোঁ তোমাৰ কথাত বিশ্বাস কৰি। ভাবিছিলোঁ, নিজ চকুৰে চাই যাম এই নৰককুণ্ড ৰাজকাৰেং প্ৰজাৰ হাতত জুইৰে জ্বলি-পুৰি শেষ হোৱা। কিন্তু এতিয়া মোৰ সন্দেহ হৈছে। আঠ বছৰেও যদি মোৱামৰীয়া মহন্ত আৰু মৰাণসকল সাজু হ'ব নোৱাৰিলে, তেন্তে কেতিয়াও নোৱাৰে। ৰাজ-কাৰেঙৰ ভিতৰতে থাকি মই এজনী মানুহে অকলে সকলো দিহা-পোহা কৰি ৰাখিছোঁ। অথচ বাহিৰত থাকি ইমানবোৰ মানুহে এই সুবিধা গ্ৰহণ কৰি ৰাজ-অত্যাচাৰৰ সামৰণি পেলাবলৈ আগবাঢ়ি অহা নাই। হয়তো মহন্তৰ মুখত হে বৰ কথা। আচলতে চাটৈগ সাহেই নাই। যি হওক, মই ভাবি ঠিক কৰিছোঁ—ৰাজকাৰেঙত দুৰ্গাপূজা পাতিম। মহন্তসকলকো মাতিম। তেওঁলোকক সাজু হৈ আহিবলৈ তুমি গুপুতে খবৰ দিয়া। মই ইতিমধ্যে পূজাৰ দিনা ৰজাৰ সকলো সৈন্য-সামন্ত দূৰত ৰখাৰ ব্যৱস্থা কৰিম। পূজাৰ দিনা কাৰেং পহৰা দিব নালাগে বুলি ক'ম। মহন্তসকল দলে-বলে আহিব। ক'বা, মই যেতিয়া পূজামণ্ডপলৈ গৈ দেৱীক সেৱা কৰিম, ঠিক তেতিয়াই যেন ৰজাঘৰীয়া মানুহৰ ওপৰত জঁপিয়াই পৰে। সকলো পূজা-মণ্ডপতে থাকিব—অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ নোলোৱাকৈ। ৰাজকাৰেঙত বিশেষ কোনো নাথাকিব। তুমি সকলো ঠিক-ঠাক কৰা। মহন্তসকল যেন দলবলে আহে।"

"তই এইবোৰ কি কৈছ? পাৰিবি জানো?"

"মই যি কওঁ, ভালকৈ ভাবি-চিন্তিয়েই কওঁ। যোৱাঁ।"

ককায়েকৰ ওপৰতো সন্দেহ হৈছিল ফুলেশ্বৰীৰ। সেই সন্দেহৰ কাৰণে খং উঠি আছিল। বেছি কথা ক'ব নোৱাৰিলে ফুলেশ্বৰীয়ে। খঙতে কিন্তু ক'ব খুজিছিল, ককায়েকে পলম কৰা কাৰণেই আজি ফুলেশ্বৰীৰ পেটত ছমহীয়া এটা অবাঞ্ছিত সন্তান। কিন্তু কি হ'ব কৈ? সি হয়তো আনন্দই পাব তাৰ ভনীয়েকৰ ল'ৰা ভৱিষ্যতে ৰজা হ'ব বুলি!

সেই নিশা হৰিনাথে গৈ মাকক সকলো কথা ক'লেগৈ। আৰু মাকক সুধিলে, ৰজাক এই বিষয়ে কৈ দিয়া ভাল হ'ব নেকি? যেনেহ'লেও তেওঁ এতিয়া ৰজাৰ মন্ত্ৰী; ৰাজকাৰেঙৰ ভিতৰত হোৱা ষড়যন্ত্ৰৰ কথা তেওঁ গম পাইছে যেতিয়া ৰজাক জনোৱা উচিত নহ'ব জানো! মাকে বহুত বুজালে হৰিনাথক। ক'লে, ফুল পাগলী ছোৱালী; তাই সেইবোৰ নকৰে। দুৰ্গাপূজা পাতে যদি পাতক। মহন্তকো মাতক, আমি একো নক'লেই হ'ল। মহন্ত আহিব, পূজা চাব, গুচি যাব, লেঠা মৰিব। তাই হয়তো পিচত দুআৰাৰ টান কথা শুনাব পাৰে। শুনালেই যেনিবা। ভনীয়েকে দুআৰাৰ টান কথা ক'লে ককায়েকৰ মান নাযায়। তাতে মহাৰাণী ভনীয়েৰ।

মাকৰ বুজনি শুনি হৰিনাথ মনে মনে থাকিল। কিন্তু মনে মনে থাকিব নোৱাৰিলে ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰী।

আঠ বছৰ ৰাজকাৰেণ্ডত কটোৱা জীৱনটো ভাবি চাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে ফুলেশ্বৰীয়ে। এবছৰ নহয়, দুবছৰ নহয়, এটা এটাকৈ আঠোটা বছৰ গুচি গ'ল। কোনফালে গ'ল ফুলেশ্বৰীয়ে নাজানে। নিজক ৰক্ষাৰ কাৰণে, ডা-ডাঙৰীয়াৰ ভেম আৰু ৰজাঘৰৰ এলাহ্নু ধৰা নীতি ধ্বংস কৰাৰ কাৰণে নিজকে অনবৰত ব্যস্ত কৰি ৰাখোঁতে ফুলেশ্বৰীয়ে পাহৰি গৈছিল সময়ৰ গতি। আশাৰ পিচে পিচে দৌৰি জীৱন শেষ হৈ যোৱা মানুহে মৰণৰ সময়ত আক্ষেপ নকৰে জানো—জীৱনত একো নহ'ল বুলি। সেই আক্ষেপ আজি ফুলেশ্বৰীৰো হ'ল। এতিয়া যেন আৰু সময় নাই। প্ৰতিদিনে কেৱল গৰ্ভত থকা এটা ঘৃণনীয় ৰজা জন্মিবৰ কাৰণে ডাঙৰ হৈ আছিছে। নিজৰ পেটত হাত ফুৰাই চালে ফুলেশ্বৰীয়ে। ইয়াক পেটৰ ভিতৰতে মুচৰি মৰিব পৰা হলে। সময় নাই। কিবা এটা সবালবিকৈ কৰিব লাগে। পূজাৰীৰ স'তে আলোচনা কৰি ফুলেশ্বৰীয়ে দুৰ্গাপূজাৰ আয়োজন কৰিলে। দিনে দিনে ককাৱেকক মাতি আনি নিজৰ পৰিকল্পনা জনাবলৈ ধৰিলে। শেষ আক্ৰমণৰ সময় উপস্থিত। ৰজাৰ আগত অভিনয় কৰি, ডা-ডাঙৰীয়াৰ লগত অভিনয় কৰি, সকলো যোগাৰ কৰিব লগা হৈছে। তেওঁৰ একমাত্ৰ মূলধন দৈহিক সৌন্দৰ্য্যৰ প্ৰতি মানুহক আকৰ্ষণ কৰি উদ্দেশ্য সিদ্ধি কৰাত কিছু অসুবিধা পাই আছিছে। খামুচীয়া ককালটো কুৎসিত হৈ আহিছে—কুৎসিত ৰজাৰ গৰ্ভ ধাৰণ কৰি। কিন্তু সেইটো তেওঁৰ মনৰ দুৰ্বলতা হে, এতিয়াও ডা-ডাঙৰীয়া সকলোৱে তেওঁক দেখিলে অবাক হৈ চাই থাকে।

গুপ্ত ষড়যন্ত্ৰ কৃতকাৰ্য্য কৰিবলৈ বাহ্যিক আচাৰ-ব্যৱহাৰ সহজ আৰু সাধাৰণ কৰি ৰখাটো নিতান্ত প্ৰয়োজন। ফুলেশ্বৰীয়ে ৰাজ-কাৰ্য্য নিয়মমতে কৰি গ'ল। বিচাৰ সভাত বিচাৰ কৰিলে—যাতে সাধাৰণ সবল হোজা ৰাইজক তেওঁ থাকোঁতে আৰু বিচাৰ কৰি বিনা কাৰণত শাস্তি দিব নোৱাৰে। দেশত মানুহৰ মুখে মুখে, ৰৱৰজাৰ গুণানুকীৰ্তন চলিবলৈ ধৰিলে। ৰৱৰজাৰ অসাধাৰণ বুদ্ধি আৰু প্ৰজাৰ প্ৰতি মৰমে ৰাইজৰ মন মুহিলে। কোনোৱে ক'লে, "এৰা, এওঁক হে বাপী বুলিব পাৰি। ওঁঠুৰ ঘিলা কঢ়া, চকু ফুটোৱা, শূলত দিয়া অমানুহ ৰজাঘৰৰ, এওঁক দেখি হে যদি অলপ জ্ঞান হয়।" আন কোনোবাই ক'লে, "বুদ্ধিত আমাৰ গাঁৱৰ ছোৱালী ফুলমতীক বৃহস্পতিয়েও নোৱাৰে। দেখাত যেনে সাক্ষাৎ দেৱী, বুদ্ধিতো তেনে সাক্ষাৎ বৃহস্পতি। তেন্তে শুনা, আমাৰ গাঁৱৰে এজনী ফুলেশ্বৰীৰ লিগিৰী হৈ আছে নহয়। তাইৰ মুখে শুনা কথা এটাকে কওঁ।" এইবুলি বুঢ়াই কৈ গ'ল, কেনেকৈ ৰজা নাথাকোঁতে মনে মনে এদিন দুপৰীয়া গাঁৱৰ যোৱাৰীৰ ঘৰে ধুঁই যোৱা সাজ পিন্ধি ফুলেশ্বৰীয়ে মনে মনে খোজ কাঢ়ি গৈ মাকৰ ঘৰত চকত থকা কৰকৰা ভাত খাই আহিলগৈ, কেনেকৈ ঘূৰি আহি সেই কথা বাকী সক-কুঁৱৰীবোৰক ৰঙতে ক'লেহি, কেনেকৈ ৰজা ঘূৰি আহিলত সেই কথা হিংসাতে সক-

কুঁৱৰীহঁতে লগাই দিলে, কেনেকৈ বজাৰ বুদ্ধিমত্তে সেই কথা পুনৰ ফুলেশ্বৰীক সুধিলে—যাতে কাষৰ ঘৰত বহি থকা বজাই নিজ কাণে ফুলেশ্বৰীৰ মুখৰপৰা এনে বিগহিত কাম কৰাৰ কথা শুনি ফুলেশ্বৰীক শাস্তি দিব পাৰে। "ফুলেশ্বৰীয়ে টিঙত টোকৰ মাৰোঁতেই গম পালে। আগতে কোৱাদিয়েই কৈ গ'ল—মাকৰ ঘৰলৈ মনে মনে গৈ কৰকৰা ভাত খোৱাৰ কথা। তাৰ পিচত হাঁহি এটা মাৰি ভাওৰকৈ ক'লে—'পিচে এনেতে সাৰ পালোঁ। বৰ ভাল লাগিছিল সাপোনটো।' বজাই শুনি আছিল। তেন্তে সপোনত হে গৈছিল ফুলেশ্বৰী। সৰু কুঁৱৰীহঁতক তিৰস্কাৰ কৰিলে বজাই।"

আন এজনে ক'লে, "তেন্তে বিচাৰৰ কথা কওঁ শুনা। ৰংপুৰৰপৰা অহা মোৰ জোঁৱাইটোৱে কালি কৈ গৈছে। ৰংপুৰত চাৰিটা কপাহৰ বেপাৰীয়ে একেটা ভঁৰালতে কপাহ থৈছিল। পিচে নিগনিৰ উৎপাত কমাবলৈ সিহঁতে এজনী মেকুৰী পুহিছিল। একেলগে কপাহ থৈছে, গতিকে মুদৈ চাৰিওটাই সমানে পইচা দি এজনী বৰ ভাইল মেকুৰী কিনিছিল। গৰুৰ গৰু কথা, চাৰিওজনে মেকুৰীৰ চাৰিটা ঠেং ভগাই ল'লে আৰু নিজ নিজ ঠেংটো মাজে মাজে কাপোৰ অলংকাৰেৰে সজাই মুদৈহঁতে ধেমালি কৰে। এনেতে কিবা প্ৰকাৰে এদিন মেকুৰীজনীৰ এটা ঠেং ভাগিল। সেই ঠেঙৰ গৰাকী মুদৈয়ে ঠেংটোত ঔষধ আদি দি নাহৰ তেলত জুবুৰিওৱা ফটাকানি এখন বান্ধি দিলে। মেকুৰী সেইদৰেই গৈ বান্ধনি-ঘৰত কিবা খাব খোজোঁতেই লাগিল সেই ভগা ঠেং বন্ধা কাপোৰত জুই আৰু ভয়ত তাই উঠিলগৈ একেজাঁপেই কপাহৰ ভঁৰালত। ভঁৰাল পুৰি ভস্মীভূত হ'ল। বাকী তিনিটা মুদৈয়ে বজাক বিচাৰ কৰিবলৈ দিলেগৈ। বৰবৰুৱাই বিচাৰ কৰি ৰায় দিলে, "ভগা ঠেঙৰ গৰাকী মুদৈয়ে সমুদায় কপাহৰ দাম দিব লাগিব; দহ দিনৰ ভিতৰত নিদিলে বন্দীশালত থোৱা হ'ব।" যেনে বজা তেনে বিচাৰ। দোষী সাব্যস্ত হোৱা মুদৈয়ে আহি বেজাৰ কৰি ঘৈণীয়েকক সকলো জনালে। ঘৈণীয়েকৰ আকৌ সখী এজনী ফুলেশ্বৰীৰ লিগিৰী। ফুলেশ্বৰীৰ সাধাৰণ মানুহলৈ মৰমৰ কথা কৈ, শুণ বখানি, লিগিৰীয়ে শেষ কৰিব নোৱাৰে। মুদৈৰ ঘৈণীয়েকে গৈ ক'লেগৈ সেই লিগিৰী সখীক। লিগিৰী সখীয়ে ক'লে ফুলেশ্বৰীক। ফুলেশ্বৰীয়ে নতুনকৈ নিজে বিচাৰ কৰিব বুলি বৰবৰুৱাক জনালে। "তাৰ পাচত শুনক, বিচাৰ আৰম্ভ হ'ল। ফুলেশ্বৰীয়ে আন তিনিটা মুদৈক ক'লে—'এওঁৰ ঠেংটোত যেনিবা এওঁৱেই জুই লগাই দিছিল। কিন্তু তোমালোকৰ তিনিটা ঠেঙে সেই জুই লগা ঠেংটো ভঁৰাললৈ লৈ গৈছিল কিয়? তোমালোকৰ ঠেঙে সহায় নকৰা হ'লে জানো ভগা ঠেংটো অকলে গৈ ভঁৰালত উঠিবগৈ পাৰিলেহেঁতেন?... কোনেও কাকো একো দিব নালাগে। সকলো সমানে দোষী। শুনাইক, একেলগে ব্যৱসায় কৰিলে মিলিজুলি থাকিবাইক। ইটোক মাৰোঁ, সিটোক খাওঁ কৰি গোচৰ দি ফুৰিলে নিজে হে দুৰ্বল হবাইক।"

এইদৰে ফুলেশ্বৰীৰ বুদ্ধিৰ, জ্ঞানৰ, ৰূপৰ আৰু গুণৰ সাধু দেশত ঘৰে ঘৰে বিয়পি পৰিল। ইপিনে কবিৰাজ চক্ৰৱৰ্তীয়ে "শকুন্তলা কাব্য" আৰু 'শংখচূড় বধ' কাব্য

লিখোঁতেও আৰম্ভণিতে ফুলেশ্বৰীক অতিকৈ প্ৰশংসা কৰি গ'ল। যিমানেই ফুলেশ্বৰীৰ প্ৰশংসা দেশে-বিদেশে বিয়পি পৰিবলৈ ধৰিলে, সিমানেই ডা-ডাঙৰীয়া-সকল চিন্তিত হৈ পৰিল। আৰু এটা কথা হ'ল। ৰজাঘৰৰ বা অভিজাত শ্ৰেণীৰ স্ত্ৰী হাতীত উঠাৰ নিয়ম নাই। ফুলেশ্বৰীক এই কথা মনত পেলাই দিয়াতো সকলোৰে কথা উপেক্ষা কৰি হাতীত উঠিল ফুলেশ্বৰী। ৰাইজে ক'লে, "এনে হে ৰাণী লাগে। এই ৰজাবোৰৰ দৰে ডাঙৰীয়াৰ কথাত উঠ-বহ কৰা ৰজাৰ হাতত পৰি দেশখন উছন গ'ল। এনেকুৱা ৰাণী হ'লে সকলো সেও হৈ থাকিব, প্ৰজাবো সুখ হ'ব।" ডাঙৰীয়াসকল স্তব্ধ হ'ল। শিৱসিংহক গোচৰ কৰিলে। ৰজাই ইাহি মাৰি ক'লে—"শাসনৰ সকলো দায়িত্ব ৰাণীৰ। এই দৈৱদোষ থকা কালত মই একো নকৰোঁ।" ফুলেশ্বৰীক সিংহাসনৰপৰা আঁতৰাব নোৱাৰি নে ? হয়তো পাৰিলেহেঁতেন, আন ৰজা হোৱা হ'লে। কিন্তু সাধাৰণ চোৰাংচোৱা, লিগিৰী-লিগিৰা আদি সাধাৰণ মানুহবোৰে ফুলেশ্বৰীক ইমান ভাল পাইছিল যে ডা-ডাঙৰীয়াবোৰে কৰা সকলো অভিসন্ধি ততালিকে ফুলেশ্বৰীৰ কাণত পৰিছিলগৈ। কেতিয়াবা বুদ্ধি কৰি, কেতিয়াবা খং দেখুৱাই, কেতিয়াবা আপোন কৰি লৈ ফুলমতীয়ে নিজৰ বিৰুদ্ধে হোৱা সকলো ষড়যন্ত্ৰ গুৰিতে নোহোৱা কৰিছিল। বেচেৰা ডা-ডাঙৰীয়াইঁতে কোনো দিনেই ফুলেশ্বৰীক হাতৰ পুতলা কৰিব নোৱাৰিলে। পেটে পেটে সকলো ডা-ডাঙৰীয়াৰে খং ; কিন্তু কি কৰিব ?

দুৰ্গাপূজাৰ মহাসমাৰোহ। ৰাজনগৰ উছন্ন-মুখৰ। ৰাজনগৰত পালি-পহৰীয়াৰ কড়া পহৰা আজি নাই। ফুলেশ্বৰীৰ আদেশ, সকলো প্ৰজাই বিনা অনুমতিত কাৰেঙত সোমাই দেৱীপূজা চাব পাৰে। অধিক আগ্ৰহেৰে অপেক্ষা কৰিছে ফুলমতীয়ে মোৱামৰীয়া মহন্তসকললৈ। তেওঁলোকেই প্ৰথম ডা-ডাঙৰীয়াবোৰৰ ওপৰত জঁপিয়াই পৰিব। লগে লগে ফুলেশ্বৰীয়ে সমৱেত ৰাইজক নিজে আহ্বান জনাব—এই অত্যাচাৰী শাসকশ্ৰেণীক নিৰ্মূল কৰি ৰাইজৰ নিজৰ ৰজা পাতিবলৈ, ৰাইজ নিজে ৰজা হ'বলৈ। ৰঙা সাজ-পাৰেৰে ৰণচণ্ডী বেশত সাজ-পাৰ কৰিলে ফুলমতীয়ে। আজি তেওঁ বিদ্ৰোহৰ নেতৃত্ব কৰিব। লিগিৰীইঁতক এনেয়ে সুধিলে—এই পূজা চাবলৈ অহা মানুহবোৰে যদি ৰাজ-কাৰেং আক্ৰমণ কৰে সিহঁতে কি কৰিব। সিহঁতে উত্তৰ দিবলৈ পোৱাৰ আগতে নিজেই ক'লে, "একো ভয় নাই ; এনেয়ে হে সুধিলোঁ তইঁতক।"

শংখ-ঘণ্টা-কাঁহ-ডবাৰ শব্দত নগৰ ৰজনজনাই গৈছে। বলিৰ তেজেৰে পূজা-মণ্ডপত সোঁত বৈছে। ফুলেশ্বৰীয়ে চাই আছে। এয়া তেজ, এইদৰেই তেজৰ সোঁত বব লাগিব। আজি দেৱীক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ সকলো অত্যাচাৰীক এই দৰেই বলি দিয়া হ'ব।

দলে-বলে মহন্তসকল আহিল। ফুলেশ্বৰীয়ে ককায়েকক কোৱা সময়তে আহিছে। মহন্তসকলক ফুলেশ্বৰীয়ে নিজে আদৰ-সাদৰ কৰি বহুৱালে। সকলোৰে চকুলৈ আশাসৰ দৃষ্টিৰে চালে। মোৱামৰীয়াসকল সুখী হ'ল।

পূজাৰ মন্ত্ৰ আধৈ ফুটাদি ফুটিছে। শংখ-ঘণ্টাৰ শব্দই বিকট কোলাহল সৃষ্টি

কৰিছে। কাৰো মাত ক'তো শুনি। ফুলেশ্বৰী সাজু। এবাৰ অৰ্দ্ধপূৰ্ণ দৃষ্টিৰে মহন্তসকলৰ ফালে চালে; ককায়েকক ক'ৰবাত দেখে নেকি চাবিওফালে চাই নেদেখি ভাবিলে, সি নিশ্চয় ঠিক ঠাইতে সাজু হৈ আছে; তাৰ পাচত পূৰ্বৰ ব্যৱস্থা মতে ফুলেশ্বৰীয়ে ভগৱানক স্মৰণ কৰি দেৱীক সেৱা কৰিলে।

হৰিনাথৰ সৈতে আলচ কৰি ঠিক কৰিছিল ফুলেশ্বৰীয়ে: মহন্তসকল দলে-বলে আহি পূজা-মণ্ডপত বহাৰ পাচত ফুলেশ্বৰীয়ে 'সকলো ঠিক আছে জঁপিয়াই পৰা' বুলি ইংগিত দিবলৈ গোসানীৰ আগত সাষ্টাঙ্গে প্ৰণিপাত কৰিব। প্ৰণাম কৰাৰ লগে লগে মোৱামৰীয়াসকল ৰজাঘৰৰ মানুহৰ ওপৰত জঁপিয়াই পৰিব। ওচৰত কোনো সৈন্য নৰখাৰ কাৰণে কোনেও বাধা দিব নোৱাৰিব। বিদ্ৰোহীয়ে সেই ৰাতিয়েই কাৰেং অধিকাৰ কৰিব··· ইত্যাদি।

সেৱা কৰাৰপৰা মূৰ তোলা নাই ফুলেশ্বৰীয়ে। নিশ্চয় ইতিমধ্যে আৰম্ভ হৈ গৈছে। কিন্তু কোনো গণ্ডগোল শুনা নাই কিয়? হয়তো শংখ-ঘণ্টাৰ শব্দত। ফুলেশ্বৰীয়ে মূৰ তুলিলে। দেখিলে মহন্তইঁত একেদৰে হাঁহি হাঁহি বহি আছে। কিবা হিচাপৰ ভুল হ'ল বুলি ফুলেশ্বৰী পূজা-মণ্ডপত এবাৰ ঘূৰি আহি আকৌ গোসানীৰ আগত দীঘল দি পৰিল। আকৌ উঠিল। একো নাই। সকলো ৰং-তামোচাত ব্যস্ত। এইদৰে ১০।১২ বাৰ সেৱা কৰি অধৈৰ্য্য হৈ ফুলেশ্বৰীয়ে ককায়েকক বিচাৰিলে। ক'লে, ঘ'তে থাকক বেগেতে মাতি আনিব লাগে। হৰিনাথক বিচাৰি লিগিৰী-চোৰাংচোৱাইঁতে নগৰ চলাথ কৰিলে। বহুত সময়ৰ মূৰত ঘূৰি আহি খবৰ দিলে, ক'তো পোৱা নহ'ল বুলি। ফুলেশ্বৰীৰ আৰু ধৈৰ্য্য নাই। কি হৈছে বুজিব পৰা নাই, তথাপি ফুলেশ্বৰী ৰৈ আছে।

মহন্তসকল যথাযোগ্য সন্মান পাই খুব সুখী। শেষত ৰজাক অভিবাদন কৰি, ৰজাক দীৰ্ঘায়ু হ'বলৈ আশীৰ্বাদ কৰি, মহন্তসকল যাবলৈ উঠিল। মহন্তসকল এখোজ এখোজকৈ যাবলৈ ধৰিলে। পূজা-মণ্ডপৰ বাহিৰ ওলাল। ফুলেশ্বৰীৰ ধৈৰ্য্য পলাল। চিঞৰি আদেশ দিলে, "গোসানীৰ প্ৰসাদ নোলোৱাকৈ কোনো যাব নোৱাৰে, মাতি আনা।" ৰাণীৰ আদেশত মহন্তসকল ঘূৰি আহিল। আকৌ বহিল। ফুলেশ্বৰীয়ে বৰবৰুৱাক আদেশ দিলে, "চোৰাংচোৱা দি চোৱাব লাগে ইহঁতে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আনিছে নেকি। ইহঁতৰ বিশ্বাস নাই।" ফুলেশ্বৰীয়ে ভাবিছিল—যদি মোৱামৰীয়াসকলে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আনিছে বুলি চোৰাংচোৱাই খবৰ দিয়ে, তেন্তে তেওঁ নিজে গৈ মহন্তসকলক আক্ৰমণ কৰাৰ কাৰণে মাতিবগৈ, হয়তো তেওঁলোকে ভয়তে সাহ কৰা নাই। কিন্তু চোৰাংচোৱা আহি খবৰ দিলে, মহন্তসকল শুদা হাতে আহিছে।

খণ্ডত ফুলেশ্বৰীয়ে জ্ঞান হেৰুৱালে। নিজৰ ককায়েকে তেওঁক ঠগিলে? নে মোৱামৰীয়া মহন্তই? ইহঁতৰ কেতিয়াও খঙো নুঠে নে? বৈষ্ণৱ-বিৰোধী এই পূজালৈ সিহঁতক মতা হৈছে, সিহঁত আহিছে, দেৱীলৈ ভক্তি প্ৰদৰ্শন কৰি বহিছে। ক'লৈ গ'ল ইহঁতৰ অতীতৰ সাহ-পিত্ত—যেতিয়া মহন্তই গুৰুৰ বাহিৰে আনক সেৱা কৰাতকৈ মৃত্যুক সাৰটি ল'ব পাৰিছিল! খণ্ডত ফুলেশ্বৰী জুই হ'ল। আদেশ দিলে,

মোৱামৰীয়াসকলক, গোসাঁইসকলক মেৰীৰ প্ৰসাদ দিব লাগে। সভক্তিৰে গ্ৰহণ কৰিলে মেৰীৰ প্ৰসাদ ভেওঁলোকে। ইয়াৰ পিচত আৰু সহ্য কৰা নাযায়। "সকলোকে বলিৰ কৌট দিব লাগে ৰৰৰকৰা। আপুনি নিজে তদাৰক কৰক। কোনোবাই আপত্তি কৰিলে শাস্তি দিব। কৌট দি ডিঙিত ধৰি উলিয়াই দিব। প্ৰতিবাদ কৰাবোৰক বন্দীশালত ভৰাই থ'ব। মই আহিলোঁ।"

আদেশ দি ফুলেশ্বৰী ৰাজকাৰেঙৰ ভিতৰলৈ গুচি গ'ল। মনে মনে ভাবি গ'ল —সকলো শেষ, আজি আঠ বছৰৰ পৰিকল্পনা সকলো ধূলি হৈ উৰি গ'ল কেৱল নিজৰ ককায়েকৰ বিশ্বাসঘাতকতাত।

কোনে বিদ্ৰোহ কৰিব? একমাত্ৰ মোৱামৰীয়াই হে কৰিব পাৰে। সিইঁতৰ মাজত সাধাৰণ মানুহ আছে, খাটি অসমীয়া মানুহকিটা আছে, জাতি-বৰ্ণ বিচাৰ নোহোৱাকৈ একগোট হোৱাৰ মন্ত্ৰ আছে। ককায়েকক বিশ্বাস নকৰি নিজে মনে মনে কথা হোৱা হ'লে হয়তো হ'লহেঁতেন; কিন্তু এতিয়া আৰু সময় নাই। অত্যাচাৰ, অত্যাচাৰ কৰিব লাগে; অত্যাচাৰত অসহ্য হৈ পৰিলে হে ইহঁত জাগি উঠিব পাৰে। হয় অত্যাচাৰত শেষ হৈ যাব, নহ'লে সাৰ পাই উঠিব। এটা এটাকৈ মানুহ আনি গেডেৰি দি মুঠাৈলকে অত্যাচাৰ কৰিব লাগিব। অত্যাচাৰ, কেৱল অত্যাচাৰ। কিন্তু মোৰ বে আৰু সময় নাই! পেটত এই সন্তান লৈ আৰু তো বেছি দিন মই থাকিব নোৱাৰোঁ। নোৱাৰোঁ, নোৱাৰোঁ। নিজৰ চুলিত নিজে খুব জোৰেৰে টানি ধৰি ফুলেশ্বৰীয়ে চিঞৰি দিলে: "মোক বিশ্বাসঘাতকতা কৰিলি ককাইদেউ। তইঁতৰ নিচিনা ক্ষমতা পাই নগৰ মানুহক পাহৰা পাৰত গঁজা ভাঙৰীয়া বৰ-মানুহৰ কাৰণেই পৃথিৱীত অত্যাচাৰ চলি আছে। তইঁত নাৰকী, মহাপাপী।"

লিগিৰীইঁত দৌৰি আহিল। উত্তেজনাত অৱশ হৈ ফুলেশ্বৰীয়ে দীঘল দিলে। অসমৰ প্ৰথম গণ-বিদ্ৰোহ গৰ্ভতে স্থগিত হ'ল—ক্ষমতালোভী হৰিনাথৰ দোষত।

॥ আঠ ॥

"লিগিৰীহঁত, বহুত ৰাতি হ'ল। যাহঁক।"

ফুলেশ্বৰী পালেঙীখাটত পৰি ধৰফৰাই আছে। সন্তান-সম্ভৱা ফুলমতী। ইমান সময়ৰ ভিতৰত সন্তান প্ৰসৱ হোৱা উচিত আছিল। কিন্তু আজি দুদিন যন্ত্ৰণাৰ পাচতো প্ৰসৱৰ কোনো লক্ষণ নাই। বেজবৰুৱাই অশেষ যত্ন কৰিছে; কোনো ফল হোৱা নাই। ইপিনে ৰাজকাৰেঙতে ঘুনুকঘানাককৈ মানুহে কোৱা-মেলা কৰিছে, ডা-ডাঙৰীয়া দুই-এজনেও কৈছে—গোসাঁই-মহন্তৰ শাপতে এনে হৈছে বুলি। লিগিৰীহঁত বিমোৰত পৰিছে। ৰাজ-কাৰেঙত প্ৰথম বাইদেউ হিচাপে পোৱা বৰকুঁৱৰী ৰাণী ফুলেশ্বৰীৰ এই যন্ত্ৰণা কেনেকৈ চাই থাকে সিহঁতে।

সেহাই সেহাই ফুলমতীয়ে কৈছে: "তহঁত যা লিগিৰীহঁত। মোৰ লগত কষ্ট খালে কি হ'ব? মই তহঁতৰ দৰে গাঁৱলীয়া সাধাৰণ মানুহৰ ঘৰৰ ছোৱালী; সকলো কষ্ট সহ্য কৰিব পাৰোঁ। আৰু, মোৰ মনটোৱে কৈছে—মই মৰিম। আন এটা অত্যাচাৰী ৰজাক জন্ম দিয়াৰ আগতে মই মৰিম। মোৰো সেয়ে ইচ্ছা। তেতিয়া তহঁতৰ আৰু বিপদ হ'ব। তহঁত পলাই যাহঁক মই জীয়াই থাকোঁতেই।"—ভাগৰি পৰি ফুলেশ্বৰী মনে মনে থাকিল। কিন্তু উন্মাদনাৰ শেষ নাই। মুখেৰে ফুটাই ক'ব নোৱাৰিলেও মনে মনে মনতে ভাবি গৈছে ফুলমতীয়ে: কি চাই আছ তহঁতে? দেখিছই তহঁতে, এই নৰকীহঁতে আনি মোৰ জীৱনটো ইয়াত নষ্ট কৰিলেহি। তহঁতৰো কৰিছে। আৰু কৰিব। ইহঁতৰ বৰ্বৰতাৰ শেষ নাই। তহঁতৰ ভনীয়েৰ, বায়েৰ, জীয়েৰহঁত ইহঁতৰ হাতত নিৰাপদ নহয়। মোৰ কথা শুনহঁক, ৰাজকাৰেঙত জুই লগাই দেন দি তহঁত গুচি যা। চাউডাঙে কাটিব? কিমানক কাটিব? সকলো মানুহে হেঁচা মাৰি ধৰিলে দেখোন সিহঁতে দা ঘূৰাবলৈকে ঠাই নাপাব। নিজৰ দা মানুহৰ হেঁচাত নিজৰ গাতে সোমাব। ......—কিন্তু ইমানবোৰ কথা কোৱাৰ শক্তি নাই ফুলেশ্বৰীৰ। যন্ত্ৰণাত ফুলেশ্বৰী হাবাথাখি। তথাপি মনে মনে ভাবিছে, এটা যদি মৃত সন্তান ওপজে বৰ ভাল হ'ব। আৰু এটা ৰজাক জন্ম দিয়াৰ নিচিনা পাপ কাম কৰি যাব নোৱাৰি। মাতৃত্ব? অপত্য স্নেহ? শব্দকিটা মনলৈ অহাত সেই বিষতো হাঁহিবৰ চেষ্টা কৰিলে ফুলেশ্বৰীয়ে।

বিচনাত পৰি পৰি ফুলেশ্বৰীয়ে প্ৰলাপ বকাৰ নিচিনা কৰিছে। নিজৰ ককায়েকে ৰজাৰ ভয়ত, ডাঙৰীয়াৰ বিষয় হেৰুওৱাৰ ভয়ত, প্ৰতাৰণা কৰিলে ফুলেশ্বৰীক। যদি আগতে এই কথা জানিলেহেঁতেন! হৰিনাথে মোৱামৰীয়াৰ লগত বিদ্ৰোহৰ যোগাৰ কৰিব পৰা নাই বুলি জনা হ'লে ফুলেশ্বৰীয়ে হয়তো আন ব্যৱস্থা কৰিলেহেঁতেন। সেই এটা আশা বুকুত বান্ধিয়েই ৮/৯ বছৰ যেচেৰীয়ে অপেক্ষা কৰিলে। সেই আশাৰ ফল স্বৰূপে আজি পাইছে পেটত এটা ঘৃণিত অবাঞ্ছিত

সন্তান। সেই আশা নথকা হ'লে তেওঁতো বহুত আগতেই মৰি যাব পাৰিলেহেঁতেন! কি মূল্য আছে এই দেহৰ, এই জীৱনৰ, এই কষ্ট সহ্য কৰাৰ? এই ঘৃণনীয় দেহৰ লোভ দেখুৱাই হ'লেও বহুত কিবাকিবি কৰিব পাৰিলেহেঁতেন তেওঁ। এই দেহ কাৰ কাৰণে পৱিত্ৰ কৰি ৰাখিব? শিৱসিংহৰ কাৰণে? তাতকৈ এই দেহৰ বিনিময়ত ৰাজতন্ত্ৰক জুই দি পুৰিবলৈ তেওঁ সদায় প্ৰস্তুত আছিল। কিন্তু আপোন ককায়েকে তেওঁক বিশ্বাসঘাতকতা কৰিলে। হঠাৎ সেহাই সেহাই চিঞৰি দিলে ফুলেশ্বৰীয়ে:

"ককাইদেউ, মোক কিয় এইদৰে ঠগিলা? তাতকৈ মোক মৰিবলৈ নক'লা কিয়? মই মৰিলে তোমাৰ 'বৰপাত্ৰ' বিষয়-বাব যাব বুলি ভয় কৰিলা? ইমান স্বাৰ্থপৰ তুমি কেনেকৈ হ'লা? নিজৰ ভনীয়েৰাক ৰজাঘৰত বিক্ৰী কৰি তাৰ বিনিময়ত নিজৰ বিষয়-বাব কিনিলা? ছিঃ, তোমাৰ নিচিনা ক্ষমতালোভীৰ লোভৰ প্ৰায়শ্চিত্ত কৰোঁতেই মোৰ নিচিনা ভনীবোৰৰ জীৱন বিক্ৰী হয়। তাৰ পাচত তোমালোকেই ঘিণ কৰা। ছিঃ......"

লিগিৰীহঁতে চকুৰ পানীৰে বাট নেদেখা হৈছে।

ইমান সুন্দৰ আইচু দেউতাক ইমান কষ্ট ভগৱানে কিয় দিছে? যদি আইচু দেউতাৰ কষ্ট সহিব নোৱাৰি কিবা এটা হয়! ইমান ভাল ৰাণী এজনী পৃথিৱীত আৰু উপজিব জানো? ভা-ভাঙৰীয়াক অৱহেলা কৰি লিগিৰী-লিগিৰাক মৰম কৰা, বৰ বৰ মানুহক শাস্তি দি সাধাৰণ মানুহক ক্ষমা কৰা, এনেকুৱা মৰমিয়াল ৰাণী পৃথিৱীত কেতিয়াও নোপজে।

ফুলেশ্বৰীয়ে প্ৰলাপ বকাৰ দৰে কথা কৈ গৈছে। যেন শেষ চেষ্টা কৰিছে বিদ্ৰোহৰ জুই জলাই যাবলৈ। লিগিৰীহঁতক কাষলৈ মাতি আনি কৈছে:

"বুজিছ লিগিৰীহঁত, মোৰ বৰ বেছি কষ্ট হোৱা বুলি নাভাবিবি। বেজবৰুৱাই কৈ গৈছে, সন্তান গৰ্ভতে মৃত হোৱা সম্ভৱ। সেই আনন্দতে মই এতিয়াও জীয়াই আছোঁ। মই নিজ চকুৰে চাবলৈ বিচাৰোঁ, মোৰ গৰ্ভত ঠাই লোৱা অত্যাচাৰী ৰজাৰ বংশধৰক মই জীয়াই জীয়াই পৃথিৱীত থৈ যোৱা নাই। মই চাবলৈ বিচাৰোঁ যে মোৰ পেটতে এটা ৰজাক মই মাৰিছোঁ। ভৱিষ্যতে বহুত ভনীৰ সতীত্ব-হৰণৰ কাৰণে উপজিব খোজা এটা ৰজাক মই মাৰিছোঁ বুলি জানিব খোজোঁ, চাব খোজোঁ। সন্তান মৃত হ'ব বুলি বেজবৰুৱাই নোকোৱা হ'লে মই বিহ খালোহেঁতেন। মই কেতিয়াও এই ৰজাৰ বংশধৰক জন্ম দি নগলোহেঁতেন লিগিৰী, কেতিয়াও নগলোহেঁতেন। নিজক আৰু ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰিলোঁ লিগিৰীহঁত। সকলোৱে প্ৰতাৰণা কৰিলে মোক। অকলৈ কিমান যুঁজিম মই? তহঁতক কৈ থৈছোঁ, জন্ম হোৱাৰ পাচতে মৃত সন্তানটোক মোৰ চকুৰ আগত দাঙি ধৰিবি। তাৰ পাচত মই শান্তিৰে মৰিব পাৰিম।"

ফুলেশ্বৰীয়ে প্ৰলাপ বকা নাই। প্ৰলাপ বকাৰ অভিনয় কৰি শেষ চেষ্টা কৰিছে—দেশত বিদ্ৰোহৰ জুই জলাই যাবলৈ।

"বুজিছ লিগিৰীহঁত, এটাক হত্যা কৰিছোঁ। সি মৰিছে। ভৱিষ্যতে বহুত

ভনীৰ সতীত্ব-হৰণৰ কাৰণে জন্মিব খোজা এটা বজাক মাৰিছোঁ মই। এয়া, মোৰ পেট চুই চা। সি উপজিব নোৱাৰে। সি পেটতে মৰিছে।”

চিন্তান্বিত হৈ পুৰাৰণৰা তৃতীয়বাৰ বেজবৰুৱা সোমাই আছিল। হাতত কিবাকিবি ঔষধ :

একান্তমনে খন্তেক চাই বল বেজবৰুৱাই। গোটেই মাহুহজনী ঘামিছে। তীব্ৰ যন্ত্ৰণাত মুখ বিকৃত হৈ গৈছে। কি কদাকাৰ ৰূপ। যন্ত্ৰণাত ছটফটাইছে ফুলেশ্বৰীয়ে। মুখ শুকাই গৈছে। বেজবৰুৱাই মুখত অকণমান পানী দি দিলে। পৰম তৃপ্তিৰে ফুলেশ্বৰীয়ে খালে। অলপ যেন সকাহ পালে। এজনী লিগিৰীক মাতি বেজবৰুৱাই পঠিয়াই দিলে, মন্দিৰত পূজা কৰি থকা স্বৰ্গদেও শিৱসিংহক খবৰ দিবলৈ। বেজবৰুৱাই জানিছিল, ফুলেশ্বৰীৰ জীৱন আৰু বেছিপৰ নাথাকে। দুই চকুৰেদি বেজবৰুৱাৰ পানী বৈ আহিল। তাকে দেখি ফুলেশ্বৰীয়ে সেহাই সেহাই ক'লে,

“অকল্ মোক দেখি কান্দিলে কি হ'ব? দেশত বহুত গাভৰুৰে এই অৱস্থা হৈছে। এই বাজ-কাৰেঙতে এই দৰেই বহুত মৰিছে। মোক যেতিয়া সহায় কৰাৰ দৰকাৰ আছিল, তেতিয়া একো নকৰিলে কোনেও। এতিয়া আৰু সময় নাই। এতিয়া জীয়াই থকাবোৰক উদ্ধাৰৰ চেষ্টা কৰক বেজবৰুৱা।”

ইপিনে দেৱীমন্দিৰত দেৱীভক্ত শিৱসিংহ বহি আছিল। ফুলেশ্বৰীৰ অপেক্ষাত। এনেতে হঠাতে লিগিৰী গৈ ফুলেশ্বৰীৰ অসুখৰ খবৰ দিয়াত বজা বিৰক্তিৰে ওলাই আহিল মন্দিৰৰপৰা। লগে লগে পূজাৰীও আহিল। পূজাৰীক পিচে পিচে লৈ বজা আহি ফুলেশ্বৰী থকা কক্ষ পালেহি। শিৱসিংহক সম্পূৰ্ণ অৱজ্ঞা কৰি পূজাৰীলৈ চাই ক্ষীণ কণ্ঠেৰে ফুলেশ্বৰীয়ে ক'লে :

“আহক পূজাৰীদেউ, মই যাবলৈ ওলালোঁ। দেৱী-পূজালৈ হেলা নকৰিব। দেৱীয়ে সংহাৰ মূৰ্তি ধৰিলে হে পৃথিৱীৰ অত্যাচাৰ-অনাচাৰ গুচিব। মন্দিৰত মই আপোনাৰ লৈসতে দেৱীপূজাৰ বহুত চৰ্চা কৰিছিলোঁ। সেইবোৰ যেন প্ৰকাশ কৰি নিদিয়ে। দেৱী অসন্তুষ্টা হ'ব।...” ফুলেশ্বৰীয়ে বৈ দীঘলকৈ উশাহ ল'লে। পূজাৰী গুৰু হৈ বৈ গ'ল। ফুলেশ্বৰীৰ কাষত বহিলগৈ বজা। ফুলেশ্বৰীৰ মুখলৈ চাই আচৰিত হ'ল। কি কদাকাৰ ৰূপ। ছিঃ। ইমান বেয়া হৈছে কিয় দেখিবলৈ! জঁাপ মাৰি উঠি আহিল শিৱসিংহ। তৎক্ষণাৎ বেজবৰুৱালৈ চাই ক'লে :

“বেজবৰুৱা, ইমান জঘন্য হৈছে কিয় দেখিবলৈ। ঔষধ দি মুখখন সোনকালে ঠিক কৰি দিয়ক।”

বেজবৰুৱাই হাতযোৰ কৰি ক'লে, “স্বৰ্গদেও। বাণীৰ চিকিৎসা শাস্ত্ৰত নাই।”

“মৰিব নেকি?” বিতৃষ্ণাৰে সুধিলে শিৱসিংহই। তেওঁৰ পালেঙীখাটত ইমান কদাকাৰ ৰূপ চাই থকা তেওঁৰ পক্ষে অসহ্য। “পেটৰটোও মৰিব নে?”

শিৱসিংহৰ প্ৰশ্নৰ কদাকাৰ ৰূপে শক্তিহীনা হৈ পৰা ফুলেশ্বীৰক পুণৰ শক্তি দিলে। বিতৃষ্ণাৰে মুখ অধিক বিকৃত কৰি ক'লে :

“হেৰি স্বৰ্গদেও, কদাকাৰ দেখিছে? যি দেহৰ সৰ্বাংগত চুমা কৰি স্বৰ্গ পোৱা

বুলি দিহিঙাইলৈকে কৈছিলা, সেই বৰকুঁৱৰীৰ অসুখত মুখখন বেয়া দেখিয়েই তোমাৰ ঘিণ লাগিছে? এয়া তোমাৰ প্ৰেম? দুৰ্বল, অত্যাচাৰী, অক্ষম, অমানুহ ৰজা। তই নিৰ্বংশ হ'বি: তোৰ উদ্ধাৰ নাই। এই কোন আছ?—জিগিৰী, মাত, চাউডাংবৰুৱাক মাত—ইয়াক, এই কুকুৰ ৰজাটোক ধৰি নিয়ক। নি তাৰ এটা এটাকৈ অংগ কাটক। ইয়াক মোৰ আগৰপৰা চোঁচোৰাই লৈ যাইক। কাবেঙত জুই লগাই দেহক ... " অনৰ্গল কথা কৈ গ'ল ফুলেশ্বৰীয়ে। ৰজাই বেজবৰুৱাৰ কালে খঙেৰে চালে। বেজবৰুৱাই ক'লে, "মূৰৰ দোষত প্ৰলাপ বকিছে।"

"তৎক্ষণাৎ তাইৰ মুখ বন্ধ কৰিব লাগে।"

আদেশ দি ৰজা ওলাই গ'ল। ইতিমধ্যে কাবেঙৰ সকলো মানুহ আহি গোট খাইছেহি। ৰজাই কাৰো মুখলৈ নাচালে। ঔষধ দিয়াৰ কিন্তু প্ৰয়োজন নহ'ল। লাহে লাহে কণ্ঠস্বৰ ক্ষীণ হৈ আহি আহি ফুলেশ্বৰীৰ মুখেদি শব্দ নোলোৱা হ'ল। কেৱল হাতেৰে অংগি-ভংগি কৰি টেলেকা চাৱনিৰে খঙেৰে চাৰিওফালে চাই ফুলেশ্বৰী বিচনাতে ছটফটাই পৰি থাকিল। ওচৰত উপস্থিত থকা বেজবৰুৱা, পূজাৰী, জিগিৰী আদি সকলোৱে ফুলেশ্বৰীক দেখি চকুপানী টুকিবলৈ ধৰিলে।

ৰজা খঙত ওলাই গ'ল। কিন্তু চিন্তাৰপৰা অব্যাহতি নাপালে। ফুলেশ্বৰীৰ মুখত নিজ ৰাজবংশৰ গালি শুনি, ইমানবোৰ জিগিৰী আদিৰ আগত নিজক তিৰস্কাৰ কৰা শুনি, ৰজাই খঙতে কিৰাকিৰি কৈ গ'ল। কিন্তু পিচত তেওঁৰ অনুতাপ আহিল। এই ফুলেশ্বৰীৰ সংগ-সুখেই তেওঁক স্বৰ্গীয় আনন্দ দিছিল। এই ফুলেশ্বৰীৰ কাৰণেই তেওঁ সকলো ৰাজকাৰ্য্য বাদ দিছিল। কিয় ফুলেশ্বৰীৰ মুখত এনেকুৱা কথা তেওঁ শুনিবলৈ পালে? ডা-ডাঙৰীয়া, পাত্ৰ-মন্ত্ৰী আহিল, বেজবৰুৱা আহিল—ৰজাৰ আদেশত। মন্ত্ৰণাকক্ষত পাত্ৰ-মন্ত্ৰীসৱৰ মাজত বহি শিৱসিংহৰ মনটো অলপ কুমলিল, ফুলেশ্বৰীলৈ বেয়া লাগিল। কিছুপৰ নিস্তব্ধতাৰ পিচত ৰজাই সুধিলে,

"বেজবৰুৱা, বৰৰাণীৰ কি ৰোগ হৈছে?"

বেজবৰুৱায়ে প্ৰথম ক'বলগীয়া হ'ল:

"বৰকুঁৱৰী আসন্নপ্ৰসৱা, কিন্তু প্ৰায় দুদিন প্ৰসৱ-যন্ত্ৰণাৰ পাচতো প্ৰসৱ হোৱা নাই। আত প্ৰসৱৰ সকলো ঔষধ দিয়া হৈছে।"

"কিয় এনে হৈছে?"—মানুহৰ ক্ষমতাৰ বিষয়ে বা চিকিৎসাশাস্ত্ৰৰ শক্তিৰ বিষয়ে অনভিজ্ঞ স্বৰ্গদেৱে প্ৰশ্ন কৰিলে।

বেজবৰুৱাই কণ্ঠ-নকণ্ঠকৈ ক'লে, "খুব সম্ভৱ সন্তান পেটতে মৰিছে। সেয়ে সৰচৰ কৰা নাই।"

পেটতে সন্তান মৰিলে পিতৃৰ গাতো দোষ নপৰে জানো? বিশেষকৈ যি বাপেকে ১৪।১৫ বছৰে সন্তানৰ মুখ দেখা নাই! আৰু, যি স্বৰ্গদেৱৰ তেনে ধৰণৰ দোষ আছে, সেই স্বৰ্গদেৱৰ অংশকত হোৱাৰ সমান নহ'ব জানো? ল'ৰা-ৰজাৰ দিনলৈকে ৰজাক লৈ হেতালি খেলি, গদাধৰসিংহৰ দিনৰেপৰা চোকা শাসনত পৰি, পাত্ৰ-মন্ত্ৰীসকল ভাগৰি পৰিছিল। ৰজাক লৈ নতুন কিবা এটা সমস্যা এতিয়া আৰু নিবিচাৰে।

বিচৰা হ'লে ফুলেশ্বৰীক 'ৰৰৰজা' বুলি সেৱা কৰিবলগীয়া হওঁতেই কিবা এটা কৰিলেহেঁতেন। সেয়ে বুঢ়াগোহাঁয়ে তপৰাই মাত লগালে,

"মোৱামৰীয়া মহন্তই শাও দিছিল মৃত সন্তান জন্ম হ'ব বুলি। কৈছিল :

'নহৈবেক পুত্ৰ তাৰ নহৈবেক জীয়া
ছুহিবেক হাত-মুখ ছুহিবেক ভৰি
প্ৰসৱ হুইবেক যিৱা সিয়ো বেয়া কৰি ·
সেহিমতে মৰিবেক কৈলোঁ স্বৰূপত।'

এই ব্ৰাহ্মণ-গোসাঁইসৱৰ শাওপাত কেতিয়াও অথলে নাযায়। তাতে মন্দিৰ-দেৱালয়ৰপৰা দেৱমূৰ্তিসৱ পেলাওঁতেও কোনো কোনোৱে শাও দিয়া কাণত পৰিছিল। গতিকে এই বিপদৰপৰা উদ্ধাৰৰ কোনো উপায় নাই দেখিছোঁ।"

বুঢ়াগোহাঁইৰ ইংগিত বেজবৰুৱাই বুজা নাছিল। ইপিনে ফুলেশ্বৰীৰ কাৰণেও তেওঁৰ খুব দুখ লাগি আছিল। সেয়ে ক'লে :

"প্ৰসৱৰ আগত বা প্ৰসৱৰ পাচত সন্তানৰ ক্ষেত্ৰত এইবোৰ খুঁত দেখা পালে আয়ুৰ্বেদ শাস্ত্ৰৰ মতে হ'লে··"

বেজবৰুৱাক শেষ কৰিবলৈ নিদিলে বুঢ়াগোহাঁয়ে। মুখ পাতি ক'লে :

"বেজবৰুৱা, আয়ুৰ্বেদ শাস্ত্ৰই কি কয় সি পিচৰ কথা। আপুনি বৰ্তমান ৰৰকুঁৱৰীৰ চিকিৎসাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে স্বৰ্গদেও সুখী হ'ব। শাস্ত্ৰজ্ঞান আমাক নালাগে।"

বেজবৰুৱা গুচি গ'ল। আন পাত্ৰ-মন্ত্ৰীসৱো আঁতৰিল। হৰিনাথ ৰৰপাত্ৰ কিবা সকামত নগৰৰপৰা দূৰত আছিল। ৰহি থাকিল ৰজা আৰু বুঢ়াগোহাঁই। কোনো অপায়-অমংগল নোহোৱাকৈ শান্তিত দিন কটাবলৈ বিচাৰে বুঢ়াগোহাঁয়েও। কিন্তু খবৰ হ'লে সকলো ৰাখে। ৰৰকুঁৱৰীয়ে যে অসুখত পৰাৰ পিচৰপৰা কিবা বিদ্ৰোহৰ কথা কৈ আছে, অহকালে-পহকালে সেই কথা গৈ মোৱামৰীয়াৰ কাণতো যে পৰিছেগৈ— বিদ্ৰোহ কৰিলে ৰাণীয়ে সহায় কৰিব বুলি, এইবোৰৰ খবৰ বুঢ়াগোহাঁয়ে লৈ আছে। চোৰাংচোৱা আৰু সৈন্যবাহিনীক সদায় সাজু কৰি ৰাখিছিল। বুঢ়াগোহাঁই টেঙৰ মানুহ; তেওঁ জানিছিল যে টানি নি মহন্তক দুৰ্গাপূজাৰ বলিৰ ফোঁট দিওৱা ৰৰকুঁৱৰীৰ কথাত মোৱামৰীয়া মহন্ত কেতিয়াও পতিয়ন নাযায়। তথাপি এনে সময়তে ফুলেশ্বৰীৰ কিবা এটা হ'লে দুয়োকূল ৰক্ষা পৰে : ৰজাকো ৰৰকুঁৱৰীৰ বিপক্ষে ক'বলগীয়া নহ'ব, মোৱামৰীয়াৰো চিন্তা কৰি চাবলৈ সময় নাপায়। এবাৰ ৰজাৰ মুখলৈ চালে বুঢ়াগোহাঁয়ে, ইংগিততে কিবা এযাৰ ক'ব পাৰি নেকি! ৰজাৰ চিন্তাযুক্ত মুখ দেখি ভাবিলে, এইবোৰ কথা গুপুত কৰি ৰখাই ভাল। ৰজাৰ অনুমতি লৈ বুঢ়াগোহাঁই গ'লগৈ। ৰজা ৰহি থাকিল। ইমানদিন ৰজা হৈ থকাৰ পিচত সঁচাকৈ তেওঁ চিন্তাত পৰিল ফুলেশ্বৰীৰ কাৰণে। আনকি ছত্ৰভংগ-যোগ পৰোঁতেও তেওঁ ইমান চিন্তাত পৰা নাছিল। এই ফুলকুঁৱৰী, যাৰ নামৰ লৈতে নিজৰ নাম দি মৰা মোহৰ চাই চাই সিদিনা মাত্ৰ দুয়ো হাঁহিছিল, হাঁহি হাঁহি যি ফুলেশ্বৰীয়ে কৈছিল, 'আমি দুয়ো

অমৰ হ'লোঁ জগতত', সেই ফুলেশ্বৰীয়ে ইমান বেয়া কথা আজি তেওঁক শুনালে কিয় ? কবিৰাজ চক্ৰৱৰ্তীয়ে লিখা শকুন্তলা কাব্য শুনি শুনি যি ফুলেশ্বৰীয়ে হাঁহি হাঁহি কৈছিল, 'মোৰ কথাকে লিখিছে নেকি পণ্ডিতদেউ' আৰু কৈ কৈ তেওঁলৈ চাই হাঁহিছিল, সেই ফুলেশ্বৰীৰ মনৰ ভাব ইমান বেয়া কেনেকৈ হ'ল ? ৰোগে মানুহক ইমান বিকট কৰে নে ? তেন্তে কি কৰিছে মোৰ বেজবৰুৱাই ? গোসাঁই-মহন্তৰ শাপতে যদি মোৰ বৰকুঁৱৰী মৰিব লগা হয়, তেন্তে কি হ'ব দেৱীৰ পূজা কৰি ? ভাবি ভাবি ৰজা বহি আছে। লিগিৰীয়ে যতনাই দিয়া লাওপানী খাইছে। মাজে মাজে দুই-এজনী লগনীয়া লিগিৰী আহি ৰজাক লগাই গৈছে : "বৰকুঁৱৰীয়ে স্বৰ্গদেৱৰ কথাকে কিবা বেয়াকৈ কৈ আছে দেখোন। মূৰত জৰ উঠিছেগৈ বোধকৰোঁ।" শুনি শুনি শিৱসিংহৰ অসহ্য হৈছিলগৈ। এবাৰ হঠাতে থিয় হৈ তেওঁ পোনদাহেই বৰকুঁৱৰী থকা কক্ষ পালেগৈ।

ৰজাক দেখি লিগিৰীহঁত আঁতৰি কাষতে বহিবৰ কাৰণে শিৱসিংহক ঠাই কৰি দিলে। বেজবৰুৱাই করুণভাৱে স্বৰ্গদেৱলৈ চালে। শিৱসিংহ নবহিল। লাওপানীৰ নিচাত টলং-ভটং কৰি ফুলেশ্বৰীলৈ চালে। ছিঃ, কি কুৎসিত ৰূপ! ইমান কদাকাৰ হৈছে দেখিবলৈ। কেনেকৈ উশাহ লৈছে! এইজনীকে মই দেৱী বুলি ভাবিছিলোঁ নে ? মোৰ চকুৰ দোষ হৈছিল নেকি ?

ৰজাৰ মুখভংগী দেখি ফুলেশ্বৰী সেই যন্ত্ৰণাৰ মাজতো খঙত জ্বলি উঠিল। সেহাই সেহাই ক'লে, "মোৰ কোনো খেদ নাই, তুমি ইচ্ছামতে হাঁহিব পাৰা। হে স্বৰ্গদেও, হাঁহা। যিমান পাৰা হাঁহা। আনৰ কষ্ট দেখিলে ৰজাই হাঁহিব পাৰে বুলি মই জানো। এই পেটত থকা তোৰ সন্তান মৰিছে, মই আনন্দ পাইছোঁ। আৰু তোক কৈ যাওঁ—মই জন্ম দি গৈছোঁ এক জাগৰণৰ, যি জাগৰণে তোৰ নিচিনা ৰজাক নেলু টিপি মাৰি বাইজে ৰজা হ'ব।" উত্তেজনাত ফুলেশ্বৰীয়ে যন্ত্ৰণা পাহৰি শিৱসিংহৰ নেলু টিপিবৰ কাৰণে উঠি অহাদি আহিল। উপস্থিত সকলোৱে ভয়ত স্বৰ্গদেৱলৈ চালে। লাজে-খঙে শিৱসিংহ অতিষ্ঠ হৈ উঠিল। খঙেৰে বেজবৰুৱাক সুধিলে :

"এইটো বলিয়া হৈয়ে থাকিব নে মৰিব ?"

বেজবৰুৱা নিমাত। উত্তৰ দিলে ফুলেশ্বৰীয়ে, "মই মৰিলেও মোৰ যি ইচ্ছাক আজি তই বলিয়ালি বুলিছ, সেই ইচ্ছাক এদিন বাস্তৱ কৰি তইঁত ৰজাবোৰৰ নেলু কাটিব বিদ্ৰোহী প্ৰজাই। মই সিহঁতৰ বিদ্ৰোহী মনত জীয়াই থাকিম। আৰু তই…তই…" কথা বন্ধ হৈ গ'ল ফুলমতীৰ। খৰকৈ উশাহ ল'বলৈ ধৰিলে।

ৰজাৰ আৰু সহ্য নহ'ল। ওচৰতে থকা বেজবৰুৱাক গৰগৰাই সুধিলে :

"এইটো মৰিব নেকি ?"

"ৰক্ষাৰ কোনো উপায় নাই স্বৰ্গদেও।"

"লিগিৰীহঁত আইচু-দেউতাৰক লৈ যা। এই দৃশ্য মই চাই থাকিব নোৱাৰোঁ।"

লিগিৰীহঁত ভয়ে ভয়ে ওচৰ চাপি আহিল। পূজাৰীয়ে অসহ্য হৈ মাত লগালে :

"এতিয়া মিয়াৰ লাভ নাই। বেছি পৰ থাকিব যেন নালাগে।"

"লিগিৰীহঁতে নিব নোৱাৰিব যেন লাগে। মতা মানুহ হ'লে ভাল হয়।" বেজবৰুৱাই কি ক'ব ভাবি নাপাই এনেকৈয়ে ক'লে।

ফুলেশ্বৰীৰ তেতিয়াও জ্ঞান আছে। এই কথা-বাৰ্তা শুনি তেওঁৰ দুচকুৰেদি চকুপানী বাগৰি গ'ল। মৃত্যু নিষ্ঠুৰ হ'ব পাৰে, মানুহৰ বজা মৃত্যুতকৈও নিষ্ঠুৰ হ'ব পাৰে।

শিৱসিংহই পুনৰ গৰজি উঠিল, "তহঁত লিগিৰীহঁত, এইজনীক দাঙি নিবই নোৱাৰ যদি ইয়াত কাক দেখুৱাবলৈ চকুপানী টুকিছ? যা—ওলাই যা।"

লিগিৰীহঁত ওলাই গ'ল। বজাই কাৰেঙো নোচোৱাকৈ চাউভাং বৰুৱাক মাতি আনিবলৈ আদেশ দিলে।

ফুলেশ্বৰীৰ তেতিয়াও জ্ঞান আছে, কিন্তু মৃত্যুও ওচৰতে বৈ আছে—চিৰশান্তিৰ ঠাইলৈ লৈ যাবলৈ।

ফুলেশ্বৰীয়ে শুনিলে চাউভাং বৰুৱাক মাতি পঠোৱা। আৰু শুনিলে বেজবৰুৱা আৰু পূজাৰীয়ে।

ফুলেশ্বৰীৰ চকুত পানী। পূজাৰী আৰু বেজবৰুৱাৰ চকুত বিতৃষ্ণা। ৰাজকাৰেঙত মুখ-বিকৃতিৰ ঠাই নাই, চকুপানীৰ ঠাই নাই, মৃত্যুমুখীয়ে শান্তিত মৃত্যুক আদৰাৰ ঠাই নাই। ঠাই আছে সম্ভোগৰ, হাঁহিৰ, আনন্দৰ, লাওপানীৰ, আদেশৰ, আদেশ-পালনৰ।

আঁঠু ল'লেহি চাউভাং বৰুৱাই। ফুলেশ্বৰীয়ে দেখিলে। তেতিয়া কিন্তু চকু ঘূৰোৱাৰ শক্তিও হেৰুৱাই পেলাইছিল ফুলেশ্বৰীয়ে। চাউভাং বৰুৱাক স্বৰ্গৰ শান্তিদূত যেন দেখিছে ফুলেশ্বৰীয়ে।

বজাই খঙেৰেই বেজবৰুৱাক সুধিলে, "লৰফৰকে নকৰা হ'ল দেখোন। মৰিল নেকি?"

বেজবৰুৱাই আহি চকু আৰু নাড়ী চালে। তাৰ পাচত ভঙা ভঙা মাতেৰে ক'লে,

"সকলো শেষ হওঁ হওঁ।" তাতে বাখি শান্তিত মৰিবলৈ দিবলৈ আবেদন কৰাদি বেজবৰুৱাই ক'লে।

এইবাৰ বজাই ৰাজকীয় শক্তি প্ৰদৰ্শন কৰি আদেশ দিলে:

"চাউভাং বৰুৱা, কুঁৱৰী মৰিছে। লৈ যাব লাগে। কবৰ দিবগৈ লাগে। ডা-ডাঙৰীয়াক খবৰ দি যথাবিহিত ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। আৰু, বেজবৰুৱা, পূজাৰী, আপোনালোক যাওক। লিগিৰীহঁত, লোমাই আহ, পালেঙীখাট সজা। মই ক্লান্ত। বেগেতে বিশ্ৰাম ল'ব লাগে। লাওপানী আনহঁক।"

পূজাৰী, বেজবৰুৱা ওলাই গ'ল। চাউভাঙে মৰা নিয়াদি তেতিয়াও-নমৰা ফুলেশ্বৰীক লৈ গ'ল। পালেঙীখাট সজাবলৈ লৈ হঠাতে লিগিৰীহঁতে হুকহুককৈ কান্দি দিলে। বজাৰ খঙলৈ ভয় কৰি সিহঁতৰ কান্দোনে অপেক্ষা কৰিব নোৱাৰিলে।

ৰাজকীয় গাম্ভীৰ্য্যেৰে ৰজা লাহে লাহে ককৰ্ণৰা ওলাই গ'ল। চাউডাঙে কঢ়িয়াই নিয়া অৱস্থাতে এটা বিকলাংগ সন্তান অৰ্দ্ধপ্ৰসৱ কৰা অৱস্থাতে ২২।২৩ বছৰীয়া ডবা গাভৰু ফুলমতীয়ে শেষ নিশ্বাস ত্যাগ কৰিলে।

হয়তো শেষ নিশ্বাস ত্যাগ কৰিবৰ সময়ত স্বৰ্গৰপৰা গৌৰীনাথ আগুৱাই আহিছিল, তাৰ মৰমৰ ফুলক আগুৱাই নিবলৈ; আৰু, পৃথিবীৰ বুৰঞ্জীত ৰজাৰ হাতৰপৰা শাসন ক্ষমতা কাঢ়ি ল'বলৈ এগোট ৰাইজ সাজু হৈছিল ৰাজতন্ত্ৰক নিৰ্বাসন দি গণতন্ত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ। হয়তো শেষ নিশ্বাস ত্যাগ কৰাৰ আগতে ফুলেশ্বৰীয়ে আন্তৰিকভাবে আকৌ এবাৰ কৈছিল, "ৰাইজ, ৰজা, গোসাঁই, মহন্ত সকলোৱেই ভুল বুজক। মোৰ 'কোনো খেদ নাই'। কাৰণ, মই জানো যে ৰজাৰ ভৱিষ্যতক পেটতে মাৰি মই বিপ্লৱক জন্ম দি গৈছোঁ।"

লিগিৰীইত ৰজাক ৰজনোৱাকৈ মনে মনে শ্মশানলৈ গৈছিল। ফুলেশ্বৰীৰ দেহ চিতাত তোলাৰ আগতে ধাই লিগিৰীয়ে আগুৱাই গৈ ফুলেশ্বৰীৰ মৃতদেহৰ কপালত ডাঙৰকৈ এটা সেন্দূৰৰ ফোঁট আৰু শিৰত সেন্দুৰ দি দিছিল। মৰাৰ আগতে ফুলেশ্বৰীয়ে কৈ থৈছিল, তেওঁ মৰিবৰ সময়ত যেন লিগিৰীয়ে সেন্দুৰ দি দিয়ে। নহ'লে সিপুৰীত গৌৰীনাথে প্ৰথম লগ পাওঁতে শিৰত সেন্দুৰ নেদেখিলে বেয়া পাব। কিন্তু ফুলমতীক চাউডাঙে উলিয়াই অনা সময়ত লিগিৰীইতক ৰজাই খেদি দিয়াৰ কাৰণে সিহঁতে ফুলেশ্বৰী মৰাৰ আগতে সেই সেন্দূৰ দিব নোৱাৰিলে।

"ববৰুৱা, সেই কালটোক পোতা হল নে ?"

'হয় স্বৰ্গদেও। পূজাৰীদেউৰ নিৰ্দেশমতে প্ৰথমে শৱ দাহ কৰি তাৰ ওপৰত মৈদাম দিয়া হৈছে। পূজাৰীয়ে ক'লে, দেৱীধৰ্ম গ্ৰহণ কৰা লোকক পুতিব নাপায়।"

"কিহৰ দেৱীধৰ্ম লোৱা মানুহ। সাধাৰণ নটৰ ঘৰৰ ছোৱালী ; ৰাণী হ'লেই ভাল হ'ব নে ?"

"হওঁতে হয় স্বৰ্গদেও।"

"মহাপাপী আছিল তাই। মৰিবৰ সময়ত মুখৰ আকৃতি দেখিয়েই বুজিছিলোঁ মই। তাই আৰু কিছুদিন থাকিলে ৰাজ্যকে লণ্ড-ভণ্ড কৰিলেহেঁতেন। মৰিবৰ সময়ত তাই যিবোৰ কথা বলকিলে, মোৰ মনত পৰিলে এতিয়াও খঙত গা কঁপে।"

"ক'ব লাগিছে নে স্বৰ্গদেও।" থাওকতে গল্প সাজিলে ববৰুৱাই, কাৰণ, ৰজাক সন্তুষ্ট কৰাই ববৰুৱাৰ লক্ষ্য—যদিও মনে মনে জানে যে ফুলেশ্বৰীৰ নিচিনা ৰাণী আৰু এই সিংহাসনৰ ভাগ্যত নাই। "তেন্তে শুনক স্বৰ্গদেও, আপুনি নিজে বৰকুঁৱৰী পাপী আছিল বুলি কোৱাত হে ক'বলৈ সাহ কৰিছোঁ। বৰকুঁৱৰীৰ মৈদামৰ তলৰপৰা একে বাতিয়েই এসুঁতি পানী ওলাই দিজৈখনা নৈত পৰিলহি। পিচদিনা সেই পানী খোৱা গৰু কেবাটাও পানী খাই থাকোঁতেই মৰিল। প্ৰমাণ চাবলৈ পিচদিনাও ছাগলী কেইটামানক তাৰ পানী খুৱাই চাই একে ফল পোৱা হ'ল। কালি মানুহ এটাক খুৱাই চায়ো একে ফল পোৱা হ'ল। ইমান পাপী যে স্বৰ্গদেও, মৈদামৰ ভিতৰত পুৰি ছাই কৰি সুমুৱাই থোৱাৰ পাচতো পানী হৈ বৈ আছে—প্ৰাণী হত্যা কৰিবলৈ।"

ৰজা সন্তুষ্ট হ'ল। সেই নৈৰ পানী খাব নাপায় বুলি ঘোষণা কৰি দিবলৈ ববৰুৱাক নিৰ্দেশ দিলে।

তাৰ পাচত ৰজাই ৰাজকীয় হাঁহি এটা মাৰি ক'লে, "এইবাৰো তেনে আপুনিয়েই আকৌ এগৰাকী 'বৰৰজা' পাতক। অলপ বুজন বয়সৰ হ'লে ভাল হ'ব যেন লাগে।"

॥ পুনশ্চ ॥

ফুলমতীৰ মৃত্যুৰ পাচত ৰজা শোকত অভিভূত হৈছিল নে? নাই। তেনেকুৱা শোক কাক বোলে ৰজা শিৱসিংহই নাজানিছিল। একলহ লাওপানী শেষ হ'লে নতুন একলহ অনাৰ দৰে ফুলেশ্বৰীৰ মৃত্যুৰ পাচতে ছুটা ল'ৰাৰ মাতৃ মিৰি-সন্দিকৈ সলাল গোহাঁইৰ ভাৰ্য্যাক গিৰিয়েকৰ বুকুৰপৰা চোঁচোৰাই আনি বিয়া কৰালে। বোধকৰোঁ ইতিমধ্যে ৰজাক অমাঘ্ৰাত কুসুম বা প্ৰথম যৌৱন পোৱা সক সক ছোৱালীৰ সংগ-সুখে আমুৰাইছিল। এই নতুন কুঁৱৰীৰ ৰজা-ঘৰত আহি এটি সন্তান হয় আৰু সেইটি শিৱসিংহৰ ঔৰস হোৱা বুলি বুৰঞ্জীয়ে কয়। কিন্তু ৰজা হোৱাৰ আগৰ বিবাহিত জীৱনৰ কাল বাদ দিলেও ৰজাই ৰাজপাট খোৱা ৩০ বছৰ কালৰ ভিতৰত এই কাচি অনা তিৰোতাগৰাকীৰ এটি সন্তান হোৱাৰ উল্লেখ থকাৰ বাহিৰে শিৱসিংহৰ কোনো সন্তান হোৱা নাছিল—যদি আমি ফুলেশ্বৰীৰ গৰ্ভ-নিসৃত মৃত কুষ্মাণ্ডপ্ৰায় সন্তানৰ কথা বাদ দিওঁ। ৩০ বছৰত এটি সন্তান, সিও আগতে ছুটি সন্তান থকা এগৰাকী মাতৃৰ। সেয়ে, এই মাতৃগৰাকীক আনোতে তেওঁৰ গৰ্ভতে এই তৃতীয় সন্তানটি আহিছিল বুলি ভবাৰ থল আছে। কোনে জানে হয়তো কোনোবা ডাঙৰীয়াই বুদ্ধি কৰিয়েই সগৰ্ভা অম্বিকাক ৰজাৰ কুঁৱৰী কৰি আনিছিল—যাতে ৰজাৰ ঘৰত জন্ম লৈ সলাল গোহাঁইৰ সন্তানটি শিৱসিংহৰ পিচতে ৰজা হ'ব পাৰে। হয়তো পিচত সেই ফন্দি ধৰা পৰিছিল, সেয়ে শিৱসিংহৰ মৃত্যুৰ পাচত ডাঙৰীয়াসকলে, ৰুদ্ৰসিংহই কৈ যোৱা বুলি দোহাই দি সেই সন্তানক ৰজা হ'বলৈ নিদি শিৱসিংহৰ ভায়েকক হে ৰজা পাতিলে। পেটত শূল মাৰি ধৰি অম্বিকা ঢুকায়। ফুলেশ্বৰীৰ দৰে একেদৰে ৰোগী শিৱসিংহৰ লগত সহবাস কৰাৰ ফলত বিকৃত সন্তান গৰ্ভধাৰণ কৰি মৰা নাইতো?

অম্বিকাদেৱী মৰিল কি হ'ল? লগে লগেই শিৱসিংহই মাতৃবিয়াল লাইথেপেনা বৰগোহাঁইৰ পুতেক ভগাজনা সলাল বৰগোহাঁইৰ জীয়েক আৰু কালুগাঁৱৰ বৰপাত্ৰৰ ঘৈণীয়েক অনাদৰীক ধৰাই আনি সৰ্বেশ্বৰী নাম দি বৰকুঁৱৰী পাতিলে। এওঁৰো ল'ৰা-ছোৱালী নহ'ল।

বুৰঞ্জীত উল্লেখ আছে অম্বিকাদেৱী আৰু সৰ্বেশ্বৰীকো 'বৰৰজা' উপাধি দিয়া হৈছিল। আচলতে এওঁলোক নামত হে বৰৰজা আছিল। ফুলেশ্বৰীৰ মৃত্যুৰ পাচত, আৰু ফুলেশ্বৰী বৰৰজা হোৱাৰ আগতে, এই ৰাজত্বত আন কোনো দ্বিতীয় ৰমণীয়ে আপোন বুদ্ধিৰ বলত প্ৰকৃততে ৰাজকাৰ্য্য চলোৱা নাছিল। হয়তো ফুলেশ্বৰীৰ প্ৰাধান্য খৰ্ব কৰিবৰ কাৰণেই পিচৰ দুগৰাকী বৰকুঁৱৰীকো 'বৰৰজা' বোলা হৈছিল।

বাপেকে যাৰ কাৰ্য্যক্ষমতাক সন্দেহ কৰিছিল, সেই শিৱসিংহ, ৰজাৰ পুতেক কাৰণে ৰজা হোৱা শিৱসিংহ, কৃষ্ণৰাম ন্যায়বাগীশৰ আগত শিৰ দোঁৱাবলৈ লাজ পাই

পাহাৰত উঠি দীক্ষা লোৱা অভং শিৱসিংহ, এনেয়ে ৰজা হোৱাহি এদিন এনেয়ে মৰি থাকিল।

ভাণ্ডাৰীয়াসকলৰ চকুৰ হল হৈ পৰিছিল ফুলেশ্বৰী। কিন্তু বুদ্ধিমতী ফুলেশ্বৰীক বলে নোৱাৰি ভাণ্ডাৰীয়াসকলে সহি আছিল। সেয়ে ভাণ্ডাৰীয়াসকলে লিখোৱা বুৰঞ্জীত ফুলেশ্বৰীক উপেক্ষা কৰাটো একো আচৰিত কথা নহয়। ফুলেশ্বৰীৰ মৃত্যুৰ ৩৮ বছৰ পাচত হোৱা মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহৰ কাৰণে ফুলেশ্বৰী কেনেকৈ দোষী, সেই কথা ভাবিলে আচৰিত হ'ব লাগে। মনোকষ্ট পোৱা মোৱামৰীয়া ৩৮ বছৰ বৈ আছিল নে পোটক তুলিবলৈ? খুব সম্ভৱ ফুলেশ্বৰীয়ে মোৱামৰীয়া-মৰাণৰ বিদ্ৰোহ কৰাব খোজা কথা লাহে লাহে তেওঁ মৰাৰ পাচত দুই-একৰ কাণত পৰিছিল। পিচত সেই কথাকে বুৰঞ্জীত সেই ৰূপে দিয়া হ'ল।

মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহ বিফল হ'ল। শাসন আৰু নেতৃত্বৰ অভাৱত মোৱামৰীয়াসকলে অসীম সমূহীয়া শক্তিক নিয়মমতে কামত লগাব নোৱাৰিলে। কিন্তু ৰাজতন্ত্ৰৰ স্বেচ্ছাচাৰৰ বিৰুদ্ধে এইটোৱেই আছিল অসমৰ প্ৰথম গণবিদ্ৰোহ আৰু হয়তো হৰিনাথে ভনীয়েক ফুলেশ্বৰীক বিশ্বাসঘাতকতা নকৰা হ'লে এই বিদ্ৰোহে প্ৰায় দুকুৰি বছৰ আগতে গা দেখা দিলেহেঁতেন।

ফুলমতীৰ প্ৰকৃততে দুখ নাই; মানুহে তেওঁক পাহৰিলেও অত্যাচাৰ-অনাচাৰ আৰু ৰাজতন্ত্ৰৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ কৰিবলৈ কেতিয়াও নাপাহৰিলে। আৰু সেই বিদ্ৰোহৰ ৰক্তত অমৰ হৈ থাকিল ফুলমতী।

নৈয়ালী দুপাৰ ইতিকথা

॥ এক ॥

: তুমি তাৰ মানে উত্তৰ নিদিয়া ?

চিগাৰেট জ্বলাই পেলাই দিয়া জুইশলা-কাঠিৰ খাওৰ-দাহৰ সম্ভাৱনা ছাইদানীৰ পানীকণত ফোচ্ কৰি নোহোৱা হোৱাৰ দৰে জীৱনজিৎ বৰুৱাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তেজনাও নিজে শব্দ কৰি নিমাত হ'ল। কোঠাটোত কোনো প্ৰতিক্ৰিয়া তুলিব নোৱাৰিলে। নিমিষাই একো আমনি অনুভৱ কৰাৰ চিন নেদেখুউৱাকৈ নিমাতে একেদৰে উল গুঁঠি থাকিল। একেটা প্ৰশ্নকে পুৱাই কৰোঁতে নিমিষাই দুই-এবাৰ চাৱনিৰে বৰুৱাক খং কৰি দেখুৱাইছিল। এইবাৰ তাকো নকৰিলে।

: মই কিন্তু এৰা মানুহ নহয়। মোৰ খং তুমি এতিয়াও দেখা নাই।

নিমিষাই এইবোৰ কথা শুনাৰ কোনো লক্ষণ নেদেখুৱালে।

জীৱনজিৎ বৰুৱা দৃঢ়সংকল্প। তেওঁ চাব, নিমিষাই কিমানলৈকে জেদ ৰাখিব পাৰে। ইমান অশান্তি তেওঁ কেতিয়াও সহ্য কৰিব নোৱাৰে। তাতকৈ হয় নিমিষা গুচি যাওক, নহ'লে তেওঁ গুচি যাব। নেৰে, নেৰে, নেৰে, তেওঁ কেতিয়াও নেৰে। অফিচৰ চাকৰি যাওক, পৃথিৱী ধ্বংস হওক, কলা-শিল্পৰ সাধনা যাওক, মান-সন্মান যাওক (অৰ্থাৎ নিমিষাই পাৰে যদি তেওঁৰ নাক-কাণ কাটি তেওঁক এৰি যাওক), তথাপি তেওঁ নেৰে। জীৱনৰ বহুত দিনৰ সাধনা এটা সফল কৰিবলৈ যোৱাৰ পথত বিধি-পথালি কৰা কাকো তেওঁ ক্ষমা কৰিব নোৱাৰে। জীৱন মানেতো আৰু ঘৈণীয়েকৰ লৈতে বজাৰ-সমাৰ কৰি ঘৰ কৰি থকাটোৱেই নহয়। আৰ্টৰ প্ৰতি অনুৰাগ থকা জীৱনৰ পৰিসৰ বৰ বহল। এই কথাটো যদি তেওঁ কোনোবা দিনা নিমিষাৰ মূৰত সুমুৱাই দিব পাৰিলেহেঁতেন!

বিচনাত বহি থকা অৱস্থাতে বৰুৱাই পালেঙৰ ঔঠৰা-খুঁটিত মূৰটো আউজাই কোঠাটোৰ চাৰিওফালে চালে। ধুৱনিকৈ সজোৱা কোঠাটো। কাঠৰ আচবাব-পত্ৰবোৰ নতুন হৈয়ে আছে। ড্ৰেচিং-টেবুলৰ ফুলদানীত ফুলো আছে। ইমান পৰিপাটি এটা কোঠাত বহি বৰুৱাৰ নিজৰ মূৰৰ ভিতৰখন বৰ অবিন্যস্ত যেন লাগিল। অথচ তেওঁৰ মূৰটোকো নিমিষায়েই আকৌ পৰিপাটি কৰিব পাৰে— কোঠাটো কৰাৰ দৰেই। কিন্তু নকৰে। সামান্য এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ পুৱাৰেপৰা এই দিনৰ এক বজালৈকে তেওঁ নিমিষাৰ মুখৰপৰা উলিয়াব পৰা নাই। তেওঁক ইমান কষ্ট দি ভালপোৱা মানুহজনীৰ মনত তেওঁৰ প্ৰতি কিবা মৰম থকাটো সম্ভৱ হ'ব পাৰে নে ?

গুৱাহাটীৰ শাওণৰ ৰ'দে কোবোৱা ভৰ-দুপৰটোক এইমাত্ৰ খিৰিকীয়েদি বাহিৰলৈ চাই আৱিষ্কাৰ কৰিলে জীৱনজিৎ বৰুৱাই। ৰ'দ-গধুৰ দুপৰীয়াৰ হেঁচাত গছৰ ডালত পৰি বহুত পৰ ছটফটাই থকা কাউৰীজনী হঠাৎ ঠোঁট মেলি থৰ হৈ বৈ গ'ল। অদূৰত ডাঙৰ ৰাস্তাইদি গুঁজৰি যোৱা মটৰ-গাড়ীৰ শব্দ; তাৰ মাজে মাজে ভাঁহি

আহিছিল—মেটমৰা দুপৰীয়াটোক কণোৰ কণে দূৰ দূৰে গুণ টানি নিয়াৰ সুৰ। কাষৰে গেলা বিলখনত পানী-মেটেকাবোৰ ৰ'দত বেছি সেউজীয়া যেন লাগিল। বিপদ আহিলে সকলো দুখ-যন্ত্ৰণাই গা কৰি উঠি এইদৰেই জীৱন ছাটি ধৰে। মদাৰ গছজোপাটৈল বগাই উঠিব খুজি শামুক এটা বৈ গ'ল—হয়তো নিজ গতিহীনতা আৰু মন্থৰতাৰ মাজত পাৰ্থক্য আছে বুলি বকৰাক বুজাবলৈকে। শিলপুখুৰী অঞ্চলত আজি কিছুদিন ধৰি এইবিধ শামুকৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱ অত্যাচাৰত পৰিণত হৈছেগৈ। বৰ ঘিণ লাগে। কদৰ্য্যও। ৰ'দৰ তীব্ৰতাই বকৰাৰ চকু দুটা সৰু কৰি দিলে। হঠাৎ গুৰুংকৈ আকাশত শব্দ হ'ল। বকৰাই ওপৰলৈ চাই দেখিলে, ৰ'দে পখালি থোৱা আকাশৰ পশ্চিম-কোণত কৈতুৰি-ক'লা এৰণলা ডাৱৰ। বৰষুণ এজাক আহিলে বৰ ভাল লাগিব। বাঃ, গছ-পাতবোৰ অকণ অকণ কঁপিছে, তাৰ মানে ইমান পৰে খৰ লাগি থকাৰ পিচত বতাহ বৈছে। এই মদাৰ গছজোপাক বকৰাৰ অকণো ভাল নালাগে। ল'ৰা-ছোৱালীৰ পেটত পেলু হ'লে তাৰ পাতৰ ৰস খুউৱাৰ বাহিৰে আন কোনো প্ৰয়োজন নাই। অৱশ্যে বিহুগীতত মদাৰ গছত বগোৱা পাণৰ উল্লেখ আছে। বগাওক বাৰু পাণ, দেখিবলৈকে ভাল হ'ব। এনেয়ে এই লঠঙা গছডাল ইয়াত কেলেই? বছৰেকত এবাৰ ফুলি নিজে নিজক জাহিৰ কৰি মৌ-লোভী পতঙ্গক বিভ্ৰান্ত কৰা এই গছডাল প্ৰতাৰণা আৰু ফোঁপোলা চৰিত্ৰৰ প্ৰতীক যেন লাগে। এই গছডাল দেখিলে বৰ গৰম লাগে বকৰাৰ।

ওচৰতে হাত মেলি পোৱা গাঁকটোকে আনি বকৰাই বুকুৰ নোমৰ মাজত পিৰপিৰাই থকা ঘামবোৰ মচি পেলালে। চালে। বকৰাৰ বুকুৰ ঘামেৰে তিতা অংশতে এডাল দীঘল চুলি লিপিত খাই লাগি আছে। নিমিষাৰ চুলি। সেই চুলিডাল বকৰাৰ বুকুতে লাগি আছিল বুলি আৰু ঘাম মচোঁতে বুকুৰপৰা গাঁকত লাগিল বুলি ভাবিবলৈ বকৰাই ভাল পালেহেঁতেন। কিন্তু তেনেকৈ ভবাৰ উপায় নাই বকৰাৰ। যোৱা নিশা নিমিষাই বকৰাৰ বুকুত মূৰ থোৱা নাই। কথাটো মনত পৰি বকৰাৰ বুকুখন বৰ খালী খালী লাগিল। গাঁকটোত নিমিষা নিমিষা গোন্ধ।

খিৰিকীৰে বাহিৰলৈ চাই বহি থকা অৱস্থাৰপৰাই বকৰাই কোঠাটোৰ ভিতৰলৈ চকু ঘূৰালে। গাঁকটোৰ গোন্ধটোৱে তেওঁক এবাৰ নিমিষালৈ চাবলৈ মনত পেলাই দিলে। ৰ'দলৈ বহুত পৰ চাই থাকি ঘৰৰ ভিতৰলৈ চাই দিলে গোটেইখন এন্ধাৰ এন্ধাৰ লাগে। কোঠাটোৰ ভিতৰত একো নেদেখিলে বকৰাই। বুকুখন চিৰিং কৰি গ'ল। এইদৰে এদিন নিমিষা হেৰাই গ'লে বকৰাই কি কৰিব বাৰু? লাহে লাহে ড্ৰেচিং-টেবুল, চকী, বিচনা বকৰাৰ চকুত ধৰা পৰিল। নিমিষাও। একেদৰেই ফেন্‌খন আগত লৈ উল গুঁঠি আছে। এবাৰো বোধকৰোঁ লৰচৰো কৰা নাই। জাৰ-কালিৰ জাৰৰপৰা ৰক্ষা পাবলৈ হ'লে গৰমকালিতে গৰম কাপোৰ গুঁঠিব লাগিব; তেহে ওলাবগৈ। সঁচা কথা। কিন্তু সেইবুলি শাওণৰ ভৰ-দুপৰীয়াৰ গৰমত ভাত-পানী নোখোৱাকৈ উলৰ কিবা এটা একান্তমনে গুঁঠি থকাৰ অৰ্থ আছে নে বাৰু?

টেবুল-ফেন্‌খনৰ মুখামুখিকৈ বহি লৈ মিমিবাই উজ গুঁঠি আছে। ফেন্‌খন এনেকুৱাকৈ গাবে ঢাকি লৈছে যে তাৰ অকণমান বতাহো আহি বকৰাৰ গাত লাগিবহি পৰা নাই। অথচ বকৰাবো সমানে গৰম লাগিছে। এই গৰম, মিমিযাৰ এই ব্যৱহাৰ, মনৰ এই অশান্তি—সকলোবোৰে যেন বকৰাক বলিয়া কৰি দিলে। ছবছৰীয়া বৈবাহিক জীৱনত, তাৰ আগৰো তিনি বছৰৰ প্ৰণয়কালত, বকৰাই নিমিযাক কৰা বহুত প্ৰশ্ন উত্তৰ নোপোৱাকৈ পাহৰি গৈছে। কিন্তু আজিৰ কথাটো বেলেগ, আজিৰ প্ৰশ্নটো বেলেগ। এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰত বকৰাৰ গোটেই ভৱিষ্যৎ জীৱনৰ শান্তি, বৰ্ত্তমান জীৱনত কাম কৰাৰ স্পৃহা, আনকি নিমিযাৰ লগত ভৱিষ্যতে কেনে ধৰণৰ সম্বন্ধ হ'ব—তাকো নিৰ্ভৰ কৰিছে। এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ নোপোৱাকৈ এৰি দিয়া মানে তেওঁৰ গোটেই জীৱনটো মিমিযাক খুলি খুলি খাবলৈ দিয়া। সেইটো কেতিয়াও হ'ব নোৱাৰে। গৰ্ব কৰিয়েই ভাবিলে বকৰাই—তেওঁৰ নিচিনা শিল্পী-জীৱনৰ সীমা কেৱল ঘৰৰ চাৰি বেৰৰ মাজত থকা নিজৰ পৰিয়ালৰ আয়তন ঘেৰিয়েই নাথাকে, বৰঞ্চ পৃথিৱীৰো সীমা পাৰ হৈ যায়। সংস্কৃতিৰ পোহৰেৰে, শিল্পীৰ মৰমেৰে, পৃথিৱীৰ ঘৰে ঘৰে আনন্দৰ পোহৰ বিলাব লাগিব। শিল্পী মানৱতাবাদী, পৃথিৱীৰ মানুহক উন্নততৰ জীৱনৰ সোৱাদ দিব লাগিব। এইবোৰ কথা লৈ বকৰাৰ কেতিয়াবা কমিউনিস্ট বন্ধুৰ লগত তৰ্কও লাগিছে। সিহঁতৰ মতে মানৱতাবাদৰ নামত বিপ্লৱৰ প্ৰকৃত পথ এৰি আকাশত চাং পতা শিল্পীয়ে ৰাইজ বা দেশৰ একো উন্নতি কৰিব নোৱাৰে। বকৰাৰ মতে, ৰাজনীতি আৰু শিল্প-কলা বেলেগ বস্তু। সিহঁতৰ মতে, সুবিধাবাদীয়ে গা এৰা দিবলৈ সদায় সেইদৰে ভাবে। সিহঁতৰ কথা বাক বাদ, নিজৰ মৈণীয়েকজনীৰ মনটোকে বকৰাই আজিলৈকে বুজিব পৰা নাই। এটা হুমুনিয়াহ এৰি বকৰাই ভাবিলে—হয়তো সদায় এনেকুৱাই হয়, শিল্পীক জীৱন-কালত কোনেও নুবুজে। বকৰাৰ এচাম বন্ধুমহলৰ মতে, ডাঙৰ শিল্পীৰ জীৱনৰ কিছুমান দোষ-ভুল অনুকৰণ কৰি নিজকো সেইসকলৰ লগত তুলনা কৰি তৃপ্তি পোৱা বুদ্ধি-হ্ৰস্ব এচাম তথা-কথিত শিল্পীৰ প্ৰতীকস্বৰূপ জীৱনজিৎ বকৰা। এনেকুৱা কথা শুনি বকৰাৰ কেতিয়াবা বেয়া লাগে। কিন্তু নিজৰে নিচিনা আন কেজনমানৰ লগত শিল্পীৰ মহৎ আদৰ্শৰ বিষয়ে আলোচনা কৰোঁতে সেইবোৰ বন্ধুৰ সমালোচনা বতাহত যোঁৱা উৰাদি উৰি যায়।

সেই সমালোচনা কৰা বন্ধুবোৰক, এই গৰমটোক, এই মদাৰ গছবোৰক, এই শামুকবোৰক, এতিয়া পেটত লগা ভোকটোক, মিমিযাৰ আজিকালিৰ কথাৰ সুৰ আৰু ধং আৰু এতিয়াৰ ব্যৱহাৰক, বেয়া পায় বকৰাই। বেয়া, বেয়া, বেয়া পায়। বৰ বেয়া পায়। সহ্য কৰিব নোৱাৰাকৈ বেয়া পায়। শাওণৰ গৰম, ওফোন্দা মুখৰ মিমিযা আৰু আগ-জোডা শলাকিভালত উলসোপা—এই এটাইকিটাক একেলগে বকৰাই আৰু-বেছি বেয়া পায়।

আজি বাতিপুৱাৰেপৰা একেটা প্ৰশ্নকে নিমিযাক কৰি আছে বকৰাই। চাহ কৰাৰপৰা ভাত বন্ধালৈ সকলো কাম সহজভাৱে কৰি গৈ আছে মিমিযাই। কিন্তু

বকৰাৰ প্ৰশ্নটোৰ উত্তৰ দিয়া নাই। মনে মনে থকাটোৱে যদি সমৰ্থন কৰা বুজায়, তেন্তে বকৰাৰ সন্দেহটো সঁচা হয়। সঁচা হ'লে জীৱনটোত বহুত ওলট্-পালট্ হৈ যাব। বকৰাই ভাবে, তাৰ কাৰণেও তেওঁ প্ৰস্তুত আছে। কিন্তু সেই কথা খোলোচাকৈ নিমিষাই কৈ দিব লাগিব। বকৰাৰ মনটোৱে কিন্তু কয়, বকৰাৰ সন্দেহ সঁচা নহয়। নিমিষাই বকৰাৰ খং তুলি ৰগৰ চাইছে। এতিয়াই যি কোনো এবাৰ খিলখিলকৈ হাঁহি বকৰাৰ গাত বাগৰি পৰিব। সেইকণৰ আশাতে বৈ আছে বকৰা। এনেকুৱা ধুৰালি বকৰাই ভাল পায়। কিন্তু আজি কিছুদিন ধৰি এনেকুৱা কিছুমান ঘটনা ঘটি থাকিছে যে বকৰাৰ মনটোৱে কৰা আশাটো পূৰ্ণ হোৱাৰ সম্ভাৱনাৰ বিষয়ে সন্দেহ হয়। ভয় হয়। সেয়ে বকৰাই আজি পুৱা নিমিষাই কৰা মন্তব্যটোৰ বিষয়ে (সঁচা কথা কবলৈ হ'লে মন্তব্যটো মিছাকৈ ধেমালিতে কৰা বুলি) নিমিষাৰ মুখৰপৰা শুনাকৈ শান্তি পোৱা নাই।

আন ঘটনাবোৰৰ লগত সম্বন্ধ নথকা হ'লে আজি পুৱাৰ ঘটনাটো বৰ ডাঙৰ নহয়। কিন্তু আজি এমাহ ধৰি নিমিষাৰ ব্যৱহাৰ লক্ষ্য কৰিলে আজি পুৱাৰ ঘটনাটো অতি তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ। এই ঘটনাই বকৰাৰ সুখৰ সংসাৰ আৰু শিল্প-সাধনাৰ সকলো সপোন নষ্ট কৰি জীৱনটোকে নষ্ট কৰিব পাৰে। গতিকে, যিমানেই ভয়ানক হওক, বকৰাই জানি ল'ব খোজে, জানি লৈ তাৰ কাৰণে সাজু হ'ব খোজে।

আজি পুৱা বকৰাই নিমিষাতকৈ আগতে সাৰ পাই বিচনাতে এলাহ কৰি শুই আছিল। কিছুদিন ধৰি নিমিষাই ৰাতি বিচনাত বকৰাৰ লগত স্ত্ৰীৰ দৰে সহযোগ কৰা নাই। বকৰাই গাত হাত এখন দিলেও খেংখেঙাই উঠে। যৌন-বিজ্ঞানৰ কিতাপ পঢ়ি বকৰাই বুজিছে, বিয়াৰ পিচত কিবাকিবি বহুত কাৰণত বৈণীয়েকৰ কেতিয়াবা এনেকুৱা একোটা "ক্ৰিজিড্ পিৰিয়ড" বা ৰতি-বিৰাগ কাল আহে। সেই কাৰণে বকৰাই বৰ বেছি জোৰো কৰা নাই। তাৰ উপৰি ছবি অঁকা, লিখা আদি কাম বেছি হোৱাৰ কাৰণে ৰাতি শোওঁতে বকৰা ভাগৰিয়েই শোৱে। আজি কিন্তু ৰাতিপুৱা নিমিষাই সাৰ পাই উঠি আহিব খোজোঁতে বকৰাই বৈণীয়েকৰ শাড়ীখনত খামোচ মাৰি ধৰিলে। নিমিষাই জোৰ কৰি বকৰাৰ হাতৰ মুঠিৰপৰা শাড়ীখন একবাৰ নোৱাৰিলে। একবাৰ নোৱাৰি অতি বিৰক্তিৰে বকৰাৰ মুখলৈ চালে। শাড়ীখন ধৰি থাকিয়েই বকৰাই ক'লে : কি হৈছে তোমাৰ আজিকালি ? ইমান খং কিহৰ ? নিমিষাই একো উত্তৰ নিদিয়া দেখি ৰগৰ কৰিয়েই বকৰাই সুধিলে : নে আজিকালি মোক একেবাৰে ভাল নলগা হ'ল ? বকৰাই ভাবিছিল, এই প্ৰশ্নবো উত্তৰ নিদিলে চুমা খোৱাৰ ছলেৰে দুখ পোৱাকৈ কামুৰি দিব। ইতিমধ্যে বকৰাৰ হাতৰপৰা শাড়ীখন একবাৰ নোৱাৰি গৰমত নিশা একবস্ত্ৰা হৈ শোৱা নিমিষাই বহা অৱস্থাতে এপাক ঘূৰি গাত শাড়ীৰ পাকটো নোহোৱা কৰিলে। তাৰ পিচত এইবাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ অতি কঠোৰভাৱে দিলে : তোমাক এতিয়াও ভাল পাই আছোঁ বুলি তুমি কেনেকৈ ভাবিছা ?—এইবুলি কৈয়েই শাড়ীখন বকৰাই ধৰা অৱস্থাতে এৰি থৈ শৰীৰত একো কাপোৰ নোহোৱাকৈ নিমিষা বিচনাৰপৰা নামি আহিল। নিমিষাৰ

উত্তৰে বকৰাৰ মনৰ সকলো ভাল-লগা সপোন শেষ কৰি দিলে। বকৰাই চালে, নিমিষাই অতি স্বাভাৱিকভাৱে নাঙঠ হৈ গৈ আলনাত থকা আন কিবা কাপোৰ পিন্ধিবলৈ বিচাৰিছে। বকৰাৰ চিনা মানুহ এটাৰ আগত যেন আবৰণ কোনো প্ৰয়োজন নাই। শৰীৰৰ কিবা গুপুত সত্যক ঢাকি ৰাখি যেন বকৰাক আৰু নিমিষাই আকৰ্ষণ কৰিব নোখোজে। অকণো খৰ-খৰ নকৰাকৈ নিমিষাই আলনাৰপৰা আন এখন শাড়ী আনি পিন্ধা বকৰাই চাই থাকিল। হাতত থাকি যোৱা শাড়ীখনৰপৰা মুঠি ঢিলা কৰি বকৰাই নিজৰ চুলিবোৰ লিৰিকি-বিদাৰি চালে। ইমান কঠুৱা ব্যৱহাৰ যে নিমিষাই কৰিব পাৰে, নিমিষাৰ যে তলে তলে ইমান পৰিৱৰ্তন হৈছে, সেই কথা বকৰাই নিজৰ ব্যস্ততাৰ মাজত আজিলৈকে মনেই কৰা নাছিল। নিমিষাতো কেতিয়াও আজিৰ দৰে অকণো লাজ নকৰাকৈ, হাত এখনেৰেও নিজক ঢাকিবলৈ চেষ্টা নকৰাকৈ বকৰাৰ আগত নাঙঠ হোৱা নাছিল! বকৰাই জীৱনত আজি প্ৰথম অনুভৱ কৰিলে যে চকুত কামনাৰ বং নাথাকিলে, দুয়ো পক্ষৰ মনে সপোন নৰচিলে, চকুৰ আগত থকা উলঙ্গ নাৰীমূৰ্তিয়ে পুৰুষক তীব্ৰ অৱজ্ঞা কৰাৰ পৰিচয় হে দিয়ে।

'তোমাক এতিয়াও ভাল পাই আছোঁ বুলি তুমি কেনেকৈ ভাবিছা?'—এনেকুৱা এষাৰ কথা কওঁতে নিমিষাৰ মাত কঁপা নাই, নিমিষাই চকু খোৱা নাই, অতি থিৰেৰে যেন শব্দকিটা উচ্চাৰণ কৰিলে নিমিষাই, আৰু সেই থিৰ বেছি প্ৰকট কৰিবলৈকে যেন তেওঁৰ আগত অতি সহজভাৱে নাঙঠ হৈ দিলে। কি হ'ল নিমিষাৰ? তেন্তে বকৰাই ভবাটোৱেই সঁচা নেকি? আন কাকো ভালপোৱাৰ প্ৰমাণতো বকৰাই পোৱা নাই! বকৰাইতো একো বেয়া ব্যৱহাৰ কৰা নাই! বকৰাৰ জীৱনলৈ এইটো আকৌ কেনেকুৱা ধৰণৰ বিপদ আহিল! নিমিষাৰ আজিৰ ব্যৱহাৰে বকৰাক আজি এমাহৰ বহুত ঘটনাই মনত পেলাই দিলে। প্ৰতিটো ঘটনা সেই সেই সময়ত একোটা অকলশৰীয়া ঘটনা হিচাপে বিশেষ মন কৰিবলগীয়া একো নাছিল। কিন্তু এই সকলোবোৰ ঘটনাৰ মাজত যেন এক যোগসূত্ৰ বিচাৰি পালে। অবাক হৈ চিন্তা কৰি বিচনাতে পৰি থাকিল বকৰা।

স্বাভাৱিকভাৱে নিমিষাৰ দৈনন্দিন কামবোৰ হৈ যোৱালৈ চাই থাকিল বকৰাই।

ঘৰ সাৰি নিমিষাই আন দিনাৰ দৰেই ড্ৰেচিং-টেবুল, আলনা আদি পৰিপাটি কৰিলে।

বকৰাক আগৰ দৰে এপিয়লা চাহ দি "চাহ দিছোঁ" বুলি কৈ গ'ল।

আগৰ দৰে গা ধুলে।

বকৰাক দাড়ি খুৰোৱা সামগ্ৰী দি গ'ল। বুকজটোত ক'লা কিবা এটা লাগি থকা দেখি একবাৰেো দিলে।

গা-ধোৱা-ঘৰত বকৰাৰ কাৰণে গামোচা-চুৰিয়া থ'লে।

একেলগে টেবুলত চাহ-জলপান খাবলৈ বহি সুধিলে—"কটাৰ লগত তুমি কি খাবা? জেলী নে মাখন?"

বকৰাই ক'লে। কোৱা মতেই নিমিষাই দিলে। কোনো কথা মপতাকৈ হুৱো থাকে। বকৰাই ভাবিলে, খণ্ডৰ ভয়কত কিবা এটা কৈ এতিয়া কথা পাতিবলৈ লাজ কৰিছে নিমিষাই। বকৰাৰ খুব মন গ'ল, সেই কথা নিমিষাই খণ্ডতে এনেয়ে কোৱা বুলি নিমিষাৰ মুখৰপৰা শুনিবলৈ। বকৰাই জানে, এনেকুৱা কথা এনেয়ে মুখৰপৰা ওলাব নোৱাৰে। এনেকুৱাকৈ পিৰিয়েকক আক ভাল নাপায় বুলি কৈ দিয়াৰ পিচত তাৰ পৰিণতি কি হ'ব পাৰে, তাক নিমিষাই নাজানে নে? তথাপি সেইবোৰ কথাৰ বিশদ ব্যাখ্যা বকৰাই এতিয়াই কৰিব নোখোজে। আজি এমাহে এনেকুৱা বহুত ঘটনা হৈছে, যিবোৰৰ অৰ্থ বকৰাই একোকে বুজিব পৰা নাই। চিনেমাখনৰ কাম শেষ কৰি লৈ এদিন নিমিষাৰ লগত এই সকলোবোৰৰ বিষয়ে কথা পাতিব। নিমিষাৰ সকলো ভুল বুজাই দিব। কিন্তু আজিৰ এই চৰম সিদ্ধান্ত জনোৱাৰ হবে কোৱা কথাকিটাৰ বিচাৰ কৰিবলৈ বকৰা বৈ থাকিব নোৱাৰে। ব'লে হয়তো জীৱনৰ সকলো সপোন শেষ হৈ যাব। নিমিষাই খণ্ডত কৈছিল বুলিয়েই বকৰাৰ বিশ্বাস, আশাও। তাকে নিমিষাৰ মুখৰপৰা শুনিব লাগিব। তেহে বকৰাই শান্তি পাব। নে এইবোৰ তিতা-কেঁহা লগা কথা সুধিবই নেকি? কিন্তু বহুত কথা এনেকৈ বাদ দি যোৱাৰ পিচতে আজিৰ অৱস্থাটো পাইছেহি। এতিয়াও বাদ দিলে হয়তো আক বেয়াৰৈ যাব। আক, নিজৰ অধিকাৰ দাবী কৰি এনে কথাৰ অৰ্থ জানিবলৈ নিবিচাৰিলে ব'ব কাপুৰুষালি হ'ব। কাপুৰুষক তিৰোতাই ভাল নাপায়। ভাবি-চিন্তি সহীনাই সুধিব খুজি হাঁহি মাৰিয়েই বকৰাই চাহ খোৱাৰ মাজতে সুধিলে: বাতিপুৱাই মো ইমান কিহৰ খংটো দেখুৱালা? কটা এটুকুৰাত কামুৰি নিমিষাই আবেগহীন কণ্ঠেৰে স্পষ্টকৈ ক'লে: একো খং দেখুউৱা নাই। সঁচা কথাকে কৈছোঁ।

: ধেমালি নকৰিবা দেই।

: ধেমালি?—অৰ্থপূৰ্ণ হাঁহি মাৰিলে নিমিষাই।

: কিয় তুমি এনেকুৱা কৰিছা নিমিষা? বকৰাই অনুনয়ৰ সুৰত ক'লে। নিমিষাৰ কোনো উত্তৰ নাই। খং উঠিল বকৰাৰ। কণ্ঠ-নকণ্ঠৈকে কৈ দিলে: তেন্তে তুমি স্পষ্টকৈ কৈ দিয়া, মোৰ লগত আক সংসাৰ কৰাৰ তোমাৰ ইচ্ছা নাই। মই অকণো বেয়া নাপাওঁ। কিন্তু মোক এনেকৈ তিল-তিলকৈ পুৰি নামাৰিবা। স্পষ্টকৈ কৈ দিয়া যে তুমি মোক আক সহ্য কৰিব নোৱাৰা হৈছা। তেতিয়া, তুমি যেনেকৈ ভালপোৱা তেনেকৈ থাকিবলৈ তোমাক মই এৰি দিম। মই জোৰ কৰি মৰম আদায় কৰাত বিশ্বাস নকৰোঁ।

নিমিষা নিমাত।

: কোৱা তুমি, এতিয়াই ক'ব লাগিব—মোৰ লগত বৈবাহিক সম্বন্ধ তুমি আক ৰাখিব নোখোজা নেকি?—প্ৰতিটো শব্দ পৰিষ্কাৰকৈ ফুটাই এক নাটকীয় ভংগিত বকৰাই ক'লে। নিমিষাই কিন্তু সেই কথাৰ উত্তৰ দিয়াৰ কোনো চেষ্টা নকৰিলে। চাহ খোৱা থাল-পিয়লা ধুবলৈ গুচি গ'ল।

তাৰ পিচৰপৰা এই দিনৰ এক বজালৈকে হেজাৰবাৰ একেটা প্ৰশ্নকে কৰিছে বকৰাই। কিন্তু কোনো উত্তৰ নাই। প্ৰথমতে প্ৰশ্নটো কৰি বকৰাই ভয় খাই গৈছিল। যদি সঁচাকৈ নিমিষাই বকৰাৰ লগত আৰু থাকিব নোখোজে বুলি কয়, তেন্তে কি কৰিব বকৰাই? কিন্তু প্ৰথম দুই-তিনিবাৰ প্ৰশ্নটোৰ কোনো উত্তৰ নিদিয়াই নিমিষাই নিদিয়াত বকৰাৰ সাহ বাঢ়িল। তেন্তে সিমানখিনিলৈকে যাবলৈ নিমিষা প্ৰস্তুত নহয়। তাৰ পিচত বকৰাৰ লাহে লাহে সাহ বাঢ়ি আহি আছে। হিন্দুমতে বিয়াহিতা তিৰোতা আমাৰ ইয়াত এতিয়াও সিমান আধুনিকা হোৱা নাই যে এবেঁ৷ বুলিয়েই ডিভৰ্চ এৰি দিব পাৰে। ডিভৰ্চ কেবা পাৰ পাৰে, সদায় কাজিয়া কৰিব পাৰে, শুচি যাম বুলি ভয় খুৱাব পাৰে, কিন্তু প্ৰকৃততে যাব নোৱাৰে। আজি এয়াহে নিমিষাই কৰি অহা ইমানবোৰ উৎপাত এটা প্ৰশ্নৰেই শেষ কৰি নিমিষাক কাবু কৰিব পৰা দেখি নিজৰে গৰ্ব বোধ হ'ল বকৰাৰ। মাইকী মানুহে সাধাৰণতে পৰিণতিৰ কথা নভবাকৈ বহুত কাম কৰে। পৰিণতিটো চকুৰ আগত দাঙি ধৰিলে ভয় খাই যায়। তথাপি নিমিষাই উত্তৰ দিব লাগিব। মুখ খুলি ক'ব লাগিব তেওঁ খণ্ডতে নভবা-নিচিন্তাকৈ কোৱা বুলি। নহ'লে নহ'ব। ক'বই লাগিব। নিমিষাই এইদৰে উপেক্ষা কৰাটো সহ্য কৰি থকা অন্যায় হ'ব—পৰিণতি বেয়া হ'ব। যিমানে দেখি হৈ আহিছে, যিমানে বকৰাৰ সাহ বাঢ়ি আহিছে, সিমানে বকৰা নিশ্চিন্ত হৈ আহিছে যে ইমান ডাঙৰ এটা কঠোৰ সত্যৰ সমুখীন হ'বলৈ নিমিষা একেবাৰে প্ৰস্তুত হোৱা নাছিল। কিন্তু সেইবুলি এই অৱজ্ঞা সহ্য কৰিব নোৱাৰি। বকৰাই জানে, স্বামী-স্ত্ৰীৰ মাজত বন্ধু-ভাব থাকিব লাগে। কিন্তু উভয় পক্ষৰ উভয় পক্ষৰ প্ৰতি সন্মানৰ ভাব নথাকিলে সেই বন্ধু-ভাব আহিব পাৰে জানো? নিমিষাৰ বকৰাৰ প্ৰতি সন্মান থকাৰ কথা এনে ব্যৱহাৰে কেতিয়াও সুসূচায়।

দুৱোৰে ভাত টেবুলতে ঢকা আছে। নিমিষাৰপৰা উত্তৰ নাপালে বকৰাই ভাত নাখায়। নিমিষায়ো খোৱা নাই। বকৰাই নোখোৱাকৈ নাখায়। সেই কথা বকৰাই জানে। শিলৰ মূৰ্তিৰ দৰে বহি থকা নিমিষালৈ চাই বকৰাৰ কিবা খং উঠিল। পুৱাৰেপৰা বকৰাই বহুত বুজাইছে নিমিষাক। বুজাওঁতে সাৱটি ধৰিছে নিমিষাক, চুলিত হাত ফুৰাই দিছে, পিছলা চাদৰ টানি বুকু ঢাকি দিছে, জোৰকৈ চুমা খাইছে। নিমিষাই আপত্তি কৰা নাই। যিমানকণ লাজ আৰু আপত্তি কৰিলে, যিমানকণ সহযোগ কৰিলে, স্ত্ৰী-সঙ্গ মধুৰ হয়, সেইকণ কৰা নাই নিমিষাই। বৰঞ্চ বকৰাৰ সকলো আদৰ-সাদৰ কেৱল সহ্য কৰি গৈছে, লগে লগে উঠ শুঁঠি আছে আৰু চুমা খোৱাৰ পিচত মুখখন কিবা বেয়া বস্তু লগাৰ দৰে আঁচলেৰে মোহাৰি পেলাইছে।

আৰু সহ্য নহ'ল জীৱনজিৎ বকৰাৰ। একে জঁাপে বিচনাৰপৰা নামি নিমিষাৰ ওচৰ পালেগৈ। খঙেৰে ডাঙৰকৈ মাতিলে : নিমি ?

: ভাত খাবা ?—সহজভাৱে নিমিষাই বহাৰপৰাই সুধিলে।

বকৰাৰ খঙে মূৰৰ চুলি পালেগৈ।

: জনী খাবা ভাত। মোৰ উত্তৰ দিয়া।

নিমিষাই নিমাতে শুঁঠি থাকিল। খড়ত বকৰাই ফেন্‌থন বন্ধ কৰি দিলে। নিমিষাই উলম শুঁঠি থাকিল।

খড়ত বকৰাই দুই বাহুত ধৰি নিমিষাক থিয় কৰাই দিলে। থিয় কৰাই জোকাৰি দিলে। উলম গেঁৎঠা শলা এডাল পৰি গ'ল। আচৰিত হৈ নিমিষাই বকৰালৈ চালে। দুকুৰীয়া বৈবাহিক জীৱনত বকৰাৰ এনে গাত-হাত-লগোৱা ব্যৱহাৰ এয়ে প্ৰথম। 'ইস''—মুখ বেঁকা কৰি নিমিষাই এই এটা শব্দ উচ্চাৰণ কৰি বকৰাৰ খড়ক তেওঁ অতি তুচ্ছ জ্ঞান কৰে বুলি বুজাই দিলে। পৰি যোৱা শলাডাল তুলিবলৈ কুঁজা হ'ল নিমিষা।

বেলিটো ডাৱৰে ঢাকি বতৰটো চকা-চমকা কৰিলে। মেঘে সৰকৈ গিৰিং কৰিলে। ঘৰৰ ভিতৰখনো অলপ আন্ধাৰ যেন হ'ল।

বকৰাৰ চুটি তেৰাল। শলাডাল বুটলিব খোজা নিমিষাক বাহুত ধৰি পোন কৰি হাতত থকা উল আৰু শলা কাঢ়ি লৈ দলিয়াই পেলাই দিলে। তাৰ পিচত টানি নি বিচনাৰ ওপৰলৈ মুৰকৈ ঠেলা মাৰি পেলাই দিলে। নিমিষাৰ দুয়োকাষে হাতত ভেজা দি বকৰা নিমিষাৰ ওপৰতে উবুৰি থাই ধপচকৈ কাষতে বহিল। বকৰাই কোঁপাইছিল। কিছুমান কাম আছে, যিবোৰৰ এটা কৰিলে তাৰ লগত শাৰী পুৰাই থকা বাকীবোৰো কৰিবই লাগিব। মদ খোৱাৰ লগত ধাৰ কৰা, নিশা পলমকৈ ঘৰলৈ অহা, চিগাৰেট খোৱা, নাৰী সংসৰ্গ আদি শাৰী পুৰাই থকা কাম; এটা এটাকৈ কৰি যাব লগা হয়। সেইদৰে কিবা এটা দাবী কৰাৰ পিচত তাক পুৰাবলৈ সকলো ব্যৱস্থা ল'বই লাগিব। বকৰাৰ খং উঠানখিনি আগি খোৱাৰ পিচত এৰি দিয়াৰ উপায় নাই। এতিয়া এই খড়ৰ পথেদিয়েই নিমিষাক সৈমান কৰাব লাগিব। কোঁপাই কোঁপাই, এটা হাতৰ মুঠি নিমিষাৰ নাকৰ ওচৰত জোকাৰি বকৰাই ক'লে: কোৱা, এতিয়াই কোৱা, মোক তুমি বেয়া পোৱা হৈছা নেকি?

: এৰি দিয়া।

: নেৰোঁ।

: মাৰিব খুজিছা?—নিমিষাৰ চকুত জুই।

: মাৰি শেষ কৰি দিম!—বকৰা গুজৰি উঠিল।

: হুঁ:, কাপুৰুষৰ সাহটো চোৱা। —এইবুলি নিমিষাই বাগৰ সলাই সাউৎকৰে বকৰাৰ হাতৰ তলৰপৰা পিছলি ওলাই ওচৰতে থিয় হৈ নিজৰ চুলি আৰু কাপোৰ ঠিক কৰি ল'লে। বকৰাৰ চকুৰেদি যেন জুই হে ওলাইছিল। আজি মৰিয়াই মৰিয়াই চেপেটা কৰি হ'লেও নিমিষাৰ মুখৰপৰা বকৰাই উত্তৰ উলিয়াবই। কিহৰ কাৰণে উত্তৰ লাগে বকৰাই খড়ত পাহৰি গ'ল। নিমিষাই তেওঁক আগৰ দৰে ভালপোৱাটো হে যে তেওঁ বিচাৰে আৰু তাৰ কাৰণেই হে যে এই কাণ্ড, সেইবোৰ তেওঁ পাহৰি গ'ল। এতিয়া বকৰাৰ একমাত্ৰ জেদ, নিমিষাক সৈমান ক-ৰা-ব-ই লাগিব। চুলিকোছাত থাপ মাৰি ধৰাৰ আগতে শেষ

সাবধান-বাণী শুনোৱাৰ দৰে বিচনাৰপৰাই বকৰাই চিঞৰি সুধিলে: তুমি তেন্তে উত্তৰ নিদিয়া?

সংযত হৈ স্থিৰভাৱে বকৰাৰ্লৈ চাই নিমিষাই ক'লে: উত্তৰ? কিছুমান কথা মুখেৰে ফুটাই নোকোৱাটোৱেও হয়। কিন্তু তুমি সুবুজা। শুনা, তোমাক মই বেয়া পাওঁ, ঘিণ কৰোঁ, অন্তিপাত ঘিণ কৰোঁ। তুমি মোৰ জীৱনৰ কালশত্ৰু। মই বাচিবলৈ তোমাক এৰিব লাগিব। তোমাৰ প্ৰতি যিকণ পুৰণি আছিল, সেইকণো আজিৰ ব্যৱহাৰেৰে তুমি শেষ কৰি দিলা। কেতিয়াও ভুল সুবুজিবা, তোমালৈ মোৰ কোনো মৰম-প্ৰেম-মমতা নাই, একেবাৰে নাই।

কোনো উত্তেজনা প্ৰকাশ নকৰাকৈ, পেটত থকা বেয়া বস্তু বমি কৰি উলিয়াই দিওঁতে মুখত ঘিণৰ ভাব বিয়পি পৰাৰ দৰে মুখখন কৰি, বমি কৰাৰ পিচত সুস্থ হোৱাৰ দৰে কৈ উঠি শান্ত হৈ, নিমিষাই পৰি থকা উল আৰু শলা বুটলি ল'লেগৈ।

নিমিষাই উত্তৰ দিবলৈ আৰম্ভ কৰোঁতে বকৰা বিজয়ী বীৰৰ দৰে শান্ত হৈ পৰিছিল। নিমিষাক উত্তৰ দিবলৈ সন্মত কৰাব পৰাটোৱেই যেন তেওঁৰ ডাঙৰ বিজয়। নিমিষাই কৈ যাওঁতে কথাবোৰৰ অৰ্থ তেওঁ বুজা নাছিল—বুজিব খোজা নাছিল। কিন্তু লাহে লাহে সেইবোৰ কথাৰ অৰ্থই তেওঁক বিচনাতে কোঙা কৰি বহুৱাই থ'লে। হঠাৎ কাটিলে কাটোঁতেই দুখ অনুভব কৰিব নোৱাৰি; লাহে লাহে হে বিষ বাঢ়ে। কথাবোৰে বকৰাৰ বুকুত কৰা আঘাতটোৰ বিষ লাহে লাহে বেছি হৈ আহিল। বকৰাই আকৌ কিবা প্ৰশ্ন কৰে বুলি সন্দেহ কৰিয়েই যেন অদূৰত বৈ নিমিষাই আকৌ ক'লে: এইবোৰ কথা ক'বলৈ ভাল নালাগে। কিন্তু ক'বই লাগিব যেতিয়া, কৈ পেলালোঁ। নক'লে তুমিও মিছাকৈ আশা কৰি থাকিবা। সেইটো মই নিবিচাৰোঁ। এতিয়া তুমি যি ইচ্ছা কৰিব পাৰা। কিন্তু মোক আৰু কোনো প্ৰশ্ন নকৰিবা।

বাহিৰত আকাশখন ভাগি পৰিল পৃথিৱীৰ বুকুত। টিনৰ চালত বৰষুণৰ বিননি আৰু মেঘৰ কেঁকনিয়ে যেন বকৰাৰ জীৱনৰ এটা অধ্যায় শেষ হোৱাৰ ইংগিত দিলে। হঠাৎ সকলো হেৰুৱাই বিক্ত হোৱা মানুহৰ দৰে বকৰা অবাক হৈ বহি থাকিল। কিয় যে চকুৰেদি ধাৰাসাৰে পানী বৈছিল, বকৰাই নাজানে। কান্দি থকা গিৰিয়েকলৈ খন্তেক চাই নিমিষাই সহজভাৱে গৈ টেবুলফেনখন চলাই দিলেগৈ। তাৰ পিচত গিৰিয়েকলৈ পিঠি দি বহি, ফেনৰ বতাহ অবাৰিতভাৱে বুকু-পিঠিত লাগিবলৈ বুকুৰ চাদৰখন আঁতৰাই দিলে। নিমিষাৰ ব্যৱহাৰ দেখি অবাক হৈ বকৰাৰ হঠাতে ওলোৱা চকুপানী নিজে নিজে বন্ধ হৈ গ'ল।

বিচনাতে পৰি থকা আজি বাতিপুৱা অহা চিঠিখনে যেন বকৰাক নিজ জীৱনৰ পথৰ নিৰ্দেশ দিবলৈ মাতিলে। সেইখন কলিকতাৰপৰা অহা প্ৰেম শৰ্মাৰ চিঠি। মাত্ৰ চাৰি দিন পিচতে জৰুৰ কলিকতা পাবলৈ লাগে বুলি লিখিছে। সেই চিঠিখনে যেন বকৰাক এইবোৰ অশান্তি বাদ দি ওলাই যাবলৈ মৰমেৰে নিমন্ত্ৰণ কৰিছে। বকৰাই একেথৰে চিঠিখনলৈ চাই থাকিল।...

ৰৰষুণ কেতিয়াবাই এৰিলে। ভাত খোৱা আৰু নহ'ল। কাষৰে মানুহ ঘৰত কথা পতাৰ শব্দ শুনি বৰুৱাই বুজিলে, নিমিষা তাত আছে; সেই মানুহগৰাকী নিমিষাৰ স্কুলৰে বান্ধৱী; একেলগে পঢ়া। হয়তো মনটো পাতলাবলৈ গৈছে। কি কথা পাতিছে বাৰু? নিমিষাৰ এটা আচৰিত গুণ আছে; সকলো অশান্তিৰ মাজতো স্বাভাৱিক হৈ থাকিব পাৰে। বৰুৱাই কিন্তু নোৱাৰে।

পুৰা তিনি ঘণ্টাৰ পিচত জীৱনজিৎ বৰুৱা বিচনাৰপৰা নামিল। বগা পায়জামাটোৰ সৈতে ওখ বগা সুপুৰুষ বৰুৱাৰ পঁচিশ বছৰীয়া দেহাটো শুৱনিকৈ থিয় হ'ল। চুলিখিনি অবিন্যস্ত হ'লেও প্ৰাচুৰ্য্যেৰে শুৱনি। খোৱা-কোঠাত গৈ দেখে, টেবুলতে ঢুয়োৰে ভাত ঢকা আছে। বৰুৱাই জানে, নিমিষাই তেওঁক এৰি ভাত খাব নোৱাৰে; কেতিয়াও খোৱা নাই। নিমিষাক লঘোনে থোৱা দেখি বৰুৱাৰ মনটো হঠাতে বেয়া লাগিল। ইমান কষ্ট কৰি বেচেৰীয়ে ৰান্ধিলে, বাঢ়িলে! জেদ কৰি একেটা প্ৰশ্নেৰে মানুহজনীক এনেকৈ শাস্তি নিদিয়া হ'লে নো কি ক্ষতিটো হ'লহেঁতেন? ইমান তিতা-কেঁহা অৱস্থা এটাৰ সৃষ্টি কৰাৰ কি প্ৰয়োজন আছিল? অকল মুখৰ কথা এষাৰতে লাগি থাকিব পায় নে? ক'তা—ব্যৱহাৰত, ঘৰুৱা কাম-কাজ কৰাত, বৰুৱাৰ আলপৈচান ধৰাত, নিমিষাইতো কোনো হীন-ডেঢ়ি কৰা নাই। ক'ত পুৰাই কিবা এটা কথা খপ্‌কৰে মুখৰপৰা ওলাল নিমিষাৰ, তাতে লাগি থাকিব পায় জানো? নিমিষাৰো আত্মসন্মান আছে। কোৱা কথাষাৰ মিছা বুলি ক'বলৈ টান পাইছে, হয়তো সঁচা বুলিও পোনপটীয়াকৈ ক'ব পৰা নাই। খণ্ডত সেয়ে ঋিহকে-তিহকে কৈছে। আৰু, গিৰিয়েক-ঘৈণীয়েকৰ সৰু-সুৰা দ্বন্দ্ব লাগি থকাটো খুব স্বাভাৱিক কথা। সংস্কৃত শ্লোকটো মনত পৰিল বৰুৱাৰ—

'অজা যুদ্ধে ঋষি শ্ৰাদ্ধে প্ৰভাতে মেঘাড়ম্বৰে
দাম্পত্যোঃ কলহে চৈব বহ্বাৰম্ভে লঘু ক্ৰিয়া।"

ছাগলীৰ যুঁজ, পুৰাৰ মেঘ, গিৰিয়েক-ঘৈণীয়েকৰ দ্বন্দ্ব আদিৰ আৰম্ভণিৰ আয়োজন বিৰাট; কিন্তু শেষত দেখা যায় একেবাৰেই নাই। ইমানবোৰ জানি-শুনিও বৰুৱাই আজি বাৰু এইখন কি অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰিলে! ছিঃ। তিনি ঘণ্টাৰ আগতে নিমিষাৰ মুখৰপৰা তেওঁৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰটো উলিউৱাৰ ওপৰতে যেন বৰুৱাৰ কাৰণে গোটেই পৃথিৱী ধ্বংস হোৱা-নোহোৱাটো নিৰ্ভৰ কৰিছিল। আৰু, তিনি ঘণ্টাৰ পিচত এতিয়া বৰুৱাৰ সেই কথা মনত পৰিও লাজ লাগিল। নিমিষাৰো কিন্তু অন্যায় হৈছে, "এনেয়ে কৈছিলোঁ হে" বুলি কৈ দিলেই সকলো অশান্তি শেষ হ'লহেঁতেন; অথচ তাকে নকৰিলে। বৰুৱাক আঘাত দিবৰ কাৰণে ইমান কঠুৱা শব্দবোৰ বাৰু কেনেকৈ উচ্চাৰণ কৰিছিল নিমিষাই! পাৰে, তিৰোতাই পাৰে। মাকে খণ্ডত মৰমৰ পুতেকৰো মৰিবলৈ শাও দিব পাৰে। তাকে কেৱল মুখেৰে হে; পেটেৰে ভগৱানক খাটে পুতেকৰ মঙ্গল কামনা কৰি।

জীৱনজিৎ বৰুৱাই চৰকাৰী প্ৰচাৰ-বিভাগত কেৰেণীৰ কাম কৰে। কিন্তু আন তথাকথিত কেৰেণীৰ সৈতে বৰুৱা একে নহয়। শুৱাহানিত বৰুৱা নাম কৰা

অভিনেতা ; খোজ-কাটল, চাল-চলন, চুলি, কথনভংগি আদিত তাৰ প্ৰমাণ আছে। এতিয়া আজি প্ৰায় এমাহ ধৰি পৰিচালক প্ৰেম শৰ্মাৰ লগত চিনেমাতো অভিনয় কৰিবলৈ ওলাইছে। হয়তো তাতো শ্ৰেষ্ঠ অভিনেতাই হ'ব বকৰা। চাৰি দিনৰ পিচতে চুটিঙৰ কাৰণে কলিকতালৈ যাব। এই বাবেই "নতুন জীৱন" নামৰ প্ৰেম শৰ্মাই কৰিব খোজা কথাছবিখনত বকৰা সহকাৰী পৰিচালকো হ'ব। তাৰ উপৰি বকৰা চিত্ৰকৰ—আৰ্টিস্ট, কেবাখনো কিতাপৰ বেটুপাত আঁকিছে, বহু প্ৰদৰ্শনীত ছবি দেখুৱাইছে, এইবাৰ প্ৰেম শৰ্মাৰ চিনেমাৰ পোস্টাৰ আঁকি বহুত টকা পাইছে। আলোচনী আদিত বকৰাই ছবি আঁকা আৰু অভিনয় সম্পৰ্কে কেবাটাও প্ৰবন্ধ লিখিছে। বহুত অপ্ৰকাশিত কবিতাও লিখি থোৱাতে আছে। জীৱনজিৎ বকৰাই গানৰ চৰ্চাও কৰে। নিজৰ গান নিজে ৰচনা কৰি নিজে সুৰ দিয়ে। সভা-সমিতিত বকৰাই প্ৰায়ে গান গায়, কিন্তু আকাশবাণীত এতিয়াও গাবলৈ পোৱা নাই কাৰণে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিব পৰা নাই বুলি মনতে প্ৰায়ে ভাবে। চেষ্টা কৰিছিল ; কিন্তু বকৰাক হিংসা কৰা মানুহ আকাশবাণীত কেবাজনো ; গতিকে সফল নহ'ল। এতিয়া সেয়ে কাকত-পত্ৰত 'সম্পাদকলৈ চিঠি'ত বকৰাই প্ৰায়ে আকাশবাণীৰ গানৰ সমালোচনা কৰে। আৰু বকৰাই বাঁহী বজায় (আচলতে, এই বাঁহী বজায়েই এদিন বকৰাই নিমিষাক প্ৰথম আকৰ্ষণ কৰে, কোনোবা এটা বিচিত্ৰানুষ্ঠানত, আজি পাঁচ বছৰৰ আগতে)। গতিকে, চাকৰিজীৱী হিচাপে যে বকৰা ডেৰ শ টকীয়া কেৰেণী, এই কথা কাৰো মনত নাথাকে ; বকৰাৰ নিজৰো। স্বাভাৱিকতে, ইবোৰ গুণৰ কাৰণে বকৰাৰ সুনাম—অভিনেতা, গায়ক, লেখক, চিত্ৰকৰ, বাঁহীবাদক আদি—সেইবোৰত বকৰাই বেছি গুৰুত্ব দিয়ে। চাকৰিটো হাতৰ পাচ। এই সক চাকৰিটো বকৰাই ইচ্ছা কৰিলে এৰি দিব পাৰে, কেতিয়াবা এনে কথা ভাবেও। অফিচত ওপৰৱালাকে আদি কৰি সকলোৱে বেলেগ সন্মানৰ চকুৰে চালেও, কেতিয়াবা কোনোবা গুণমুগ্ধই কেৰেণীৰ কাম কৰি থকা অৱস্থাতে পালেগৈ, বকৰাই বৰ লাজ পায়। তেতিয়া বকৰাই কথাৰ মাজতে কয় : স্বাধীন ভাৰতত শিল্পীৰ পৰিচয় এয়াই ; কেৰেণীৰ চাকৰি কৰি হে ভাত খাব লাগে। এই সক চাকৰিটো কিন্তু বকৰাই এনেয়ে কৰি থকা নাই। বকৰা এলেহুৱা, কাম ধৰকৈ কৰিব নোৱাৰে। শিক্ষা-দীক্ষাৰ ফালৰপৰাও কেৰেণীতকৈ ওখ চাকৰি নাপায়। আৰু, বকৰাৰ বাকীবোৰ জনপ্ৰিয় গুণৰ উপাৰ্জন-ক্ষমতাৰ বিষয়ে নিজৰে সন্দেহ আছে। গতিকে চাকৰিটো ৰাখি থৈছে। কি চাকৰি কৰে বুলি কোনোবাই সুধিলে বকৰাই বেয়া পায়। এনেকুৱা প্ৰশ্নক অভদ্ৰতা বুলি ভাবে। বিয়াৰ আগতে নিমিষাৰ মনৰ বুজ ল'বলৈ বকৰাই কৈছিল, বিয়া কৰায়েই চাকৰিটো এৰি দিব। স্বভাৱতে নাৰীসুলভ যুক্তিৰে এনে কাৰ্য্যৰ পৰিণতি বেয়া হোৱাটো সন্দেহ কৰি নিমিষাই উত্তৰ দিছিল : তুমি যত্ন কৰিলে ইয়াতকৈ বহুত ভাল চাকৰি পাবা। চেষ্টা নকৰা কাৰণে হে। এই সাধাৰণ কথাকিটাৰে নিমিষাই বুজাই দিছিল যে চাকৰি এৰা ভাল নহয় ; বৰঞ্চ ইয়াতকৈ বেছি দৰমহাৰ চাকৰিৰ কাৰণে চেষ্টা কৰিব লাগে। বকৰাৰ মনে মনে ভাল

লাগিছিল, নিজে ডাঙৰ চাকৰি পোৱাৰ যোগ্য বুলি নিমিষাই ভবা কাৰণে। কিন্তু বিয়াৰ আজি দুবছৰ পিচতৈকে বৰুৱাৰ ডাঙৰ চাকৰিও হোৱা নাই, কেৰেণীৰ চাকৰিও এবা হোৱা নাই। বিয়াৰ আগতে নিমিষাক বৰুৱাই ডাঙৰ চাকৰি এটা হৈ আছে বুলি ফাঁকি দি থৈছিল। ভাগ্য ভাল যে বিয়াৰ পিচত নিমিষাই কেতিয়াও সেই কথা সোধা নাই।

আগৰ দিনৰ প্ৰতাপী বংশৰ দুখীয়া পৰিয়ালৰ ল'ৰা জীৱনজিৎ বৰুৱা। ঘৰ নগাঁৱত। বাপেক সৰুতে ঢুকাল। ঢুকুৱাৰ আগতে মৌজাটোও গ'ল আৰু মৌজাৰ ধাৰ মাৰি জেললৈ নোযোৱাকৈ সাৰিবলৈ চাওঁতে মাটি-সম্পত্তি প্ৰায়বোৰেই গ'ল। টকাৰ অভাৱতে পঢ়িব নোৱাৰি বৰুৱাৰ একমাত্ৰ ককায়েকে এখন চাইকেল মেৰামতিৰ দোকান খুলিলে। সেইখন এতিয়াও আছে। ককায়েক প্ৰাণজিৎ বৰুৱাও আনবোৰ চাইকেল-মিস্ত্ৰীৰ নিচনা নহয়, চাইকেলৰ দোকানত বহি বহিয়েই গোটেই পৃথিৱীৰ ৰাজনীতি আলোচনা কৰে, গ্ৰেপ্তাৰ হোৱাৰ ভয় নথকা কালত নিজক কমিউনিস্ট বুলি জাহিৰ কৰি সময়-সচেতনতাৰ পৰিচয় দিয়ে। চাইকেলৰ দোকানৰ পইচাৰেই ককায়েকে ভায়েকক পঢ়াইছিল। কিন্তু ধৰা-বন্ধা নীতি-নিয়মৰ মাজত পঢ়া-শুনা কৰা হাবাথাৰি হোৱা জীৱনজিৎ বৰুৱাৰ শিল্পী প্ৰাণে ইণ্টাৰমিডিয়েট পৰীক্ষা পাছ কৰিব খুজিলে—তিনিবাৰ যুঁজিও। এতিয়া অৱশ্যে ককায়েকেও গৰ্ব কৰে ভায়েকৰ অভিনয় প্ৰতিভাৰ কথা কৈ। গৰ্ব কৰি কয়: নগাঁৱৰ কেলেহুৱাখনে হুবুঁহলে বুলিয়েই প্ৰতিভা হেৰাই যাব নে? সেয়া এতিয়া গুৱাহাটী তথা গোটেই অসমতে সাৰাটি লৈছে। বৰুৱাৰ ঘৰৰ ল'ৰা হে তেও...। প্ৰথমতে মাক আৰু তাৰ পিচত বাপেক ঢুকুৱা ঘৰখনত এতিয়া ককায়েক প্ৰাণজিৎ বৰুৱা বৈণীয়েক আৰু ল'ৰা-ছোৱালী তিনিটা লৈ থাকে। সৰু ভায়েকটো পুলিচত এচিস্টেণ্ট-চাব ইন্সপেক্টৰ, ধুবুৰীত এ'তিয়া। বায়েক জুনুৰ বিয়া হৈ গৈছিল বাপেক জীয়াই থাকোঁতেই। নিমিষাৰ বাপেকো নগাঁৱৰে, গুৱাহাটীত ষ্টেট ট্ৰেন্সপৰ্টত সৰু বিধৰ মেকানিকৰ চাকৰি এটাকে কৰে। নগাঁৱৰ কোনোবা গাঁৱত ঘৰ আছিল। কোনোবা এটা আৰ্থিক দুৰ্যোগত সেইবোৰ কেতিয়াবাই গ'ল। গুৱাহাটীত ভাড়া-ঘৰত থাকে, নিমিষা বৰ জীয়েৰ, উপাৰ্জিছে ভাড়া-ঘৰতে। বৰ পুতেক এই বছৰ নগাঁও কলেজত লেকচাৰাৰ সোমাইছে। ককায়েকৰ বৰ আপত্তি আছিল নিমিষাক জীৱনজিৎ বৰুৱালৈ দিয়াত। ককায়েকৰ মতে জীৱনজিৎ বৰুৱা নিজৰ নামটোৰ দৰেই ভুৱা আৰু অপদাৰ্থ। কিন্তু নিমিষাৰ প্ৰেম সেই বাধাই বেঁচি হে কৰিলে। তাতে কথাই কথাই ওলাই পৰিল যে নিমিষাৰ বাপেক আৰু বৰুৱাৰ বাপেক এসময়ত বন্ধু আছিল। গতিকে ককায়েকৰ আপত্তি কামত নাহিল। নগাঁৱতে ককায়েক থকা ভাড়া-ঘৰত ছোৱালীৰ ঘৰ আৰু বৰুৱাৰ ককায়েকৰ ঘৰত দৰা-ঘৰ হৈ বিয়াখন হৈ গ'ল। বিয়াৰ পিচত কিন্তু বৰুৱাই নগাঁৱৰ নিজৰ ঘৰত নিমিষাক ৰাখিব পৰা নাই। গাঁৱলীয়া নবৌয়েকজনীয়ে নিমিষাক দেখিব নোৱাৰে, নিমিষায়ো থাকি ভেয়া পায়। বিয়াক

আগতে বৰুৱাই এদিন সঁচাই-মিছাই নিজৰ টকা অহাৰ কিমান বাট আছে, সেই টকাৰে কেনেকৈ দুয়ো সুখেৰে থাকিব, আদি কথা বুজাওঁতে নিমিষাই গলি গৈ কৈছিল : তুমি টকা পাই প্ৰথমে এটা সৰুকৈ ঘৰ সাজিবা। আমি তাত থাকিম। গোটেই জীৱনটো ভাড়া-ঘৰত থাকি থাকি আমনি লাগিছে। ভাড়া-ঘৰত যে মোৰ একো কৰিবৰ মন নাযায়। এই কথা মনত ৰাখিয়েই বৰুৱাই বিয়াৰ পিচতে মৰ্গাৱত ককায়েকহঁতৰ নিজৰ ভাগৰ মাটিকণ বেলেগ কৰি লৈ বেচি দি গুৱাহাটীত মাটি কিনিলে, ঘৰো সাজিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। কিন্তু আধা কৰাতে ৰ'ল। এতিয়া দুহেজাৰমান টকা হ'লে সোমাব পৰা হয়, কিন্তু সেই দুহেজাৰ বৰুৱাই গোটাব পৰা নাই। আচলতে মৰ্গাৱত নিজৰ মাটিৰ ভাগ লৈ বেচাৰ কাৰণেই ককায়েক-নবৌয়েকৰ লগত বৰুৱাৰ মনোমালিন্য হয়। ফলস্বৰূপে নিজৰ পুৰণি ঘৰ এখন বুলি ভাবিবলৈ বৰুৱাৰ এতিয়া থল নোহোৱাৰ নিচিনা।

খোৰ-টেবুলৰ কাষতে থকা চকীখনত বহি বৰুৱাই ভৰি দুটা টেবুলৰ ওপৰলৈ তুলি দিলে। আজি বৰুৱাৰ অফিচলৈ যোৱা নহ'ল। নিয়মমতে যাব লাগিছিল, কাৰণ, দুই-এদিন পিচতে বৰুৱাক দীঘলীয়া ছুটী লাগিব—চিনেমাৰ চুটিঙৰ কামখিনি কলিকতাত সম্পূৰ্ণ কৰিবলৈ। কিন্তু যায় কেনেকৈ অফিচলৈ ? ঘৰুৱা ইমান অশান্তি লৈ অফিচলৈ যাব পাৰি নে ? বৰুৱাৰ এনেকুৱা অৱস্থাত কেতিয়াবা নিজকে মাৰি পেলাবৰ মন যায়। আজি প্ৰায় এমাহ ধৰি নিমিষাৰ মনৰ এক বিশেষ পৰিৱৰ্ত্তনে বৰুৱাক আমনি কৰি আহিছে। কিন্তু এই এমাহ বৰুৱা নতুনকৈ প্ৰেম শৰ্মাই কৰিব খোজা কথাছবিখনৰ নানান কামত এনেকুৱাকৈ লাগি আছে যে ঘৰুৱা সৰু-সুৰা বহুত কথাকে চকুত নপৰা হৈছে। আজিৰ ঘটনাটো কিন্তু একেবাৰে চৰম সীমা পালেগৈ। বৰুৱাই ভালকৈ জানে যে হঠাৎ এদিন ইয়াতকৈ চোকা কথা ক'লেও বৰুৱাই হয়তো সাধাৰণ কথা বুলি এৰি দিব পাৰে। কিন্তু আজি কিছুদিন একে লেখাৰিয়ে নিমিষাই এনেকুৱা ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে যে সেই সকলোবোৰ ঘটনা একেলগ কৰিলে নিমিষাৰ বৰুৱাৰ প্ৰতি চৰম অৱজ্ঞাৰ ভাৱেই প্ৰকট হৈ উঠে। আৰু সেই কাৰণেই আজি বৰুৱাই নিমিষাৰ পুৱাৰ মন্তব্য অৰ্থহীন বুলি এৰি দিব নোৱাৰিলে। আগেয়ে কেতিয়াও বৰুৱাই ভাবি চোৱা নাছিল, কিন্তু আজি বৰুৱাৰ অনুসন্ধান কৰিবৰ মন গ'ল—কিয় নিমিষা এনেকুৱা হৈছে। প্ৰায় দুবছৰ সামান্য খং-ৰাগো নোহোৱাকৈ বৈৱাহিক জীৱন কটোৱাৰ পিচত হঠাৎ নিমিষাৰ কি হ'ল। কোনো কথাকে দেখোন নিমিষাই বৰুৱাৰ আগত লুকায় ! এইবাৰ তেন্তে কিহৈছে ! নিমিষাই বৰুৱাক কোৱা নাই কিয় ? কি হ'ব পাৰে বাৰু নিমিষাৰ ? কি হ'ব পাৰে ?— এই প্ৰশ্নকে বাৰে বাৰে নিজক কৰি বৰুৱাৰ আজি হঠাতে মনত পৰিল প্ৰায় এমাহৰ আগৰ এটা দিন। হয়, সেইদিনাই—সেইদিনাই প্ৰথম নিমিষাই বৰুৱাৰ লগত ৰুক্ষ ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তাৰ আগতে নিমিষাই তেনে কোনো ব্যৱহাৰ কৰাৰ কথা বৰুৱাৰ মনত নপৰে। কেতিয়াও কৰা নাই তাৰ আগতে। সেই এমাহৰ আগতে পাৰ হৈ যোৱা দিনটোত ঘটা ঘটনাবোৰ বৰুৱাই কেতিয়াও একেলগ কৰি চোৱা নাছিল। এতিয়া মনত

পৰা সেইদিনাৰ বহুত সৰু কথা আজিলৈকে বকৰাৰ কাৰণে অৰ্থহীন আছিল। কিন্তু আজি বকৰাই সেইদিনটো মনত পেলাই, প্ৰতিটো সৰু সৰু কথা আৰু ঘটনা এতেকেলগ কৰি যেন বুজিলে, সেইদিনাই প্ৰথম নিমিষা বিৰক্ত হৈছিল বকৰাৰ ওপৰত ; আৰু তাৰ পিচত সেই বিৰক্তি আজি এমাহে বাঢ়ি আহি আছে। এমাহৰ আগৰ সেই সন্ধ্যাটো বকৰাই মনত পেলাই পৰীক্ষা কৰি চাবলৈ ধৰিলে।

সেইদিনা আছিল দেওবাৰ। নিমিষাক লৈ বকৰা কাঁচি বজাৰত চিনেমা চাবলৈ গৈছিল। আৰম্ভ হ'বলৈ বহুত সময় বাকী। তথাপি নিমিষাই ক'লে, ঘূৰি ফুৰাতকৈ ভিতৰত বহি বাদাম খাই থকা ভাল। বকৰা মান্তি হ'ল। টিকট কিনি সোমাব খোজোঁতেই বকৰাই দেখিলে, সমুখতে প্ৰেম শৰ্মাই কিবা এটা বিচাৰি দূৰলৈ চাই আছে। প্ৰেম শৰ্মাৰ গুৱাহাটীত নাম কৰাকৈ বদনাম আছে। পঢ়া-শুনাতো ভাল বুলিয়েই (অসমীয়াত এম. এ পাছ কৰিলে) এতিয়াও তেওঁক মানুহে মানুহ বুলি ভাবে। বহুতে পিচে কয়, সি চুৰ কৰিয়েই সকলো পৰীক্ষাতে পাছ কৰা বুজি। কঁকালৰপৰা ভৰিৰ সৰু গাঁঠিলৈকে লিপিত খাই ধৰা পেণ্ট, বং-বিৰং চাৰ্ট, মুখত চিগাৰেট আৰু চকুত চোৰ-চাৰনিৰে প্ৰেম শৰ্মাক কোনোবা আমেৰিকান কথাছবিৰ গুণ্ডা যেন লাগে। আগ-জোঙা জোতাত ইটালিয়ান নাবিকৰ আমামাৰ জীৱনৰ চিন। মুখৰ চুলি কিছু সৰি কপালখন ডাঙৰ নোহোৱা হ'লে শৰ্মাক সহজে ২০ বছৰ কমাই ১৮ বছৰীয়া ডেকা বুলিব পাৰি। শৰ্মাক কিন্তু জীৱনজিৎ বকৰাই শ্ৰদ্ধা কৰে আৰু তেওঁৰ লগত বন্ধুত্ব সদায় ৰক্ষা কৰিব খোজে আন এটা কাৰণত। শৰ্মা কথাছবিৰ ডিৰেক্টৰ ; এখন ছবি যোগে শেষ হ'লেই ; আৰু এখন এতিয়া হাতত ল'ব। শেষ হোৱা ছবিখন কৰিবলৈ লোৱাৰ আগতেই বকৰাক এবাৰ শৰ্মাই কৈছিল : আহক বকৰা, আপোনাকো এটা চান্স দিওঁ। প্ৰথমে কিন্তু মোৰ লগত ঘূৰি গোটেই অসমতে থিয়েটাৰ কৰি পইচা তুলিব লাগিব। কিছুদূৰ কৰি লৈ হে ডিষ্ট্ৰিবিউটৰৰপৰা পইচা পোৱা হ'ব। প্ৰথমতে লগা ধনখিনি যেনে তেনে গোটাবই লাগিব। তেনেকুৱা পৰিকল্পনাত বিশ্বাস কৰিব নোৱাৰিয়েই বকৰাই মুখ পোলোকা দিছিল। কিন্তু সেই বুদ্ধিৰেই ছবি এখন কৰি উলিওৱা দেখি এতিয়া বকৰাৰ বিশ্বাস জন্মিছে—শৰ্মাই হে তেওঁক বহুত দিনৰ আশা ফলৱতী হোৱাত সহায় কৰিব পাৰিব বুলি। শৰ্মা ভাল অভিনেতাও। সেই সূত্ৰেই বকৰাৰ লগত চিনাকি। কিন্তু মদ আৰু নাৰীৰ প্ৰতি শৰ্মাৰ মোহ গোটেই অসমতে সাধুকথাত পৰিণত হৈছে। ২২ বছৰ বয়সতে (বিয়া কৰোৱাৰ এবছৰ পিচতে) ঘৈণীয়েক ঢুকুৱাৰ দিন ধৰি শৰ্মাই মদ আৰু নাৰী লৈ এক উচ্ছৃংখল জীৱন যাপন কৰি আহিছে। বহুতে কয়, তেওঁ চিনেমাত হঠাৎ নামিছে ছোৱালীৰ সঙ্গ পাবৰ কাৰণেই, চিনেমাৰ লগত সম্বন্ধ থকা মানুহৰ প্ৰতি ছোৱালীৰ আকৰ্ষণ সৰহ। ঘৈণীয়েক মৰাৰ পিচত এম. এ পাছ কৰি চিনেমাত আজি দুবছৰ আগলৈকে নমালৈকে প্ৰেম শৰ্মাই বাপেকৰ সংসাৰৰ ভাত খাই কিতাপ পঢ়ি আৰু আড্ডা মাৰি সময় কটাইছিল। তাৰ ভিতৰতে এবাৰ কলেজত শিক্ষকতা কৰিবলৈ গৈ এদিনতে এৰি দিলে—নোৱাৰি বুলি। নিয়ানেই।

প্ৰেম শৰ্মাৰ জীৱনৰ এইবোৰ ঘটনাৰ প্ৰতি কিন্তু জীৱনজিৎ বৰুৱাৰ কোনো আগ্ৰহ নাই। প্ৰেম শৰ্মাই হঠাৎ বৰুৱাক দেখি খাপ মাৰি হাতত ধৰি সুধিলে: কি খবৰ?

: এই ছবিখন চাওঁ বুলি আহিলোঁ। আপুনি কেতিয়া আহিল?

কোনোবা এজনক দূৰলৈ ভিডি মেলি চাই শৰ্মাই ক'লে: কালি কালি। এই বজ্জাত চিনেমা-হলৰ মালিকটো। মোৰ নতুন ছবিখন তাৰ 'হল'ত 'বুক' কৰি আজি এড্‌ভান্স্‌ কৰি দিয়াৰ কথা। এঘণ্টা বৈ আছোঁ, তাৰ পাত্তাই নাই। শালা বেইমান।

শৰ্মাৰ মুখৰ ভাষাত লেকায় লগোৱাৰ উদ্দেশ্যেৰে বৰুৱাই ধৈণীয়েকক শৰ্মাৰ লগত চিনাকি কৰাই দিলে। শৰ্মাই নমস্কাৰ কৰি ক'লে: বৰ ভাল লাগিল। কিন্তু বৰুৱা, আপুনি যে বিয়া কৰালে, আপোনাৰ যে ইমান সুন্দৰ সংসাৰ এখন আছে—এখেতৰ নিচিনা মৰমলগা পৰিৱাৰসহ—সেই কথা মই নাজানিছিলোঁ। শৰ্মাই ডাঙৰকৈ হাঁহি দিলে। বৰুৱায়ো লগতে।

নিমিষালৈ চাই শৰ্মাই আকৌ ক'লে: মই কিন্তু বৰুৱাতকৈ ডাঙৰ। বৰুৱাক অৱশ্যে "আপুনি" বোলোঁ। আপুনি কিন্তু বৰুৱাতকৈ সৰু। আপোনাক এতিয়া "তুমি" নে "আপুনি" বুলি সম্বোধন ধৰি মাতিম?—শৰ্মাৰ মুখত হাঁহি। সাধাৰণতে ছোৱালীয়ে "আপোনাৰ যি ইচ্ছা" বুলি কয় বা "তুমি" বুলিবলৈ কয়। নিমিষাই কোনো উত্তৰ নিদি বৰুৱালৈ চাইছিল—যেন উত্তৰটো বৰুৱাই দিয়াই ভাল। শৰ্মাক ভাল লগাবলৈকে বৰুৱাই কৈছিল: আপোনাৰ যি ইচ্ছা, বয়সৰ ব্যৱধানলৈ চাই—"তুমি" সম্বোধন হে খাপ খায় অৱশ্যে।

এনেয়ে হাঁহি শৰ্মাই বৰুৱাৰ পিঠিত হাত থ'লে। কিবা এটা ক'বলৈ শৰ্মাই মুখ মেলোঁতেই কাণৈকো নোচোৱাকৈ নিমিষাই হঠাৎ ক'লে: "আপুনি" সম্বোধনটোৱেই প্ৰচলিত নিয়ম।

নিমিষাৰ গহীন মন্তব্যই খন্তেকলৈ শৰ্মাকো গহীন কৰি দিলে। কিন্তু তৎক্ষণাৎ আকৌ হাঁহি ক'লে: মই যে সকলো প্ৰচলিত নিয়মৰ বাহিৰ?

: মই কিন্তু সকলো প্ৰচলিত নিয়মৰ ভিতৰত।—নিমিষাৰ উত্তৰত বিৰক্তিৰ সুৰ। বৰুৱাই বৰ অস্বস্তি অনুভৱ কৰিলে। নিমিষাৰ আকৌ কি হ'ল? পৰিস্থিতিটো সহজ কৰিবৰ কাৰণে বৰুৱাই ক'লে: এওঁক আপুনি সহজে তৰ্কত নোৱাৰে। বৰুৱাই হাঁহি দিলে। বিচুৰ্তি হোৱা শৰ্মাই সেই সুযোগ গ্ৰহণ কৰি ক'লে: You like sometimes to be defeated than to win শৰ্মাই হাঁহিলে। বোধকৰোঁ নিমিষাক বৰ সহজ যেন নাপাই শৰ্মাই সেইখিনিতে খিয় হৈ বৰুৱাৰ লগত চিনেমাৰ আলোচনা আৰম্ভ কৰিলে। কৈ গ'ল—কেনেকৈ থিয়েটাৰ কৰি টকা তুলিলে, কিমান ঠাইত কেনেকৈ বাইজে তেওঁক বৰৰ কৰি হাতত ধনৰ মোনা তুলি দিলেহি, তাৰ পিচত ডিষ্ট্ৰিবিউটৰবৰ্গৰ কিমান টকা ল'লে, কেনেকৈ চুটিং শেষ কৰিলে, ছবিখন কেনেকৈ সকলো অসমীয়া ছবিতকৈ ভাল

হৈছে,…… …ইত্যাদি। নতুনকৈ হ'ব খোজা দ্বিতীয় ছবিখনৰ কথা উলিয়াই শৰ্মাই নিমাত নিমিষালৈ চাই ক'লে : এখেতে মোক আগৰখন ছবিত বৰ ঠগিলে। ইমান মাতিলোঁ, নাহিল। নহ'লে বৰুৱাক মই “হিৰো” কৰিলোঁহেঁতেন। বৰুৱাৰ নিচিনা অভিনয় জনা মানুহ অসমতে নাই। You can be proud of him. নিমিষাই মুখত কোনো ভাব প্ৰকাশ নকৰি কেৱল শুনিলে। কিন্তু প্ৰশংসা শুনি বৰুৱাৰ চকু উজ্জ্বল হ'ল। মনতে ভাবিলে, চকু চৰহা মানুহে প্ৰেম শৰ্মাৰ নামত বহুত বদনাম দিব পাৰে, কিন্তু এনেকুৱা উদ্যোগী পুৰুষ অসমত কেইজন আছে? কেইজন অসমীয়াই আনৰ পাচত থকা গুণ দেখে? শৰ্মাই এইবাৰ হঠাৎ অলপ গহীন হৈ বৰুৱাৰ বেছি ওচৰলৈ গৈ ক'লে : মোৰ ছবিখন হ'ল, কিন্তু প্ৰচাৰৰ কাম একো এতিয়ালৈকে কৰা হোৱা নাই। পোষ্টাৰ, লিফলেট, বুকলেটখন, বাতৰি-কাকতত ভাল সমালোচনা আৰু বিজ্ঞাপন—এই সকলো পাব্লিচিটিৰ কাম আপোনাকে দিওঁ। প্ৰচাৰ-বিভাগতে কাম কৰা মানুহ, আপুনি জানিবও ভাল, খবৰ-কাগজৰো সকলোকে চিনি পায়। পোষ্টাৰতো আপুনি আৰ্টিষ্ট মানুহ যেতিয়া নিজে আঁকিব পাৰিবই। খুব সোনকালে লাগিব কিন্তু। মই কলিকতাতে আপোনাৰ কথা ভাবি আহিছিলোঁ। আজি ভগৱানে হে মিলাই দিলে। Luck ভাল।

বৰুৱাই কি ক'ব, কি নক'ব ভাবি নোপোৱা হ'ল। তৎক্ষণাৎ সন্মত হ'লেও বেয়া দেখায়, অথচ প্ৰেম শৰ্মাৰ লগত এইদৰে এতিয়াৰপৰা সম্বন্ধ স্থাপন কৰি পিচৰ ছবিখনত অভিনয় কৰিবলৈ বাট মুকলি কৰি ৰখাও দৰকাৰ। বৰুৱাই কি ক'ব ভাবি নিমিষালৈ চালে। নিমিষাই এইবোৰ কথালৈ কৰ্ণপাত নকৰি দূৰত টিকেট কিনিবলৈ ঠেলা-হেঁচা কৰা মানুহবোৰলৈ চাই আছিল। অন্তত বৰুৱাই ক'বলৈ ধৰিলে : খুব সোনকালে? মানে মই ·

: আপুনি চাগে ভাবিছে বিনা পইচাই ইমানবোৰ কাম কেনেকৈ বা দিম কৰিব—নহয় জানো? বৰুৱা, বিনা পইচাই নহয়। আশী হেজাৰ টকা খৰচ কৰি ছবিখন কৰাৰ পিচত তাৰ প্ৰচাৰৰ কামত লগা সামান্য ধনত কৃপণালি নকৰোঁ। বেচ, আজিয়েই আপোনাৰ লগতে তেন্তে কনট্ৰেক্ট হ'ল—বিশ দিনৰ ভিতৰত সকলোখিনি কৰি দিব আপুনি—কাগজত দিয়া সমালোচনাৰ বাহিৰে। সেইটো পিচত দিলেও হ'ব। মুঠতে আপোনাক আঢৈ হেজাৰ টকা দিম। তাৰে আধা--১২৫০ টকা এড্ভান্স্। হ'ব নে?

বৰুৱাৰ মুখত তৃপ্তিৰ চিন দেখি আৰু টকাৰ কথা কোৱা শুনি নিমিষাই ঘূৰি চোৱা দেখি প্ৰেম শৰ্মাই আকৌ ক'লে : আপুনি মিছাকৈ চাকৰিত সময় নষ্ট কৰিছে। আপোনাৰ নিচিনা টেলেণ্টেড্ মানুহে মাহে ৪।৬ হেজাৰ ইনকাম্ কৰিব পাৰে। আৰু ক'ব, মোৰ দ্বিতীয় ছবিখনত আপুনি থাকিবই লাগিব—ডায়েলগ লিখাৰপৰা অভিনয় কৰালৈকে আপুনি। আপোনাক মই সহকাৰী পৰিচালক কৰি ল'ম।

ইমানতো কিবা এটা নক'লে অভিভূত হোৱা যেন দেখুৱায় কাৰণেই বৰুৱাই সুধিলে : গল্পটো কাৰ?

: গল্প মোৰ, 'চিনেৰিঔ' মোৰ, মিউজিক মোৰ, গানৰ কম্পোজিচন মোৰ, ডিৰেক্চন্ মোৰ, প্ৰডিউচাৰ মই—সকলো মোৰ। চব নিজে নকৰিলে সামগ্ৰিক বিউটি ফুটাই তুলিব নোৱাৰি। মই কিবা এটা ভাবিম এটাই গৈ আন কিবা এটা কৰিব। এইবাৰ মিথন কৰিম, ইন্টাৰনেচনেল ছবি হ'ব। আৰে, সত্যজিৎ কি ? কেৱল ফটোগ্ৰাফিৰ বাহাদুৰিৰে প্ৰাইজ আনি আছে। এইবাৰ চাব।

বকৰাই প্ৰশংসাসুলভ দৃষ্টিৰে অবাক হৈ প্ৰেম শৰ্মালৈ চাই থাকিল। নিমিষাৰ চকুৰ ইংগিতত বকৰা 'হল'ত সোমাবলৈ আগবাঢ়িল—নিমিষাৰ পাচে পাচে। লগতে কিন্তু শৰ্মাও আগবাঢ়ি গেটতে কোনোবা এটাক তিনিটা টিকেট কিনিবলৈ দিলে। বকৰাই নিজৰ দুটা আগতে কিনা বুলি ক'লে। বকৰাৰ টিকেট দুটা খুজি লৈ শৰ্মাই চিনেমা 'হল'ৰ মানুহ এটাক সেই টিকেট দুটা আৰু টকা দি ক'লে: তিনিটা আনিবি—একে ঠাইতে বহিব পৰাকৈ। টিকেট আহে মানে শৰ্মাই পাব্লিচিটিৰ কাম কি কি হ'ব তাৰ এটা হিচাপ দিলে বকৰাক। টিকেট আহিলত তিনিও গৈ 'হল'ৰ ভিতৰত বহিলগৈ। নিজে কিনা টিকেটতকৈ দামী ঠাইত বহিব লগা হোৱা দেখি নিমিষাই প্ৰশ্নসূচক দৃষ্টিৰে বকৰালৈ চাইছিল। বকৰাই সেই চাৱনি বুজি সংকেতে নিমিষাক কৈছিল: হ'ব দিয়া।

ভিতৰত গৈ নিমিষাক মাজত লৈ দুয়ো দুফালে বহি শৰ্মাই বকৰাক ক'লে: আপুনিতো জানেই মোৰ ভাষা বৰ বেয়া। গল্পটো ভাবোঁ ঠিক, কিন্তু তাক অসমীয়াত প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰোঁ। সেই কাৰণে আপুনি এইবাৰ দ্বিতীয়খন ছবিত মোক ডায়েলগ লিখি দিব লাগিব।

: কিন্তু মই যে কেতিয়াও চিনেমা ডায়েলগ লিখা নাই! এচিস্টেন্ট ডিৰেক্টৰ হ'বলৈও বিশেষ একো নাজানো। —বকৰাই নিতান্ত বিনয় দৰ্শাই ক'লে।

: আপুনি অভিনয় জনা মানুহ। এইবোৰ টেক্নিকেল কথা দুই-এদিন দেখিলেই বুজিব। একো নাই। তাৰ উপৰি, আপোনাৰ নিচিনা সৎ মানুহ এজন মোৰ লগত থাকিলে বৰ ভাল হ'ব। নহ'লে চিনেমা লাইনত চব জুৱাচোৰৰ কাৰবাৰ। মোৰ বহুত টকা খালে এতিয়ালৈকে। অসমীয়া ছবিবোৰ এনেকৈয়ে ডুবে। মই বুদ্ধি থকা মানুহ বুলিহে সিহঁতে বেছি সুবিধা কৰিব পৰা নাই।

শিল্প-কৰ্মৰে অসমৰ সাংস্কৃতিক জগতক উজ্জ্বল কৰিবলৈ শত বাধাৰ মাজতো আগুৱাই অহা প্ৰেম শৰ্মাক ক্ষতিগ্ৰস্ত কৰা সকলো মানুহ অসমৰ শত্ৰু, ভাৰতৰ শত্ৰু, সুকুমাৰ-কলাৰ শত্ৰু—ঠিক এনেকুৱাকৈ চিঞৰি যেন কৈ দিব বকৰাই। বকৰাই যেন চিনেমা-হলৰ চিনেমা বন্ধ কৰি এটা বক্তৃতা দিব। মনৰ আনন্দ প্ৰকাশ কৰিবলৈ বকৰাই মনে মনে নিমিষাৰ হাতখন চকীৰ তলফালে নি চেঁপি দিব খুজিছিল। কিন্তু, অৰ্থপূৰ্ণভাৱে নিমিষাৰ কঁকালত পিৰপিৰাই দিওঁতে নিমিষাই বিৰক্তিৰে হে বকৰালৈ চালে, হাত আগবঢ়াই নিদিলে। মনে মনে বকৰাই ঠিক কৰিলে, শৰ্মাক নিঃস্বাৰ্থভাৱে সকলো সহায় কৰি দিব—অসমৰ বৃহত্তৰ স্বাৰ্থৰ খাতিৰত। সেই সময়ত মনৰ মাজত উকি মাৰিব খোজা নিজৰ নাম হোৱাৰ স্বাৰ্থ

আৰু টকা পোৱাৰ স্বাৰ্থৰ কথা বৰুৱাই সুবুধাৰ ভাও ধৰিলে—নিজৰ মনৰ আগতে।

অলপ সময় কিবা ভাবি প্ৰেম শৰ্মাই ক'লে : বাৰু বৰুৱা, এইবাৰ বিজনেচ-লাইক কথাকৈ আহক। আপুনি তেন্তে কাইলৈ পুৱা ৯ বজাত মোৰ অফিচলৈ আহিব। অৰ্থাৎ, কাঁচি বজাৰৰ সেই……। বাৰু নালাগে, আপোনাৰ ঘৰ চিনি পাওঁ যেতিয়া মৰেই যাম। আপোনাক কাইলৈ ১২৫০ টকা এড্‌ভান্স্‌ দিমলৈ। আৰু কনট্ৰেক্ট লৈ যাম ; আপুনি চহী কৰিব। তাৰ পিচত কামত লাগি যাব। দৰকাৰ হ'লে ছুটী ল'ব।

কথাখিনি কওঁতে প্ৰেম শৰ্মাৰ মুখ বৰুৱাৰ ওচৰলৈ আহিছিল—নিমিষাৰ মুখৰ ঠিক পাচফালে। এই কথা শুনাৰ পিচত নিমিষাৰ মুখৰ ভাব লক্ষ্য কৰিবলৈ বৰুৱাই চালে। কিন্তু বুজিব পৰাকৈ কোনো সন্তোষৰ ভাব নেদেখিলে। শৰ্মাই ক'লে : দিয়ক, হাত মিলাওক। নিমিষাৰ গাৰ ওপৰেদি দুয়ো হাত মিলালে। পোন হৈ বহি শৰ্মাই ক'লে : আপুনিয়ে-মৰে লাগিলে আমাক কোনে পায় ? অসম গৰম কৰি দিম।

তৃপ্তিৰ হাঁহিৰে বৰুৱাৰ মুখ চহকী হ'ল। এনেতে হঠাৎ নিমিষাই বৰুৱাক কাণে কাণে ক'লে : তুমি এই ফালে আহা ; তোমালোকৰ কথা পতাৰ সুবিধা হ'ব ; মই তোমাৰ চকীলৈ যাওঁ। প্ৰথমতে কথাকিটাৰ অৰ্থ বৰুৱাই যেন বুজিবই পৰা নাছিল। ইমান আনন্দৰ মাজত এইবোৰ কি কথা? কিন্তু বৰুৱাই নুবুজিলেও সেই কাণে কাণে কোৱা কথা শৰ্মাই শুনিছিল। সেই কাৰণে বৰুৱাই একো কোৱাৰ আগতে শৰ্মাই ক'লে : মোৰ লেক্‌চাৰ শুনি, মিচেচ বৰুৱা, আপোনাৰ চাগৈ আমনি লাগিছে। কি কৰিব—মই কথা অলপ বেছি কওঁৱেই। কিন্তু এনেকৈ আপুনি উঠি গ'লে মোৰ নিজকে বৰ অপৰাধী যেন লাগিব। মিচেচ বৰুৱা, মই আপোনাক অনুৰোধ কৰোঁ ইয়াতে বহিবলৈ। আৰু লেক্‌চাৰ নিদিওঁ বাৰু। এই বুলি শৰ্মা মুখ ঘূৰাই বহিল।

সেইদিনা লক্ষ্য কৰা নাছিল যদিও আজি বৰুৱাৰ ভালকৈ মনত পৰিছে যে তেতিয়াকৈকে নিমিষাই তেওঁলোকৰ আলোচনাত একেবাৰে যোগ দিয়া নাছিল। আনকি মুখত বিৰক্তিৰ ভাব এটা লৈ হে বহি আছিল। সেইদিনা বৰুৱাই বুজিব পৰা নাছিল যে প্ৰেম শৰ্মাৰ সঙ্গ নিমিষাই একেবাৰে ভাল পোৱা নাছিল। আপোন স্বাৰ্থৰ খাতিৰত বৰুৱা শৰ্মাৰ প্ৰতি ইমান মুগ্ধ হৈ আছিল যে নিমিষাৰ মনৰ খবৰ লোৱাৰ কথা মনলৈ অহাই নাছিল। তেতিয়া বৰুৱাই ভাবিছিল যে শৰ্মাই বৰুৱাক কৰা প্ৰশংসা, বৰুৱাৰ শিল্প-প্ৰতিভা বিকাশৰ কাৰণে শৰ্মাই খুলি দিয়া পথ, আঢৈ হেজাৰ টকাৰ চুক্তি এক মিনিটতে হোৱা আদিয়ে বৰুৱাৰ ব্যক্তিত্ব আৰু সেই ব্যক্তিত্বক দাঙি ধৰিবলৈ ওলোৱা শৰ্মাৰ প্ৰতি নিমিষাক শ্ৰদ্ধাশীল কৰিব। গিৰিয়েকৰ উন্নতিয়েই ঘৈণীয়েকৰ উন্নতি নহয় জানো ? সেয়ে তেনেকুৱা ব্যৱহাৰ কৰাৰ কাৰণে সেইদিনা নিমিষালৈ বৰুৱাৰ খং উঠিছিল। তীক্ষ্ণ চাৱনিৰে বৰুৱালৈ চাই নিমিষা বহি আছিল ; যেন ক'ব খুজিছিল—শৰ্মাৰ নিচিনা মানুহে কি কম মোৰ

দৰকাৰ নাই ; তুমি এই চকীতৈ আহা। বকৰাই বৰ অস্বস্তি অনুভৱ কৰিছিল। কি কৰিব এতিয়া ? নিমিষাক বকৰাই বেয়া পোৱাব নোখোজে ; শৰ্মাক বকৰাই বেয়া পোৱাব নোৱাৰেই—শৰ্মাক বেয়া পোৱা মানে নিজৰ ভৱিষ্যৎ মাটি কৰা। চিনেমা আৰম্ভ হ'ব এতিয়া। বেল্ বাজিছে। এই অস্বস্তিকৰ পৰিৱেশৰ হাত সাৰিবলৈ বকৰাই এটা উপায় উলিয়ালে। টিকেট কিনাৰ সময়তে নিমিষাই কৈছিল, "চিনেমা-হল"ৰ ভিতৰত বাদাম খাই থকাৰ কথা। বকৰাই সকৰৈ নিমিষাক ক'লে : মই চিগাৰেট এটা খাই আহোঁ, মুখখন বেয়া লাগিছে। তোমালৈ বাদাম লৈ আহিম। বেগেতে আহিম। এইবুলি বকৰা বহাৰপৰা উঠি ওলাই গ'ল— নিমিষাই একো কোৱাৰ আগতে।

বাহিৰলৈ আহি বকৰাৰ বৰ ভাল লাগিল। চিনেমা চোৱাৰ আৰু অকণো ইচ্ছা নাই বকৰাৰ। যেন শৰ্মাৰ দ্বিতীয় ছবিখন কেনেকৈ কি হ'ব, সেই বিষয়েই শৰ্মাৰ লগত আলোচনা কৰি থাকিব। বকৰাই এটা চিগাৰেট জ্বলাই তিনি পেকেট বাদাম কিনিলে। ইতিমধ্যে কেবাজনো চিনেমাত কাম কৰিবলৈ বিচৰা চিনাকি ডেকাই বকৰাক ঘেৰি ধৰিলে আৰু প্ৰেম শৰ্মাৰ ওলোৱা ছবিখনৰ বিষয়ে, নতুনকৈ কৰিব খোজা ছবিৰ বিষয়ে নানা প্ৰশ্ন কৰিবলৈ ধৰিলে। বকৰাই বুজিলে—এইসকলে নিশ্চয় বকৰাক শৰ্মাৰ লগত ইমান পৰে কথা পতা চাই আছিল, হয়তো আলেঙে আলেঙে দুই-এটা কথা শুনিছিলো। কাৰণ, তাৰে এজনে ক'লে : দ্বিতীয়খন ছবিত তো আপুনিয়েই সৰ্বেসৰ্বা হ'ব। আমালৈকো চাব। তাৰে দুই-এজনে প্ৰেম শৰ্মাক বিশ্বাস কৰিব নোৱাৰি, বৰ ধূৰ্ত বুলি কোৱা শুনি বকৰাৰ খঙেই উঠি গৈছিল। খঙত বকৰাই নিজকো শৰ্মাৰ লগতে সাঙুৰি লৈ কৈছিল : আমি বেয়া মানুহ হ'ব পাৰোঁ, দুখীয়া কাৰণে আমাৰ বিৰুদ্ধে বহুতে বহুত কথা ক'ব পাৰে, কিন্তু অসম তথা পৃথিৱীত কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ কাম আমাৰ নিচিনা সমাজ-বহিষ্কৃত মানুহবোৰেই কৰি আহিছে। কিতাপ পঢ়িলে পাব, ওঠৰ শতিকাৰ ফ্ৰান্সৰ সকলো মহান শিল্পী সমাজ-বহিষ্কৃত আছিল। আমি বাইজৰ দলীয়া মানুহ, সেই কাৰণে আমাক চহকীসকলে বেয়া মানুহ বুলি তেওঁলোকৰ সমাজৰপৰা বাদ দিয়ে। আমাৰ আক্ষেপ নাই। সকলো শিল্পীয়েই নিৰপেক্ষ মানৱতাবাদী। কোনো ৰাজনীতিলৈ নোযোৱাকৈ, চহকী-দুখীয়াৰ ভেদাভেদত নোসোমোৱাকৈ আমি মানৱতাৰ কাৰণে কাম কৰি যাম। আপোনালোকৰ ভাল লাগিলে আমাক হাঁহক, আমাৰ কাৰ্য্যেৰে আমি প্ৰত্যুত্তৰ দিম।

বকৰাই সঁচাসঁচিকৈ এটা লেকচাৰ দি দিলে। ইমান উত্তেজিত হৈ পৰিছিল যে ক'ত কথা কৈছে ক'ব পৰা নাছিল। এতিয়া বুজাদি বকৰাই তেতিয়া বুজা নাছিল যে শৰ্মাই তেওঁক দিব খোজা সুবিধাখিনিৰ কাৰণেই তেওঁ শৰ্মাৰ বিৰুদ্ধে কোনো কথা শুনিব খোজা নাছিল। আৰু, এতিয়া বকৰাই বুজিছে যদিও তেতিয়া বুজিব পৰা নাছিল যে দুখীয়া, কেলেহুৱা, বাইজ, মানৱতাবাদ আদি শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি বকৰাই নিজক যুগৰ ফেচন্ অনুযায়ী সমাজতান্ত্ৰিকৰূপে চিনাকি দিব খুজিছিল।

সঁচা কথা, মানৱতাবাদ, সংস্কৃতি আদি বহুত শব্দক শব্দ হিচাপে হে জানে বকৰাই। তাৰ তাৎপৰ্য্য আৰু সংজ্ঞা বকৰাই নাজানে। বকৰা বিপ্লৱৰ নিচিনা বিপজ্জনক পথৰ বিৰোধী। বকৰাই সেইবিধ সমাজতন্ত্ৰকে ভাল পায়, যিবিধত থাকি জেললৈ নোযোৱাকৈ চৰকাৰৰ সমালোচনা কৰিব পাৰি, যিবিধত থাকিলে দুখীয়ালো যেওঁলোকৰ হ'কে থিয় হোৱা বুলি ভাবে আৰু চহকীয়েও আপোন বুলি লয়, যি সমাজতন্ত্ৰৰে ধনতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰতো প্ৰিয় অতিথি হ'ব পাৰি, যি সমাজতন্ত্ৰত বিশ্বাসী হ'লে সুবিধা বুজি কংগ্ৰেছী চৰকাৰলৈ সুবিধা বিচাৰি যোৱাৰ পথ মুকলি হৈ থাকে। বকৰাৰ মনে কয় যে প্ৰফেচাৰ, ডাক্তৰ আদি বিজ্ঞ আৰু চাকৰি কৰা ভদ্ৰলোকসকলে বাছি লোৱা সেই সমাজতন্ত্ৰৰ পথ ভদ্ৰ পথ। মজদুৰ-শ্ৰমিকৰ লগত চিঞৰ-বাখৰ কৰি, জেললৈ গৈ, কমউনিস্ট-কমিউনিস্ট হ'ব নোৱাৰি। শিল্পীৰ সেইটো পথ নহয়। সেই পথেদি আন যিহকে হওক, কৃষ্টি-সংস্কৃতি-সুকুমাৰ-কলাৰ সাধনা সম্ভৱ নহয়।

কথা পাতি থাকোঁতে এটা-দুটাকৈ ইটোৱে-সিটোৱে খাই বকৰাৰ হাতত থকা ভজা বাদামৰ পেকেটটো শেষ কৰিলে। বকৰাৰ সেইফালে খেয়াল নাই। হঠাৎ একেদিন ই বকৰা ইমান নাম কৰা মানুহ হৈ পৰিল যে 'চিনেমা-হল'তো মানুহে ঘেৰি ধৰিছে। চিনেমাত অভিনয় কৰাৰ মজা এইটোৱেই—একেদিনাই বিখ্যাত হ'ব পাৰি। বকৰাই এতিয়াও একো কৰাই নাই। কৰাৰ সম্ভাৱনা আছে বুলি জানিয়েই মানুহে ঘেৰি ধৰিছে। এতিয়া ঘেৰি ধৰা বহুতে হয়তো আগেয়ে বকৰাক বাটত দেখিও মাত নলগায়। প্ৰেম শৰ্মাক গোটেই অসমখনে মাতাল গুণ্ডা বুলি ভাবে। এতিয়া চিনেমা এখন পৰিচালনা কৰি আহিলত তাকে লগ পোৱাৰ সুবিধা কৰি দিবলৈ বকৰাক দেখোন অনুৰোধ কৰিছেহি। হয়, মানুহক এনেকৈ হে শিক্ষা দিব পাৰি।

হঠাৎ বকৰাৰ মনত পৰিল ভিতৰত চিনেমা চলি আছে। লৰালৰিকৈ বকৰা ভিতৰ সোমাল। খেপিয়াই খেপিয়াই নিজৰ চিটত বহি নিজকে নিজে কোৱাদি ফুচফুচাই ক'লে : ইস্, বহুত দেৰি হ'ল। নিমিষাই সুধিলে : বাদাম ক'তা? বকৰাই অপৰাধীৰ দৰে উপায় নাপাই ক'লে : পাহৰিলোঁ, ইণ্টাৰভেলত লাইট জ্বলিলে আনি দিম বাৰু।

: ইণ্টাৰভেল তোমাৰ বাবেহে আকৌ এবাৰ হ'ব নেকি?

: হৈ গ'ল নেকি?

নিমিষাই একো নক'লে। ইতিমধ্যে শৰ্মাই উঠি ফুচফুচাই বকৰাক ক'লে : মই এই 'হল'ৰ মালিকটোক লগ ধৰি আহোঁ। আহিম আকৌ। শৰ্মা চাপৰি চাপৰি ওলাই গ'ল। বকৰাই এইবাৰ মন ভাল লগাবলৈ খেপিয়াই খেপিয়াই নিমিষাৰ হাতখনত ধৰিলে। নিমিষাই আঁতৰাই নি যিমান পাৰে সৰুকৈ ক'লে : মই মাজত বহি আমনি পোৱা দেখি তুমি হ'বপায় সহৃদয় বন্ধুৰ লগত মোক অকলে এৰি থৈ যোৱাৰ সুবিধা ল'বলৈকে চিগাৰেট খোৱা আৰু বাদাম ভজা অনাৰ চেনু ল'লা?

চিনেমা চলি আছিল। তাৰ মাজতে বকৰাই যাক কেনেকৈ বুজাই কয়—কিয়, কি পৰিস্থিতিত পৰি বাহিৰত বেলি হ'ল। নহয় হে" বুলি বকৰা বৈ গ'ল। ভাবিলে—পিচত বুজাই ক'ব। কিন্তু আন বহুত ঘটনাৰ মাজত পৰি সেই কথা নিমিষাক কেতিয়াও বুজাই কোৱা আৰু নহ'ল।

: মোক এনেকৈ এৰি যোৱাৰ মতলবটো কি তোমাৰ? বন্ধুৰ মন ভাল লগাবলৈকে নেকি?

বকৰা অবাক। নিমিষাইতো এনেকুৱা কথা কেতিয়াও নকয়। কি হৈছে? বকৰাই উপায় নাপাই ধৰি ল'লে যে খঙতে নিমিষাই সেইবোৰ কৈছে। তাৰ বেলেগ অৰ্থ একো নাই।

শৰ্মা আৰু ভিতৰলৈ নাহিল। চিনেমা শেষ হোৱাৰ পিচত বকৰা-বকৰানীক বাহিৰতে লগ ধৰিলে আৰু কাঁচি বজাৰত নতুনকৈ খোলা ৰেষ্টুৰাঁখনত চাহ একোপিয়লা খাই যাবলৈ অনুৰোধ কৰিলে। নিমিষাই কেতিয়া কিন্তু ভীষণ আপত্তি কৰিছিল। অন্তত শৰ্মাই কৈছিল: মোক প্ৰথমৰ পৰাই আপোনাৰ যেনিবা বেয়া লাগিল; কিন্তু মই নিবেদন কৰা চাহ-পিয়লাৰ কি অপৰাধ?

শৰ্মাই বেয়া পোৱা যেন দেখি বাধ্য হৈ বকৰাই ক'লে: তুমি মিছাকৈ আপত্তি কৰিছা নিমি। তুমি নাখালেও মোৰ কিন্তু এপিয়লা চাহ খাবৰ মন গৈছে। ব'লা।

চকুৰ তীক্ষ্ণ চাৱনিৰে তেতিয়া নিমিষাই বকৰাক যেন বুজাই দিছিল, এনেকৈ নিজ স্বাৰ্থত বশ্যতা স্বীকাৰ কৰা পিৰিয়েকৰ ওপৰত ঘৈণীয়েকে নিৰ্ভৰ কৰিবলৈ ভয় কৰে। এই কথা আজি বুজিলেও সেইদিনা বকৰাই বুজা নাছিল। সেইদিনা বকৰাই নিমিষাৰ চোকা চাৱনিয়ে তেওঁৰ আনন্দ মাটি কৰে বুলি চকু আনফালে ঘূৰাই দিছিল।

চাহ খাবলৈ যোৱা, চাহ খোৱা, কথা পতা আদি একোতে মুখেৰে এষাৰ মাতো মতা নাছিল নিমিষাই। আনকি শৰ্মাই নমস্কাৰ জনাই বিদায় লওঁতেও নিমিষাই কেৱল মুখটো বেঁকা কৰিছিল, হাতেৰে প্ৰতি-নমস্কাৰ জনোৱা নাছিল।

শৰ্মা যোৱাৰ পিচত দুয়ো বিশ্ৰাত উঠিছিল। মনৰ উলাহত বকৰাই "বহুবটো আজি বৰ ভাল" বুলি কৈ নিমিষালৈ চাই বৈ গৈছিল। নিমিষা তেতিয়াও গহীন। আজি বকৰাই জানিলেও সেইদিনা বুজা নাছিল যে বৈবাহিক জীৱনত তেনেকুৱা ৰুক্ষ ব্যৱহাৰ নিমিষাৰ সেয়ে প্ৰথম। নিমিষাৰ মনৰ অৱস্থালৈ মন দিবলৈ বকৰাৰ সেইদিনা সময় নাছিল। জীৱনত অযাচিতভাৱে এটাইতকৈ ডাঙৰ আৰু প্ৰিয়তম সুযোগটো আহি পৰাৰ আনন্দই বকৰাক আপোন-পাহৰা কৰি ৰাখিছিল। সঙ্গী নাথাকিলে, ভাগ ল'বলৈ কোনো নাথাকিলে আনন্দও নিৰানন্দ হয়। সেই কাৰণেই নিমিষাৰ মনটো ভাল লগাই ল'বলৈকে বকৰাই সুধিছিল: তুমি আজি ইমান খং উঠাৰ নিচিনা কৰি আছা কিয়?

সেই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ নিদি নিমিষাই কৈছিল: তুমি এই চিনেমা-থিয়েটাৰত অভিনয়

কৰিবলৈ পাগল হৈ ফুৰা স্বভাৱটো এৰিব নোৱাৰা নে? এতিয়া বিয়া-বাৰু কৰোৱাৰ পিচত......।

হঠাৎ এনেকুৱাকৈ আক্ৰমণ কৰাত বিৰক্ত হৈ বকৰাই কৈছিল: কিয় তুমি সেইদৰে কৈছা নিমি? তুমি চিনেমাত কাম কৰা বেয়া পোৱা?

: চিনেমা কৰিবলৈ যোৱা মানুহ কেতিয়াও ভাল মানুহ হ'ব নোৱাৰে বুলি মোৰ বিশ্বাস। মোৰ সেই বিশ্বাস আজি দৃঢ় হ'ল।

: কিয়? প্ৰেম শৰ্মাক ভাল মানুহ যেন নালাগিল।

: আজি লগ পাই বেছি বেয়া লাগিল। লগ পোৱাৰ আগতেই বেয়া বুলি জানিছিলোঁ যদিও ইমান বেয়া লগা নাছিল।

সেইদিনা নিমিষাৰ এই কথা শুনি বকৰাই বুজিছিল যে কথা-বাৰ্তা আৰু সাজ-পোছাকত শৰ্মাৰ ৰুচি নিমিষাই নিশ্চয় ভাল পোৱা নাই। কিন্তু শৰ্মা যিমানেই বেয়া হওক, বকৰাৰ বহুত দিনৰ আশা সফল হোৱাত একমাত্ৰ শৰ্মাই হে সহায় কৰিব পাৰিব। অন্ততঃ বকৰাৰ কাৰণে-হ'লেও নিমিষাই পেটে পেটে বেয়া পালেও শৰ্মাক বুজিবলৈ দিয়া উচিত নহয়। বকৰাই সেইদিনা মনে মনে ভাবিছিল, টকাৰ উপাৰ্জনটো মনত পেলাই দিলে নিমিষা সৈমান হ'বই। সেয়ে কৈছিল: অলপ ভাবি চাবা নিমি। শৰ্মা আনৰ কাৰণে যিমানেই বেয়া হওক, আমাৰ কাৰণে বহুত ভাল হোৱা নাই জানো? গাখীৰে কাৰোবাৰ পেটৰ অপকাৰ কৰিব পাৰে কাৰণেই গাখীৰ বেয়া বুলি ক'বা নে? তেখেতে মোক ইমান সুবিধা দিছে, তাৰ উপৰি ইমানখিনি ধন উপাৰ্জনৰ বাট দিছে। নিমি, তোমাক খোলাখুলিকৈ কোনোদিনে মই কোৱা নাই যদিও তুমি নিশ্চয় জানা যে টকা-পইচাৰ নাটনি মোৰ কম নহয়।

নিমিষাই মুখৰ কথা কাঢ়ি ক'লে: হঠাতে আকৌ সেই কথা ওলাল কিয়? তোমাকতো মই মোৰ কাৰণে বেছি একো খৰচ কৰিবলৈ কেতিয়াও কোৱা নাই!

: নহয়, মানে, শৰ্মাই এতিয়া দিয়া আঢৈ হেজাৰ টকা আমাৰ বহুত কামত আহিব।

নিমিষা নিমাত। বিক্সাৰ জোকাৰণিত মূৰটো জোকাৰ খাই বকৰাৰ কথা সমৰ্থন কৰা যেন লাগিল। ঔষধে কাম কৰা যেন পাই বকৰাই আকৌ ক'লে: জানা, এই টকাৰে ঘৰটো উলিয়াম। এহেজাৰ টকাৰেই কোনোমতে থাকিব পৰাকৈ উলিয়াব পৰা হ'ব। প্ৰায়খিনি কাম হৈয়ে আছে। তেতিয়া আমাৰ এটা নিজা ঘৰ হ'ব। ভাড়া-ঘৰত থাকি কিমান আমনি লাগে, তুমি নিজেই কতদিন কৈছা মোক।

নিমিষা নিমাত।

: আৰু নিমি, আৰ্টিষ্টৰ নিজৰ আৰ্টৰ প্ৰতি অনুৰাগ মই তোমাক কেনেকৈ বুজাম! মোৰ আৰ্ট অভিনয় কৰা। শৰ্মাই মোক সেই ক্ষেত্ৰত সুবিধা দিব খুজিছে। শৰ্মা মোৰ এই কালৰপৰা হে বন্ধু; বাকী তেখেতৰ ভাল-বেয়া দোষ-গুণ একোৰে সৈতে মোৰ সম্বন্ধ নাই—সেইবোৰ জনাৰ প্ৰয়োজন নাই। লগতে অৰ্থতো আধিক

লাভটোও কম কথা নহয়। চিনেমাৰ মানুহক মই জানো। পতিকে টকা লৈ হে কাম কৰিম। শৰ্মাই সেইটো বুজে কাৰণেই এডভান্স্ দিব খুজিছে। মোৰ লগত ভাওঁবাজি নাই। তুমি শৰ্মাক আগেয়েও চিনি পোৱা নেকি ?

: নাপাওঁ। কিন্তু তেওঁৰ কীৰ্তি বহুত শুনিছোঁ।

: শুনা কথা সঁচা নহ'বও পাৰে।

: স্বাৰ্থান্ধ হৈ বন্ধুৰ বিষয়ে তুমি দিয়া মতামতো মিছা হ'ব পাৰে।

: নিমি, অভিনয়ৰ প্ৰতি থকা মোৰ ভালপোৱাক তুমি স্বাৰ্থ বুলি নক'বা। মই খুব বেয়া পাওঁ। ই মোৰ সাধনা। মই বিচাৰোঁ, মানুহে মোক অভিনেতা হিচাপে মনত ৰাখক, চিনি পাওক। মোৰ বাকী সকলো পৰিচয় পাহৰি যাওক। তাৰ কাৰণে মই সকলো ত্যাগ কৰিবলৈ প্ৰস্তুত।

: জানো, জানো। তাৰ কাৰণে তুমি দৰকাৰ হ'লে পত্নীকো ত্যাগ কৰিবা।··· এই ৰিক্সাৱালা, ৰাখ্।

ৰিক্সা ৰ'ল। নিমিষা নামিল। ঘৈণীয়েকৰ মন্তব্য শুনি বকৰা কিছুপৰ ৰিক্সাৰ ওপৰতে বহি থাকিল। ইতিমধ্যে নিমিষাই গৈ দুৱাৰৰ তলা খোলাৰ পিচত হে বকৰা ৰিক্সাৰপৰা নামিল।

সেইদিনা লৰালৰিকৈ কাপোৰ সলাবলৈ লোৱা নিমিষাক বকৰাই শাস্তি দিয়া নাছিল। বকৰাৰ প্ৰতিভাৰ বিষয়ে ইমানবোৰ ভাল ভাল মন্তব্য শৰ্মাই কৰাৰ পিচতো নিমিষাৰ তেনেকুৱা ব্যৱহাৰ বকৰাই একেবাৰে বুজিব পৰা নাছিল। চিনেমা-হলৰ বাহিৰত বকৰাক মানুহবোৰে ঘেৰি ধৰি নানা প্ৰশ্ন কৰাটো নিমিষাই দেখা হ'লে হয়তো বুজিলেহেঁতেন, বকৰাৰ কিমান দাম। বকৰাই অনৰ্গল নিমিষাক কৈ গৈছিল। মোক তুমি ভুল বুজিবা কেলেই ? কি হৈছে তোমাৰ ? কিয় তুমি ক'বা যে মই মোৰ প্ৰতিভাৰ স্বীকৃতি বিচাৰি তোমাকো অৱহেলা কৰিব পাৰোঁ ? কেতিয়া মই তেনেকুৱা কথা কৈছিলোঁ ?

বাধ্য হৈ নিমিষাই কৈছিল : তেনেকুৱা অৰ্থত কোৱা নাই যদি খুব ভাল কথা।

ৰাতি ভাত খাওঁতে বকৰাই আকৌ কৈছিল : তুমি বুজা নাই ? মোৰ প্ৰথম কথা হৈছে টকাখিনি। এই টকাখিনি পালেই আমাৰ ঘৰটো হ'ব। আমাৰ নিজাকৈ ঘৰ এটা আমি দুয়ো কিমান দিনৰপৰা ভাবিছোঁ। তথাপি তুমি যদি কোৱা, মই সেই আশাও বাদ দিব পাৰোঁ। কাইলৈ টকা দিবলৈ আহোঁতে শৰ্মাক ঘূৰাই পঠাম।—বকৰাই এইফালৰপৰা নিমিষাক আক্ৰমণ কৰি চালে। বকৰাই জানে, ইমান টকাৰ অসুবিধাত চলি চলি নিমিষাই কেতিয়াও টকা নালাগে বুলি ক'ব নোৱাৰে। আৰু, নিজাকৈ ঘৰ এখনৰ লোভ নিমিষাৰ কম নহয়। নিমিষাই একো নোকোৱা দেখি বকৰাই কৈছিল : কোৱা আকৌ।

: তুমি যি ভাল দেখা।

: তোমাৰ আপত্তি নাই ?

: অৰ্থহীন।

: মানে ?

: মইতো তোমাক দুই-তিনি হেজাৰ টকা আনি দিবহি নোৱাৰোঁ। যিটো সহায় মই কৰিব নোৱাৰোঁ, সেইটো তুমি আনৰপৰা লওঁতেও মই বাধা দিব নোৱাৰোঁ। নহয় জানো ?...আন কথা পাতোচোন।

আজি বুজিছে জীৱনজিৎ বৰুৱাই, সেইদিনা সেইবোৰ কথা পাতি থাকিবলৈকে নিমিষাই ভাল পোৱা নাছিল। আৰু, তাৰ পিচৰ ঘটনাৱলী ভাবি চাই বৰুৱাই বুজিছে, সেইদিনাৰ পিচৰপৰা নিমিষাৰ বৰুৱাৰ প্ৰতি বিৰক্তি বাঢ়ি আহি আছে ; অথচ আজি পুৱাৰ এই ঘটনাটোৰ আগলৈকে নিমিষাৰ বিষয়ে ইমানখিনি ভাবি চাবলৈও বৰুৱাই আহৰি পোৱা নাছিল—আহৰি উলিয়াই লোৱা নাছিল। বৰুৱাৰ হঠাৎ উপলব্ধি হ'ল, নিমিষাক এই এমাহে তেওঁ একেবাৰে অৱহেলা কৰি আহিছে, নিমিষাৰ মনটোক উপেক্ষা কৰি আহিছে, নিমিষাৰ নিমাত প্ৰতিবাদক আওকাণ কৰি আহিছে।

দীঘলকৈ হুমুনিয়াহ কাঢ়ি বৰুৱাই টেবুলৰপৰা ভৰি দুটা নমালে। এটা ভৰি জিন্‌জিনাই গৈছে। ভাতবোৰ এতিয়াও টেবুলৰ ওপৰতে। নিমিষা এতিয়াও অহা নাই। জিন্‌জিনোৱা ভৰিটো হাতেৰে মোহাৰি দি বৰুৱাই মনে মনে ঠিক কৰিলে—নিমিষা আহিলেই আজি ওলাই গৈ কোনোবা ৰেস্টুৰাঁতে ভালকৈ খাই ল'ব। তাৰ পিচত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দলঙৰ ফালে ফুৰিবলৈ যাব টেক্সি এখন লৈ। নিমিষাক বৰুৱাই আৰু একো প্ৰশ্ন নকৰে এইবোৰ বিষয়ে। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰত বৰুৱাই নিমিষাক ক্ষমা খুজিব—সকলো দোষ নিজে মূৰ পাতি লৈ। নিমিষাই মনে মনে মাখাকি এইবোৰ কথা আদিবেপৰা বৰুৱাক বুজাই কোৱাহেঁতেন, ইমানখিনি কেতিয়াও নহয়গৈ। যি হওক, এতিয়াও সকলো ঠিক হৈ যাব, হয়তো দুয়ো দুয়োকো এতিয়াৰপৰা বেছি গভীৰকৈ বুজিব, ভাল পাব।

॥ দুই ॥

সেইদিনা চিনেমা-হলত প্ৰেম শৰ্মাক লগ পোৱাৰ পিচত এটা মাহ কোন ফালেদি গ'ল, জীৱনজিৎ বৰুৱাই ক'ব নোৱাৰে। জীৱনত তেওঁ ইমান ব্যস্ত কোনোদিন হোৱা নাছিল। কথা দিয়া মতেই পিচদিনা পুৱাই শৰ্মাই আহি বৰুৱাক নগদ ১২৫০ টকা লেখি লেখি দি বৰুৱাৰ হতুৱাই পাঁচ হেজাৰ টকাৰ কন্‌ট্ৰেক্ট চহী কৰালে। ক'লে, ইন্‌কম্‌টেক্সত দেখুৱাবলৈ খৰচটো বেছি হ'লে ভাল; টেক্স তেতিয়া কম দিব লাগে। পিচলৈ বৰুৱাই গম পাইছিল যে ডিষ্ট্ৰিবিউটৰবৰপৰা পাব্‌লিচিটিৰ কাৰণে বুলি বৰুৱাই কন্‌ট্ৰেক্ট দেখুৱাই শৰ্মাই পাঁচ হেজাৰ আদায় কৰিছিল। অৱশ্যে তেতিয়া জনা নাছিল। হঠাতে ইমানখিনি টকা একেলগে পাই বৰুৱাই তবধ মানিলে। চিনেমা-শিল্পত টকা দিব বুলি কৈ কেতিয়াও নিদিয়ে বুলিয়েই বৰুৱাই শুনিছিল। ইমান সহজে ইমানখিনি টকা শৰ্মাই দিব বুলি আগদিনা কওঁতেও বৰুৱাই বৰ বিশ্বাস কৰা নাছিল। টকা দিবলৈ যাওঁতে সেইদিনা শৰ্মা বৰুৱাৰ ঘৰত আবেলিলৈকে থাকিল। প্ৰথমতে তিনি ঘণ্টামান ধৰি শৰ্মাই বৰুৱাক বুজালে, কোনখন পোস্টাৰ কেনেকৈ আঁকিব লাগে। ইতিমধ্যে এক বাজিবৰ হ'ল। বাধ্য হৈ বৰুৱাই শৰ্মাক ভাত খোৱাৰ কথা ক'লে। শৰ্মাৰ আপত্তি নাই—যদি অৱশ্যে খাই উঠি বাগৰ এটা মাৰিবলৈ ঠাই অকণমান পায়। খাই উঠি বাগৰ এটা নমৰাকৈ শৰ্মাই নোৱাৰে। লৰালৰিকৈ বৰুৱাই নিমিষাক ক'বলৈ গ'ল। গৈ দেখে খোৱা-টেবুলত বৰুৱাই এৰি থৈ যোৱা অৱস্থাতে টকাখিনি পৰি আছে—যেন বৰ অলাগতিয়াল বস্তু। বৰুৱাৰ মনটো বৰ বেয়া লাগিল। কিয় বাক বৰুৱাৰ টকাখিনিৰ প্ৰতিও নিমিষাৰ এই অৱজ্ঞা? তথাপি ইটো কথাৰ গুৰুত্বই সেইটোলৈ বেছি মন দিবলৈ বৰুৱাক সময় নিদিলে। নিমিষাই প্ৰশ্নসূচক দৃষ্টিৰে বৰুৱালৈ চালে—ভাত বাঢিব নেকি জানিবলৈ। সেই চাৱনি বৰুৱাই চিনি পায়। লৰালৰিকৈ সৰুকৈ ক'লে: নহয় ৰ'বা, শৰ্মায়ো খাব ইয়াতে। কথাষাৰ শুনি যেন নিমিষাই বৰ আমনি পালে। বৰুৱাই ভাবিলে, খুব স্বাভাৱিক কথা। এই গৰমত এতিয়া আকৌ এবাৰ ভাত ৰন্ধাটো কম কথা জানো? অপৰাধীৰ দৰে বৰুৱাই ক'লে: ব্যস্ত হৈ থাকোঁতে আগতে সুধিবলৈকে নহ'ল। এতিয়া এনেয়ে ভদ্ৰতা কৰি সোধোঁতে খাব বুলি ক'লে। কি কৰিবা—উপায়তো নাই।

এটা হুমুনিয়াহ কাঢ়ি নিমিষাই ক'লে: ঠিক আছে।

বৰুৱাই সকাহ পালে। সুধিলে: তেন্তে আকৌ বান্ধিব লাগিব নেকি?

: নালাগে। কিন্তু তুমি সেই টকাখিনি কাইণ্ডলি বাকচত থৈ যোৱা।

: কিয়? তুমি নোখোৱা কেলেই?

: কিয় জানো মোৰ আজি টকা ছুবৰ মন যোৱা নাই।

বৰুৱাই আপত্তি নকৰিলে। এইবোৰ কথা লৈ এতিয়া তৰ্ক কৰি সময় খৰচ

কৰিব নোৱাৰি। টকাখিনি নি বিচনাৰ তলত সুমুৱাই বৰুৱাই ক'লে: তেন্তে ভাত বাঢ়া।

শৰ্মাক লৈ ভাত খাবলৈ আহি বৰুৱাই দেখে, মাত্ৰ দুজনৰ কাৰণে দিছে। সুধিলে: দুজনক হে দিলা দেখোন?

: মই পিচত হে খাম।

৩৮ বছৰীয়া শৰ্মাই চাল-চলনত এনেকুৱা এক চঞ্চলতা জীয়াই ৰাখিছে যে মুখ নোচোৱাঁকৈ কেৱল চাল-চলন চালে ১৬।১৭ বছৰীয়া চেংডেলীয়া যেন লাগে। হাত-মুখ জোকাৰি বহাৰপৰা উঠি শৰ্মাই ক'লে: সেইটো কেনেকৈ হ'ব? আপুনি বহক। তেহে ভাল লাগিব। নহ'লে নিজকে বৰ অভদ্ৰ যেন লাগিব।

মেমুৰ থালখন টেবুলত থৈ নিমিষাই গহীনাই ক'লে: আপোনালোকে খাওক। মই সকলোকে খুৱাই হে পিচত খাওঁ।

কালৈকো নোচোৱাকৈ কথাকিটা কৈ নিমিষা গুচি গ'ল।

বৰুৱাৰ ক'বৰ মন গৈছিল—আজিলৈকে সদায় দেখোন তুমি মোৰ লগতে খাই আহিছা। কিন্তু নক'লে—বৰ অপ্ৰিয় অৱস্থা এটাৰ সৃষ্টি হ'ব বুলিয়েই। ভাত খাই থাকোঁতেই শৰ্মাই ৰুচিবান মানুহৰ দৰে ৰন্ধাৰ খুব প্ৰশংসা কৰিলে।

বৰুৱাৰ খোৱা-কোঠালৈ বহা-কোঠাৰপৰা যাব লগা হ'লে শোৱা-কোঠাৰ মাজেদি যাব লাগে। কোঠা এই তিনিটাই—খোৱাটো সৰু। খাই উঠি শৰ্মাই বৰুৱাৰ লগত শোৱা-কোঠাৰ মাজেদি যাওঁতে নিমিষাৰ দুজনীয়া পালেংখনলৈ চাই ক'লে: শুবলৈ ইয়াতে দিছে নেকি? বাঃ। এই বুলি শৰ্মাই চাৰ্টটো খুলি পালেঙৰ আঁঠুৱা-খুঁটিত থ'লেই। বৰুৱা বিবুদ্ধি। আগতেই, ভাত খাই উঠি শৰ্মাক ক'ত শুবলৈ দিব সেই বিষয়ে নিমিষাক সোধোঁতে, নিমিষাই চোকা উত্তৰ দিছিল: মোৰ পালেঙত কিন্তু শুবলৈ দিব নোৱাৰা; কৈ দিছোঁ। মানুহে শুনিলেও বেয়া বুলিব। নিমিষাৰ লৈতে কথা পাতি ঠিক কৰিছিল, বহা-ঘৰতে নিমিষাৰ বিধুতি হওঁতে শোৱা কেম্প-বেড্খনকে পাৰি দিব। কিন্তু এতিয়া কি কৰা যায়! এইখনত শুবলৈ দিব নোৱাৰোঁ বুলি বৰুৱাই বাৰু কেনেকৈ কয়? তথাপি লবালবিকৈ ক'লে: এইখনতো পাৰি; ন'হলে এখন বিচনা আগফালে আপোনাক অকলশৰীয়াকৈ····

: কোনো দৰকাৰ নাই। ইয়াতে হ'ব। এৰেণ্টামান হে। নতুনকৈ বিচনা যোগাৰ কৰাৰ দৰকাৰ নাই। বেড্-ক'ভাৰৰ ওপৰতে শৰ্মাই দীঘল দিলে—জোতাযোৰ খুলি লৈ। নিমিষাই এতিয়া কি কাণ্ড কৰে বুলি ভাবি বৰুৱাৰ বুকুখন চিৰিংকৈ গ'ল। কোনোমতে মানে-সন্মানে শৰ্মাক পঠিয়াই দিব পাৰিলে নিমিষাই বৰুৱাক পিচত অকলে যি লাগে কৰক। নিমিষাক লগ পাবলৈ ভয় কৰি বৰুৱা সেই কোঠাতে শৰ্মাৰ লগত দুই-এটা কথা পাতি বহি থাকিল। সেইদিনা যে দুপৰীয়া নিমিষাৰ ভাত খোৱা নহ'ল, সেই কথা খবৰ কৰিবলৈও বৰুৱাৰ মনত নপৰিল।

সেইদিনা শৰ্মা যোৱাৰ পিচত নিমিষাই বিচনাখনৰ তিয়াৰ পৰা সকলো কাপোৰ

তিয়াই দিলে আৰু তুলী-গাঁৰুবোৰ পিচদিনা ব'দত দিবলৈ পালেঙৰপৰা আঁতৰাই থলে। সেইদিনা ৰাতি শুবৰ কাৰণে ঢুখন কম্বলৰ ওপৰত আৰু এখন বিচনা-চাদৰ পাৰি কিবা-কিবি কাপোৰ-কানিৰে গাঁৰু দিলে। এই সকলোবোৰ অকলে আঁজুৰি আঁজুৰি কৰা দেখি বকুৱাই সহায় কৰি দিলে। নিমিষাই আপত্তি নকৰিলে। মাজতে এবাৰ বকুৱাই সুধিছিল : তুমি খুব বেয়া পাইছা নহয়?—নিমিষাই কোনো উত্তৰ নিদিলে। সেইদিনাৰ সেই ঘটনাটোৰ বিষয়ে কোনোদিন কোনো আলোচনা কেতিয়াও কৰা নহ'ল। নিমিষাই সেই প্ৰসঙ্গ অৱতাৰণা কৰি বকুৱাক কেতিয়াও তিৰস্কাৰ নকৰিলে বা কটু কথা নুশুনালে। বকুৱাই ভালেই পালে।

পোস্টাৰ আদিৰ কামৰ কাৰণে বিশ দিন সময় লৈছিল যদিও বকুৱাই দিনে-নিশাই কাম কৰি দহ দিনতে শেষ কৰিলে। সেইকিদিন শৰ্মা প্ৰায় দিনটোৱেই বকুৱাৰ ঘৰত থাকে। তথাপি, নিমিষাই ক'ত কি জগৰ লগায় বুলি ভাবি বকুৱাই সময় নষ্ট কৰিব লগা হোৱা নাছিল। কাৰণ, নিজৰ ঘৰটো সজোৱা চাই চাই নিমিষাই গোটেই দিনটো তাতে কটায়গৈ। নতুন ঘৰটো নিমিষাৰ বাপেক থকা ভাড়া-ঘৰৰ দাঁতিতে। গতিকে বাপেকৰ ঘৰৰপৰা চাই থাকিব পাৰে। কেতিয়াবা সন্ধিয়া আহিও নিমিষাই শৰ্মাক পায়হি। কিন্তু আহিয়েই নিমিষা ৰান্ধনি-ঘৰত সোমায় কাৰণে কোনো বিপদৰ আশা নাথাকে। আৰু, প্ৰথমতে নিমিষাই চিনেমা, আৰু তাৰ লগত সম্পৰ্ক থকা শৰ্মাক একেবাৰে দেখিব নোৱাৰিছিল। এতিয়া লাহে লাহে সহ্য কৰিব পৰা হ'লহি কাৰণে শৰ্মাৰ প্ৰতিটো কথাতে নিমিষাই আপত্তি নকৰা হ'ল।

পোস্টাৰ আদি প্ৰচাৰৰ সকলোখিনি কাম নি লোৱাৰ পিচত এদিন শৰ্মাই বকুৱাক এজন ধনী মাৰোৱাৰীৰ ওচৰলৈ লৈ গ'ল। লগতে নিমিষাকো ৰবকৈ মাতিছিল, নিমিষাৰ উপস্থিতিয়ে ব্যৱসায়ত বকুৱাক সুবিধা দিব বুলিও কৈছিল। কিন্তু নিমিষা মান্তি নহ'ল। মাৰোৱাৰীজন কথা-বাৰ্তা আৰু ব্যৱহাৰত বৰ কিবা লম্পট লম্পট লগা। ভিতৰৰ কোঠা এটাত শৰ্মাৰ লগত মদ খাবলৈ বহি বকুৱাকো বাৰে বাৰে অনুৰোধ কৰিলে, বকুৱাই কিন্তু ভয়তে হওক বা আন যি কাৰণতে হওক, মদৰ গিলাচত হাত নিদিলে। মদ খাই শৰ্মা আৰু মাৰোৱাৰীজনে কেৱল ছোৱালীৰ কথা পাতিলে—কোনজনী চকুত লগা, কোনজনীক এদিন পোৱা হ'লে বেয়া নাছিল, কোনজনী মাতিলেই আহে, কোন কিজনীক শৰ্মাই আনি মাৰোৱাৰীজনক দেখুৱাবহি···ইত্যাদি। মাজতে শৰ্মাই ক'লে : বকুৱা বিয়া কৰোৱা মানুহ। আৰু ভাল মানুহ। এইবোৰত বকুৱাৰ চখ নাই। মাৰোৱাৰীজনে হাঁহি ক'লে : সেইটো কি কথা? মুয়ো চাদি কৰিছোঁ, আপ্‌নিও কৰিছিল। চাদিটো বেলেগ কথা। আবে বকুৱা চাহাব, ঘি বাৰ মানুচৰ খুন টেস্ট কৰে, সি মানুচ খাবই। চাদি কৰা মানুচ হে ছোৱালীৰ পাচত ঘূৰে। কৈ উঠি খুব হাঁহিলে মাৰোৱাৰীজনে। লগতে ভদ্ৰতা কৰি বকুৱায়ো। শৰ্মাই তেখেতক কাণে কাণে কিবা এটা ফুচ্‌ফুচাই কোৱাৰ পিচত এখন [কাগজত বকুৱাৰ হতুৱাই চহী কৰাই মাৰোৱাৰীজনে ৩৭৫০ টকা বকুৱাৰ

হাতত দিলে। বকৰাই অবাক হৈ শৰ্মালৈ চালত শৰ্মাই চকু টিপ মাৰিলে আৰু ক'লে : কি চাইছে ? এখেতসকলে দিওঁতে দুটকা কমাই নিদিয়ে। দিয়াৰ আগতে হে দৰদাম কৰে। আপোনাৰ ক্ষেত্ৰত অৱশ্যে তাকো কৰা নাই। মই আপোনাৰ বিষয়ে এখেতক সকলো কৈছোঁ—খবৰ-কাগজবোৰ কেনেকৈ আপোনাৰ হাতৰ মুঠিত, তাকো কৈছোঁ।

বকৰাই কি উত্তৰ দিব ভাবি পোৱা নাছিল। সেইদিনা মাৰোৱাৰীজনৰ ঘৰৰপৰা ওলাই আহি বাটত বিশ্ৰাম বহি শৰ্মাই বকৰাৰপৰা দুহেজাৰ পাঁচশ গণি গণি লৈ, বকৰাক বাকী ১২৫০ টকা দি কৈছিল—: মূঠতে আপোনাক পূৰা আঢ়ৈ হেজাৰ টকা দিয়া হ'ল। আপোনাৰ লৈতে ব্যৱসায়ত নামিছোঁ যেতিয়া সঁচা কথাকে কওঁ। পাঁচ হেজাৰ টকাৰ কনট্ৰেক্ট আপোনাৰ হতুৱাই চহী কৰাওঁতে মোলৈ আঢ়ৈ হেজাৰ ৰাখিছিলোঁ। মাৰোৱাৰীৰপৰা এনেকৈ টকা খুজিয়ালে উপায় নাই। আপোনাক কিন্তু মই যিমান দিম বুলিছিলোঁ, সিমানকে দিছোঁ। নহয় জানো ?

: কেলেই নহয় শৰ্মা। হয়।

: এই মাৰোৱাৰীজন পিচে বৰ ভাল। আজি হয়তো ছোৱালীৰ কথা পাতোঁতে আপোনাৰ প্ৰথম দিনা কাৰণে বেয়া লাগিব পাৰে। পিচে তাৰ এইবোৰ adult স্ফূৰ্তি অৰ্থাৎ বয়সস্থ মানুহৰ স্বাভাৱিক ৰুচি। কথাকে হে পাতে পিচে। তাতকৈ বেছি একো নাই। আপুনি বেয়া পাইছিল নেকি ?

: নাই। কেলেই পাম।

: এৰা। আপুনিওতো adult।

দুসপ্তাহৰ ভিতৰতে আকৌ বাৰ শ পঞ্চাশ টকা পোৱাৰ অদম্য আনন্দ আৰু সেই পটভূমিতে ভৱিষ্যতৰ সোণালী সপোনে বকৰাক সেইদিনা বলিয়া কৰি তুলিছিল। তাৰ মাজত, কিয় আৰু কি উপায়েৰে ফাঁকি দি শৰ্মাই মাজতে আঢ়ৈ হেজাৰ উপাৰ্জন কৰিলে, সেই বিষয়ে বকৰাই কেতিয়াও ভাবি নাচালে। কিন্তু, মাৰোৱাৰীক ফাঁকি দি শৰ্মাই বকৰাৰ চহীৰে আঢৈ হেজাৰ উপাৰ্জন কৰাৰ কথা, শৰ্মাই মদ তেওঁৰ আগতে খোৱাৰ কথা, শৰ্মা আৰু মাৰোৱাৰীজনৰ কথা-বাৰ্ত্তাত অশ্লীল সুৰ—এইবোৰৰ কথা বকৰাই কাকো নক'লে। নিমিৰাকো। ঘূৰি গৈ হাতত টকাখিনি লৈ আনন্দত নিমিষাক সাৱটি ধৰোঁতে নিমিষাই সেইদিনা শৰ্মাই তেওঁকো বাৰলৈ জোৰ কৰাৰ স্পৰ্দ্ধা, ব্যৱসায়ত সুবিধা হ'ব বুলি কৰা গুনাত বেয়া মন্তব্য আদিৰ বিষয়ে নানা আপত্তি দৰ্শাবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। সেইবোৰ শুনাৰ বা ভাবি চোৱাৰ ধৈৰ্য্য বকৰাৰ তেতিয়া নাছিল। টকাখিনি হাতত লৈ বকৰাই নিমিষাক হেঁচা মাৰি ধৰিছিল।

প্ৰথমবাৰ টকা পোৱাৰ দুসপ্তাহৰ পিচত নিমিষাক অসন্তুষ্ট কৰিলে ঘৰত শান্তি আৰু নাথাকিব বুলি সন্দেহ কৰি, নিমিষাৰ অনুৰোধ মতে বকৰা নিজৰ ঘৰটো চাবলৈ গ'ল। এই ১৪ দিনৰ ভিতৰতে নিমিষাই যে ঘৰটো থাকিব পৰা কৰিলে, সেই বিষয়ে ভাবিবলৈকে বকৰাই সময় পোৱা নাছিল। নিজে কেতিয়াও চাবলৈ

যোৱা নাছিল। ঘৰৰপৰা নিমিষাক কিছুপৰ আঁতৰাই থ'লে কাম কৰাৰ সুবিধা হ'ব বুলি ভাবি বকৰাই নিমিষাক ঘৰটো উলিউৱা কামত লগাই দিছিল। সেই কামত ইমান মনপুতি নিমিষা লগা দেখি বকৰাই বৰ ভাল পাইছিল। সেই কিদিন বকৰাই কি কৰিছে, শৰ্মাই আহি বকৰাইতৰ বিচনাতে শুই থাকিছিলহি নেকি, শৰ্মা-বকৰাই কি কথা পাতিলে, আদি নিমিষাই বেয়া পোৱা কামবোৰলৈ চকু দিবলৈ বেচেৰীৰ আজৰি নাছিল। গধূলি আহিয়েই শোৱালৈকে নিমিষাই কেৱল ঘৰটোৰ কথাকে কয়: মিস্ত্রিবোৰ কিমান বেয়া, গঁজাল ক'ত কিনিলে, চূণত কিমান নীল দিলে ভাল হয়, বাথ-ৰুমটোত কি ৰং দিব ··· আদি। নিমিষাৰ এই ব্যস্ততা বকৰাৰ ভাল লাগিছিল নিজৰো কাম কৰাৰ সুবিধা হোৱা কাৰণেই। সেইদিনা গধূলি শৰ্মাৰ ঘৰত বকৰাই দ্বিতীয় ছবিখনৰ কাৰণে বহুত গুৰুত্বপূর্ণ আলোচনা কৰাৰ কথা আছিল। শৰ্মাৰ ঘৰ মানে হোটেল। হোটেলত হে আছে। কিন্তু নিমিষাক কোনোমতে বুজাব নোৱাৰিলে। মনে মনে ভাবিলে, ঘৰটো চাই আহি নিমিষাক থৈ বকৰা যাব।

ঘৰটোৰ ভিতৰত সোমাই বকৰাৰ ভাল লাগি গ'ল। সঁচাকৈয়ে থাকিব পৰা হ'ল। দুটা কোঠা, বাথ-ৰুম, ৰান্ধনি-ঘৰ আদি ওলালেই। মিস্ত্রিবোৰ তেতিয়া গ'ল। জুইশলা কাঠি মাৰি মাৰি ওম-ওমকৈ নিমিষাই চুকে-কোণে চাই কিবাকিবি একোটাৰ কাৰণে মিস্ত্রিক উদ্দেশি ভোৰভোৰাবলৈ ধৰিলে। যিটো শোৱনি-কোঠা হ'ব, সেইটোত থিয় হৈ নিমিষাই বকৰাৰ গাত আউজি দিলে। কথা ক'বলৈ একো নাই। দূৰত বাটেদি গাড়ীয়ে গাড়ীয়ে গুৱাহাটীৰ ব্যস্ততাবোৰ যেন ফট্‌ফট্‌কৈ গৈ আছে আৰু সেই ব্যস্ততাৰপৰা ফালৰি কাটি বকৰা-বকৰানীয়ে খন্তেক যেন জীৱনৰ শান্তি বিচাৰি লৈছে। ঝিলীয়ে চিঞৰিছে। দূৰৰ বাটত ষ্ট্রিটলাইটবোৰ আন্ধাৰত তলমূৰকৈ আছে। কোঠাটোৰ ভিতৰত থকা আন্ধাৰখিনিক বেৰৰ চূণে পোহৰ কৰিছে।

প্রেমিকাই প্রেমিকক চুৰকৈ প্রথম বাৰ লগ পোৱাৰ পিচত তীব্র আৱেগ চেপি ৰাখি লৰকৈ সোধাদি নিমিষাই সুধিলে: ভাল লগা নাই?

পৰিৱেশৰ প্ৰৰোচনাত একে সুৰতে বকৰাই ক'লে: লাগিছে।

বকৰাৰ মুখৰ ওচৰলৈ মুখখন নি নিমিষাই ক'লে: এইটো মোৰ মৰমৰ 'জীৱন' আৰু মোৰ নিজা ঘৰ।

আৱেগত সাৱটি ধৰি বকৰাই পাতল চুমা এটা খাই দিলে।

কিছুপৰ দুয়ো সেই অৱস্থাতে থাকিল। নিমিষা যেন কুঁচি-মুচি বকৰাৰ দেহৰ ভিতৰলৈ সোমাই যাব। সেই নতুন ঘৰটোত পাতি থোৱা ধূলি লগা তক্তাৰ ওপৰতে বকৰা-নিমিষা বহি পৰিল। গুৱাহাটী ষ্টেচনৰপৰা উজনিলৈ যোৱা ৰেলখনৰ গতিবেগ ক্ৰমাত বেছি হৈ যোৱা দুয়ো শুনি থাকিল। দুয়োৰে আৱেগ-উত্তেজনায়ো ৰেলৰ গতিৰ লগত ফেৰ মাৰিলে। আৱেগত নিমিষাক সাৱটি ধৰি থাকোঁতে কোনোবা এবাৰ নিমিষাক সাৱটি লৈয়ে বকৰা সেই ধূলি-বালিৰ ওপৰতে পৰি গ'ল।

এমেয়ে মিমিৰাক সুধিলে : কোনোবা আহিব নেকি ?

এমেয়ে মিমিৰাই ক'লে : ওহোঁ।

এমেয়ে বকৰাই সুধিলে : ওহোঁ ? ?

এমেয়ে মিমিৰাই ক'লে : ওহোঁ।

কেইমিনিটমানৰ পিচত বকৰাই মিমিৰাৰ চুলি আৰু কাপোৰবপৰা কমালেবে ধূলি-বালিবোৰ কোবাই কোবাই আঁতৰাই দিওঁতে আকৌ বকৰাৰ কাষত আউজি মিমিৰাই ক'লে : আজি আমাৰ ঘৰ লোৱা হৈ গ'ল।

বকৰাই মিমিৰাৰ চুলিত ওঁঠ দুটা হেঁচি ধৰিলে। বাহিৰলৈ ওলাই পুনৰ ঘৰটোলৈ ঘূৰি চাই মিমিৰাই ক'লে : লাইট কানেকচনৰ পইচা জমা দিলোঁ। পানীৰ কানেকচন পাওঁতে বোলে সময় লাগিব। মই পিচে কাইলৈ পাইপ লগামেই। কিনি থৈছোঁ। শুনা, আমি ইয়ালৈ কেতিয়া আহিম ?

: তোমাৰ যেতিয়া ইচ্ছা।

: সেইদৰে নহ'ব। দেউতাই কৈছে, অহা বুধবাৰে—মানে পৰহিলৈ দিন ভাল।

: বাৰ ; মাহুহক দেখুৱাই পৰহিলৈকে আহিম। আজি কিন্তু আমি মনে মনে ল'লোঁৱেই।

হাঁহি এটা মাৰি মিমিৰাই ক'লে : পাচফালৰপৰা চোৰাঁচোন, মোৰ কাপোৰ বা খোপাত কিবা বোকা-বালি লাগি আছে নেকি ?

বকৰাই চালে। কাঠ-চলি দুটুকুৰা চুলিত লাগি আছিল। একৰাই দিলে। এ বাম, খোপাতে গঁজাল এটা। একৰাই আনি বকৰাই মিমিৰাক দেখুৱালে। গঁজালটো হাতত লৈ মিমিৰাই ক'লে : মই এবাৰ মূৰত কিহবাই বিন্ধা যেন পাইছিলোঁ। চুলিৰ কাঁটা বুলি ভাবিলোঁ। হাঁহি বকৰালৈ চালে। বকৰাই নাকটোত ধৰি অকণমান জোকাৰি দিলে। বাৰীৰ চোহদৰপৰা ওলাই আহিব খুজি মিমিৰাই বকৰাক আগভেটি বাহুত ধৰি ক'লে : শুনা।

: কোৱা।

: আমাৰতো এতিয়া ঘৰ ওলাই গ'ল।

: পিচে ?

: এতিয়া তুমি যেখোন সেই চিনেমা-ফিনেমাবোৰত নলগাকৈও পাৰা।

বকৰাই মিমিৰাক সাবটি ধৰি বুজনিৰ সুৰত ক'লে : আৰু এমাহ ধৈৰ্য্য ধৰা সোণ। এমাহতে সকলো শেষ হ'ব। এমাহৰ ভিতৰতে ছবিও হ'ব, টকাও পাম। তাৰ পিচত আৰু নকৰোঁ বাৰু। কৰিলেও তোমাৰ অনুমতি লৈ হে কৰিম।

: আৰু নকৰা ?

: নকৰোঁ।

মিমিৰাই বকৰাক সাৱটি ধৰিলে জোৰেৰে। অন্তৰ উজাৰি ক'লে : তুমি খুব ভাল। আমি খুব সুখী……

এই ঘটনাৰ পিচদিনা পুৱাই বকৰাৰ কাৰণে ভাত বাঢ়ি থৈ আৰু নিজে

বাপেকৰ ঘৰতে খাব বুলি কৈ নিমিষা নতুন ঘৰটোত হোৱা কাম চাবলৈ গ'ল। আজি বোলে পানীৰ পাইপ লগোৱা হ'ব। নিমিষা যোৱাৰ অলপ পিচতে প্ৰেম শৰ্মা ওলালহি। হাতত এটা ডাঙৰ ফাইল। সাধাৰণ দুই-এটা কথা পাতি শৰ্মাই গহীনাই আৰম্ভ কৰিলে: বৰুৱা, আজি আপোনাক অকলে পাইছোঁ ভালেই হৈছে। বিজ্‌নেচ্‌ সম্পৰ্কীয় কিছু কথা আজি পাতি লওঁ। ইয়াৰ পিচত আৰু ভালকৈ কথা পাতিবলৈ হয়তো আজৰিকে নাপাম। দ্বিতীয়খন ছবিৰ কাৰণে কলিকতালৈ যাবই লাগে সোনকালে।

: কেতিয়া ?

: দহ-পোন্ধৰ দিনৰ ভিতৰতে। অকল মযে নহয়। আপুনিও যাব লাগিব।

: মই তেন্তে ছুটী লওঁ অফিচৰপৰা ?

: দহ দিনমানৰ ভিতৰতে লওক। অন্ততঃ এমাহৰ কাৰণে ল'ব। আৰু শুনক, আমাৰ এইখন ছবি ৰিলিজ হ'ব এমাহৰ পিচত। তাৰিখটো আপুনি পোষ্টাৰত নিজে লিখি দিছে। এতিয়া খবৰ-কাগজবোৰত ছবিখন ৰিলিজ হোৱাৰ আগতে ছবিখনক প্ৰশংসা কৰি কিছু আলোচনা ওলাব লাগে। এনেকুৱা হ'ব লাগে যাতে প্ৰতি কাগজৰ 'নিজা প্ৰতিনিধি'য়ে ছবিখনৰ চুটিং শেষলৈকে চাই হে মন্তব্য কৰিছে।

: আমাৰ ইয়াৰ কাগজৰ কোনোবা গৈছিল জানো ?

: নাই যোৱা। এইবোৰ কাম কেনেকৈ কৰিব লাগে তাকে আপোনাক ক'ব খুজিছোঁ। আপোনাক এটাইকিখন কাগজত কাম কৰা এজন এজন মানুহৰ নাম মই দিওঁ। এইবুলি শৰ্মাই মানুহৰ নামৰ এখন লিষ্টি বৰুৱাক দি ক'লে: এইকিজন মোৰ মানুহ, মোৰ ভক্ত। মোৰ কাৰণে যি পাৰে সকলো কৰিব। এওঁলোকক মই বিভিন্ন লোভ দেখুৱাই হাত কৰি থৈছোঁ। মানুহকিজন কিন্তু সাংঘাতিক। সুবিধা পালেই লেং মাৰিব। গতিকে সেই সুবিধা তেওঁলোকক যাতে আপুনি কেতিয়াও নিদিয়ে, অৰ্থাৎ কোনো ক্ষেত্ৰতে আমাৰ দুৰ্বলতা কেতিয়াও নেদেখুৱাব। টকা-পইচা আদি সকলো ক্ষেত্ৰতে আমি কিমান সবল তাক দেখুৱাব। এই লাইনটোৱেই এনেকুৱা। আপুনি ভাল মানুহ কাৰণে কৈ থওঁ—চিনেমা-লাইনত কিছু মিছা কথা কোৱাৰ প্ৰয়োজন। অভিনয়টোৱেই ফাঁকি নহয় জানো? আপোনাক এটা উদাহৰণ দিওঁ। ধৰি লওক আপুনি ইয়াৰে এখন কাগজৰ অফিচলৈ গৈ মই নাম দিয়া মানুহজনক লগ ধৰিলেগৈ। কথা প্ৰসঙ্গত ক'লে যে ৰাতিপুৱাৰপৰা দ্বিতীয় ছবিখনত অভিনয় কৰিবলৈ বিচৰা ছোৱালীৰ হেঁচাত শৰ্মাই চাহ এপিয়লা খাবলৈকে সময় পোৱা নাই। ইপিনে ১০ বজাত কলিকতালৈ ফ্লাই কৰিব লাগে—সত্যজিৎ ৰায়ে মাতি পঠাইছে, শৰ্মাৰ শেষ হোৱা ছবিখন আন্তৰ্জাতিক কথাছবি মহোৎসৱলৈ পঠোৱাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ। এদিন শৰ্মা তাত মাথোকোঁতেই মিষ্টাৰ ৰায়ে বোলে "আমাদেৰ প্ৰেমেৰ ছবিটাৰ এডিটিং দেখি" বুলি এডিটিং কৰি থাকোঁতেই ছবিখন চাই মুগ্ধ হ'ল। তাৰপৰা শৰ্মা দিল্লীলৈ যাব—

কিন্তু ভিভিজনৰ ডকুমেণ্টাৰী এখন কৰি দিব লাগে বোলে। তিনি দিনৰ পিচত হে ঘূৰি আহিব। · ইত্যাদি। আপোনাক মই এটা উদাহৰণ হে দিলোঁ।

: সেইখিনি বাক পৰা হ'ব। কিন্তু লিখাটো ?

: সেইটোও হ'ব। (এখন কাগজ উলিয়াই দি) এয়া মই লিখি আনিছোঁ। মোৰ আখৰ বেয়া, ভাষাৰতো একেবাৰে আগ-গুৰি নাই। আপুনি ঠিক কৰি দিব। প্ৰতিখন কাগজৰ কাৰণে অলপ সলাই-বদলাই বেলেগ বেলেগ কৰি লিখিব আৰু মই কোৱা মানুহ কিজনকে দিব।—এই বুলি হঠাৎ মনত পৰাৰ দৰে শৰ্মাই আকৌ ক'লে: লগতে এটা নিউজ দি আহিব—এইটো। শৰ্মাই আৰু এখন কাগজ উলিয়াই দিলে। বৰুৱাই প'ঢ়ি চালে—

জানিব পৰা গৈছে য উদীয়মান পৰিচালক, স্বনামখ্যাত জনপ্ৰিয় অভিনেতা প্ৰেম শৰ্মাই তেওঁৰ দ্বিতীয়খন কথাছবি 'নতুন জীৱন'ৰ আউট-ডোৰ চুটিং বৰপেটাতে কৰিব। ছবিখনত মহাপুৰুষ শংকৰদেৱৰ প্ৰচাৰিত ধৰ্মৰ নামঘৰৰ বিষয়ে থকা অংশটো আৰু সাধাৰণ ৰাইজৰ বৰ্তমান দুৰৱস্থাৰ প্ৰতীক স্বৰূপে এখন গাঁৱৰ ছবি তুলিবলৈ বৰপেটাই উপযুক্ত স্থান হ'ব বুলি শৰ্মাই ভাবে। এই মাহৰ ২৬ তাৰিখে তেখেত দলে-বলে বৰপেটাত আউট-ডোৰ চুটিং ল'বলৈ যোৱা কথা। এই নতুন ছবিখনৰ আন এটা বিশেষত্ব হ'ল: শংকৰদেৱৰ আদৰ্শৰ প্ৰতি আস্থা থকা সত্বেও ছবিখনিত ক'তো আন ধৰ্মৰ বিৰুদ্ধে একো নাই, বৰঞ্চ শংকৰদেৱৰ উদাৰতাৰে সকলো ধৰ্মকে শ্ৰেষ্ঠ প্ৰতিপন্ন কৰা হৈছে।

পঢ়ি উঠি বৰুৱাই ক'লে: আপোনাৰ লিখা হৈ গ'ল নেকি ?

: হোৱা নাই. কিন্তু মূল-ভাব এইটোকে ৰাখি লিখাৰ কথা ভাবিছোঁ। শংকৰদেৱ বুলিলেই আকৌ শাক্ত আদি আনবোৰে ভাল নাপাব। অথচ শংকৰদেৱক নলৈ উপায়ো নাই।

: কিয় ?

: আপোনাক ব্যৱসায়ত সোঁহাত কৰি লৈছোঁ কাৰণেই কৈ থওঁ। এইখন ছবি কৰিবলৈ যিজনৰ পৰা টকা সৰকাব খুজিছোঁ, সেইজন শংকৰ ভক্ত, ঘৰো বৰপেটাৰ এখন গাঁৱত। এতিয়া সেই গাঁৱতে কিছু ছবি তুলি আনিম তেওঁক ভাল লগাবলৈকে। সেইবোৰ ছবি পিচত কথাছবিত থাকে নে নথাকে, সেইটো পাচ কথা।

: যদি তেওঁ টকা নিদিয়া হয় কিবা কাৰণত ?

: তেন্তে অইন ছবি ক'ৰিম। উত্তৰ সীমান্তৰ কেঁচাইখাতী গোসানীক কেন্দ্ৰ কৰি ছবি এখন কৰিবলৈ টকা দিব খোজা মানুহ ওলাইছেই। এওঁ দিয়ে-নিদিয়ে জানিবলৈকে হে মই আউট-ডোৰ চুটিঙৰ লৰালৰি কৰিছোঁ।

: বৰপেটাৰ মানুহজনে টকা দিলে ধৰ্মমূলক ছবি হ'ব নেকি ?

: নহয় নহয়। একেবাৰে সামাজিক। এজন ডেকাই অসমৰ অতীত সংস্কৃতি বিচাৰি ঘূৰি ফুৰিব। ধনীৰ ঘৰৰ শিক্ষিত ডেকা তেওঁ। প্ৰথমতে কামাখ্যালৈ যাব। তাত অতীতৰ কামাখ্যা গোসানীৰ আগত কুমাৰীয়ে নাঙঠ হৈ নচা আদি

ক্লাচ্-বেক কৰি বিমামদূৰ আইন মতে পাৰি দিয়া হ'ব। তাৰ পিচত হাজোত নটীৰ নাচ আৰু মুছলমান দৰ্শকৰ কাৰণে হাজোৰ পোৱা-মক্কা দেখুৱাম। চবকে লাগিব ভাই। তাৰ পিচত গুৱাহাটীৰে ধনীৰ ঘৰৰ ছোৱালী এজনীয়ে কাগজত সেই ডেকাৰ ছবি দেখি পাগল হৈ তেওঁক বিচাৰি যাব। তেওঁৰ কীৰ্তিৰ কথা শুনি তেওঁক দেৱতা যেন ভাবিব। প্ৰত্নতত্ত্বৰ এক আন্তৰ্জাতিক মহাসভা কলিকতাত হ'ব। সেই সভাত যোগ দিবলৈ যাওঁতে এই ধনীৰ দুলালীও গৈ ওলাব আৰু ডেকাক বশ কৰাৰ চেষ্টা কৰিব। সেই সুযোগতে কলিকতাৰ ক্লাবত টুইস্ট নাচ, মদ খোৱা দৃশ্য আদি দিব পৰা হ'ব। কিন্তু ডেকাজনে প্ৰকৃততে ভাল পায় হাজোত লগ পোৱা এজনী সাধাৰণ গাঁৱলীয়া অশিক্ষিতা ছোৱালীক। সেই ছোৱালীজনীক মহান কৰি দেখুৱালে দুখীয়া মানুহৰ ego-টো satisfied হ'ব। কলিকতাৰপৰা ঘূৰি আহি সেই ছোৱালীজনী লৈ ডেকা গৈ বৰপেটাৰ নামঘৰ সোমাই দণ্ডৱৎ হ'ব। শংকৰৰ মহৎ আদৰ্শ দাঙি ধৰি ছোৱালীজনীক শংকৰধৰ্মী কৰি ল'বলৈ ক'ব। গোড়াসকলে তাত বাধা দিব। ডেকাসকলে সপক্ষে থিয় দিব। শেষত গৈ সেই গাঁওখনত শংকৰৰ নামত ডেকাসকলে ছোৱালীজনীক শংকৰীধৰ্মত দীক্ষা দি জগতত নতুন আদৰ্শ দাঙি ধৰিব। 'আজি জগতত ধৰ্মৰ পাৰ্থক্য নাই, সকলো মানুহ সমান'—এই সত্য ফুটাই তুলিব পাৰিলে আন্তৰ্জাতিক ছবি হ'ব। গোটেই ছবিখন কিন্তু ইন্‌টেলেক্‌চুৱেল হ'ব। ঘটনা ইমানেই। তাকে আপুনি ৰূপ দিব লাগিব। কিছু কিছুকৈ লিখি আপুনি মোক দেখুৱাই যাব।

: এতিয়া লিখিব লাগে কেনেকৈ—মইতো ঠিক নাজানো।

: কোনো কথা নাই। নাটক লিখাদি লিখি গ'লেই হ'ল। বাকীখিনি মই কৰি ল'ম।

: বাৰু। কিছুদূৰ লিখি আগতে আপোনাক এবাৰ দেখুৱাই লওঁ। তাৰ পিচত হে বুজিব পাৰিব।

: এতিয়াই লিখিব নালাগে। আগতে বৰপেটাৰপৰা আহি লওঁ। টকা দিয়ে নে নিদিয়ে জানি লওঁ।

: বাৰু।

: আৰু এটা কথা। আনৰ বাতৰি কাকত আছে, বক্তৃতা দিয়াৰ অভ্যাস আছে·····ইত্যাদি। মোৰতো সেইবোৰ নাই। গতিকে মই ছবিতে মোৰ শত্ৰুবোৰক একোমাৰ মাৰি যাব লাগিব। এই ধৰক, মোৰ অভিনয়ক সেই বদমাচ-সম্পাদকটোৱে—ডেকা নেকি—নকল বুলি কয়। 'আজিৰ ভাৰত' কাগজৰ সহকাৰী সম্পাদকক এদিন কৈছিলোঁ—মোৰ জীৱনীটো প্ৰকাশ কৰিবলৈ; ব্যৱসায়ত সুবিধা হ'ব কাৰণেই বিচাৰিছোঁ বুলিও কৈছিলোঁ। মোক কি উত্তৰ দিছিল জানে? কৈছিল—তোমাৰ জীৱনী ছপালে বাটৰ-ঘাটৰ কুকুৰ-মেকুৰীবো জীৱনী ছপাব লাগিব। এনেকুৱাকৈ মোৰ শত্ৰুতা কৰা কেবাটাকো একোশিকনি দি যাব লাগিব। অৰ্থাৎ, আজিৰ ডেকা শক্তিৰ প্ৰতিটো প্ৰচেষ্টাক উপলুঙা কৰা এই মানুহবোৰ

যে দেশৰ শত্ৰু, সেই কথা উলিয়াই দেখুৱাব লাগিব। মই সময়ত আপোনাক কৈ যাম।

: বাৰু। মই কিন্তু আপোনাক এটা কথা সুধিব খোজোঁ।

: কওক।

: নাম কৰা লেখকৰ কিতাপ এখন ল'লে কেনে হয়?

: মোৰ কোনো আপত্তি নাই—যদি সেই কিতাপক কথাছবিৰ ৰূপ দিবলৈ লেখক বা আন কোনোবাই টকা দিয়ে। এতিয়া মই নিজে লিখোঁ—যিটোৰে টকা দিয়ে তাৰ মন ভাল লগাব পৰাকৈ। আৰু এটা কথাও। কোনজন অসমীয়া লেখকৰ নো আপুনি কিতাপ ল'ব পাৰে?

: কেলেই আহমদ বা মিশ্ৰৰ। দুইজনেই লিখেও ভাল, নামো আছে ভাল।

: মিশ্ৰৰ দিন আৰু গ'ল। এখন কিতাপেই অকণমান ভাল লিখিছিল। সেইখন ছবি কৰিব নোৱাৰি। আৰু এই 'ল'ৱাৰ আচাম'ৰ মানুহবোৰৰ লেখা মোৰ ভাল নালাগে। আৰু আহমদ? আহমদে এবাৰ মোক কি বুলি 'এটেক' কৰি থৈছে জানে? মোৰ অভিনয় হেনো ভাওনা-গন্ধী, মই চিনেমা পৰিচালনা কৰিবলৈ যোৱাটো যোলে ঘৰচিৰিকাৰ মৰসাহ। তাক মই সুবিধাত পালে নেৰোঁ। বদ্‌মাচ।

বৰপেটালৈ যোৱাৰ আগতে এদিন নিমিষা আৰু বৰুৱাৰ ঘৰ লোৱাটো হৈ গ'ল। নতুন ঘৰটোলৈ বয়-বস্তু নিয়াই তাত থানথিত লগোৱালৈকে নিমিষাই সকলো কাম কৰিলে। সেইদিনা শৰ্মাৰ লগত খবৰ-কাগজৰ অফিচে অফিচে বৰুৱা এনেকৈ ঘূৰি ফুৰিব লগা হ'ল যে ৰাতি ভুলতে ভাড়া-ঘৰটোলৈকে গৈছিল। পিচত নিজৰ ঘৰ গৈ পালত নিমিষাই বৰুৱাক মৰমৰ-খঙেৰে বহুত কিবাকিবি ক'লে, বহুত কিবাকিবি দেখুৱালে, বহুত মানুহক কি কি খুৱালে তাৰো হিচাপ দিলে। বৰুৱাৰ কিন্তু কথাবোৰ বৰ কাণত সোমোৱা নাছিল। কাৰণ পিচদিনা বৰপেটালৈ যোৱাৰ কাৰণে টেক্সি ভাড়া কৰাৰপৰা বহুত কাম কেনেকৈ কৰিব তাকে ভাবি আছিল। শৰ্মাই কৈছিল, নিমিষাকো লগতে ল'বলৈ। কিন্তু বৰুৱাই নতুনকৈ আজি নতুন ঘৰত সোমোৱা নিমিষাক সেই প্ৰস্তাৱ দিবলৈকে সাহ নকৰিলে। নিমিষা যাবলৈ মান্তি নহ'ল বুলি শৰ্মাক ক'বলৈ ঠিক কৰি থ'লে। ৰাতি নিমিষাক ক'লে যে বৰপেটাৰপৰা একেদিনাই ঘূৰি অহাৰ কথা। আহিব নোৱাৰিবও পাৰে। গতিকে ৰাতিটোৰ কাৰণে ওচৰতে থকা বাপেকৰ ঘৰৰপৰা ভনীয়েক বা ভায়েক এটাক যেন মাতি আনে। পিচদিনাৰ কামৰ হিচাপ বৰুৱাই দিওঁতে নিমিষাই কৈছিল: টেক্সি ঠিক কৰা, মানুহ গোটোৱা আদি কাম দেখোন চকীদাৰে কৰিলে হে গুৱায়। তুমি এচিস্টেণ্ট ডিৰেক্টৰটোক সেইবোৰত কেলেই? কথাটোৰ সত্যতা বৰুৱাই উপলব্ধি কৰিছিল যদিও তেনেকুৱা চিন্তাৰে মূৰটো গৰম কৰিব নুখুজিলে তেতিয়া।

বৰপেটাত গৈ জীৱনজিৎ বৰুৱা অবাক। আগদিনাই কেজনমানক কিবাকিবি

নির্দেশ দি শর্মাই পঠিয়াই দিছিল। সেইকিজনে লগত স্থানীয় মানুহ লৈ বৰুৱাইতক গাড়ী বৰপেটা সোমাওঁতেই আগচি ধৰিলে। গাড়ীৰপৰা নামি শর্মাই সকলোকে হাঁহি মুখে নমস্কাৰ কৰিলে। চুৰিয়া-পাঞ্জাবী পিন্ধি, গাত চাদৰ লৈ, একেবাৰে ভকত-বেশত আছিল শর্মা। বৰুৱাকো মাতি নি খুব প্রতিভাসম্পন্ন অভিনেতা-লেখক-গায়ক বুলি গর্বেৰে শর্মাই সকলোৰে লগত চিনাকি কৰি দি ক'লে : এখেতৰ নিচিনা ভাল মানুহ এজনে আমাৰ লগত যোগ দি আমাৰ লক্ষ্য লাভত সহায় কৰাৰ কাৰণে আমি অর্থাৎ সদৌ অসমৰ সংস্কৃতিপ্রেমী ৰাইজ কৃতজ্ঞ। বৰুৱাৰ লাজত আৰু গর্বত শিৰ দোঁ খাইছিল। স্কুল-কলেজৰ লৰা-ছোৱালীবোৰে অটোগ্রাফ-বিচাৰি শর্মাৰ লগতে বৰুৱাকো ঘেৰি ধৰি নানা প্রশ্ন কৰিবলৈ ধৰিলে। বৰুৱাই লক্ষ্য কৰিলে—শর্মাই সৰ্‌সৰ্‌কৈ সঁচাই-মিছাই এসোপা কৈ যাব পাৰে। বৰুৱাৰ তেতিয়াও অভ্যাস হোৱা নাছিল যদিও চেষ্টা কৰিলে। সন্ধিয়া স্থানীয় সাংস্কৃতিক সংঘই দুইজনকে অভিনন্দন দিলে। সেইদিনাই বাতি টকা দিব খোজা মানুহজন আহি পালত শর্মাই বৰুৱাক মাতি নি ক'লে : আপুনি প্রথমতে তেখেতৰ লৈতে কথা হওকগৈ। মই 'চিনেৰিও' লিখাত ব্যস্ত বুলি ক'ব। কথাই কথাই আপুনি আমাৰ প্রায় এক লাখ টকা কেনেকৈ আগৰখন ছবিত সোমাই আছে সেইটো ক'ব। আৰু নতুনখনত তেখেতৰপৰা ৪০ হেজাৰমান পালে সুবিধা হয় বুলি ক'ব। কথাৰ সুৰত বুজি আপুনি ১০।২০ হেজাৰ বা যিমানটো আদায় কৰিব পাৰি যেন লাগে, সিমানটো এড্‌ভান্স দিলেই হ'ব বুলি ক'ব। মানুহজনক ভালকৈ জুখি চাব। তেওঁৰ ঘৰতে থাকি চুটিং কৰিমগৈ বুলি ক'ব। ছবিখনত তেওঁৰ চেহেৰাৰ লগত মিলা চৰিত্র এটা আছে বুলিও ক'ব আৰু সেইটোত তেওঁকে ল'বলৈ আপুনি মোক ক'ব বুলি জনাব। মই আভাস হে দিলোঁ। বাকীখিনি আপুনি চলাই যাব। তাৰ পিচত আপুনি কি বুজে মোক জনাবহি। তেতিয়া হে মই যাম। যেনে তেনে কিছু কিছু টকা উলিয়াই নিবই লাগিব।

এনে ধৰণৰ কামত বৰুৱাৰ এয়ে প্রথম পৰীক্ষা। সেই পৰীক্ষাত বৰুৱা আচৰিতভাৱে সফল হ'ল। পুৰা দহ হেজাৰ টকা মানুহজনৰপৰা উলিয়াই লৈ পিচদিনা শর্মাইত গুচি আহিল। বতৰ ভাল নহ'লে এতিয়া তাত চুটিং কৰিব নোৱাৰি বুলি কৈ আহিল। আহিয়েই গুৱাহাটীৰ কেবাখনো কাগজত শর্মাই বৰুৱাৰ হতুৱাই খবৰ দিয়ালে—

: নতুন কথাছবি 'নতুন জীৱন'ৰ আউট-ডোৰ চুটিং কৰিবলৈ যোৱা পৰিচালক প্রেম শর্মা, সহকাৰী পৰিচালক জীৱনজিৎ বৰুৱা আৰু শিল্পীবৃন্দক কালি বৰপেটীয়া ৰাইজে বাটতে আগচি ধৰি অভিনন্দন জনায়। হেজাৰ-বিজাৰ সংস্কৃতিপ্রেমী ৰাইজক পৰিচালক শর্মাই সৌৰৱাই দিয়ে যে শিল্পী-প্রতিভাক স্বীকৃতি দিয়াতৈ চায়েই এখন ঠাইৰ মানুহৰ প্রগতি জুখিব পাৰি ; আৰু সেই ক্ষেত্রত বৰপেটা অসমৰে গর্বৰ বিষয়।

পৰিচালক শর্মাৰ লগত কথা পাতি তেখেতৰ আদর্শত মুগ্ধ হৈ স্থানীয়

প্ৰতিপত্তিশালী আৰু সংস্কৃতিপ্ৰেমী ব্যৱসায়ী শ্ৰীযুত মোহন দাসে আজি পুৱা এখন মেলত বিশিষ্ট নাগৰিকসকলৰ আগত ঘোষণা কৰে যে এই চেষ্টা ফলৱতী হ'বলৈ তেখেতে চল্লিশ হেজাৰ টকা আগবঢ়াইছে। তাৰে দহ হেজাৰ নগদ টকা সেই মেলতে সসম্মানে শৰ্মাৰ হাতত বিপুল হৰ্ষধ্বনিৰ মাজত তুলি দিয়ে। উত্তৰত শৰ্মাই কয় যে তেখেত মোহিত হৈছে। অসমৰ চুকে-কোণে থকা এনেকুৱা বহুত উদাৰ হৃদয় পুৰুষ চিনেমা-শিল্পত নামিবলৈ আগবাঢ়ি আহিব বুলি তেওঁ আশা কৰে।

পিচদিনা খবৰ-কাগজত নিজৰ নামটোৰে সৈতে খবৰটো পঢ়ি বৰুৱাৰ ভাল লাগিল। নিমিষাক দেখুৱালে। আৰু, লৰালৰিকৈ চাহ খাই শৰ্মাৰ ওচৰ পালেগৈ। আজিকালি নিমিষাই বাধা দি আমনি নকৰে। বৰুৱা গৈ পাওঁতে শৰ্মাই হোটেলৰ বিচনাতে বহি কেবাজনো মানুহৰ লগত কথা পাতি আছিল। বৰুৱাই লৈ যোৱা কাগজখনত খবৰটো পঢ়ি চাই শৰ্মাই মিহিকৈ ক'লে: আজিকালি ‌অসমীয়া কাগজবোৰে বেচ গৰম গৰম খবৰ দিব পাৰে। কালিৰ বৰপেটাৰ খবৰ আজি বেচ বঢ়িয়াকৈ দিছে। এইবুলি লগত থকাকিজনলৈ কাগজখন আগুৱাই দিলে। সেইকিজনে একেলগে উবুৰি খাই খবৰটো পঢ়িবলৈ লৈ তাৰে এজনে ঘৰতে পঢ়ি অহা বুলি ক'লত, শৰ্মাই অলপ সমালোচনাৰ সুৰত ক'লে: পিচে ঠিক ইনটিমেট্ নিউজ দিবলৈ আমি ভালকৈ শিকা নাই। এই ৰিপোৰ্টাৰজনে এতিয়া এই খবৰটোকে নিজে দেখা বুলি কৈ, মানুহবোৰে অটোগ্ৰাফ লবলৈ ঘেৰি ধৰা, আমাক মানুহে নিজৰ উদাৰতাৰে দেৱতা যেন ভবা, আদি ঘটনাৰে মিলাই ধুনীয়া খবৰ কৰিব পাৰিলেহেঁতেন। আমেৰিকান কাগজবোৰে তেনেকুৱা কৰে। বৰুৱা আচৰিত নহ'ল। এনেকুৱা কথাবোৰ সহ্য কৰিব পৰা হৈ গ'ল ইতিমধ্যে।

সেই মানুহকিজন আহিছিল, এক শিল্পী সমাবেশত প্ৰেম শৰ্মাক সভাপতিত্ব কৰিবলৈ মাতিবলৈ। প্ৰেম শৰ্মাই ক'লে, তেওঁ থাকিব পৰা হ'লে বৰ ভাল পালেহেঁতেন। কিন্তু ইমান ব্যস্ত যে একেবাৰে সময় নাপাব। সেই প্ৰসঙ্গতে এটা ৰমুনিয়াহ কাঢ়ি শৰ্মাই ক'লে: শিল্পীৰ কথানো কি ক'ব? কলিকতাত সত্যজিৎ ৰায়ে মোক এদিন কৈছিল—"তুমি আসামে আমাকে অতিক্ৰম করে যাও। তুমি পারবে।" মৰিবৰ সময়ত লগ ধৰিবলৈ যাওঁতে জ্যোতিপ্ৰসাদ, পাৰ্বতিপ্ৰসাদ আদি সকলোৱে একে সুৰৰ কথাকে কৈছিল। তেখেতসকলে মোৰ গাত কি চিন দেখে ক'ব নোৱাৰোঁ। অথচ মই আজিলৈকে তেখেতসকলৰ কথা সঁচা কৰিব পৰাকৈ একোকে কৰিব পৰা নাই।

মানুহকিজনে ওপৰা-উপৰিকৈ ক'লে: আপুনি বহুত কৰিছে, বহুত কৰিব। আপোনাৰ লগত বিজাৰ পৰা মানুহ এতিয়া অসমত নায়েই।

শৰ্মাই হাঁহিৰে নম্ৰতা প্ৰকাশ কৰিলে।

মানুহকিজন যোৱাৰ পিচত বৰুৱাৰ লগত গুৰুত্বপূৰ্ণ কথাৰ আলোচনা চলিল। শৰ্মাই ক'লে: মই কাইলৈ কলিকতালৈ যাম। 'নতুন জীৱন'ৰ কাম কিছু আগবঢ়াই

ল'ব পাৰিলে হে আৰু টকা পাম। প্ৰথমতে গানখিনি আৰু নাচখিনি ৰেকৰ্ড কৰি লওঁ। গান আৰু নাচৰ কাৰণে তিনিজনী ছোৱালী ইয়াৰপৰা যাব। সেই-কিজনীক লৈ আপুনি পাঁচ দিনৰ পিচত—অৰ্থাৎ অহা দেওবাৰে কলিকতালৈ আহিব। তাতে বহি আমি ডায়েলগ লিখিম। এইবুলি বৰুৱাই তিনিজনী ছোৱালীৰ নাম-ঠিকনা উলিয়াই দি ক'লে: সিহঁত কাইলৈ পুৱা আপোনাৰ ঘৰলৈ যাবই। দেওবাৰে সিহঁতক কোনোবা এঠাইত গোট খাই থাকিবলৈ ক'ব। আপুনি আপোনাৰ পৰিয়ালকো লৈ থ'ব। নহ'লে তাত আপোনাৰ ঘৰৰ চিন্তা কৰোঁতে কামত বাধা পৰিব।

তেনেকৈ কওঁতে বৰুৱাই ইহা দেখি শৰ্মাই ক'লে: নাহাঁহিব। মই প্ৰেক্টিকেল মানুহ। সঁচা কথা কৈছোঁ। এয়া আপোনালোক পাঁচজনৰ যোৱাৰ খৰচ ছশ টকা আপোনাক দিলোঁ। এয়াৰত যাব। আজিয়েই টিকেট বুক কৰিব।

কিছুসময় আৰু কিবাকিবি আলোচনা কৰি থাকোঁতেই ছোৱালী তিনিজনী পালেহি। শৰ্মাই বৰুৱাৰ লগত চিনাকি কৰি দিলে আৰু দুই-এটা লাজ লগা কথা কৈ ছোৱালীহঁতক জোকালে। তাৰ পিচত বৰুৱাক পুৱা লগ ধৰিবলৈ কৈ শৰ্মা ছোৱালীকিজনীৰ লগত ওলাই গ'ল। যাওঁতে কৈ গ'ল: এওঁলোক কাইলৈ মোক এয়াৰ অফিচত বিদায় দিবলৈ আহিব। তাৰ পিচত আপোনাৰ লগত আপোনাৰ ঘৰলৈ যাব। বাহিৰত আহি শৰ্মা আৰু ছোৱালীকিজনী এখন বৈ থকা গাড়ীত উঠিলহি।

শৰ্মাহঁত যোৱালৈ কিছুপৰ চাই থাকি বৰুৱাই ভাবিলে: আৰু এটা দৃশ্য শেষ হ'ল। ইয়াৰ পিচৰ দৃশ্য কলিকতাত। যিমানেই নাম হওক, যিমানেই অভিনয় কৰাৰ সুবিধা থাওক, যিমানেই সহজে বিখ্যাত হোৱাৰ সুযোগ পাওক, চিনেমাত নামিলেই ইমান মিছা কথা ক'ব লাগে বুলি বৰুৱাই জনা নাছিল। এতিয়াও বৰুৱাৰ বিশ্বাস, মিছা কথা নোকোৱাকৈও পাৰি। কেৱল তাৰ কাৰণে মিছাকৈ হোৱা নামখিনি কমিব। এই মিছা কথা কোৱাটো বৰুৱাই ভাল পোৱা নাই। আৰু ভাল পোৱা নাই শৰ্মাই সদায় মদ খোৱাটো। ছোৱালী লগ পালেই লাজে-ওভতে কিবা কিছুমান কোৱা, ছোৱালীৰ বিষয়ে অশ্লীল ইংগিত দিয়া, আদিও বৰুৱাৰ ভাল নালাগে। ভাগ্য ভাল যে নিমিষাৰ লগত তেনেকুৱা কৰিবলৈ শৰ্মাই সাহ কৰা নাই। হয়তো নিমিষা বৰুৱাৰ বিয়াহিতা বুলিয়েই, বা নিমিষাৰ গম্ভীৰ স্বভাৱৰ কাৰণেই। এইটো কথাই মানুহটোৰ ভাল লাগে। কাক কেনেকৈ ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে বুজে। আৰু বৰুৱাই বুজে যে নামিলে যেতিয়া এতিয়া আৰু উপায় নাই; তিতিবই লাগিব। নহ'লে গোটেইখনতে বদনাম ওলাব। কিন্তু বৰুৱাই মনে মনে ঠিক কৰিলে, এখন ছবি কৰিয়েই শৰ্মাৰ লগ এৰিব লাগিব। আন ভাল কোনোবা মানুহ পালে হে আকৌ কৰিব।

সেইদিনা ৰাতি বহুত দিনৰ পিচত বৰুৱা সোনকালে ঘৰলৈ ঘূৰিল। আজি বহুত দিনৰ মূৰত নিমিষালৈ ভালকৈ চাই বৰুৱা অবাক। নিমিষা ইমান খীণাইছে

কিয় ? যি কাৰণেই নিৰ্মীণাওক, নিমিষাক ইমান দিন বকৰাই লক্ষ্য কৰাই নাছিল। প্ৰেম শৰ্মাক চিনেমা-হলত লগ পোৱা প্ৰায় এমাহেই হয়। এই এমাহে, এদিন মাত্ৰ নতুন ঘৰটোত আন্ধাৰে-মুন্ধাৰে নিবিড়ভাৱে লগ পোৱাৰ বাহিৰে, দৈনীয়েকৰ কথা যেন বকৰাই পাহৰি গৈছিল। ঘৰত চাকৰো নাই। অথচ কেনেকৈনো নিমিষাই চাউল-দাইলৰ এই মহাৰ্ঘৰ দিনত বকৰাক কোনো আপত্তি নজনোৱাকৈ ঘৰ চলাই গৈ আছে, তাক বকৰাই নাজানে। নিশা ভাগৰি-জুগৰি শুই থাকি পুৱাই আকৌ চিনেমাৰ কামত লগা বকৰাই এই এমাহে ঘৰৰ খবৰ একো ৰাখিব পৰা নাছিল। আজি প্ৰথম গোটেই ঘৰটো ভালকৈ চালে বকৰাই। ইমান শুৱনিকৈ সজাবলৈ ইমানবোৰ বস্তু বাৰু কেনেকৈ কিনিলে নিমিষাই ? সেইকিটা টকাৰেই ঘৰ সজাবপৰা বস্তু কিনাটোকে সকলো হ'ল নে ? চাহ লৈ নিমিষা ওচৰ পালেহি।

: এ ৰাম, তুমি হাত-ভৰি ধোৱাই নাই।

: আজি নোধোৱাকৈ খাওঁ দিয়া।

: ওহোঁ, নহ'ব। মই চাহ আকৌ গৰম কৰি দিম। আহা হাত-ভৰি ধোৱাহি। এইবুলি নিমিষাই চাহ টেবুলতে থৈ বকৰাক প্ৰায় টানিয়েই বাথ-ৰুমলৈ লৈ গ'ল। লৈ গৈ নিজে পানী ঢালি দিলেগৈ। বকৰাৰ হাত-ভৰি নিজে মচি দিলে। নিমিষাক কান্ধত ভৰ দি চেওেল পিন্ধি বকৰাই নিমিষাক বাহুত ধৰি মুখলৈ চালে। মুখত বিৰিঙি থকা ঘাম হাতেৰে মচি দিলে। বহুত দিনৰ মূৰত জিৰাবৰ ঠাই পাই স্বৰ্গ পোৱাৰ দৰে নিমিষাই বকৰাৰ নোমাল বুকুত মূৰটো আউজাই দিলে। বকৰাৰ বুকুত মূৰ ৰাখিয়েই নিমিষাই ভাগৰেৰে টোপনি আহিব খোজাৰ নিচিনাকৈ ক'লে : তোমাৰ চাহ একেবাৰে চেঁচা হৈ যাব।

বকৰাই নিমিষাৰ মূৰত হাতফুৰাই সুধিলে : হেজাৰ হেজাৰ পিয়লা চাহ জানো নিমিৰ এইকণ মৰমৰ হেজাৰ ভাগৰ এভাগো হ'ব ?

: ঈ—ঈ—ঈ—ঈ—ঈ—স্—স্। বুলি নিমিষাই আৰামত চকু মুদি দিলে।

বহুত পৰ দুয়ো নিমাত। মুখেৰে কোৱাতকৈ যে বুকুৰে অনুভৱ কৰিলে। বকৰাৰ বুকুৰ নোমবোৰ জিৰিৰি-বিদাৰি নিমিষাই সুধিলে : এতিয়া আকৌ ওলাই যাবা ?

: আজি নাযাওঁ।

নিমিষাই যেন স্বৰ্গ ঢুকি পালে। আনন্দত বকৰাক চাহ খাবলৈ টানি লৈ গ'ল। চাহ গৰম কৰিবলৈ পাহৰি খাবলৈ দিয়া জলপানখিনি নিমিষাই বকৰাক লাহে লাহে খুৱাই দিলে। : তোমাক জানা, মোৰ বহুত কথা ক'বলৈ আছে। এইকিদিন তুমি যেনেকৈ উফৰি ফুৰিছা, কবলৈ মই চলেই পোৱা নাই।

জলপান শেষ কৰি নিমিষাই বকৰাক চাহ খুৱাই দিলে। বকৰাই একেবাৰতে ঢোক্-ঢোক্কৈ খোৱা দেখি হে নিমিষাৰ মনত পৰিল চেঁচা চাহকে দিলে বুলি : এ ৰাম, চেঁচা চাহকে খুৱাই দিলোঁ তোমাক। পাহৰিলোঁৱেই। ৰ'বা, মই গৰম এপিয়লা আনো।

মালাগে বুলি বকৰাই উঠিবলৈ ধৰা নিমিষাক থাপ মাৰি বহুৱাই দিলে। : পিচত খাম বাৰু। এতিয়া কোৱাচোন কি কি ক'বলৈ বাকী আছে ?

: শুনা।—এইবুলি নিমিষাই খুব প্ৰয়োজনীয় কথা কোৱাদি কৈ গ'ল : ঘৰটোত মুঠতে ১৪০০ টকা পৰিল। বস্তু বহুত অনাই আছিল। মিস্ত্ৰিৰ খৰচ হে বহুত পৰে। মই লিখি থৈছোঁ। তাৰ পিচত কানিচাৰ মুঠতে আঠ শ টকাৰ ; চাৰি শ হে দিছোঁ ; বাকীখিনি মাহে এশকৈ দিম বুলি কৈছোঁ। বাছনি-ঘৰৰ বস্তু এশমান টকাৰ। সিদিনা ঘৰ-লোৱাত খুৱাওঁতে পঞ্চাশ টকা। এই এমাহৰ ঘৰ-খৰচ দুশ চল্লিশ টকা। বস্তুৰ ইমান টান হৈছে, অথচ কিবা এটা নহ'লেই তুমি চিঞৰ-বাখৰ কৰা। এতিয়া চোৱা মুঠতে ২২০০ টকা খৰচ হ'ল। বাকী ৩০০ টকা আৰু তোমাৰ দৰমহাৰ পইচাকিটা আছে।

: পিচে মই কি কৰিম এতিয়া ?

: নহয়, তোমাক হিচাপটো দিলোঁ। কিমান কম খৰচেৰে কিমানখিনি কৰিলোঁ দেখিলা ? তুমি নিজে ঘৰৰ কাম চোৱা হ'লে চাহ, চিগাৰেট, ৰিক্সা ভাড়া আদিতে ৩০০ টকামান গ'লহেঁতেন। নহয় কোৱা ?—নিমিষাই বকৰাৰ বোকোচাত উঠাৰ নিচিনাকৈ বৈ ক'লে।

বিচনাত দীঘল দি বকৰাই ক'লে : এতিয়া পিচে এটা কথা জানিছা নে নাই ?

: কি কথা ?

: দেওবাৰলৈ কলিকতালৈ যাব লাগে।

: কলিকতালৈ ? কিমান দিনৰ কাৰণে ?

: বহুত দিনৰ কাৰণে। বকৰাই বহুত দিন বুলি ইচ্ছা কৰি ক'লে ; যাতে নিমিষাই নিজে 'ময়ো যাওঁ' বুলি কয়।

: বহুত দিন মই পিচে অকলে কেনেকৈ থাকিম ?

: তুমিও ব'লা।

কিবা এটা ভাবিলে নিমিষাই। তাৰ পিচত বকৰাৰ চুলি লিৰিকি-বিদাৰি ক'লে : এটা কথা কওঁ শুনা। এতিয়াতো আমাৰ ঘৰ হৈ গ'লেই। এতিয়া আৰু বেছি পইচাৰ দৰকাৰ নাই। এতিয়া তুমি চিনেমাৰ কাম বাদ দি দিলে কেনে হয় ? (অকণমান বৈ) অৱশ্যে হয়, অভিনয় তুমি সাধনা হিচাপে লৈছা। কিন্তু মই কি ভাবোঁ জানা ? আন ভাল মানুহে পালে চিনেমা কৰিবা। এই শৰ্মাজনক তুমি বাদ দিয়া।

কিছুসময় বকৰাই একো ক'ব নোৱাৰিলে। : কিন্তু নিমি, ইমানদূৰ কৰি এৰি দিলে মানুহেই মোক হাঁহিব। তেতিয়া কি কৰিবা ?

: হাঁহক দিয়া। আমাৰ কি সুবিধা-অসুবিধা আমি হে বুজোঁ। মানুহে হাঁহিব খোজে, হাঁহক। আমাৰ কি লোকচান ?

: তাতকৈ তুমিও ওলাজে দুইটা ফুৰি অহাও হ'ব। তুমিতো কেতিয়াও কলিকতালৈ যোৱা নাই।

: যাম কলিকতালৈ। কিন্তু তুমি চিনেমা কৰিবলৈ যাওঁতে মই নাযাওঁ। তুমি বেয়া নাপাবা।

সেইদিনা নিশা নিৰ্মিযাক বকৰাই কোনোমতে কলিকতালৈ যাবলৈ মৈমান কৰাব নোৱাৰিলে। নিৰ্মিযাৰ বহুত ফাঁকি বকৰাই বুজিব পাৰিলে। এৰোপ্লেনত উঠিবলৈ ভয় লাগে, সেইভাই যাবলৈ মিছিয়ে, আদি ফাঁকি নিৰ্মিযাই এনেয়ে দিলে। আচল কথা, প্ৰেম শৰ্মাক নিৰ্মিযাই দেখিব নোৱাৰে। ইমান দিন অহা-যোৱা কৰিও এদিনৰ কাৰণেও মানুহটোৱে নিৰ্মিযাৰ ভাল মুখৰ মাত এষাৰ নাপালে। কেনেকৈ কি কৰিব বকৰাই ভাবি নাপালে। অথচ অকলে নিৰ্মিযাক এৰি যোৱাৰো উপায় নাই। নিৰ্মিযাৰ বাপেকৰ ঘৰতো বাপেক আৰু সক ভায়েক-ভনীয়েক দুটাৰ বাহিৰে কোনো নাই। নিনিলেও সদায় কলিকতাত গৈ চিন্তা হৈ থাকিব। কিন্তু নগ'লেতো আৰু জোৰ কৰি নিব নোৱাৰি। এইটো ঘৰত পিচে অকলে থাকিবলৈ দিব নোৱাৰি। ইয়াত কোনোবা মানুহ এটা ৰাখি নিৰ্মিযাক বাপেকৰ ঘৰতে থৈ যাব লাগিব। বাপেকৰ ঘৰত মানুহ বেছি হোৱা হ'লে ইয়াতে আনি ৰাখিবহি পৰা হ'লহেঁতেন। সিও নাই।

কলিকতালৈ যোৱাৰ কথা ওলোৱাৰেপৰা নিৰ্মিযা চিন্তান্বিত হোৱাৰ চিন মুখত ফুটি উঠিল। তাৰ আগলৈকে নিৰ্মিযা বাংঢালী হৈ আছিল। পিচদিনা পুৱা এয়াৰ অফিচত শৰ্মাক বিদায় দি তিনিজনী সাজি-কাচি অহা গাভৰুৰ সৈতে বকৰা ঘৰলৈ অহা দেখি নিৰ্মিযা প্ৰথমতে অবাক হ'ল। পিচত সেইকিজনী চিনেমাৰ ছোৱালী, বকৰাৰ লগতে কলিকতালৈ যাব বুলি শুনাৰ পিচৰপৰাই নিৰ্মিযা খঙতে থাকিল। খুব খঙেৰে ছোৱালীকিজনীক বকৰাৰ অনুৰোধত চাহ একোপিয়লা দিলে। সিহঁতৰ সৈতে যে কথাকে-নাপাতিলে। বোধকৰোঁ সেই ছোৱালীকিজনীৰ লগত বকৰাক দেখিয়েই, আৰু সিহঁতো কলিকতালৈ বকৰাৰ লগতে যাব বুলি শুনিয়েই নিৰ্মিযাই ঠিক কৰিলে—বকৰাৰ লগতে কলিকতালৈ যাবলৈ। গহীন হৈয়েই নিৰ্মিযাই দুপৰীয়া ভাত খাওঁতে বকৰাক ক'লে : তোমাৰ লাজ নেলাগে তেনেকুৱা ওঁঠলৈকে ৰং সনা, তেনেকুৱা পোছাকৰ বাহাৰ মৰা ছোৱালীৰ লগত মানুহক গা দেখুৱাই ঘূৰি ফুৰিবলৈ!

বকৰাই নিজৰ ফালৰপৰা কথাটো বুজাই নিৰ্মিযাক ক'ব খোজোঁতে নিৰ্মিযাই ক'লে : নালাগে বুজাব মোক ; হৈছে। (অলপ বৈ) ময়ো যাম কলিকতালৈ।

বকৰা আচৰিত হ'ল।

যাম বুলি নিৰ্মিযাই ক'লে হে। কিন্তু যাবৰ কাৰণে কোনো আয়োজন কৰাৰ চেষ্টা নকৰিলে। দিনটো গহীন হৈ থাকিল। ৰাতি বকৰাৰ ফালে পিঠি দি শুলে। কথাও নাপাতিলে। আৰু ৰাতিপুৱাই বকৰাই শাড়ীখনত ধৰি ৰাখিব খোজোঁতে সেই কাণ্ড হ'ল। দুপৰীয়া ভাত খোৱাও নহ'ল। বকৰায়ো খঙতে নিজ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ বিচাৰি গোটেইখন খেলিমেলি লগাই দিলে।

আজি বকৰাই বুজিছে, এই গোটেই এমাহে নিৰ্মিযাৰ মনত. গোট খোৱা

অভিযোগ একেলগে হৈয়ে বকৰাৰ প্ৰতি এনেকুৱা ব্যৱহাৰ কৰাত ইন্ধন যোগালে। বকৰাই মনে মনে ঠিক কৰিলে—নিমিষাক আৰু একো নোসোধে। এইমাত্ৰ মিমিষা আহি পালেই ফুৰিবলৈ ওলাই গৈ ক'ৰবাৰ বেষ্টোৰাঁত খাব আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰত নিজৰ ব্যৱহাৰৰ কাৰণে মাফ খুজিব। নহ'লে নিমিষাই কলিকতালৈ যোৱাটোকে নষ্ট কৰি দিব। আগদিনা কলিকতালৈ যাবলৈ ওলোৱা মানুহজনীৰ পিচদিনা পুৱাই কিয় মনটো এনেকুৱা হ'ল, বকৰাই বুজি নাপালে।

কাষৰে বন্ধুৰ ঘৰৰপৰা ঘূৰি আহি নিমিষাই টেবুলৰপৰা ভাতবোৰ নিব খুজিছিল। কিন্তু বকৰাই নিমিষাক প্ৰায় জোৰ কৰিয়েই কাপোৰ পিন্ধালে আৰু ফুৰিবলৈ লৈ গ'ল। টেক্সিত উঠি ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ মলঙৰ ওচৰত নামি দুয়ো এটুকুৰা নিৰ্জন ঠাই বিচাৰি বহিল। টেক্সিখন ৰাখি থ'লে। এই ঔষধে নিমিষাৰ ওপৰত আচৰিত ধৰণেৰে কাম কৰিলে। মৰম কৰি মৰম কৰি, প্ৰশ্নৰ ওপৰত প্ৰশ্ন কৰি, শেষত শপত দি বকৰাই নিমিষাৰ পেটৰ কথা উলিয়াই পেলালে। আচলতে ছোৱালীকিজনীৰ লগত বকৰাক যাবলৈ দিবলৈ নিমিষা ৰাজী নহয়। গতিকে নিজে যাবলৈ ওলাইছিল। কিন্তু যাবৰ মনো নাই। ভাবি-চিন্তি ৰাতি শুবলৈ যোৱাৰ আগতে ঠিক কৰিলে, মনত আঘাত পোৱাকৈ বকৰাক টান কথা ক'লে খঙতে বকৰা ঠিক দিনটোত নাযাব। তেতিয়া খং উঠি প্ৰেম শৰ্মাই বকৰাক এৰি দিব আৰু বকৰা নিমিষাৰ লগতে থাকিব। ইমানখিনি কথা জনাৰ পিচত বকৰাৰ মনটো বহুত পাতল হ'ল। কৈ উঠি নিমিষায়ো বৰ যেন সকাহ পালে।

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰতে নিমিষাও কলিকতালৈ যোৱা ঠিক হ'ল। কিন্তু আগতে ঠিক কৰি ললে যে প্ৰেম শৰ্মাৰ লগত বা সেই ছোৱালীসোপাৰ লগত কেম্পত একেলগে নাথাকে ; বকৰাও। দুয়ো একেলগে হোটেলত থাকিব। আৰু, কিবা বেয়া পালে দুয়ো একেলগে গুচি আহিব। বকৰা আনন্দেৰে মান্তি হ'ল।

: তোমাৰ কাৰণে মই যাবলৈ ওলাইছোঁ—এই নতুনকৈ পতা ঘৰখন অকলে এৰি থৈ। তুমিও কিন্তু মোৰ কাৰণে প্ৰয়োজন হ'লে গুচি আহিব লাগিব।

নিমিষাৰ গালত মৰমেৰে সৰুকৈ চৰ মাৰি দি বকৰাই ক'লে : তুমি মোক কাপুৰুষ বুলিছিলা কিয় ?

: নহয় নো কি ? কাকো তুমি না বুলি ক'ব নোৱাৰা। শৰ্মাই যিহকে কয় তাকে কৰা। সেইটো পুৰুষৰ লক্ষণ নহয়, কাপুৰুষৰ লক্ষণ হে। সেইদিনা শৰ্মা আমাৰ লগত চিনেমা চাবলৈ বহাৰ পিচৰপৰা মোৰ কিমান বদনাম ওলাইছে মই হে জানিছোঁ। তুমি টকাৰ লোভত মোক শৰ্মাৰ হাতত দিছা বুলিও মানুহে কৈছে।

: হয় নেকি ? ইমান অসভ্য নে মানুহ ?

: নহয় নো কি ? তুমিতো পৃথিৱীৰ একো খবৰ ক'বই নোৱাৰা। যাজত মই হে ক'ত্তো মুখ উলিয়াব নোৱাৰা হৈছোঁ। কালি তোমাৰ লগত ছোৱালীকিজনী দেখি চাগৈ তুমি মোক এৰিলা বুলিয়েই কৈছে।

কলিকতালৈ নিমিষাকো লৈ যাব পৰাৰ আমন্ত্ৰণ ৰকৱা ভেতিয়া বিভোৰ। ক'ত গুৱাহাটীত কোনে হিংসা কৰি বদনাম উলিয়ায়, সেইবোৰ ৰকৱাৰ কাৰণে সাধাৰণ কথা। এনেয়ে থাকোঁতেও মানুহে বদনাম কয়। আৰু এটা কথা কিন্তু; বদনাম ওলোৱাটো বিখ্যাত আৰু জনপ্ৰিয় হোৱাৰে চিন বুলি ক'ৰবাত ৰকৱাই পঢ়িছিল। কথাটো মিছা নহয়। তুলনামূলকভাৱে নিৰীহ আৰু সাধাৰণ স্তৰৰ মানুহৰ বদনাম নোলায়। বিখ্যাত মানুহৰে বদনাম ওলায়। 'ৰবিঠাকুৰ'ৰ কম বদনাম জানো ?

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰত সেইখিনি কথা পতাৰ পিচত বহুত সহজ হ'ল নিমিষা; আৰু আগৰ নিচিনা হ'ল। নিমিষাৰ ব্যৱহাৰত মনৰ আনন্দেৰে যোৱাৰ যোগাৰ কৰাত ব্যস্ত হ'ল্ ৰকৱা। যাওত মাত্ৰ দুদিন বাকী। এতিয়ালৈকে দিনটোত একোপাক মাৰি অফিচত ছুটী মোলোৱাকৈ চলি আছিল ৰকৱা। এইবাৰ ছুটী ল'বই লাগিব। নিশা বিচনাত ৰকৱাৰ চুলিত কৃত্ৰিম খঙেৰে টানি ধৰি নিমিষাই ক'লে : মই তোমাক সেই পাষণ্ডবোৰৰ মাজলৈ অকলে যাবলৈ দিব নোৱাৰোঁ। মোৰ 'জীৱন'টোক মই ওচৰত নাথাকিলে সিহঁতে নষ্ট কৰি পেলাব।

সক ল'ৰাই মাকৰ কোলাত মুখ লুকুৱাৰ দৰে ৰকৱাই নিমিষাৰ বুকুত নিজৰ মুখখন লুকুৱাই দিলে।

তেতিয়া বহুত ৰাতি।

॥ তিনি ॥

: এইদৰে নহ'ব। আপুনি দিনটো wife wife কৰি ঘূৰি ফুৰিলে মোৰ কাম নচলে। I am fed up.

বহুত মানুহ আছিল। প্ৰায় ১৫ জন, মতাই-তিৰোতাই। তাৰ মাজত এইখিনি কথা হজম কৰিবলৈ জীৱনজীৎ বৰুৱাই বৰ টান পালে। ইপিনে কাষতে বহি নিমিষায়ো কথাখিনি শুনি আছে। জীৱনত ইমান টান কথা বৰুৱাক আজিলৈকে কোনেও কোৱা নাই। নিমিষাৰ চকুলৈ চাবলৈ বৰুৱাৰ সাহস নহ'ল।

: মোৰ ইয়াত থাকিবলৈ ক'লোঁ, আপোনাৰ wife মাস্তি নোহোৱা কাৰণে হোটেলত উঠিলগৈ। থাওক তাতে, আপত্তি নাই। কিন্তু সদায় আহোঁতে wifeক লৈ আহে কিয়? আকৌ wifeক ভাত খাবলৈ নিয়া, ফুৰাবলৈ নিয়া······ অসহ্য। হোটেলৰ পইচা মই ক'ৰপৰা দিম? আপোনাক হে মই কামত লৈছোঁ; আপুনি মোৰ কেম্পত থাকিব। বাকীবোৰ মই নাজানো।—এনেকুৱাকৈ মুখ বিকটাই খঙেৰে প্ৰেম শৰ্মাই কথাবোৰ ক'লে যেন বৰুৱা তেওঁৰ বহুতীয়া চাকৰ হে। বৰুৱাইঁত অহাৰ চাৰি দিন পিচত আকৌ ১২ জন আৰ্টিস্ট আহিল অসমৰপৰা। সেইকিজন আৰু বৰুৱাৰ লগত অহা ছোৱালীকিজনীও তাতে বহি আছিল। সকলোৱে নিমাতে শৰ্মাৰ দপদপনি শুনি যেন উপভোগ কৰিছিল। বৰুৱাৰ ইচ্ছা হ'ল যেন শৰ্মাৰ মূৰটো ছিঙি পেলাব। হাতৰ মুঠি টান কৰি বৰুৱা এখোজ শৰ্মাৰ ফালে আগুৱাই গ'ল। বৰুৱাৰ চকুত জুই।

বৰুৱাৰ মানসিক অৱস্থাটো বোধকৰোঁ ততালিকে গম পালে নিমিষাই। পাচফালৰপৰা বৰুৱাৰ চোলাত ধৰি শাসনৰ সুৰত ক'লে: আহা।

বৰুৱাৰ খং যেন দুগুণে চৰিল। গা জোকাৰি নিমিষাৰ হাত একৰাই চিঞৰি দিলে: ব'বা।

নিমিষাই কিন্তু নেৰিলে। 'মোৰে শপত' বুলি প্ৰায় টানি টানি বৰুৱাক শৰ্মাৰ ঘৰৰ বাহিৰ পোৱালেহি। বৰুৱাই তেতিয়া অতিপাত কোঁপাইছিল।

শৰ্মাৰ কেমেৰামেন, অসমীয়া কথা কোৱা বঙালী, অৰ্দ্ধেন্দু পালে হঠাতে ভিতৰৰপৰা আহি বৰুৱাক সাৱটি ধৰি ক'লেহি: সৰ্বনাশ। কি কৰিছে আপুনি?

: চুপ। বৰুৱাই যেন কেমেৰামেনজনক কামুৰি কামুৰি খাব।

: মাৰক ভাই। মোকে দুটা চৰ মাৰক। তথাপি আপুনি শান্ত হওক। আচল কথাটো নাজানে কাৰণে হে আপোনাৰ খং উঠিছে। শৰ্মাৰ প্ৰায় দুহ হেজাৰ টকা আজি লোকচান হৈ গ'ল; Raw Film বোৰ চুৰি হ'ল। তাৰ উপৰি সেই বহি থকা আৰ্টিস্টবোৰে কিবা খোৱাৰ অসুবিধা আদি কৈ শৰ্মাক পাগল কৰি দিছে। কোনোৱা এজনে শৰ্মাৰ জেপৰপৰা মোৱা বাতি এহেজাৰ টকা মাৰি দিলে।

ইয়ানবোৰৰ ওপৰত মানুহৰ ধৈৰ্য্য কেনেকৈ থাকে কওক ? আপোনাকতো শৰ্মাই দেৱতা যেন দেখে ; খুব সন্মান কৰে। আজি বোধকৰোঁ বাকীবোৰক ভয় খুৱাবলৈকে আপোনাকে টান কথা কোৱাৰ……

এনেতে শৰ্মা হৰমুৰকৈ ওলাই আহিল। আহিয়েই বৰুৱাৰ হাতত ধৰি ক'লে : ঈস্ বাম বৰুৱা, মোক আপুনি এতিয়াও নুবুজিলে। আগতেই মই কৈছিলোঁ দেখোন আপোনাক—প্ৰয়োজন হ'লে আপোনাকে খং কৰা যেন দেখুৱাই বাকীবোৰক খেদিম। মাহৰ মাৰ দেখি তিলে বেঁত মেলিব। বহি থকা আৰ্টিস্টৰ এসোপা মই খেদিব লাগে। এস্, বৰ ভুল বুজিলে আপুনি। মই অৱশ্যে মিচেচ বৰুৱাও ওচৰতে আছে বুলি পিচত হে জানিলোঁ। আহক আহক।—এইবুলি শৰ্মাই বৰুৱাক প্ৰায় টানিয়েই আন এটা কোঠালৈ লৈ গ'ল। তাত কোনো নাই। নিমিষা বাহিৰতে ৰৈ থাকিল। খন্তেক পিচতে শৰ্মাই ওলাই আহি নিমিষাকো সসন্মানে নি বৰুৱাৰ ওচৰতে বহুৱলৈ দি ক'লে : আপোনালোক অকণমান বহক। মই সেইসোপাক খেদি থৈ আহোঁগৈ।

চাকৰটোক মাতি বৰুৱাহঁতক চাহ দিবলৈ কৈ শৰ্মা সিবোৰ মানুহৰ ওচৰ পালেগৈ। তাত গৈ শৰ্মাই কাৰোবাক গালি পৰা বৰুৱা-বৰুৱানীয়ে মনে মনে কিছুপৰ শুনি থাকিল। শৰ্মাই সেই মানুহবোৰৰে কাৰোবাক কৈছিল : আপোনালোক গুচি যাওক। নালাগে। আপোনালোকক লৈ মই চিনেমা নকৰোঁ। আপোনালোকক মই ইয়ালৈ মদ খাই মাতাল হৈ বাস্তাই বাস্তাই ছোৱালী লৈ কুকুৰ-মেকুৰীৰ দৰে প্ৰেম কৰি ফুৰিবলৈ আনিছিলোঁ নেকি ? মিস্টাৰ পাল, এই দুজনক আজিয়েই টিকেট কাটি পঠিয়াই দিয়ক…ইত্যাদি। অলপ পৰৰ পিচত হমুনিয়াহ কাঢ়ি নিমিষাই ক'লে : আমি যাওঁগৈ ব'লা। এইবোৰ ঠাইত থকা ঠিক নহয়। মোৰ বৰ ভয় লাগিছে।

বৰুৱাই নিমিষাৰ মুখলৈ চালে : যাওঁ। সি আহক। মোক এইকিদিনৰ টকা-পইচা দিয়ক। গুচি যাওঁ।

বৰ ভাগৰি অহাদি শৰ্মা আহি বৰুৱাহঁতৰ কোঠাটোত ধপচ্ কৈ চকী এখনত বহি কিছুপৰ কপালত হাত দি তলমুৰ কৰি থাকিল। তাৰ পিচত হাইৰাণ হোৱা মানুহে কোৱাদি ক'লে : বৰুৱা, মই মৰি গ'লোঁ। মোক ইহঁতে খালে। অমুকটো বেয়া হ'ল তমুকটো বেয়া হ'ল বুলি চিনেমাৰ সমালোচনা কৰা মানুহ বহুত আছে। কিন্তু কি কষ্টেৰে এখন ছবি কৰিব লাগে, কুকুৰহঁতে এবাৰ যদি চাই গ'লহেঁতেন। ……এই, এই মজিদ, চাহ দিয়া নাই কিয় এতিয়াও !

'এই আনিছোঁ' বুলি চাকৰটো গুচি গ'ল।

কপালত হাত দি চিন্তা কৰি বহি থকা প্ৰেম শৰ্মাৰ মূৰ্তিটো দেখিলে দুখ লগা হৈছিল। হাবাশাস্তি হোৱা এই মানুহজনে যেন পৃথিৱীৰ মৰমিয়াল মানুহৰ অকণমান অনুকম্পা বিচাৰে। যন্ত্ৰণাত ছাটিফুটি কৰা ৰোগীয়ে ডাক্তৰলৈ কৰুণ চকুৰে চোৱাৰ দৰে শৰ্মাই এবাৰ চকু তুলি বৰুৱালৈ চালে, তাৰ পিচত নিমিষালৈ।

শৰ্মাৰ চাৰমিত কথা কাতৰতাই যেন মিম্নিবাকো আঘাত কৰিলে। অস্বস্তি অনুভৱ কৰাৰ দৰে ইফালে-সিফালে চাই মিম্নিবাই ভলমুৰ কৰিলে। হঠাৎ শৰ্মাই দুইখন হাতেৰে বৰুৱাৰ হাত এখন চেপি ধৰি ক'লে: মোক বচাওক বৰুৱা। আপোনাৰ আগত মোৰ লুকাবলৈ একো নাই। আপুনি নহ'লে মোৰ চিনেমাতো নহয়েই, মই মানুহটোকো এটাইবোৰে খুলি খুলি খাব। শৰ্মাৰ কথা নহয় যেন কান্দোন হে।

বৰুৱাৰ খং তেতিয়াও কমা নাই। ক'লে: সকলো ধৰণেৰে সহায় কৰিম বুলিয়েই আহিছিলোঁ। কিন্তু আপুনি আজি মোক বৰ বেয়াকৈ অপমান কৰিলে। মোৰ মন ভাগি গৈছে।

বৰুৱাৰ চকুলৈ পোনে পোনে চাই শৰ্মাই ক'লে: বৰুৱা, তেনেকুৱা হেজাৰটা অপমান মই দিনে পাইছোঁ। মই পৰিচালক হৈ স্টুডিঅ'ৰ মানুহৰ আগত আৰ্টিস্টে কুকুৰ-মেকুৰী বুলি গালি পৰা সহ্য কৰিছোঁ, প্ৰযোজকে গালি পৰা সহ্য কৰিছোঁ, স্টুডিঅ'ৰ মানুহে মাৰি লাচ্ কৰি দিব বুলি ভয় দেখুউৱা সহ্য কৰিছোঁ। অথচ আপোনাক কোনো বেয়া উদ্দেশ্যেৰে একো কোৱা নাই, অপমান কৰাৰ কথা কোৱাও নাই; কেৱল আনক দেখুৱাবৰ কাৰণে খংটো আপোনাক কৰি দেখুৱালোঁ। তথাপি বৰুৱা, মই মাফ খুজিছোঁ, মোক ক্ষমা কৰি দিয়ক। মিচেচ বৰুৱা!—এই বুলি শৰ্মাই নিম্নিবালৈ চালে।

বৰুৱাই একো উত্তৰ দিব নোৱাৰিলে।

: কওক বৰুৱা, ক্ষমা কৰিছে বুলি। মিচেচ বৰুৱা, এখেত বৰ অভিমানী। সহজ-সৰল পোনপটীয়া মানুহ কাৰণেই বেঁকাবেঁকি একো নুবুজে। অথচ আমি চিতলো মাৰিব লাগে, পিতলো খুন্দিব লাগে। আপুনি মোৰ হৈ বৰুৱাক বুজাবচোন।

চাহ আহিল।

শৰ্মাই নিজে চাকৰৰ হাতৰপৰা লৈ বৰুৱা-বৰুৱানীক চাহ দিলে। সৰু-সুৰাকৈ আন দুই-এটা কথা পতা হ'ল। বৰুৱাৰ খং পাতলিল। বৰুৱা আকৌ সহজ হোৱাৰ পিচত শৰ্মাই বৰুৱাক সুধিলে: এতিয়া তেনে আপোনাৰ মোৰ ওপৰত খং নাই নহয়?

হাঁহি বৰুৱাই ক'লে: নাই।

: বাৰু, ভাত খাবৰো হ'ল। এতিয়া আপোনালোকক যাবলৈ দিওঁ। নহ'লে হয়তো এইবাৰ আকৌ মিচেচ বৰুৱাৰ মোৰ ওপৰত খং উঠিব। কিন্তু যোৱাৰ আগতে আপোনালোক দুয়োকো মই আকৌ এটা অনুৰোধ কৰোঁ।

: কি নো? বৰুৱাই উৎসুক হৈ সুধিলে।

: মই অনুৰোধ কৰোঁ আপোনালোকক ভাবি চাবলৈ। মোৰ এই ফ্লেটটো তৃতীয় মহলত—দেখিছেই নহয়। তলৰ মহলৰ চাবিটা কোঠাত আমাৰ আৰ্টিস্টবোৰৰ কেম্প। দ্বিতীয় মহলতে দুটা কমৰ এটা ফ্লেট খালী আছে। কালি ঘৰৰ মালিকে মোক ক'লে। ভাড়া এশ টকা; বাথৰুম-ঘৰ, পানী, বাথ-ৰুম আদি

চব আছে। মই ভাবোঁ আপোনালোক যদি এই ফ্লেটটোলৈ আহে, তেন্তে হোটেলতকৈ খৰচো বহুত কম হ'ব, থাকিও আৰাম পাব, আৰু ওচৰতে থাকিব যেতিয়া মিচেচ বৰুৱাক এতিয়া অনাদি লগত লৈ ফুৰাকৈও আপুনি পাৰিব। এতিয়া আপুনি লৈ আহিবলগীয়া হয় হোটেলত অকলে এৰি থৈ আহিবলৈ বেয়া কাৰণে হে। ইয়াত থাকিলে আপুনি এই অঞ্চলতে থাকিব—হয় মোৰ ইয়াত, নহ'লে স্টুডিঅ'ত, নহ'লে কেম্পত। মোৰ বিশ্বাস, বস্তা-বঢ়াৰ বাচন-বৰ্তন যি দুই-এটা লাগে আপুনি আজি কিনি আনক। যাওঁতে সেইবোৰ লৈ যাব পাৰিব ঘৰলৈ। মোৰো স্বাৰ্থ আছে। আপুনি ওচৰত থাকিলে মই বহুত কাম আপোনাৰ মুৰতে দিব পাৰিম, লাগ বুজিলেই পাম ; খৰচো কমিব—হোটেলৰ খৰচ আপুনি নিবিচাৰিলেও মই দিবই লাগিব, কাৰণ, আৰ্টিস্টৰ কলিকতাত থকা-খোৱাৰ খৰচ আমাৰ বুলি কনট্ৰেক্টত লিখা আছে। আপুনিও কামত বেছি মনপুতি লাগিব পাৰিব। আৰু, যদি মিচেচ বৰুৱাই আপত্তি নকৰে, তেন্তে তেখেতক ছোৱালীসোপাৰ গাৰ্জিয়ান কৰি দিম—যাতে সিহঁতে মিচেচ বৰুৱাৰ বিনা অনুমতিত এখোজো ইফাল-সিফাল কৰিব নোৱাৰে। মাক-বাপেকক কথা দি খুজি অনা এই ছোৱালীবোৰক বদনাম নোহোৱাকৈ ঘৰত ঘূৰাই দিব পৰাটো কিমান টান কাম, তাক ভুক্তভোগীয়ে হে বুজে। আহকচোন বৰুৱা, ঘৰটো চাওকহি। আহক মিচেচ বৰুৱা।

বৰুৱা আৰু নিমিষাই শৰ্মাৰ লগতে গৈ ফ্লেটটো চালেগৈ। শৰ্মাৰ তলৰ মহলাতে। দুটা কোঠাৰে সৈতে বৰ আবুৰ ফ্লেটটো। ভিতৰতে চব। সমুখৰ দুৱাৰেদি নোসোমালে তালৈ সোমোৱা আন বাট নাই। সমুখৰ দুৱাৰত কাঠৰ দুৱাৰৰ উপৰিও লোহাৰ গেট এখন আছে। ইমান সুন্দৰ ব্যৱস্থা যে কলিকতা হেন চহৰতো বৰুৱা দুদিন নাথাকিলেও তাৰ ভিতৰত অকলৈ থাকিবলৈও নিমিষাই ভয় নকৰিব। ফ্লেটটো দেখি আনকি নিমিষাৰো মন খাই গ'ল।

শৰ্মাৰ ঘৰৰপৰা আহি হোটেললৈ বুলি ট্ৰামত উঠি বহি বৰুৱাই নিমিষাৰ মুখলৈ চাই সুধিলে : কি কোৱা নিমিষা ?

: মোৰ আন আপত্তি নাই। সুবিধাই হ'ব। কিন্তু এই মানুহডালক মোৰ অকণো বিশ্বাস কৰিবৰ মন নাযায়। এটা কাম কৰোঁ। শুচি যাওঁগৈ ব'লা।

: মানুহটোৱে বৰ কাউবাউ কৰিছে। এবাৰ চাওঁ। যদি আকৌ এনেকুৱা কৰে, তেন্তে শুচি যাম।

গুৱাহাটীত নিজৰ ঘৰটো লওঁতে নিমিষাই যি উন্মাদনাৰে কাম কৰিছিল, একে উন্মাদনাৰেই সেই দিনাও বৰুৱাৰ লগত বজাৰলৈ গৈ বয়-বস্তু কিনি আনিলেগৈ। বস্তুবোৰ কিনোতেও হিচাপ কৰি কিনিলে—যাতে গুৱাহাটীৰ ঘৰত নথকাবোৰ কিনা হয় ; তেহে ঘৰলৈ যাওঁতে লৈ গ'লে কামত আহিব। গুৱাহাটীৰ ঘৰৰ দুৱাৰ-খিৰিকীৰ জোখত পৰ্দা চিলাই আনি দেখিলে, ফ্লেটটোৰ দুৱাৰ-খিৰিকীলৈ দীঘল হয়। হওক, ইয়াত নো কেইদিন ? তাৰ পিচত ঘৰত হে লগাবগৈ। অস্থায়ী ঘৰখনক স্থায়ী ৰূপ দি পেলালে নিমিষাই—এদিনৰ ভিতৰতে।

ঘৰ লোৱাৰ দুদিন আগতে, বৰুৱাইড হোটেলত থাকোঁতেই এদিন শৰ্মাই বৰুৱাক জানিবলৈ দিলে, কেনেকৈ শৰ্মাই কলিকতাত আহিয়েই আন এজন অসমীয়া মানুহৰপৰা ২৫ হেজাৰ টকা পালে—ছবিখনৰ কাৰণে। সেই টকা পাই হে লৰালৰিকৈ গুৱাহাটীৰপৰা বাকী আৰ্টিস্টখিনি অনাইছে। আহোঁতে বৰপেটাৰ মানুহজনেও ত্ৰিশ হেজাৰ টকা লৈ আহিছে। আগৰখন ছবি হৈ গ'ল বুলি কাগজে-পত্ৰে ওলালেও, আচলতে শেষ হোৱা নাই। ডিষ্ট্ৰিবিউটৰৰপৰা অনা টকা শেষ হ'ল—কিন্তু ছবিৰ এডিটিং আদি বহুত কাম বাকী থাকিল। এই টকাৰে এতিয়া সেইখিনি শেষ কৰিলে নতুনখনৰ কাম আৰম্ভই কৰিব নোৱাৰি। আৰু কাম আৰম্ভ নকৰিলে ধনৰ মালিকবোৰে টকা দিওঁতেও দেৰি কৰিব। গতিকে আগৰখন বৰ্ত্তমানলৈ সিমানতে এৰি নতুনখনত হাত দিছে। কলিকতাত টকা দিবলৈ ওলোৱা মানুহজনক কোৱা হ'ল এসপ্তাহতে চুটিং আৰম্ভ হ'ব বুলি। এতিয়া সেই কাৰণে লৰালৰিকৈ বাকীকিজন আৰ্টিস্ট বৰুৱা অহাৰ তিনি দিনৰ পিচতে অনাই সেই টকাখিনি লৈছে। নহ'লে বোলে দিব নোখোজে—বিশ্বাস নকৰে। এতিয়া কেইদিনমানৰ চুটিং কৰিবই লাগে। নহ'লে এই আৰ্টিস্টবোৰ অনোৱা আৰু ইয়াত খুৱাই-বুৱাই ৰখাৰ খৰচবোৰ এনেয়ে যাব। গতিকে কিছু ডায়েলগ লিখিব লাগে। আউটডোৰত চুটিঙৰ খৰচ খুব বেছি। গতিকে ষ্টুডিঅ'তে ডেকাজনৰ গুৱাহাটী, হাজো, বৰপেটা, কলিকতা আদি ভ্ৰমণৰ চুটিং লোৱা হ'ব। পিচত সেই সেই ঠাইৰ কেইটামান দৃশ্য লৈ লগ লগাই দিলেই হ'ব। অসমীয়া দৰ্শকক তাতকৈ বেছি প্ৰয়োজন নাই। কথা পাতি পাতি বৰুৱাক লৈ শৰ্মা গৈ এটা আভিজাত্যপূৰ্ণ 'বাৰ' বা মদ-খোৱা-দোকানত বহিলগৈ। বৰুৱাক এপিয়লা চাহ দি মদ খাই খাই শৰ্মাই বহুত আদৰ্শৰ কথা কৈ গ'ল। কেনেকৈ তেখেতে দুখীয়াৰ দুখ গুচোৱাৰ উপায় বিচাৰি কমিউনিষ্ট পাৰ্টিত যোগ দিছিল (: নাই, মই পাৰ্টিৰ মেম্বাৰ হোৱা নাছিলোঁ, সেইবোৰ ডিচিপ্লিন মই ভাল নাপাওঁ, মই মাত্ৰ তেওঁলোকৰ প্ৰ'গ্ৰাম মতে কাম কৰিবলৈ লৈছিলোঁ), কেনেকৈ তেখেতে পিচত বুজিব পাৰিলে যে এই কমিউনিষ্টবোৰ চীন-ৰাচিয়াৰ দালাল; কেনেকৈ তেখেতে আজিকালি সেইবোৰক দেখিব নোৱাৰে, কেনেকৈ তাৰ পিচতে ভাৰতীয় আদৰ্শৰ অহিংস মানৱতাবাদে তেখেতক আকৰ্ষণ কৰে, কেনেকৈ তেখেতে এতিয়া বিশ্বাস কৰে যে একেখন সমাজতে বিৰাট ধনী আৰু ভিকহু সমান আনন্দেৰে সুখেৰে থাকিব পাৰে—মহাভাৰতত দুৰ্য্যোধন-যুধিষ্ঠিৰৰ লগতে সমান বা ততোধিক-মৰ্য্যাদাৰে বিদুৰো থকাৰ দৰে; কেনেকৈ তেখেতে কলা-কৃষ্টিৰ মাজেদি হে মানুহৰ উন্নতি সম্ভৱ বুলি বিশ্বাস কৰে (: বুজিছে বৰুৱা, ৰাজনীতিয়ে দেশত বিপ্লৱ আনিব নোৱাৰে, আনিলেও তাৰ পৰিণতি বেয়া। প্ৰকৃত বিপ্লৱ আহিব সংস্কৃতি-কলাৰ মাধ্যমেৰে মানুহৰ মনৰ পৰিবৰ্ত্তন আনিব পাৰিলে হে। এইখিনিতে মই মাৰ্ক্সৰ লগত একমত নহয়); কেনেকৈ সেই উদ্দেশ্যেৰেই তেওঁ চিনেমা-শিল্পত নামিল—কাৰণ চিনেমাটো অতি আধুনিক আৰু অতি জনপ্ৰিয় আৰ্ট,...ইত্যাদি। মাৰ্ক্সৰ লগত মতবিৰোধ

হ'ব পৰাৰ পাৰ্জাবণৰা আৰম্ভ কৰি নিজৰ বিষয়ে সকলো উচ্চ ধাৰণা শৰ্মাই বৰুৱাক বিবৰি কৈ গ'ল। আৰু, মদ খাই গ'ল। পিচলৈ জিভা ভালকৈ ঘূৰ্ঘূৰা হ'লত কথা বুজিব নোৱাৰা হৈছিলগৈ—নেবাই গৈছিল। জিভা নচলা হ'লে কি হ'ব? নিজ জীৱনৰ 'সাধনা'ৰ বিষয়ে কোৱাৰ উৎসাহ শৰ্মাৰ শেষ হোৱা নাছিল। তিনি মহলাৰ ঘৰলৈ শৰ্মাক বৰুৱাই প্ৰায় টানি টানি তোলোঁতে ভাবিছিল: যি মদ-খোৱাক বৰুৱাই মহাপাপ বুলি ভাবে, সেই মদ-খোৱা মানুহৰ লগতে বৰুৱা কাম কৰিবলৈ আহিছে। সঁচাকৈ, নিজৰ শিল্প-সাধনাৰ কাৰণে আমাৰ দেশত শিল্পীয়ে বহুত ত্যাগ স্বীকাৰ কৰিব লাগে, বহুত ক্ষেত্ৰত কম্প্ৰোমাইজ কৰিব লাগে।

বৰুৱা আৰু নিমিষা কলিকতা আহি পোৱাহি আজি চাৰি দিন হ'ল। চাৰি দিনত বহুত কিবাকিবি হৈ গৈছে। প্লেনত উঠাৰেপৰা নিমিষাৰ আগ্ৰহৰ অন্ত নাই। প্লেনত চীটৰ লগত থকা পেটীডাল কিয় বান্ধি ল'ব লাগে, বাম্পিং কিয় হয়, এই ভাৰৰবোৰ হাতেৰে ছুই চাব নোৱাৰি নে, ইত্যাদি প্ৰশ্নেৰে আহি দমদম বিমানকোঠত নমালৈকে নিমিষাই বৰুৱাক এক মিনিটো মনে মনে থাকিবলৈ নিদিলে। দমদমৰ বিশালতা আৰু ব্যস্ততাই নিমিষাক কিছুপৰ নিমাত কৰিলে। তাৰ পিচত শৰ্মাই দি যোৱা ঠিকনা মতে ছোৱালী তিনিজনী আৰু নিমিষাক লৈ বৰুৱা টালিগঞ্জলৈ যাওঁতে, কলিকতাৰ ব্যস্ততায়ো নিমিষাক কম আচৰিত কৰা নাই। শ্যামবজাৰ সোমোৱাৰপৰা টালিগঞ্জ ওলোৱালৈকে নিমিষাই কেৱল অবাক হৈ চায়ে গ'ল। বৰুৱাই এবাৰ সুধিলে: কেনেকুৱা লাগিছে? সৰু ছোৱালীৰ দৰে আনন্দতে টেক্সিৰ চীটত বহা অৱস্থাতে দোলন খেলি নিমিষাই ক'লে: খুব ভাল লাগিছে। মোক গোটেই কলিকতা ফুৰাই দিবা দেই। আজিৰপৰাই। আমি খোজকাঢ়ি ফুৰিম। তেতিয়া হে ভালকৈ দেখিম। আৰু গঙ্গা দেখুৱাবা। গঙ্গাত এদিন স্নান কৰিম দেই। আৰু কালীঘাট। আৰু দক্ষিণেশ্বৰৰ কালীমন্দিৰ। আৰু··· ···আৰু····· ·আৰু বহুত—মানে চব। নিমিষাই বৰুৱাৰ হাতৰ ওপৰতে হাতখন থৈ কথা শেষ কৰিছিল।

কিন্তু শৰ্মাৰ ঘৰ পাই বৰুৱাৰ কিবাকিবি লাগিছিল। কোনোবা দুজন মানুহৰ লগত বঙালীতে কথা পাতি বৰ ব্যস্ত শৰ্মা। যেন মুখ তুলিয়েই নাচাব। আনকি ভদ্ৰতা কৰি নিমিষাকো বহিবলৈ নক'লে। তথাপি বৰুৱাইত বহিল। বৰুৱাই চেলু চাই সুধিব খুজিছিল—ক'ত থকা হ'ব। কাৰণ টেক্সিখন মাল-বস্তুৰে বাহিৰতে বৈ আছিল। এনেতে মানুহ দুজন যাবলৈ উঠিল। শৰ্মাই তেওঁলোকক ক'লে: ভীষণ ব্যস্ত আমি। এই দেখেছেন আৰ্টিস্টৰা এসে পড়লেন। আবাৰ দেখা হবে।

মানুহকিজন যোৱাৰ পিচত হে বৰুৱাৰ কাণে চাই ক'লে: আপোনালোক আহি পাবে বুলিয়েই মই বৈ আছিলোঁ। এই দুজন আহিছিল মোক কিবা এখন সভাৰ সভাপতি কৰি নিবলৈ। কিয় খাব? পিচে আপোনালোকৰ মাল-বস্তু?

: টেক্সিতে আছে।

: হয় নেকি? এই মজিৰ—মজিৰ। বেগেত্তে আহ। শুন, বাহিৰত টেক্সি কৈ আছে। মালবোৰ নমাই আন। আৰু টেক্সিখনক পইচা দি আহিবি।

: আমি থাকিম ক'ত?

: কেম্প এতিয়াও লোৱা নাই। এওঁলোক তিনিজনী মোৰ ইয়াতে এতিয়া থাকিবই লাগিব। আৰু আপোনালোকতো ইয়াতে থাকিবই।

বৰুৱাই নিমিষাৰ মুখলৈ চালে। বোধকৰোঁ বৰুৱাই ক'ব নোৱাৰিব বুলি ভাবিয়েই নিমিষাই নিজে কৈ দিলে: আমি হোটেলতে থাকিম বুলি ঠিক কৰি আহিছোঁ।

: হোটেলত খবৰ দি থৈছে জানো?

: নাই থোৱা।

: আগতে খবৰ নিদিলে ক'ত একেদিনাই হোটেলত ঠাই পাব? আজি মোৰ ইয়াতে অতিথি হওক। নহয় জানো? এক মিনিট ৰ'ব দেই।—এইবুলি শৰ্মা ভিতৰলৈ উঠি গ'ল।

তৎক্ষণাৎ নিমিষাই ভীষণ আপত্তি কৰিলে বৰুৱাক। কৈ দিলে: মৰি গ'লেও মই ইয়াত নাথাকোঁ। এদিন নালাগে এক মিনিটো নাথাকোঁ। তুমি তাত মোক কিয় কৈছিলা হোটেলত থাকিবা বুলি? ছোৱালীকিজনীৰ আগতে নিমিষাই বৰুৱাক মুখেৰে মাতিব নোৱাৰা কৰিলে।

উপায় নাপাই, শৰ্মাক বেয়া পাব নোৱাৰাকৈ কথাটো বুজাই কৈ (: আপুনি ইয়াত কি ব্যৱস্থা কৰিছে নাজানো কাৰণেই গুৱাহাটীত নিমিষাক ক'লোঁ হোটেলত থাকিম বুলি। তাতে তেওঁৰ হোটেলত থকাৰ বৰ চখ; কেতিয়াও থকা নাই কাৰণেই বোধকৰোঁ। ইয়াতেতো থাকিবহি লাগিবই। অন্ততঃ ওচৰতে। আজি হোটেললৈকে যাওঁ); বৰুৱা আগেয়ে কেতিয়াবা আহিলে থাকি যোৱা কলেজ স্কোৱাৰৰ হোটেলতে উঠিলগৈ। আকৌ টেক্সি আনি বৰুৱাহঁতৰ মাল-বস্তু তুলি দিয়া কামখিনি শৰ্মাৰ চাকৰ মজিৰেই কৰিলে। টেক্সি চলাৰ পিচত নিমিষাই নিজকে কোৱাদি কৈছিল: সেই ছোৱালীকিজনী অকলে সেই মানুহটোৰ লগত বাৰু থাকিব হয়! ছিঃ। বৰুৱাই অলপ থওতে কৈছিল: সকলো কিবা তোমাৰ নিচিনা নে? হাঁহি মাৰি নিমিষাই সুধিছিল: মই লোকৰ ঘৰে ঘৰে দুই-এৰাতিকৈ থাকি ফুৰিলে ভাল পাবা নেকি? বৰুৱাৰ খং কেনিবা উৰি গৈছিল। আচলতে বৰুৱাৰ খং উঠা নাছিল; শৰ্মাই বৰুৱাক তিৰোতা-সেকৰা বোলে বুলি লাজ হে লাগিছিল। নিমিষাৰ এই প্ৰশ্নই বৰুৱাৰ মন ঘূৰাই দিলে। ভাবিলে: নাথাকি ভালেই হ'ল।

কিন্তু সেইদিনা গধূলিয়েই শৰ্মাৰ ওচৰলৈ বৰুৱা আহিবলৈ ওলালত সমস্যাই প্ৰথম দেখা দিলে। নিমিষা অকলে থাকিব নোৱাৰে হোটেলত। লগত লৈ আহিব লগা হ'ল। শৰ্মাৰ ওচৰ পাওঁতে ৰাতি আঠ বাজিল। আহি দেখে, লগত আৰু দুজনক লৈ শৰ্মা মদ পিলাত ব্যস্ত। লগতে ছোৱালী তিনিজনীয়েও আগত এৰোটা চাহৰ থালী পিয়লা লৈ বহি বহি শৰ্মাৰ লগত হাঁহি-তামাচাত যোগ দিছে। তিনিজন মতা মানুহৰ ওচৰত তিনিজনী ছোৱালী বহিছে। বহা আৰু কথা পতাৰ ধৰণ ভাল লগা

নহয়। ভাগ্য ভাল যে নিমিষা বকৰাৰ পাচে পাচে আহিছিল। ভিতৰলৈ নিমিষাৰ চকু পৰিব নোৱাৰাকৈ বকৰা বৈ গ'ল। তাৰ পিচত নিমিষাক চকুৰ ইংগিতেৰে বাহিৰলৈ যাবলৈ ক'লে। বকৰা থাকি আহে বুলি নিমিষাই বকৰাৰ হাতত ধৰি বাহিৰলৈ খোজ পেলালে। বাহিৰত আহি বকৰাই নিমিষাক ক'লে : কেবাজনো বহি কিবা চিৰিয়াচ কথা পাতি আছে। ইয়াত বহিলে দেৰি হ'ব। শৰ্মাই সিহঁতক পঠিয়াই হে মোৰ স'তে কামৰ কথা পাতিব। আজি যাওঁগৈ ব'লা। কাইলৈ পুৱাই আহিম। এনেতে চাকৰটো ওলাই আহি ক'লেহি : আহক, আহক, বহকহি। মই চাহাবক খবৰ দিওঁ। বকৰাই বাধা দিলে : নালাগে, নালাগে। কাইলৈ পুৱাই আহিম। নিমিষাই খুব ভাল পালে। বকৰাই শৰ্মাৰ লগত কাম কৰোঁতে বা কথা পাতোঁতে নিমিষা যে এনেয়ে বহি থাকিব লাগিলহঁতেন। "এই যাত্ৰালৈ তেও ৰক্ষা পালোঁ"—নিমিষাই বাটলৈ ওলাই বকৰাক ক'লে। হোটেললৈ ঘূৰি যাওঁতে নিমিষাই বহুত পৰ এচ্‌প্লেনেডত বঙা-নীলা নিয়ন লাইটৰ খেলা চালে, এখন চাহাবী ৰেস্টুৰাঁত সোমাই চাহ খাই উঠি দহ টকাৰ বিল্ পালত চক্ খাই উঠিল। ইমানবোৰ মানুহ ইমান ব্যস্ত হৈ ক'লৈ গৈ থাকে? নিমিষাই বুজিব নোৱাৰিলে। সেই ঠেলা-হেঁচাত বাচত উঠিব নোৱাৰি দুয়ো খোজ কাঢ়িয়েই হোটেল পালেগৈ।

পিচদিনা ৰাতিপুৱা আকৌ একে সমস্যাই উপস্থিত হ'ল। নিমিষা লগতে ওলাল; কিন্তু বকৰাই ভাবি নাপালে, নিমিষাক এইদৰে লগে লগে লৈ ফুৰি কেনেকৈ কাম কৰিব। গৈ পোৱাৰ লগে লগে শৰ্মাই ওচৰত বহি থকা বাকী মানুহৰ লগত কথা পাতিবলৈ এৰি ক'লে : বকৰা, আপুনি মধুপুৰ স্টুডিঅ'লৈ যাওক। দেখিছে নহয়। সিহঁতক কওক, দহ দিনৰ কাৰণে আমাক একেলেথাৰিয়ে স্টুডিঅ' লাগে। টকা দিনেই দি যাম। এইদৰে নগদ দি গ'লে কিমান কমাব সুধিব। আৰু ক'ব, স্টুডিঅ' পৰহিলৈৰপৰা লাগে। সকলো একেবাৰে খৰচি মাৰি আহিব। স্টুডিঅ'ৰপৰা ঘূৰি আহোঁতে আমাৰ কেমেৰামেন অৰ্ধেন্দু পালৰ তাত সোমাই আহিব (শৰ্মাই দিয়া ঠিকনা লিখা কাগজখন বকৰাই ল'লে)। আৰু তাতে ঠিকনা দিয়া আছে আৰ্ট ডিৰেক্টৰ বাক্‌চিৰ। তেওঁক এতিয়াই মাতিব। চেটিং সাজিব লাগে। তাৰপৰা আপুনি ঘূৰি আহিলে script লৈ বহিম। অ' মিচেচ বকৰাও দেখোন। পিচে বকৰা, এখেতক লৈ ফুৰি আপুনি কাম কৰিব কেনেকৈ? থৈ আহিব। দুই-এদিনলৈ একো নাই। পিচত আপুনি নোৱাৰিবগৈ। আপুনি মিচেচ বকৰা, বহিব নেকি ইয়াতে?

: নাই, নালাগে। নিমিষাই ৰোষী ৰোষী সুৰত ক'লে।

: বাৰু বকৰা, যাওক তেন্তে।

সেইখিনি ঘূৰি আহি নিমিষা ভাগৰি পৰিছিল। এনেয়ে জহকালিৰ কলিকতীয়া ৰ'দ; তাতে টেক্সি এখনো পাবলৈ নাই। দুবাৰ অকণ অকণ বিয়াত উঠিল। তাৰ বাহিৰে খোজ। মুখখন ৰঙা পৰি গৈছিল নিমিষাৰ। ঘামত কাপোৰ তিতি গৈছিল। শৰ্মাৰ ঘৰৰ ওচৰ পাই বকৰাই ৰৰৰেৰে নিমিষালৈ চাই ক'লে : খুব কষ্ট হৈছে নহয়?

: তুমি লগত থাকিলে কষ্ট নহয়।—ভাগকৰা মুখত হাঁহি বোলাই নিমিষাই বকৰালৈ চালে।

শৰ্মাৰ ঘৰ পাওঁতে প্ৰায় বাৰ বাজে। মানুহ কিছুমানৰ লগত তেতিয়াও শৰ্মাই কথা পাতি আছে। বকৰা বা নিমিষাক বহিবলৈ নকৈ নিজেই থিয় হৈ বকৰাৰপৰা খবৰবোৰ লৈ ক'লে : আমাৰ একেবাৰে তলৰ স্লেটটো আৰ্টিস্টবোৰ থাকিবলৈ লৈছোঁ। আকৌ কেইজনমান পাবহি কাইলৈ। এয়া টকা নিয়ক আপুনি। (টকা এশ বকৰাক দি) প্ৰভাকচন মেনেজাৰ মিণ্টুৰ ঘৰলৈ গৈ তাক দি আহক। অ' নহয়, সি এতিয়া মধুপুৰ স্টুডিঅ'তে আছে। তাতে দিয়কগৈ। ক'ব : আৰ্টিস্টবোৰে খোৱা বাচন-বৰ্তন, বস্তা-বঢ়া কৰিবলৈ কি লাগে, আদি আজিয়েই কিনি পেলাব লাগে। ঘৰটোও এবাৰ খুলি পৰিষ্কাৰ কৰিব লাগে। আপুনি যাওক তেনে বকৰা। মই ভাত খাওঁ। মিচেচ বকৰা, আপুনি আজি ঘূৰি চাইছে, ভাল কৰিছে। সদায় নাহিব ; ভাগৰি পৰিব। যাওক দেই।

ওলাই আহি নিমিষাৰ মুখলৈ চাই বকৰাই বুজিছিল, নিমিষাই যেন ক'ৰবাত অকণমান বহি জিৰাব খুজিছে। কি কৰিব ? শৰ্মাৰ তাতে অকণমান বহিবলৈ নক'লে। কামৰ মানুহ। সেইবোৰ খেয়াল নাই। টালিগঞ্জত বহিবলৈ চাহৰ দোকান এখনো নাই। স্টুডিঅ'লৈ যাবলৈ এইবাৰ এখন টেক্সি পালে যেনিবা। সেই টেক্সিকে এৰি নিদি স্টুডিঅ'ৰপৰা ঘূৰি হোটেল পালেহি। আহিয়েই হোটেলত নিমিষা বিচনাৰ ওপৰত লাং খাই পৰিলহি। আনকি বকৰাই টেক্সিক পইচা দিয়া সময়কণো বকৰাৰ ওচৰত বৈ নাথাকিল। বকৰাক তদাৰক কৰা প্ৰয়োজন যেন সেই টালিগঞ্জত হে। তাৰপৰা ওলাই আহিলেই যেন আৰু ভয় নাই। নিমিষাৰ ইমান ভাগৰ লাগিছিল যে ভাত খাবলৈকে উঠিব খোজা নাছিল। বিচনাত শুই থকা অবস্থাতে বকৰাই বেচেৰীক ভাত খুৱাই দিছিল—সৰু ল'ৰা-ছোৱালীক খুউৱাৰ দৰে।

বহুত বুজায়ো পিচবেলা নিমিষাক বকৰাই থৈ যাব নোৱাৰিলে। এই হোটেল-টোত প্ৰায়ে অসমীয়া মানুহ থাকেগৈ। যোৰহাটৰ চিনাকি পৰিয়াল এটা বকৰাৰ কাষৰে কোঠাটোত আছিল। নিমিষাক আদহীয়া মানুহজনীয়ে জীয়েকৰ দৰে মৰম কৰিছিল। আবেলি তেওঁলোকৰ লগতে চিনেমা চাবলৈ যাবলৈ বকৰাই ক'লে। নিমিষা কিন্তু নলৰিল। বকৰাৰ লগত যাবই। স্পষ্ট কৈ দিলে : কুকুৰৰ দৰে খেদি আছা কিয় মোক ? মইতো চখ কৰি কলিকতা চাবলৈ অহা নাই। তোমাক লগত থাকিবলৈ হে আহিছোঁ। চিনেমাৰ সেই মানুহবোৰৰ মাজলৈ তোমাক অকলে মই কেতিয়াও পঠিয়াব নোৱাৰোঁ। মোৰ একো কষ্ট নহয়। বকৰাৰ খং ক'ৰবালৈ উৰি গ'ল। মৰমত নিমিষাক সাৱটি ধৰি ক'লে : ইমান ভয় কিয় সোণ ?

শৰ্মাৰ ঘৰতে বহি ডায়েলগ লিখিলে বকৰাই প্ৰায় তিনি ঘণ্টা। শৰ্মাই মাজে মাজে নিৰ্দেশ দিয়ে। অলপ লেখা হ'লেই পঢ়ি চায়হি। ওচৰতে নিমিষা আদৰকাৰী মানুহৰ দৰে বহি থাকিল। কৰিবলৈ একো নাই। কথা পাতিবলৈ কোনো নাই।

কেৱল বকৰাক বখি বহি থাকিল নিমিষা। এবাৰ সে স্থৰাৰ একেবোৰ প্ৰশ্নকে কৰিলে বকৰাই।

: বৰ আমনি লাগিছে নহয় ?

: নাই লগা ?

: চাহ খাবা ?

: নাখাওঁ।

তাৰ পিচত সন্ধ্যা সাত বজাত হে বিপদ হ'ল। শৰ্মাই বকৰাক ড্ৰয়িং-ৰুমলৈ মাতি পঠালে লেখাখিনি লৈ। তাত কেমেৰামেন আৰু আৰ্ট ডিৰেক্টৰক লৈ, লগতে বকৰাই লৈ যোৱা ছোৱালী তিনিজনীকো ৰাখি, শৰ্মাই বিভিন্ন দৃশ্য, কেনেকৈ কোনটো দৃশ্য শৰ্মাই বিচাৰে, আৰ্ট ডিৰেক্টৰে কেনেকুৱা দৃশ্য সাজিব লাগিব, আদি বুজাবলৈ ধৰিলে। বকৰাক ক'লে: আপুনি মন কৰি যাব। কোনটোৰ পাচত কোনটো হ'ব সেইটো আপুনি হে মনত ৰাখিব লাগিব।

নিমিষাও বকৰাৰ লগে লগে গৈছিল। তাত বহিবলৈ ঠাই নোহোৱাৰ কাৰণে বহুত পৰ থিয় হৈ আছিল। পিচত ছোৱালীকিজনীয়ে মাতি নিজৰ দাঁতিতে বহিবলৈ দিছিল। শৰ্মাই সেইবোৰলৈ মন নকৰি কৈ গৈছিল—

: চিনেমাত চুটিং লওঁতে, বুজিছে বকৰা, ইটোৰ পাচত সিটোকৈ দৃশ্যবোৰ লোৱা নহয়। এতিয়া ধৰক, এটা কোঠাৰ ভিতৰৰ দৃশ্য আছে যেনিবা প্ৰথম আৰু তৃতীয় দৃশ্যত। সেই কোঠাৰ দুয়োটা দৃশ্য আমি একেলগে একে চেটিঙতে লৈ পিচত ঠিক ঠাইত সজাই দিম। তেনেকুৱাত আপুনি মন কৰিব লাগিব যে কোঠালৈ সোমোৱা আৰু ওলোৱা দৃশ্য পিচত লওঁতে যাতে তালৈ সোমোৱা-ওলোৱা মানুহবোৰৰ পোছাক একেই থাকে।

কথাছবিৰ বিষয়ে এইবোৰ সৰু-সুৰা কথা বকৰাই জানে। তথাপি শুনি গ'ল।

বকৰাক বুজোৱা শেষ কৰি শৰ্মাই ছোৱালী তিনিজনীৰ ফালে চাই ক'লে: মিনা, তুমি আহাচোন। ওখকৈ, জোঙা নাক আৰু ডাঙৰ চকুৰে দেখাত শুৱনী ছোৱালীজনী থিয় হ'ল।

: আমাৰ নাটকত থকা সেই ধনী-গাভৰুজনীৰ পাৰ্টটো—কি নাম বকৰা সেই চৰিত্ৰটোৰ ?

: মনালিচা দেৱী।

: মনালিচা দেৱীৰ পাৰ্টটো তুমি সঁচাকৈ পাৰিবা জানো ?

: আপোনালোকে শিকাই দিলে পাৰিম।

: তুমিতো আগেয়ে অকল নাচিছা হে ?

: অভিনয়ো কৰিছোঁ।

: তুমি হ'লে অৱশ্যে ভাল হয়। বাৰু, এক মিনিট ৰ'বা। চাওঁ বকৰা আহকচোন।

বকৰাক মাতি নি অলপ দূৰত ফুচফুচাই কথা পাতিলেগৈ শৰ্মাই। শৰ্মাৰ লগত

বাওঁতে বকৰাই লক্ষ্য কৰিছিল, মিমিৰাও লগতে আহিবই খুজিছিল। যেন শৰ্মাই বকৰাক মাৰিবলৈ হে নিছে—তেনেকুৱা ভাবত। বকৰাই চকুৰে শাসন কৰিলত হে আকৌ বহিল। বহিল যদিও বকৰালৈ একেথৰে চায়ে থাকিল।

বকৰাক মাতি নি শৰ্মাই মনে মনে ক'লে যে কলিকতাত মিজন অসমীয়া চাহ-খেতিয়কে ছবিখনৰ কাৰণে পঁচিশ হেজাৰ টকা দিবলৈ ওলাইছে আৰু পিচত তাতকৈও বেছি দিয়াৰ আশা আছে, তেওঁৰ মতে এই মিনাই মনালিচা চৰিত্ৰৰ কাৰণে ভাল হ'ব। কালি এইক তেওঁ গধূলি ফুৰাবলৈ নৈ গৈছিল। বুজিছেই নহয়, ভাওৰ মানুহৰ চখ। ঘূৰি আহি মোক সেই প্ৰস্তাৱ। আচলতে মনালিচা চৰিত্ৰৰ কাৰণে কাকো সেইদৰে লোৱাও হোৱা নাই—তেওঁক অৱশ্যে ক'লোঁ আন এগৰাকীক লোৱা হৈ আছে বুলি। সিগৰাকীক ক্ষতিপূৰণ হিচাপে দিবলৈ তেওঁ মোক এহেজাৰ টকা দি দিছে। পৰহিলৈ চুটিং ল'বই লাগে। তেওঁ বোলে চাব। আপুনি কেনে দেখে ?

: বেয়া নহয়। অভিনয় কেনে কৰে মই অৱশ্যে নাজানো।

: এতিয়া অলপ বিহাৰ্চেল কৰাওঁ। আপুনি চাবচোন বাৰু। আজি পুৱা মই অলপ শিকাইছিলোঁ।

শৰ্মাই ঘূৰি আহি ক'লে : আহা মিনা, সেই দৃশ্যটো কৰাচোন। কেমেৰামেন, আৰ্ট ডিৰেক্টৰ আছে। বকৰাও আছে। ভালেই হৈছে।

ডেকাজনৰ চৰিত্ৰৰ প্ৰক্সি দিবলৈ শৰ্মা থিয় হ'ল। মাটিত পৰি এটা হাতৰ কিলাকুটিত ভেজা দি গাৰ ওপৰৰ অংশ দাঙি থৈ আনটো হাতেৰে শৰ্মাৰ পেণ্টত আঁজুৰি ধৰি শৰ্মাৰ মুখলৈ ছোৱালীজনীয়ে আকুলভাৱে চালে।

: চাওকচোন মিস্টাৰ পাল—আপোনাৰ কেমেৰাত কেনে আহিব ? বকৰা, বাবুচি, চাওকচোন।

তিনিও চালে। কিন্তু কথা ক'লে কেমেৰামেন পালে হে : ক্লোজ আপ্ নিবেন কি মেয়েটাৰ ?

নিতেই হবে।

তাহলে ব্যাকুল অবস্থায় সাজ-গোজ এত নিয়ম মাফিক হয়ে থাকে না। কোনো এফেক্ট থাকবে না। বরঞ্চ এই দৃশ্যটাকে আপনি ইচ্ছা করলে বক্স অফিস হিটের জন্ম exploit করতে পারেন।

: চাওঁ বকৰা, আপুনি মোৰ ঠাইত থিয় হওকহিচোন। বকৰা গৈ শৰ্মাৰ ঠাইত থিয় হ'ল। ছোৱালীজনীয়ে একেদৰে বকৰাৰ পেণ্টত ধৰিলে। শৰ্মাই গৈ দূৰৰপৰা চালেগৈ। চায়ে কলে : এ, একো হোৱা নাই ; বুকুৰ কাপোৰখন গুচাই দিয়া।

ছোৱালীজনীয়ে লাজ লাজকৈ কিছুদূৰ গুচাই দিলে। শৰ্মাৰ খং উঠিল।

: নাই হোৱা হে। ইমান লাজ কৰিলে চিনেমাত এক্টিং কৰিব নোৱাৰা। এইবুলি শৰ্মাই গৈ বাঁওহাতেৰে মিনাৰ বুকুৰ চাদৰখন টানি আঁতৰাই ব্লাউজটো এনেকুৱাকৈ কাজত ধৰি টানি দিলে যে বুকুৰ মাজেদি বহুত দূৰলৈ পোহৰ সোমাই প'ল।

কেমেৰামেনে ক'লে: এখন হৈছে। তবে একফালে আৰু অকণমান খুলি দিব লাগিব। তাৰ উপৰত চুলিখিনি মেলি দিলেই হ'ব। তেতিয়া সেইবোৰ ধৰিব নোৱাৰিব।

ধিটো হাতেৰে মিনাই কিলাকুটিত ভেজা দি আছিল, সেই বাঁওফালৰ বুকুখন বহুদূৰ উদঙাই দিলে শৰ্মাই। তাৰ পিচত মিনাৰ বেণীডাল আনি তাৰ ওপৰত ছাঁ পেলাই দিলে। তপিনাত ধৰি ভৰি এটা আৰু অকণমান কোঁচ খুৱাই মেখেলাখন কিছু ওপৰলৈ আনি দিলে। তাৰ পিচত মিনাৰ তপিনাত সৰুকৈ থাপৰ মাৰি শৰ্মাই ক'লে: বাঃ।

দুৰৰপৰা কেমেৰামেনে চাই ক'লে: বাঃ!

শৰ্মায়ো দুৰৰপৰা চাই ক'লে: চাওঁ বৰুৱা আঁতৰকচোন। বৰুৱা আঁতৰিল।

: এইবাৰ এখন স্টিল ফ'টো লওক। বেগেতে লওক। কোনো মেক-আপৰ দৰকাৰ নাই। অ' ৰ'ব, মোৰ হাতত কিবাকিবি মেক-আপৰ বস্তু আছে। এইবুলি কোঠাটোৰ চুকত থকা সৰু টেবুল বাকচ এটা খুলি ক'লে: হেৰি আৰ্ট ডিৰেক্টৰ, ছোৱালীজনীক অলপ চেলাউৰি আদি আঁকি দিয়কচোন।

তেনেকুৱা অসংযত কাপোৰেৰেই মিনা পোন হৈ বহিল। সেই বহা অৱস্থাতে মুখত কিছু পাউডাৰ ঘঁহি চেলাউৰি আঁকি দিলে আৰ্ট ডিৰেক্টৰ বাকুচিয়ে। চুলিখিনি বেণী খুলি আউল-বাউল কৰি দিলে। নহ'লে বৰকৈ ওলাইছিল বুকুখন। তাৰ পিচত আকৌ আগৰ দৰে কিলাকুটিত ভেজা দিয়াই শৰ্মাই নিজে আধা-শোৱা অৱস্থাত মিনাক সজাই ৰাখিলে। এইবাৰ আৰু অলপ বেছি কৰিলে শৰ্মাই। কিবা লোহাৰ বস্তুত হাত দিয়াদি ওলমা বুকুৰ তলত হাত দি অলপ দাঙি দি ক'লে: ইমানলৈ তুলি ব্ৰেচিয়াৰটো টানি লোৱা। ল'লে। কেমেৰামেনে ফ'টো লৈ ক'লে: অপূৰ্ব হৈছে।

কেমেৰামেনক পিচদিনাই এই ফ'টোৰ পাঁচটামান কপি দিবলৈ নিৰ্দেশ দি শৰ্মাই বৰুৱাক ক'লে: আপুনি আজিয়েই নিউজ এটা লিখক—প্ৰেম শৰ্মা পৰিচালিত নিৰ্মীয়মান কথাছবি 'নতুন জীৱন'ৰ ইনডোৰ চুটিঙৰ কাম পূৰ্ণগতিত আগবাঢ়িছে। এইবুলি আপোনাৰ নামো দিব। কেমেৰামেন, আৰ্ট ডিৰেক্টৰ সকলোৰে নাম দিব। আমাক টকা দিয়া মানুহ দুজনৰ নামো উল্লেখ কৰিব—অতিপাত সহায় কৰা বুলি। আপুনি ভাষা লগাই ভালকৈ লিখিব। আৰু এই ছবিখনৰ তলত চিনাকি দি লিখিব—নিৰ্মীয়মান কথাছবি 'নতুন জীৱন'ত মনালিচাৰ ভাৰত নৱাগতা মিনাদেৱী। ওহোঁ, মিনা দেৱীটো কিবা কিবা লাগে। হেৰা মিনা, তোমাৰ নামটো মিনাবাঈ কৰি দিওঁ। তেন্তে দিব, নৱাগতা মিনাবাঈ।

মিনাই কাপোৰ ঠিক কৰি লৈ হাঁহিলে।

ছটা দৃশ্য পুৰাই লিখি অনাৰ দায়িত্ব দি বৰুৱাক বিদায় দি শৰ্মাই ক'লে: ৰাতিও হ'ল; আপুনি যাওক। ইমান কামৰ পিচত ময়ো অকণমান কিবা নাখালে নোৱাৰোঁ। ইংগিতেৰে শৰ্মাই বুজাই দিলে মদ খাব খুজিছে বুলি।

যাবলৈ ওলাই নিমিষতে চাই হে বৰুৱাই বুজিলে, ইমানপৰে মিৰিমাৰ কথা

পাহৰিয়ে আছিল বুলি। ফিমাক ফ'টো ল'বলৈ সলাগুহেই বোধকৰোঁ নিমিষাৰ মুখৰ ভাব সলনি হ'ল। মাহুহ বলি দিবলৈ লোৱা দেখিলে আজিৰ মাহুহৰ মুখত যিমান আতংকৰ ভাব ফুটি উঠিব, সিমান আতংকৰ ভাব তেতিয়াও নিমিষাৰ মুখত জিলিকি আছিল। আনকি বকৰাই যাবলৈ মাতিলতো চকু খাই সাৰ পোৱাৰ নিচিনাকৈ হে নিমিষা উঠি আহিছিল—কাকো মাত নলগোৱাকৈ ওলাই আহিছিল। তাৰপৰা ওলাই আহি হে নিমিষাই প্ৰথম ক'লে: ইমান দীঘলীয়া সময় কথা নোকোৱাকৈ মই কেতিয়াও থকা নাই। কথা ক'বলৈ পাহৰি যামগৈ যেন লাগিছিল। নিমিষালৈ বৰ বেয়া লাগিল বকৰাৰ। বকৰাৰ কিবা বিপদ, কিবা পতন হয় বুলিয়েই বেচেৰীয়ে ইমান কষ্ট কৰিছে। আহি পোৱাৰ দিনাই ঘূৰি ঘূৰি কলিকতা চোৱাৰ কথা কৈছিল; অথচ এতিয়া সেই আশাও বেচেৰীয়ে পাহৰি গৈছে। কিন্তু দিনে দিনে বকৰাৰ কাম এতিয়া বেছি হে হৈ যাব। সেই মাতাল আৰু নীতি-লঘু ছোৱালীবোৰৰ মাজলৈ সদায় নিমিষাক লৈ যাবলৈ বকৰাৰ বেয়াই লাগে। মাহুহবোৰে কেনেকৈ চায়! ছিঃ। যেন বৰ লোভ লগা বস্তু এটা হে দেখিছে। অকণো ভাল নালাগে বকৰাৰ। মনে মনে ঠিক কৰিলে, এদিন আজৰি উলিয়াই জোৰেৰে হ'লেও নিমিষাক গুৱাহাটীত থৈ আহিবগৈ।

মাতালবোৰৰ কথা ভাবোঁতেই বকৰাৰ আজি শৰ্মাৰ ড্ৰয়িং-ৰুমত এইমাত্ৰ হোৱা দৃশ্যটো ভাঁহি উঠিল। সেই অভিনয় কৰি দেখুউৱাৰ বাৰু কি প্ৰয়োজন আছিল শৰ্মাৰ? যদি কেৱল ফ'টো এখন লোৱাই উদ্দেশ্য হয়, তেন্তে বকৰাক মাতি নন্য হ'লেও হয় দেখোন! বকৰাই ভাবি চালে। নিমিষাৰ স্পষ্ট আৰু পোনপটীয়া স্বভাৱ দেখি, নাৰীৰ গৰ্ব কিমান নগণ্য তাক প্ৰমাণ কৰিবলৈকে শৰ্মাই নিশ্চয় সেই অভিনয় কৰি দেখুৱালে। যেন সেই ব্যৱহাৰেৰে ক'ব খুজিলে—হেৰা নিমিষা দেৱী, তোমাৰ নাৰীত্বৰ গৰ্ব এয়া। বকৰাৰ মনতে বৰ খং উঠিল। কিখনত যে পৰিলহি! আকৌ ভাবি চালে বকৰাই; তেনেকুৱা উদ্দেশ্য শৰ্মাৰ নাথাকিবও পাৰে। আনকি নিমিষা থকাৰ কথাটোও শৰ্মাই উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰা যেন লাগিল। শৰ্মাইতো আৰু নজনা নহয় বকৰা কেনেকুৱা মাহুহ—এবাৰ টান কথা বকৰাই নিজে শুনিব পাৰে; কিন্তু নিমিষাক দুৰ্ব্যৱহাৰ কৰিলে ৰক্ষা নাই; বকৰাই তেনেকুৱা মাহুহৰ টেঁটু ছিঙি দিব। এই কথা নিশ্চয় শৰ্মাই জানে। হয়তো প্ৰথমতে বিহাৰ্চেল কৰাৰ কথাকে ভাবিছিল। পিচত দৃশ্যটো ভাল পাই কাগজৰ কাৰণে ছবি এখন লৈ বিহাৰ্চেলৰ কথা পাহৰি গ'ল।

: খোজ কাঢ়িয়েই গৈ থাকিবা নেকি?

নিমিষাৰ কথাত বকৰাই যেন সাৰ হে পালে। লৰালৰিকৈ টেক্সি এখনত দুয়ো উঠি বহিল।

ইয়াৰ পিচদিনাই প্ৰথমতে বকৰাৰ ওপৰত অযাচিতভাৱে দয়ালু হৈ উঠি পিচত মাফ খুজিব লগা হ'ল শৰ্মাই।

সেইদিনাই বকৰা-নিমিষাই বজাৰ কৰি, বাহিৰে বাহিৰে বেস্ট্ৰাঁত খাতিৰ সাজ খাই, নতুন ফ্লেটটোত থাকিবলৈ আহিল।

আৰু সেইদিনাৰ পৰাই আৰম্ভ হ'ল বকৰা-মিমিৰ জীৱনৰ নতুন অধ্যায়।

নতুন ঘৰটো লোৱাৰ পিচদিনা মিমি বকৰাৰ লগত ওলাই নগ'ল; কিন্তু বকৰা অহালৈ আবেলি তিনি বজালৈকে ভাত খাবলৈ বৈ থাকিল। বকৰাই মনমতে খং কৰি দেখুৱালেও বুজিলে যে ঘৰটোত মিমিয়ে নিজক নিৰাপদ যেন পাইছে; মিমিয়াৰ মুখত কোনো চিন্তাৰ ৰেখা নাই। তাৰ পিচদিনা প্ৰথম চুটিং চাবলৈ বুলি মিমিয়াও স্টুডিঅ'লৈ গ'ল। কি চুটিং হ'ব বকৰাই নাজানে। আগদিনা শৰ্মাই ক'লে: মই চব ঠিক কৰি ৰাখিছোঁ। আপুনি ঠিক সময়ত আহিব যাপোন। বকৰা গৈ পালতে শৰ্মাই বকৰাক মেক-আপ কৰিবলৈ ক'লে। 'মেক-আপ-মেন'জনক মাতি আনি বকৰাক প্ৰত্নতাত্ত্বিক ডেকাজনৰ মেক-আপ দিবলৈ ক'লে। প্ৰডাক্চন মেনেজাৰক ক'লে—বকৰাক কি কি সাজ-পাৰ দিব লাগিব। স্টুডিঅ'ৰ পাচফালে মেক-আপ কৰ। বকৰা বহিল এখন চকীত। আন দুজনে তাতে মেক-আপ লৈ আছে। ওচৰতে থকা খালী টুলখনত মিমিয়াও বহিল। বকৰাই বাৰে বাৰে মিমিয়াক ক'লে স্টুডিঅ'টো ঘূৰি-পকি চাই আহিবলৈ। মিমিয়াই চমুকৈ উত্তৰ দিলে তোমাৰ লগত চাম।

এবাৰ হৰমুৰকৈ শৰ্মা সোমাই আহি 'মেক-আপ' হ'ল নে বুলি সুধি ওলাই যাওঁতে কৈ গ'ল: মেক-আপ কমত চব মানুহ সোমাব নালাগে; কোনেও নাচায় কেলেই এইবোৰ? মিমিয়াই বকৰালৈ চাই খুব সৰুকৈ, কেৱল বকৰাই বুজিব পৰাকৈ শৰ্মা যোৱাৰ ফাললৈ চাই ক'লে: অসভ্যটো।

বকৰাই মেক-আপ কৰিব নালাগে। আজি সেই চুটিং নহয়। দৌৰা-দৌৰিকৈ বকৰা শৰ্মাৰ ওচৰ পালেগৈ। বকৰা ঘূৰি মাহে মানে সেইকণ সময় মেক-আপ কমতে থাকিবলৈ মিমিয়াই আপত্তি নকৰিলে। এইকণ সময়তে মেক-আপ মেনজনক ভাল মানুহ যেন লাগি গ'ল মিমিয়াৰ। বকৰা ঘূৰি আহিল। চুটিং নহয়, কাৰণ মিনাৰ অসুখ, খুব বমি কৰিছে। পৰি আছে। মেক-আপ এৰালে বকৰাই। আন কিবা দৃশ্য-গ্ৰহণৰ কাম তেতিয়াও স্টুডিঅ'ত চলি আছিল। তাকে চাবলৈ মিমিয়াক লৈ বকৰা স্টুডিঅ' পালেগৈ। চুটিং হৈ থকা নাই, কিন্তু কোনোবা এটা দৃশ্যাংশ গ্ৰহণৰ আয়োজন চলিছে। কিবাকিবি হুলস্থূলমান লৰালৰিকৈ লিখি শৰ্মাই এজনক দিছে। মুখেৰে কিবাকিবি ভোৰভোৰাই আছে। নাই, সেই দৃশ্যটোও লোৱা নহ'ল। বোধকৰোঁ সেইটো দৃশ্য কামত লাগিব নে নালাগে, শৰ্মাই ঠিক কৰিব নোৱাৰিলে। ছবিখনৰ ঘটনা, ডায়েলগ, আদি নিয়মীয়াকৈ লিখি সাজু কৰা হোৱা নাই। শৰ্মাৰ মুৰত যি খেলাইছে তাকে কৰিছে। আগদিনা বকৰাক কৈছিল: সেইবোৰ নতুন পৰিচালকক হে লাগে। মোৰ চব মুৰতে থাকে। বকৰাই সুধিছিল সত্যজিৎ ৰায় আদিয়ে বোলে সকলোখিনি আগতে ঠিক কৰি লয়। উত্তৰত শৰ্মাই একো কোৱা নাছিল।

হঠাৎ শৰ্মাই চিঞৰি ক'লে: আজি আৰু চুটিং নহয়। কৈ উঠিয়েই খং উঠা

প্ৰকাশ কৰিবলৈ হাতৰ চুৰটৰ পেকেটটো হলি মাৰি চকী এখনৰ ওপৰত পেলাই দিলে। বৰুৱালৈ চাই ক'লে : মোৰ সৰ্বনাশ কৰিব এই মানুহবোৰে। বৰুৱা ওঁঠৰ চাপি গ'ল। নিমিষা অলপ দূৰতে বৈ থাকিল।

দুই-এজন মানুহ ষ্টুডিঅ'ৰ গেলা গৰম আৰু ধূলাৰ মাজৰপৰা ওলাই যাব খোজা দেখি শৰ্মাই পুনৰ চিঞৰি ক'লে : শুনক, সকলোৱে শুনক। কোনো নপলাব। কাইলৈ চুটিং হ'ব পুৱাৰপৰাই। আজি ষ্টুডিঅ'ৰ ভাড়া মোৰ এনেয়ে গ'ল। ভৱিষ্যতে এনেকুৱা হ'লে মই সহ্য নকৰিম (যেন আৰ্টিষ্টবোৰৰ হে দোষ!)। মই কাৰো আপত্তি শুনিম। হেজাৰ হেজাৰ লোকৰ টকা খৰচ কৰি মই ইয়াত ধেমালি কৰিবলৈ অহা নাই। মোক সতী-সাধ্বী নালাগে; চৰিত্ৰৱান পুৰুষো নালাগে। অভিনেতা লাগে। কোনোবাই এই পৰিবেশত কাম কৰি বেয়া পালে কৈ দিব। অসমত গণ্ডাই গণ্ডাই আৰ্টিষ্ট পৰি আছে। আৰু মই কৈ দিছোঁ, মোৰ ছবি নষ্ট হ'লে, টকা অবাৰত খৰচ হ'লে, কাকো ক্ষমা নকৰিম। অসমত গৈ মুখ দেখুৱাব নোৱাৰা কৰি দিম। সেই এজনীয়ে ৰাতি মদ খাই আজি চুটিঙৰ দিনা মৰিবলৈ ওলাল। কোনোবাই প্ৰেমিকৰ লগত, কোনোবাই নিজা কামত, কোনোবাই দৈনী-পিৰিইত কৰি, মোৰ কাম কিমান নষ্ট কৰিছে, মই চাই আছোঁ। এনেকুৱাকৈ শিকাম যাতে জীৱনলৈ নাপাহৰে। মোৰ অনিষ্ট কৰিলে মযো জীৱন, ভৱিষ্যৎ সকলো কেনেকৈ নষ্ট কৰিব লাগে জানো।

কৈ উঠি শৰ্মাই খণ্ডত কোঁপাবলৈ ধৰিলে। এপাল গৰুক হে যেন শাসন কৰিব লগা হৈছে শৰ্মাই। দুই-এজনকৈ আকৌ ওলাই যাবলৈ ধৰিলে। ওচৰতে বৈ থকা বৰুৱাক শৰ্মাই ক'লে : ভয় খুৱাই দিছোঁ। নহ'লে ইহঁতক শাসন কৰা বৰ টান।

বৰুৱাই কোনো উত্তৰ দিব নোৱাৰিলে। শৰ্মাই কোৱা কিবা কথা যে বৰুৱাৰ গাতো লগা নাই, সেই কথা বৰুৱাই নিশ্চয়কৈ ক'ব নোৱাৰে। বৰঞ্চ বৰুৱাৰ সন্দেহ হ'ল—বহুত কথা শৰ্মাই বৰুৱা আৰু নিমিষাক উদ্দেশিয়েই কৈছে। মনত কপট ৰাখিব নোৱাৰা বৰুৱাই সুধি পেলালে : মোৰ কামতো আপুনি গাফিলতি পাইছে নেকি ?

শৰ্মা যেন আচৰিত হ'ল : আপোনাৰ কামত ? এই কেলেহুৱাবোৰৰ লগত আপোনাক মই বিজাম নে ? আপুনি ভিবেকচনৰ মানুহ—মোৰ অনুপস্থিতিত আপুনিয়েই সৰ্বেসৰ্বা। আপোনাক কিবা ক'ব লাগিলে আপোনাৰ আৰু মোৰ মাজত হ'ব। সেইটো কেতিয়াও ভুল বুজিব বৰুৱা।

ঘূৰি যাওঁতে বাটত নিমিষাই ক'লে : তুমি কিন্তু বিহকে কোৱা, তোমাৰ এই শৰ্মাটোক মোৰ ভাল মানুহ যেন নালাগে। সি বৰ সাংঘাতিক মানুহ। দৰকাৰ হ'লে সি মানুহ মাৰিব পাৰে। তোমাৰ কিবা অপকাৰ কৰে বুলি মোৰ বৰ ভয় লাগে।

: সি মোৰ কি অপকাৰ কৰিব ? তাকো মই নেবোঁ নহয়। খাই ল'ম। একমাত্ৰ অভিনয়ৰ কাৰণে মই বহুত সহ্য কৰিছোঁ।

: তুমি কিন্তু তাক জোকাই ন'লবা। তাক ঠিক কৰিবলৈ কেতিয়াও নাযাবা। লবালবিকৈ নিজৰ কামখিনি শেষ কৰি আমি গুচি যাম।

: তুমি ভয় খাইছা নিমি ?

: তাক আজি বাৰৰ দৰেই হিংস্ৰুক যেন লাগিল। তাৰ একোলৈকে লাজ বা ভয় নাই। অইন নহ'লেও সি তোমাৰ এনেকুৱা বদনাম উলিয়াই দিব যে গুৱাহাটীত তুমি মুখ দেখুৱাব নোৱাৰা হ'বা। তোমাৰ চাকৰি লৈ টনাটনি হ'ব। একো বিশ্বাস নাই তাৰ।

নিমিষাই বকৰাৰ মনতো সন্দেহৰ ছাঁ পেলাই দিলে।

আৰু পাঁচ-ছয় দিন পাৰ হৈ গ'ল।

তাৰ ভিতৰতে শৰ্মাই নতুন নতুন ৰূপ দেখুৱালে। আজিকালি হাতত মদৰ গিলাচটো লৈয়েই শৰ্মা আহি বকৰাৰ শ্লেট পায়হি। নিমিষাৰ আগতো হুলুকায়।

নিমিষা সদায়ে বকৰাৰ লগে লগে থকা দেখি শৰ্মাই বোধকৰোঁ আন আৰ্টিস্টবোৰৰ আগত কিবা ইতিকিং কৰিছে। কাৰণ বকৰা আৰু নিমিষাক দূৰত দেখিলেই শৰ্মাই বিৰবিৰাই কিবা কয় আৰু ওচৰত থকা সকলোৱে ফিচিঙা-ফিচিঙি কৰি হাঁহে। এইটো অৱশ্যে খুব স্বাভাৱিক কথা বুলি বকৰাই ধৰি লৈছে। নীতি-নিয়ম মানি চলা সমাজত লম্পট যেনেকৈ হাঁহিৰ খোৰাক, সেইদৰে লম্পটৰ সমাজতো চৰিত্ৰ-শক্তি উপলুভাৰ বস্তু। মানুহে কাপোৰ পিন্ধা দেখি বান্দৰে নিশ্চয় হাঁহে।

চুটিং কি হৈছে বকৰাই বুজা নাই। মাত্ৰ ইমানকে বুজিছে যে টকা দিয়া মানুহ দুজনক আগত বহুৱাই ৰাখি শৰ্মাই কিবাকিবি দৃশ্যাংশ গ্ৰহণ কৰি থাকে। আৰু সেই চুটিঙৰ সময়ত আৰ্টিস্টৰ ওপৰত কিমান অসীম ক্ষমতা, তাক কথাই-বাৰ্তাই প্ৰকাশ কৰি থাকে।

আৰ্টিস্ট থকা কেম্পটোত দিনেই হুলস্থূল। ৰাতি তাত চিঞৰ-বাখৰ হয়। ওচৰৰ মানুহে আপত্তি কৰাত দুদিনমান চিঞৰ-বাখৰ হোৱা নাই। কিন্তু বকৰাই গম পাইছে, একোজনী ছোৱালীক লৈ কেবাটাৰো মাজত দন্দ।

কেম্পৰ খোৱা-বোৱা বোলে বৰ বেয়া। শুদা দাইল-ভাত খাই থাকিবলৈ বহুতে টান পাইছে। কেইজনমানৰ বোলে চুৰট খোৱাৰ পইচাও নাই। শৰ্মাক ক'লে শৰ্মা হে বোলে দম্‌দমাই উঠে।

বকৰাক লাহে লাহে শৰ্মাই আজিকালি চিগাৰেটৰ পেকেট, চাহ একাপ আদি আনিবলৈ কৈ সাধাৰণ চাকৰৰ পৰ্য্যায়লৈ নমাই আনিছে। আগৰ দৰে শৰ্মাই একো কথাকে আলোচনা নকৰে। কেৱল আদেশ দিয়ে বকৰাক। ক্ৰমাৎ হৈ অহা কাৰণে বকৰাবো তেনে ব্যৱহাৰ সহ্য হৈ আহিছে।

নিমিষাই আজিকালি বকৰাক ওলাই যাবলৈ বাধা নিদিয়ে। বৰঞ্চ লৰালৰিকৈ কৰি নিজে উলিয়াই পঠিয়ায়। আগৰ দৰে বকৰাৰ লগে লগেও যাব নোখোজে। বেচেৰীৰ ভয় সোমাইছে—তাইক লৈ কুৰা দেখিলে হিংসাতে শৰ্মাই বকৰাৰ কিবা

অপকাৰ কৰে বুলি। বকৰাৰ অনিষ্ট হোৱাৰ ভয়তে বকৰাক যেতিয়াই শৰ্মাই মাতে তেতিয়াই উলিয়াই পঠিয়াম নিমিষাই।

নিমিষা আগতকৈও খীণাইছে। দুৰ্বল হৈছে।

এটা নতুন পাৰ্টি নগাঁৱৰপৰা আহিছে আন এখন অসমীয়া ছবি কৰিবলৈ। নগাঁৱৰ ডাক্তৰ অৰুণ কাকতী। আৰুহীয়া মানুহজনক বকৰাই চিনি পায়। তেখেতসকলে সমবায় ভিত্তিত টকা তুলিছে। ১৯৪২ চনৰ স্বাধীনতাৰ যুদ্ধ তেওঁলোকৰ ছবিৰ বিষয়-বস্তু। কাকতী নিজে ভাল চিকিৎসক; ভালেখিনি টকা তেখেতেই দিছে। তেখেতে আগেয়ে কেবাখনো ছবিত কাম কৰিছে; দুখন বঙালী আৰু দুখন উৰিয়া ছবিতো সহকাৰী পৰিচালকৰ কাম কৰিছে। প্ৰথমে বহুত দিন বম্বেত চিনেমাৰ বিষয়ে শিকিছিল—ডাক্তৰি পঢ়ি থকা অৱস্থাতে। তাৰ পিচত কেবাবছৰো কলিকতাত ডাক্তৰি কৰোঁতে ছবি-জগতৰ লগত ঘন সম্পৰ্ক ৰাখিছিল। তেখেত নতুনকৈ ছবি কৰিবলৈ আহিছে বুলি খবৰ-কাগজত ওলোৱা নাই। কিন্তু তেখেতে কৰিলে যে ভাল ছবিকে কৰিব, সেই কথা সকলোৱে কয়। তেখেতৰ পৰিচালনাত (নামত সহকাৰী যদিও আচলতে তেখেতেই পৰিচালনা কৰিছিল) ওলোৱা দুয়োখন বঙালী ছবি খুব ভাল চলিল আৰু দুয়োখনেই ৰাষ্ট্ৰীয় পুৰস্কাৰো পালে। তাৰ পিচত তেখেতে নগাঁৱত চিকিৎসা আৰম্ভ কৰিলেগৈ আজি ছ'বছৰ আগতে। সংবাদ-পত্ৰত কাকতীৰ নাম ববকৈ নাই। তেখেতে বোলে কয়, ভাল কাম হ'লে প্ৰচাৰ নিজে নিজে হ'ব। কামতকৈ প্ৰচাৰ বেছি হোৱা মানেই বেয়া বস্তু বেচিবলৈ দোকানীয়ে চিঞৰি মানুহ গোটোৱাৰ নিচিনা কথা। ডাক্তৰ কাকতী ছবি কৰিবলৈ অহা কথাটো প্ৰথমতে বকৰাই পালে শৰ্মাৰ মুখৰপৰাই। নিজৰ ভিতৰুৱা কথা পাতিব পৰা দলটো গোটাই লৈ সেইদিনা শৰ্মাই আলোচনা কৰিছিল—কেনেকৈ ডাক্তৰ কাকতীৰ ছবিখনৰ কাম বুদ্ধি কৰি বন্ধ কৰিব পাৰি। নহ'লে সেইখন আগতে হৈ গ'লে শৰ্মাৰ বিপদ হ'ব। কেমেৰামেন অৰ্দ্ধেন্দু পালে কৈছিল, কাকতীক নিজৰ চিনাকি এটা কেমেৰামেন দিব আৰু তাক ক'ব ফিল্ম-ডিল্ম নষ্ট কৰি পলম কৰিবলৈ। আৰ্ট ডিৰেক্টৰ বাকচিয়েও তেনেকুৱা সহায় কৰিব বুলি ক'লে। অসমৰ বিখ্যাত চিত্ৰাভিনেতা গিৰি দাস, শিব সেনাপতি, কন্দ্ৰ বৰা আৰু বিখ্যাত চিত্ৰাভিনেত্ৰী নিভা দেৱী, সুকণ্ঠী বীণা আদি আছিছে কাকতীৰ দলটোত। শৰ্মাই ইতিমধ্যে মানুহ লগাই দিলে—যাতে সেই নাম কৰা শিল্পীসকলক আনি কিবাকিবি একোটা দৃশ্যত অলপ অলপ উলিয়াই ছবিখনৰ দাম বঢ়াব পৰা হয়। ইতিমধ্যে বম্বে আৰু কলিকতাৰ কেবাগৰাকী আৰ্টিষ্টক একোটা দৃশ্যৰ চুটিভত্ত অলপ অলপ লৈ থৈছেই। সেইবোৰ ক'ত লগাব বকৰাই নাজানে। এতিয়া বোলে খবৰ পাইছেই—এই বিখ্যাত অসমীয়া শিল্পীকিজনেও শৰ্মাৰ অনুৰোধ ৰাখিব বুলি। শৰ্মাই বকৰাক ক'লে, ততাতৈয়াকৈ গুৱাহাটীৰ খবৰ-কাগজলৈ এটা বাতৰি পঠাবলৈ —বম্বে, কলিকতা আৰু গুৱাহাটীৰ বিখ্যাত শিল্পীসকলে শৰ্মাৰ 'নতুন জীৱন' কথাছবিত অভিনয় কৰা বুলি। তাৰ উপৰি শৰ্মাই মানুহ লগাই চেষ্টা কৰিবলৈ

ঠিক কৰিলে, যাতে কাকতীয়ে ‘ষ্টুডিঅ’ নাপায়, পালেও বহুত অসুবিধা পায়। ইমানখিনি আয়োজন কৰাৰ পিচত শৰ্মাই বৰুৱাক ক’লে: আপুনি এতিয়া এবাৰ খবৰ কৰাৰ ছলেৰে ডাক্তৰ কাকতীহঁতৰ কেম্পলৈ যাব। সেই তেখেতৰ ছবিৰ কথা আলোচনা কৰোঁতে কিবা অসুবিধা পাইছে নেকি সুধিব। অসুবিধাতো পাবই; পকা ব্যৱস্থা কৰিছোঁ। কি কি অসুবিধা পাইছে আপোনাক ক’লেই আপুনি কথা প্ৰসঙ্গতে ক’ব—‘এইবোৰ অসুবিধাত নপৰিবলৈ হ’লে আপুনি আমাৰ শৰ্মাৰ সহায় লওক। তেখেতক পৰিচালকৰ উপদেষ্টা কৰি ল’লেই হ’ল। মানুহটোক সকলোৱে ভয় কৰে। বৰ hold আছে এই চিনেমা-লাইনত।’ লগতে আপুনি ক’ব যে শৰ্মা নিজৰ ছবি লৈ বৰ ব্যস্ত। তথাপি, অসমীয়া ছবিৰ প্ৰতি আগ্ৰহ থকা কাৰণে তেখেতে যি পাৰে সকলো কৰি দিয়ে। অলপ অনুৰোধ কৰিলেই হ’ল। আপুনি নিজে দায়িত্ব লৈ ক’ব যে ডাক্তৰ কাকতীয়ে ক’লে আপুনি নিজে মোক কৈ বাজী কৰোঁৱাৰ দায়িত্ব ল’ব পাৰে। টকাও বেছি নালাগে বুলি ক’ব। হাত খৰচ বুলি দুই-তিনি হেজাৰ দিলেই হ’ল। মুঠতে তেওঁক আপুনি বুজাই দিব যে মোক নোলোৱাকৈ কৰিলে তেওঁ অতিপাত ক্ষতিগ্ৰস্ত হ’ব। আমাৰ ছবিখনৰ কথা সুধিলে ক’ব—প্ৰায় হ’লেই। অ’, তেওঁ অনা আৰ্টিষ্টকিজন আমি মাজতে দুই-এদিন সুবিধা পালে ল’ব পাৰিম নে—এনেয়ে সুধি চাবচোন। নিদিয়ে বুলি জানো। আমিয়েই দিম জানো?

সেইমতেই বৰুৱা পিচদিনা কাকতীৰ কেম্প ওলাইছিলগৈ। তাত উপস্থিত হৈয়েই আচৰিত হৈছিল কেম্পৰ আবহাওৱা দেখি। এটা ডাঙৰ পৰিয়ালৰ ঘৰ যেন লাগে। ক’তো শৰ্মাহঁতৰ কেম্পৰ উচ্ছৃংখলতা নাই। ডাক্তৰ কাকতীয়ে বৰুৱাক আদৰ-সাদৰ কৰি নি ক’লে: জীৱন, তোমাক মই খবৰ কৰাইছিলোঁ গুৱাহাটীত। পিচে তুমি শৰ্মা ডাঙৰীয়াৰ ছবিৰ কাৰণে আহিছা বুলি শুনি ইয়াত আহি আৰু খবৰ কৰা নাই। ঠিকতো নাই; কোনোবাই হয়তো ভাবিব তোমাক হাত কৰিব খুজিছোঁ বুলি। তোমাকো অবিশ্বাস কৰিব, ময়ো লাজ পাম। গতিকে আৰু খবৰ কৰা নাই।

তাৰ পিচত সাধাৰণ প্ৰশ্নবোৰ: যেনে, ছবিৰ কাম কেনে চলিছে, ভালে আছা নহয়, ইত্যাদি। কথাৰ মাজতে ডাক্তৰে ক’লে: আমাৰ এই কথাছবি শিল্পটো বৰ কিবা হৈ আছে। ইয়াক এতিয়াও ঠিক আৰ্টৰ পৰ্য্যায়লৈ আনিব পৰা নাই। সাৱধানে চলিবা, বৰ ভয়ানক চিনেমা-লাইন। এতিয়াও ভদ্ৰ হোৱা নাই। এই কথাকিটা যেন বৰুৱাৰ মনত খাই গ’ল। বৰুৱাই মনে মনে ভাবিলে, ভৱিষ্যতে কেতিয়াবা চিনেমা কৰিবলৈ আহিলে কাকতীৰ নিচিনা মানুহৰ লগতে আহিব। বৰুৱাৰ লগত সকলো আৰ্টিষ্টকে মাতি মাতি পৰিচয় কৰাই দিলে কাকতীয়ে। মুগ্ধ হ’লেও বৰুৱাই শৰ্মাৰ কামৰ কথা পাহৰা নাছিল। বৰুৱাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দি গ’ল ডাক্তৰ কাকতীয়ে।

ঃ নাই, বিশেষ একো অসুবিধাত পৰা নাই। কোনোবা ষ্টুডিঅ’ই, কোনোবা

কেনেবাকেনে, কিবা অসুবিধা কৰিব খুজিছিল বোলে। পিচে কোনোবা একজন অসমীয়াৰে প্ৰৰোচনাত সেইবোৰ কৰা বুলি পিচত সি কাঢ়ি দিলে। মানুহজনৰ নাম ন'কলে। মইয়ো জোৰ নকৰিলোঁ। মোক যেতিয়া অপকাৰ কৰিব নোৱাৰিলেই, তেওঁৰ নামটো জানিনো মই কি কৰিম?

ডাক্তৰ কাকতীয়ে আৰু ক'লে যে অসুবিধাত নপৰিলেও তেখেতে শৰ্মাৰ নিচিনা জনা-বুজা মানুহক উপদেষ্টা হিচাপে পালে ভাগ্য ভাল বুলিয়েই ক'ব। পিচে সেই ভাগ্যৰ সুযোগ ল'ব পাৰিব নে নোৱাৰে, লগৰ আনসকলক সুধি ল'ব লাগিব। টকাৰ কথা আছে নহয়। তথাপি ডাক্তৰে এবাৰ গৈ শৰ্মাক লগ ধৰিবগৈ—এনেয়ে কথা পাতিবলৈকে হ'লেও। শৰ্মাক উপদেষ্টা হিচাপে লোৱাটো হ'লে বৰুৱাক খবৰ দিব —শৰ্মাৰ লগত কথা হ'বলৈ। শৰ্মাক ল'লে খৰচ কম হ'ব বুলি বৰুৱাই বুজালত ক'লে যে আচলতে তেখেতসকলে খৰচলৈ বৰকৈ চোৱা নাই। খৰচ এনেয়েও বোলে তেখেতসকলৰ আন অসমীয়া ছবিতকৈ কম হ'ব। সকলোকে সুবিধা দি আগ্ৰহশীলসকলক এই শিল্পৰ বিষয়ে শিকিবলৈ দিয়াই তেখেতসকলৰ উদ্দেশ্য। অৱশ্যে হয়, ছবিখন ভাল হোৱাটো মূল কথা। বাৰু, কেতিয়াবা দৰকাৰ হ'লে শৰ্মাক কাকতীয়ে নিজে সুধি আহিবগৈ। ডাক্তৰ কাকতীৰ লগত অহা অসমৰ বিখ্যাত আৰ্টিস্টকিজন শৰ্মাৰ ছবিতো কাম কৰিবলৈ যাব খুজিলে কাকতীয়ে একো বেয়া নাপায়। অসমীয়া আৰ্টিস্টক যিমান দিব লাগে সিমান ধন দিব নোৱাৰিয়েই। তেনেস্থলত তেওঁলোকে এবাৰ আহিয়েই দুখন ছবিত কাম কৰাৰ সুবিধা পালে কাকতীয়ে কিয় বাধা দিব? ভাল হে পাব। শিল্পীৰ শিল্প-প্ৰতিভা বিকাশৰ স্বাধীনতাটো কাকতীৰ ছবিত কাম কৰিবলৈ অহা কাৰণেই নোহোৱা হ'ব নে? নিশ্চয় নহয়। এইবোৰ কথাৰ শেষত বৰুৱাই নিজৰ খু-দুৰনি মাৰিবলৈ দুই-এটা কথা সুধিলে। সেইবোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ কাকতীয়ে দি গ'ল।

: নাই, কেম্পত কিয় গণ্ডগোল হ'ব? আমাৰ সাতগৰাকী ছোৱালী আহিছে। পিচে ছোৱালীৰ কেম্প একেবাৰে বেলেগ কৰি দিছোঁ।

: আছে, আছে; দুই-এজন শিল্পীৰ মদ খোৱাৰ অভ্যাস আছে। এদিন বা দুদিনৰ কাৰণে অভিনয় কৰাবলৈ আমি ইমানদিনীয়া অভ্যাস কেনেকৈ বদলাবা? আৰু নিচা এৰা সিমান সহজ নহয়। তাতে ইয়াত মুকলিকৈ খোৱাৰ সুবিধা পায়। সেয়ে আমি তেনেকুৱা অভ্যাস থকা সকলক অলপ বেলেগাই থকা-খোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰি দিছোঁ।

: নাই, ছোৱালীৰ কেম্পলৈ যাবলৈ দিয়াৰ অভ্যাস আমি কৰা নাই। কিবা দৰকাৰ থাকিলে মতাই দিছোঁ। একেবাৰে আবুৰত থকা মানুহ আমি। হঠাৎ সমূহকে মুকলি কৰি দিলে বেয়া ফলৰে আশংকা সৰহ। সেয়ে সেইকণ আবুৰ ৰাখিছোঁ। তথাপি যে কাৰোবাৰ মনত প্ৰেম আহি ভাব নাজাগে, সেইটো নহয়। সেইবোৰ ভাব আদান-প্ৰদানত আপত্তি মোৰ নাই। কেৱল চিনেমা কৰিবলৈ অহাৰ নামত তেনেকুৱা হোৱাৰ সুবিধা দিয়াৰ মোৰ ইচ্ছা নাই। এনেয়ে এই

শিল্পৰ মানুহৰ চৰিত্ৰৰ ওপৰত সকলোৰে সন্দেহ। সেই সন্দেহ কমাব পাৰিলে হে আমাৰ মঙ্গল।

: প্ৰচাৰ কৰি কি হ'ব হে? নাম কিনিবলৈ চোৰাটো বৰ চালুকীয়া কাৰবাৰ। বয়স হ'লে বুজিবা; তেতিয়া নামতকৈ কাম কৰাৰ মন হে হ'ব। অৱশ্যে ব্যতিক্ৰমো আছে। তথাপি, তুমি ডেকা ল'ৰা মনত ৰাখিবা—Fame is a young man's passion.

আৰু বহুত যেন নতুন নতুন কথা শিকিলে বৰুৱাই। চিনেমা কৰিবলৈ আহি প্ৰথমবেপৰা যিখিনি ফাঁকি, যিখিনি চিঞৰ-বাখৰ, যিখিনি অসততা শৰ্মাৰ লগত পাইছে, তেওঁ সেইবোৰ চিনেমা-লাইনত আছে বুলিয়েই ভাবিছিল, সেইবোৰ যেখোন এইখন চিনেমা কৰিবলৈ অহা মানুহৰ মাজত একেবাৰে নাই। ভুল কৰিলে নেকি বৰুৱাই শৰ্মাৰ লগত আহি? যিহকে হওক, শৰ্মাক এতিয়া এৰি দি বিশ্বাসঘাতকতা কেতিয়াও-কৰিব নোৱাৰি। এইখন ছবি শেষ হওক। তাৰ পিচতো শৰ্মাৰ কোনো পৰিৱৰ্তন ন'হলে দেখা যাব। বেয়াও লাগে বেচেৰালৈ। মাজে মাজে কেনেকুৱা কৰে!

॥ চাবি ॥

কলিকতাত বৰ গৰম পৰিছে। বৰষুণো মাজে মাজে।

নিমিষাজনীৰ ইমান ভয় হৈছে কিয় ? ওলাই যাওঁতে সদায় বৰুৱাক হেজাৰ উপদেশ দিয়ে সাৱধানে যাবলৈ,—শৰ্মাৰ লগত কাজিয়া নকৰিবলৈ, কোনোমতে ছবিখন শেষ কৰি ঘৰলৈ ঘূৰি যাবলৈ লৰালৰি কৰিবলৈ। কেইদিনমানৰপৰা আৰু এটা কথা বৰুৱাই লক্ষ্য কৰিছে। পুৱাই লৰালৰিকৈ ঘৰ সাৰি গা ধুই শ্ৰীকৃষ্ণৰ ফ'টো এখনৰ আগত ধূপ জলায় নিমিষাই। লাগে বৰুৱাই চাহকে নোখোৱাকৈ যাওক, তথাপি ধূপ জলাই সেৱা কৰাৰ আগতে বৰুৱাক কেতিয়াও ওলাই যাবলৈ নিদিয়ে। শ্ৰীকৃষ্ণৰ সৰু ছবিখন নিশ্চয় ওচৰতে বাটত বহা কোনোবা বিশ-পইচীয়া দোকানৰপৰা কিনি আনিছে। কথাই কথাই নিমিষাই প্ৰায়েই কয় যে শৰ্মাই ইচ্ছা কৰিলে মানুহ মাৰি পেলাব পাৰে ; বৰ ভয়ানক মানুহ সি। আৰু, কিবা খং উঠি সি মাৰ-ধৰ কৰিলেও ইয়াত বৰুৱাক কোনে চাব ? সকলো শৰ্মাৰ কলীয়া হ'ব। নাই, ছবি শেষ নোহোৱাকৈ বৰুৱাক লৈ যোৱাৰ কথা এতিয়া আৰু নিমিষাই নকয়। সেইদিনা ষ্টুডিঅ'ত শৰ্মাই যে চিঞৰি কৈছিল—তেওঁক যি অবিশ্বাস কৰিব তাক তেওঁ শুদাই নেৰে বুলি, সেইদিনাৰপৰা নিমিষাই ছবি শেষ হোৱাৰ আগতে যোৱাৰ কথা ভবাই নাই। হিংসাকুৰীয়া মানুহ এই শৰ্মাভাল ; তেনেকৈ ছবি শেষ হোৱাৰ আগতে বৰুৱা গুচি গ'লে গোটেই জীৱন কুকুৰটোৱে বৰুৱাৰ অপকাৰ কৰাৰ চেষ্টা কৰিব। তাতকৈ লেঠা মাৰি তাৰ লগত সম্বন্ধ ছিডি গুচি যোৱাই ভাল।

: আচ্ছা, মোৰ আজিকালি কিয় ভয় ভয় লাগি থাকে বাৰু ?

: জানো। তুমি এনেয়ে চিন্তা কিছুমান মূৰত সুমাই লৈছা।

: (হুমুনিয়াহেৰে) কিখনত যে সোমালোঁহি আমি !

: তুমি হে সেইটো ভাবিছা। মই খুব ভাল দিন অহা যেন পাইছোঁ। আমাৰ মগাঁৱৰ ডাক্তৰ কাকতীহঁত আহিছে ছবি কৰিবলৈ। পৰহি গৈছিলোঁ।

: পিচে কি হ'ল ?

: তেওঁলোকৰ তাত গৈ বুজিলোঁ, শৰ্মাৰ যিবোৰ উৰুৱালি, সেইবোৰ নোহোৱাকৈও চিনেমা কৰিব পাৰি। পিচত কেতিয়াবা ছবি কৰিলে তেওঁলোকৰ লগত হে কৰিম।

: পিচত তুমি আৰু ছবি কৰিব নালাগে ভাই। আৰু, এতিয়া এই শৰ্মাটোক এৰি গ'লে তোমাক যে সি খাব। এইখন শেষ কৰি এইবাৰলৈ যাওঁচোন ব'লা। মোৰ বৰ আমনি লাগিছে।

: মিমি······

: অৱশ্যে হয়, তোমাৰ জীৱনৰ সাধনাটো তুমি মোৰ কাৰণে কিয় এৰিবা। বয়ো এৰিবলৈ নকওঁ। মাত্ৰ নিৰাপদ মানুহৰ লগত কৰিব লাগে। বাক, ভাক্তৰ কাকতী ভাল মানুহ বদি পিচত বাক তেখেতৰ লগতে কৰিবা। এতিয়াই কিন্তু শৰ্মাৰ চকুত ধূলি মাৰি একো নকৰিবা দেই। মোৰ বৰ ভয় লাগে।

বেচেৰীলৈ বকৰাৰ বেয়া লাগে। শৰ্মাৰ প্ৰতি বৰ ভয় সোমাইছে মানুহজনীৰ। বকৰাই নিমিষাক বুজাবলৈ চেষ্টা কৰে যে তেওঁ পৰি মৰা মানুহ নহয়। তথাপি নিমিষাই সাহস সঞ্চয় কৰিব নোৱাৰে।

ইপিনে শৰ্মাৰ ব্যৱহাৰ এক ধৰণৰ হৈ আহিছে। এদিন নিশা প্ৰায় এধাৰমান বজাত বকৰাক জগাই ক'লেহি যে মাত্ৰ দহ হেজাৰ টকা দিয়াৰ পিচত সেই চাহ-খেতিয়কজনে আৰু টকা দিব নোৱাৰে বুলি কৈছে। সি কাইলৈ আকৌ মিনাক নি ফূৰ্তি কৰিবলৈ কেম্পলৈ আহিবই। গুণ্ডা লগাই মাৰি তাৰ হাড় গুড়ি কৰি পঠিয়াব।" খাব-খোৱাই কলিকতীয়া গুণ্ডা দেখা নাই।

শৰ্মাই মাতিলত নিমিষাই বকৰাক অকলে উঠি আহিবলৈ দিয়া নাছিল—ভয়ত। নিজেও অসংযত সাজ-পাৰেৰেই উঠি আহিছিল। শৰ্মাই কোৱা শুনি নিমিষা জিকাৰ খাই উঠা বকৰাই দেখিছিল।

পিচদিনা পুৱা কেম্পৰ বজাৰ কৰিবলৈ প্ৰডাকৃচন মেনেজাৰে পইচা খুজিলত শৰ্মাই হমৃদমাই উঠি ক'লে: কেলেহুৱাসোপাই মোক উদ্ধাৰ কৰিবলৈ আহিছে। নালাগে বজাৰ কৰিব। নাখাই মৰক। দিনেই ভোজ খুৱাবলৈ মোৰ পইচা নাই।

তাৰ পিচদিনা ষ্টুডিঅ'ত এজন আৰ্টিষ্টক বৰ অভদ্ৰভাৱে ষ্টুডিঅ'ৰপৰা উলিয়াই দিলে শৰ্মাই। এনেকৈ ডিডিত ধৰি উলিয়াই দিলে যেন সেইটো কুকুৰহে। তেওঁৰ অপৰাধ: শৰ্মাই তেতিয়া লৈ থকা দৃশ্যটো বেয়া হোৱা বুলি কৈছিল। শৰ্মাকে কৈছিল। শুনিয়েই শৰ্মা গৰজি উঠিল: মোক ডিৰেকৃচন শিকাবলৈ আহে। গেট্ আউট্। গুআওক। আপোনাৰ নিচিনা অপদাৰ্থ নহ'লেও মোৰ ছবি হ'ব। আৰ্টিষ্টজনে প্ৰতিবাদ কৰিছিল: আপুনি অভদ্ৰ হৈছে কেলেই? ভদ্ৰতাৰ সকলো চিন এৰি শৰ্মা খেদা মাৰি গ'ল: কি ক'লি শ্যালা? কোনোৱা কোনোৱাই শৰ্মাক বাধা দিবলৈ আগুৱাই আহিল। বোধকৰোঁ নিজৰ কলীয়া মানুহ গোট খোৱা দেখি সাহ পাই আৰু বাকীবোৰক ভয় খুৱাই ৰাখিবৰ উদ্দেশ্যেৰেই শৰ্মাই সঁচাকৈ বেচেৰাক ডিঙিত ধৰি উলিয়াই দিলে। বকৰা সেই ঠাইত নাছিল—মেক-আপ কমত আছিল। নিমিষাই চুটিং চাই আছিল। যৌবি গৈ খবৰটো দিলেগৈ। ভীষণ ভয় খাই গৈছিল নিমিষাই। কি হৈছে চাওঁ বুলি বকৰা ষ্টুডিঅ'লৈ আহিব খুজিলত কাতৰ অনুৰোধেৰে নিমিষাই বকৰাক ধৰি ৰাখিলে—ষ্টুডিঅ'লৈ আহিবলৈ নিদিলে।

টকা দিয়াতে কমি আহিছে, শৰ্মাৰ মুৰ সিমানে গৰম হৈ আহিছে। ডিষ্ট্ৰিবিউটৰে এতিয়াও টকা দিয়া নাই। বকৰাক কথাটো এদিন শান্তভাৱেই শৰ্মাই জনাই অনুৰোধ কৰিলে: আমাৰ আৰ্টিষ্টৰ ডিতৰতে কাৰোবাৰ পাঁচ হেজাৰমান টকা

খাবলৈ দিয়াৰ অৱস্থা আছে নেকি মনে মনে খবৰ কৰি চাওঁকচোন। মই যেনেতে যুৰাই দিম। বকৰাই তলে তলে খবৰ কৰিলে। কিন্তু তেনেকুৱাকৈ কাৰো টকা নাই। হয়তো শৰ্মাই ভাবিছিল বকৰাই দিব পাৰিব বুলি। যোগাৰ নহ'ল বুলি সেইদিনা সন্ধিয়া খবৰ দিওঁতে শৰ্মা গোঙোৰা মাৰি থাকিল।

পিচদিনা স্টুডিঅ'ত এনে এটা দেখাত সৰু ঘটনা হ'ল যে বকৰাৰ কাৰণে সিয়েই যথেষ্ট তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ হ'লগৈ। স্টুডিঅ'ত চুটিং চলি আছিল। আজিকালি চুটিঙৰ প্ৰতি বকৰাৰ কিবা আগ্ৰহ নাইকিয়া হ'ল। প্ৰথমতে আগ্ৰহ আছিল বহুত কিবা শিকিব পাৰিব বুলি। এতিয়া দেখিছে 'চিনেৰিঅ' লিখা, 'ডায়েলগ' লিখা আদি একো নহ'লেই। দুই-এদিন বকৰাৰ হতুৱাই যিসোপা লেখালে, (টকা দিয়া মানুহ দুজনক দেখুৱাই বিশ্বাস জন্মাবলৈ) সেইসোপা এনেয়ে পৰি আছে। শৰ্মাই খেয়াল মতে যেতিয়া যি পাৰে চুটিং কৰি গৈছে। তাৰ উপৰি ইমান অসভ্যৰ দৰে চিঞৰ-বাখৰ কৰি ফুৰে শৰ্মাই। নিমিষাকো আগত লৈ সেইবোৰ শুনি থাকি অসহ্য লাগে বকৰাৰ। কেতিয়াবা হাতৰ মুঠি টান হৈ আহে। নিমিষাই কিন্তু আজিকালি বকৰাৰ শৰ্মাৰ ওপৰত খং উঠা যেন দেখিলেই নানা কথা কৈ শৰ্মাই তেনেকুৱা কৰা স্বাভাৱিক বুলি বুজাই বকৰাক শান্ত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। নিমিষাই কয়: বৰ ব্যস্ত হৈ থাকিলে সকলো মানুহৰে মাজে মাজে খং উঠে। তুমি সেইবোৰত নালাগিবা। কেতিয়াবা যে বকৰাৰ নিমিষাক শৰ্মাৰ ফলীয়া হোৱা যেন লাগে। আৰু, বেছি খং উঠে। কিন্তু বকৰাই বুজে যে শৰ্মাৰ লগত কাজিয়া হোৱাটো বন্ধ কৰিবলৈকে নিমিষাৰ সেই চেষ্টা। সেই কাৰণেই ইমান বেয়া পায় যদিও বকৰাৰ লগতে প্ৰায়ে স্টুডিঅ'লৈ আহে—বকৰাক শাসন কৰি ৰাখিবলৈকে। তথাপি মনটোৱে কেতিয়াবা খণ্ডতে সন্দেহ কৰিব খোজে।

সেইদিনা দিনৰ এঘাৰমান বজাত স্টুডিঅ'ৰ বাহিৰতে বকৰাই নিমিষাৰ লগত কথা পাতিছিল—আজি শৰ্মাক কিছু টকা খুজিব নেকি বুলি। কাৰণ, নিমিষাৰ নিজৰ টকা পাঁচ-শৰ বাহিৰে সেইদিনা বকৰাৰ হাতত এপইচাও নাছিল। সকলো শেষ হ'ল। খোজাত নিমিষাৰ বাধা নাই। কিন্তু মানুহটো সদায় খিটো খুঁতিত থাকে। পইচা নিদিলেও, আনকি কিবা ক'লেও, বকৰাই নিজে একো খং বা কাজিয়া নকৰে বুলি নিমিষাই বকৰাক শপত খুৱাইছিল। হাঁহি হাঁহি বকৰাই শপত খাইছিল। বকৰা-নিমিষাৰ এই সুখৰ পৰিবেশ দূৰে দূৰে অহা-যোৱা কৰি থকা আৰ্টিস্ট আৰু স্টুডিঅ'ত কাম কৰা মানুহে চাই চাই উপভোগ কৰি গৈছিল। ভিতৰত শৰ্মাই চুটিং পৰিচালনা কৰি আছিল। এনেতে হঠাৎ শৰ্মা খুহুহা অহাদি ওলাই আহিল। আহিয়েই বকৰাক দেখি ক'লেহি: হেৰি বকৰা কি কৰিছে? ডাক্তৰ কাকতীৰ লগত অহা সেই আৰ্টিস্ট দুজনক—গিৰি দাস আৰু কমল বৰাক আজি চুটিঙৰ কাৰণে অনোৱাৰ কথা আছিল নহয়?

: হয় নেকি? মইতো নাজানো।

: এস্, আপুনি একো খবৰকে নাৰাখে।

বকৰাই বুজি নাপালে, তেওঁক খবৰটো নিদি যদি শৰ্মাই দুৱৰ ভিতৰতে থৈ দিয়ে, তেন্তে সেই খবৰ তেওঁ কেনেকৈ পাব পাৰে। আন একো কথা নকৈ শৰ্মা খপ্ কৰে ওচৰতে থকা টেক্সিখনত উঠি বহিল—আৰ্টিষ্ট আনিবলৈ ওলাল। সকলো অবাক হৈ চাই ৰ'ল। গাড়ী ষ্টাৰ্ট কৰিলে। অকণমান চলিলো। আকৌ ৰ'ল। শৰ্মাই গাড়ীৰপৰা বকৰাক হাত বাউল দি মাতিলে। দহ হাতমান দূৰ মাত্ৰ; বকৰা আগুৱাই গ'ল। শৰ্মাই ক'লে: আপুনিও উঠক। বকৰাই ঘূৰি নিমিষালৈ চালে। বেচেৰীক কেতিয়াও অকলে এৰি যোৱা নাই। বেয়া লাগিল। বকৰাই চোৱা দেখি নিমিষা দুখোজমান আগুৱাই গ'লেই। "উঠক হেৰি, কি খেয়ালিখন কৰি আছে।"—এইবুলি শৰ্মাই বকৰাক প্ৰায় টানিয়েই গাড়ীত তোলাৰ লগে লগে গাড়ী চলিল। আধা ফাৰ্লংমান গৈয়েই নিজৰ ঘৰৰ আগত শৰ্মা নামিল। বকৰাক ক'লে: আপুনি বেগেতে আৰ্টিস্টকিজনক লৈ আহকগৈ। মই খোজ কাঢ়িয়েই ষ্টুডিঅ'লৈ ঘূৰি যাম। বকৰাৰ এবাৰ ইচ্ছা হ'ল, টেক্সি ঘূৰাই নিমিষাক লৈ আহেগৈ। বৰ কৰুণভাৱে চাইছিল বেচেৰীয়ে। শৰ্মাৰ লগত গৈ কিবা বিপদত বকৰা পৰিব পাৰে বুলি ভয় খাইছিল চাগে। কিন্তু আকৌ কেনেবাকে বাটতে শৰ্মাক লগ পালে বৰ কেলেঙ্কাৰী হ'ব। মানুহবোৰেও তেওঁক বৰ তিৰোতা-সেকৰা বুলি ভাবিব। তাতকৈ বেগেতে আৰ্টিস্টকিজনক লৈ অহাই ভাল। কিমান সময় নো লাগিব? খুব বেছি আধা ঘণ্টা। নিমিষাই অকণমান বেয়া পাব আৰু। কিন্তু নিমিষাৰ মন ভাল লগাবলৈ নো কিমান সময় লাগে?

বকৰা গৈ ডাক্তৰ কাকতীৰ আৰ্টিস্টসকল থকা কেম্প পালেগৈ। কালিয়েই গিৰি দাস আৰু কদ্ৰ বৰাৰ্লৈ খবৰ পঠাইছিল শৰ্মাই—পুৱাই নিয়াব বুলি। দুয়োজন অসমৰ বিখ্যাত শিল্পী। তেওঁলোক বৈ আছে। কাৰণ তেওঁলোকে ধৰি লৈছে যে চিনেমাৰ কামত এনেকুৱাকৈ সময় ৰাখিব নোৱাৰাটো আচৰিত নহয়। কাকতীৰ লগত কথা পতাৰ লগে লগে চাহ এপিয়লা খাই দুয়োকে লৈ ঘূৰি আহোঁতে এঘণ্টামান হ'ল। আহি পাই দেখে শৰ্মা নাই। এতিয়া টেক্সিক পইচা দিবলৈ বকৰাৰ হাতত পইচাও নাই। নিমিষাক বিচাৰিলে পইচা আছে নেকি সুধিবলৈ। ইটো-সিটোক সুধিও গম নাপালে ক'লৈ গ'ল। এনেতে মিনা নামৰ ছোৱালীজনী আগবাঢ়ি আহি ক'লেহি তেওঁৰ লগৰ ছোৱালী দুজনীৰ লগত বাটৰ ফালে নিমিষা ফুৰিবলৈ ওলাই গৈছে। এতিয়া টেক্সিক ক'ৰপৰা পইচা দিয়ে? বকৰা টেক্সি লৈয়ে শৰ্মাৰ ঘৰ পালেহি। শৰ্মা ঘৰতো নাই বুলি চাকৰটোৱে ক'লে। আকৌ ষ্টুডিঅ' পালেহি। নাই। নিমিষাও ঘূৰি অহা নাই। বকৰাৰ অৱস্থাটো দেখি পুতৌ হৈ কাকতীৰ কেম্পৰপৰা অহা গিৰি দাসে টেক্সিৰ পইচাটো দিয়া দেখি লাজ পাই বকৰাই ক'লে: মই হাতত পইচা ৰখাই নাছিলোঁ। শৰ্মা আহিলেই দিম।

ভেখেতসকলে 'বাক হ'ব বাক' বুলি সক কথাৰ দৰে সেই প্ৰসঙ্গ এৰি পেলালে। এঘণ্টাৰ পিচতো শৰ্মা নোলালহি।

দুষণ্টামানৰ মূৰত স্টুডিঅ'ৰ অফিচৰ মানুহ এজন আহি বকৰা নামৰ মানুহজনক বিচাৰি ফুৰা দেখি জীৱনজিৎ বকৰা আগবাঢ়ি গ'ল। মানুহজনে ক'লে—শৰ্মাই বোলে ক'ৰবাৰপৰা ফোন কৰি জনাইছে আজি আৰু চুটিং নহয়। তেখেত কিবা আন কামত ব্যস্ত হৈ পৰিল বোলে। মেক-আপ্ কৰি বহি থকা আৰ্টিস্টবোৰে ভোৰভোৰাই মেক-আপ্ এৰবাবলৈ গৈছিল। ভাগ্য ভাল যে তেতিয়ালৈকে সেই বিশিষ্ট শিল্পী দুজনক মেক-আপ্ কৰোৱা হোৱা নাছিল। তেওঁলোক কেতিয়া গুচি গ'ল, সেই ফাললৈ বকৰাই লাজতে চকু নিদিলে। বাকীবোৰো প্ৰায় গৈছেই। তেতিয়া হে বকৰাৰ মনত পৰিল নিমিষাৰ কথা। নিশ্চয় ঘৰলৈকে গ'ল। সেইটো হে ঘৰ; বকৰা গুচি যোৱাৰ পিচত ওফোন্দ পাতি চাগৈ অকলে যাবলৈ বেয়া পাই ছোৱালীকিজনী লৈ গুচি গ'ল। বকৰাই তথাপি ঘৰলৈ যোৱাৰ আগতে তাতে কথা পাতি ৰৈ থকা মেক-আপ্-মেনজনক ক'লে—নিমিষা আহিলে বকৰা ঘৰলৈ যোৱা বুলি ক'বলৈ।

মাত্ৰ আধা ফাৰ্লং দূৰ। স্টুডিঅ'ৰপৰা ঘৰ দেখি থাকি। ঘৰত গৈ বকৰাই দেখে তলা বন্ধ। সন্দেহ কৰি ওপৰ-তলাত গৈ দেখে, শৰ্মাৰ তাত কেৱল মজিদ নামৰ চাকৰটো আছে। তাক সুধিলে বকৰাই। সি ক'লে যে এঘাৰমান বজাতে এবাৰ আহি এক মিনিটো নোবোৱাকৈ শৰ্মা গুচি গ'ল। তাৰ পিচত আৰু অহা নাই। নাই, সেই ছোৱালী দুজনী বা নিমিষা তালৈ যোৱা নাই—অকলেও যোৱা নাই, শৰ্মাৰ লগতো যোৱা নাই।

বকৰা আকৌ স্টুডিঅ'লৈ গ'ল। নাই, তাতো কোনো নাই। নিমিষা নিশ্চয় ইমানপৰ বকৰা নোহোৱাকৈ নিশ্চিন্তমনে ঘূৰি ফুৰা মানুহ নহয়। নিমিষাৰ নিশ্চয় কিবা বিপদ হৈছে। কি কৰিব এতিয়া বকৰাই? শৰ্মা আৰু নিমিষা দুয়োটা নাইকিয়া হোৱাত বকৰাৰ মনলৈ বহুত সন্দেহ আহিল। বকৰাক সন্দেহে বিভত কৰিলে। কিন্তু সেই সময়তে আকৌ মনত পৰিল যে নিমিষাই শৰ্মাক ইমান বেয়া পায় যে আন যি কোনো কথাতে নিমিষাক সন্দেহ কৰিব পাৰিলেও শৰ্মাৰ লগত যোগ হোৱা বুলি সন্দেহ কৰিব নোৱাৰি। তাতকৈ নিমিষা নিজে টেঁটু চেপি মৰিব। কিন্তু ক'লৈ যাব পাৰে? এই চৰিত্ৰৰ ঠিক নাইকিয়া ছোৱালীবোৰৰ লগত ফুৰিবলৈ যোৱাই বেয়া হৈছে নহয়। ৰিক্সা এখনত বা টেক্সি এখনত উঠি বিচাৰি চাবলৈও জেপত পইচা এটা নাই। নিৰুপায় বকৰা প্ৰায় আধা ঘণ্টাৰ মূৰত আকৌ ঘৰ পালেহি। আহি দেখে দুৱাৰত তলা নাই। বকৰাই 'নিমি' বুলি মাতিলত দুৱাৰ খুলি নিমিষাই অবাক হৈ বকৰালৈ চালে। এইমাত্ৰ গা ধুই উঠিছে নিমিষা; চুলিৰপৰা পানী পৰি আছে। ভয়ত চকুকিটা ডাঙৰ কৰি নিমিষাই প্ৰায় চিঞৰি দিলে: তু—ম্—ম্—মি—ই—ই !!

বকৰা ভিতৰ সোমাই গ'ল: ইমান বিচাৰিলোঁ তোমাক। স্টুডিঅ'ৰপৰা ঘৰ; আকৌ স্টুডিঅ'; আকৌ ঘৰ। ছোৱালীকিজনীৰ লগত ক'ত ফুৰিলা?

: বাপাই বাপাই। (সেপ গিলি) মই ভাবিছোঁ তুমি বৰ বেছি কৰিবা। (স্বাভাৱিক হ'বলৈ যত্ন কৰি) ইমান ভাল লাগিল।

বকৰাই ভাল পালে নিমিষাৰ ভাল লগা কাৰণে। কিন্তু অকলে ষ্টুডিঅ'ত এৰি যোৱাৰ বাবে খং উঠা কাৰণে যেন অলপ দুখো পালে। ইমান ভয় খোৱা যেন লাগিছে নিমিষাক। দিনৰ ভিতৰতে ঘৰৰ ভিতৰত থাকোঁতেই কোনোবাই দুৱাৰত শব্দ কৰিলেই ইমান ভয় খাব লাগে নে? বৰ ভয় এই নিমিষাজনীৰ। বিচনাতে বহি বকৰাই চাৰ্টৰ বুতাম খুলিলে।

: ইমান ভয় খোৱা যেন লাগিছে তোমাক। আন কোনোবা আহিছে বুলি ভয় খালা?

বুকুত হাত দি ভয় কমোৱাৰ চেষ্টা কৰি নিমিষাই ক'লে: ওঁ। বৰ ভয় খালোঁ। তাতে মই গা ধুই আছিলোঁ।

বকৰাই যেতিয়া হে মন কৰিলে। নিমিষাই লবালবিকৈ তিতা গাৰ ওপৰতে কাপোৰ পিন্ধি আহিছে। কাপোৰ আধাআধি তিতা।

: এ ৰাম। যোৱা, কাপোৰবোৰ সলাই পেলোৱাগৈ।—বকৰাই হাত মেলি নিমিষাক টানি আনিব খুজিলে।

নিমিষাই আঁতৰি লবালবিকৈ ক'লে: ব'বা, মই গা ধুই আহোঁ। আধা ধোৱা হ'ল। তুমি এটা কাম কৰিবা দেই সোণ। মই ষ্টোভটো জ্বলাই দি যাওঁ; পিয়লা আদিও যোগাৰ কৰি দি যাওঁ। তুমি চাহ এপিয়লা নিজে কৰি খাবা দেই। মই দুটামান কাপোৰ ধুবলৈ লৈছোঁ। বেয়া পাবা?

কিয় বেয়া পাব বাক বকৰাই? নিমিষাই সদায় কৰা চাহ-ভাতৰ কামবোৰত অকণমান লাগি দিবলৈ পালে বকৰাই ভালেই পায়। বকৰাই থিয় হৈ চাৰ্ট খুলি ক'লে: আজি যেন্তে অলপ ঘৰুৱা কামকে কৰোঁ। মই চাহ কৰোঁ। তোমাকো দিম।

সকাহ পোৱাৰ হাঁহি মাৰিলে নিমিষাই। বকৰালৈ বৰ মৰম লাগি যোৱাকৈ চালে। বকৰা চাহৰ বস্তু যোগাৰ কৰাত লাগিল—নিজে ষ্টোভ জ্বলোৱাৰপৰা আৰম্ভ কৰি মাজে মাজে বাথ-ৰুমৰ দুৱাৰৰ ওপৰেদি থকা ফুটাইদি চাহপাত ক'ত, চেনি ক'ত আদি সুধি থাকিল। এবাৰ বকৰাই বাথ-ৰুমত থকা নিমিষাক চাহ কৰাৰপৰাই ক'লে: তুমিতো মোক সোধাই নাই; আজি কি হ'ল জানা?

: কি হ'ল?

আৰ্টিষ্ট দুজন চৌধুৰীৰ অনাৰপৰা শৰ্মাক বিচাৰি নোপোৱালৈকে সকলো কৈ গ'ল বকৰাই।

বাথ-ৰুমৰ ভিতৰৰপৰা নিমিষাই ক'লে: জানো কি কৰা তোমালোকে।

চাহ হ'ল। নিমিষাৰ ওলাবৰ হোৱাই নাই। বকৰাই "চাহ চেঁচা হ'ল" বুলি একেবাৰেঁ কোৱাৰ পিচত ওলাই আহিল। আহিয়েই ক'লে: তুমি খোৱাচোন সোণ। মই একেবাৰে আজৰি হৈ লওঁ। গোসাঁইৰ আগত ধূপভাল লগাই লওঁ।

বকৰাই আপত্তি নকৰিলে। শ্ৰীকৃষ্ণৰ সৰু ক'টোধৰৰ আগত নিমিষা ধূপ জলাবলৈ গ'ল। বকৰাই চাহ খাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

: আজি সোনকাল হল ধূপ জলোৱা।

: হওক।

বকৰাই চাহ খাই ওপৰলৈ চাই আকাশ-পাতাল গুণি বিচনাত পৰিল। ছবিৰ জোতাও তেতিয়া খোলা নাই। হঠাৎ উচুপনি শুনি ঘূৰি চাই দেখে হাতত ধূপ লৈ উচুপিছে নিমিষাই। জঁাপ মাৰি উঠি বকৰা নিমিষাৰ ওচৰ পালেগৈ।

: কি হ'ল নিমিষা ?

: ধূপকিডাল নজ্বলে। ধূপ নজ্বলিলে মোৰ বৰ ভয় লাগে।

ধূপ নজ্বলিলেই, বিশেষকৈ এডাল জুইশলাৰে নজ্বলিলেই, নিমিষাই ভাবে ভগৱানে খং কৰিছে। নিমিষাৰ সেইটো ভয় বকৰাই জানে। আজি কিন্তু নিমিষাৰ ভৰিৰ ওচৰত কেবাডালো কাঠি পৰি আছে। তথাপি ধূপ জ্বলা নাই। বকৰাই চালে। জুইশলাবোৰ আজিকালি এনেয়ে বেয়া। তাতে নিমিষাৰ হাত তিতা। কেনেকৈ জ্বলে বাৰু ? বকৰাই নিজে এডাল জুইশলাৰে ধূপ জ্বলাই নিমিষাৰ মুখলৈ চালে। মুখত হাঁহি বিৰিঙাই নিমিষাই ক'লে : মই গা ধুলে কি হ'ব ; তুমি মোতকৈ বহুত পবিত্ৰ। ভগৱানে তোমাৰপৰা হে গ্ৰহণ কৰে।

ধূপ জ্বলাই উঠি নিমিষাই চাহ খোৱাৰ আগতে বকৰাই খাই থোৱা থাল-পিয়লা ধুই ঠাইকণ নিকা কৰি পেলালে। ইতিমধ্যে বকৰাই চোলাটো গাত সুমাই ক'লে : মই আকৌ এবাৰ খবৰ কৰি আহোঁচোন—শৰ্মা ক'লৈ গ'ল।

নিমিষাই চক্ খাই বকৰালৈ চালে—যেন বকৰা যুদ্ধলৈ যাবলৈ হে ওলাইছে। বকৰাই হাঁহি ক'লে : একো ভয় নাই। মই ওপৰ-মহলাত তেওঁৰ ঘৰতে হে খবৰ কৰি আহিম। দূৰলৈ নাযাওঁ।

: কিমান সময় কৰিবা ?

: লগ পালে অকণমান দেৰি হ'ব। বহুত কথা পাতিব লগা আছে। নহ'লে পাঁচ মিনিট।

: কি কথা পাতিবা ?

: ছবিখনৰ বিষয়েই।

: ছবিখনৰ বিষয়েনো আৰু কিমান কথা পাতা ? কাম যেখোন হৈয়ে আছে।

: ঠিক নিয়মমতে হোৱা নাই।

: হ'ব হে হ'ব। তুমি মিছাকৈ বেছি ব্যস্ত হোৱা। লগ পালে দেৰি হ'ব বুলি মোক খবৰ দি যাবাহি।

মূৰ জোকাৰি বাৰু বুলি কৈ বকৰা নিমিষাৰ কাষে আহিল—ওলাই যোৱাৰ আগতে চুমা খাই যোৱাৰ কৰ্তব্যটো কৰিবলৈ।

হাঁহি মাৰি নিমিষাই আঁতৰি দিলে : মই বুজিছোঁ। নালাগে।

: কিয় ?

: (হাহি মুখেৰে) মই কিমান পৰ গা ধুওঁ৷ দেখিছা ?

এইটো আকৌ কি প্ৰশ্ন বুলি বকৰাই ভাবোঁতেই নিৰিবাই আকৌ ক'লে : এতিয়াও চাহ মই খোৱা নাই দেখিছা ?

বকৰাই এতিয়া হে মন কৰিলে যে নিৰ্মিবাই চাহ খোৱা নাই।

: কিয় ?

: আজি এটা ব্ৰত আছে। পতিকে তুমি মোক এতিয়া মৰম কৰিব নালাগে।

এতিয়া হে বকৰাই বুজিলে। কিবা একোটা বিপদৰ সন্দেহ কৰি মাজে মাজে এনেকুৱা ব্ৰত নিৰ্মিবাৰ চলি থাকে। কলিকতাতো পাহৰা নাই।

: আকৌ আৰম্ভ হ'ল নে ?

: তোমাৰ বিশ্বাস নাথাকিলে কি হ'ব ? দেখিছিলা নে, আজি ধূপকে মঙ্গল হৈছিল ?

: অ', ব্ৰত নকৰাৰ কাৰণে ভগৱানে বেয়া পাইছে ?

: চুপ। উপলুঙা নকৰিবা।

হাতযোৰ কৰি "ভাল বাৰু" বুলি সেৱা কৰাৰ ভংগিৰে খন্তেক বৈ বকৰা ওলাই গ'ল।

জীৱনজিৎ বকৰাই গৈ দেখে কেমেৰামেন পাল আৰু আৰ্ট ডিৰেক্টৰ বাকৃচিৰ লগত হাহি-ধেমালিত শৰ্মা মচগুল। আৰ্টিস্ট দুজন আনিও চুটিং ল'ব নোৱাৰাৰ কাৰণে বকৰাৰ যি চিন্তা, সেই চিন্তাই তেওঁলোকক অকণো আমনি কৰা নাই। এই পাল আৰু বাকৃচিক প্ৰথমবেপৰাই বকৰাই ভাল পোৱা নাই। দুইটাকে কিবা গুণ্ডা-চৰ্দাৰ যেন লাগে। আৰু বকৰাৰ বিশ্বাস, এই দুটা মানুহেই বেয়া বুদ্ধি কিছুমান দি শৰ্মাক নষ্ট কৰিছে। গুৱাহাটীত লগ পোৱা শৰ্মা আৰু কলিকতাত লগ পোৱা শৰ্মাৰ মাজত বহুত পাৰ্থক্য পাইছে বকৰাই।

: বহক বকৰা।

: বহোঁ বাৰু। কিন্তু সেই আৰ্টিস্ট দুজনক আনি আজি ঘূৰাই পঠোৱাটো বৰ বেয়া কথা হ'ল। আনকি টেক্সিৰ ভাড়াও তেওঁলোকেই দিব লগা হ'ল। মোৰ হাতত এটা পইচাও নাছিল।

হাঁহিলে শৰ্মাই : ভয় নাথাব বকৰা। সেইবোৰ আৰ্টিস্ট আকৌ ঘূৰি ঘূৰি মোৰ ওচৰলৈকে আহিব।

: কিন্তু কথাটো দেখিবলৈ বৰ বেয়া হ'ল।

: একো নাই।

: আপুনি আজি হঠাৎ যে ক'ৰবালৈ গুচি গ'ল। স্টুডিঅ'ৰ ভাড়াও এনেয়ে দিব লগা হ'ল।

: হওক দিয়ক। আজি মোৰ এটা ডাঙৰ কাম হৈছে। এতিয়া ছবি হ'ব— খুব ভালকৈ হ'ব।

: কিন্তু...

: আপোনাক এতিয়াই ক'ব নোৱাৰোঁ। সম্ভৱত ক'ম।—শৰ্মাই অৰ্থপূৰ্ণভাৱে পাল আৰু বাকৃচিলৈ চালে।

পাল আৰু বাকৃচিয়ে মূৰ দুপিয়াই সমৰ্থন কৰিলে যে এতিয়াই বকৰাক ক'ব নোৱাৰি।

আনিবলৈ বকৰাই কোনো নতুন আগ্ৰহ প্ৰকাশ নকৰিলে। কিন্তু ক'লে: মোক অলপ টকা লাগিছিল।

: অ' এৰা। আপোনাক টকা দিয়া হোৱা নাই। আপোনাৰ ওপৰতে সকলো ভাৰসা। আপোনাকে আকৌ টকা-পইচাৰ অসুবিধাত পেলাইছোঁ।

শৰ্মা টকা আনিবলৈ বুলি ভিতৰলৈ গ'ল। অলপ পিচতে ভিতৰৰপৰা কেমেৰামেন পালক চিঞৰি মাতিলে। কিছু সময় দুয়ো কথা পাতি হাতত টকা দুশ লৈ ওলাই নৌ আহোঁতেই ভিতৰতে ভাঙৰকৈ শৰ্মাই ক'লে—

: আপুনি অকলে যি পাৰে কৰক। মোৰ গা বৰ বেয়া লাগিছে। যায় যদি বকৰাকে লৈ যাওক।

কৈ কৈয়েই শৰ্মা ওলাই আহিল আৰু বকৰাক টকা দুশ দিলেহি। মিস্টাৰ পালে অনুৰোধ কৰাদি বকৰাক বঙালীতে ক'লে: আমি স্টুডিঅ'ত যিকিদিন পূৰাকৈ চুক্তি কৰিব নোৱাৰিলোঁ, সেইকিদিনৰ ভাড়া কিছু কমোৱাৰ কাৰণে চেষ্টা কৰোঁগৈচোন ব'লক। শৰ্মাৰ গা ভাল লগা নাই কাৰণে হে আপোনাক অনুৰোধ কৰিছোঁ।

ছবিখন সংক্ৰান্ত কোনো কামকে কৰিবলৈ বকৰাৰ ভাগৰ নাই। কিন্তু আজি কিবা বকৰাৰ ভাল নালাগিল। শৰ্মাৰ কাৰণে অৰ্ধেন্দু পাল আৰু বাকৃচি বেছি বিশ্বাসী; বকৰাক নোকোৱা কথাও সিহঁতক কয়।—এনেকুৱা ব্যৱহাৰৰ পিচতে সেই পালৰ লগতে যাবলৈ বকৰাৰ অকণো ভাল নালাগিল। ছবিৰ কামত শৰ্মাৰ লগত লগাৰ পিচত বকৰাই প্ৰথমবাৰৰ কাৰণে প্ৰত্যাখ্যান কৰিলে। বকৰাই ক'লে: মই নাযাওঁ; আপুনিয়েই যাওক।

: আপুনি ক'ৰবালৈ যাব বেকি এতিয়া?—পালে পুনৰ বকৰাক সুধিলে।

: নাযাওঁ। ঘৰতে হে থাকিম।

শৰ্মাৰ ভাৰপৰা নামি আহি নিজৰ ফ্লেটৰ সম্মুখত খটখটীৰ ওপৰতে বকৰা খন্তেক বল। ভাবিলে—নিৰিৰাই আজি ব্ৰত কৰিছে যেতিয়া, ৰাতিৰ লাজৰ বন্ধা-বঢ়াৰ কাম কিছু বকৰাই কৰিবই লাগিব। নিৰিৰাই নিজে নাখালে যেচেৰীৰ হতুৱাই বন্ধাই অকলে খাবলৈ বেয়া লাগে। বকৰা মোসোৰাল। পোনে পোনে নামি টেক্সি এখনত গৈ নবাবৰিকৈ নিশা খাবৰ কাৰণে লুচি-ভাজি-মিঠাই আদি কিছু কিনি লৈ বকৰাই নিজৰ দুৱাৰত শব্দ কৰিলেহি। দুৱাৰৰ ফাকেদি প্ৰথমে জুমি চাই নিৰিৰাই দুৱাৰ খুলিয়েই ক'লে—

: আহিলাই আজি? মই ৰবটোকে ৰচি শেষ কৰিব পৰা নাই।

: জুৰিভো আজি ৰাতি ভাত নাৰাদ্ধা?

: তুমি কেনেকৈ জানিলা ?

: তুমিতো এইবাৰেই প্ৰথম ব্ৰত কৰা নাই। আগেয়েও দেখিছোঁ মইয়ে।

: মই সকলো যোগাৰ কৰি দিম। তুমি সোণ বাহি খাবা দেই।

বকৰাই হাঁহিলে। পিঠিৰ কালে লুকাই থোৱা খোৱা-বস্তবোৰ আগলৈ আনি দেখুৱাই ক'লে: মই জানি-শুনি যোগাৰ কৰি লৈ আহিছোঁ। তোমাৰ কাৰণে আনিছোঁ দৈ আৰু ছানাৰ মিঠাই। তুমি হে কোৱা মোৰ একো খবৰা কথা মনত সাথাকে বুলি।

নিমিষাৰ চকুত বকৰালৈ গোট খোৱা মৰমখিনি যেন চকুপানী হৈ বাগৰি পৰিব। ব্ৰত কৰি থকা অৱস্থাত বকৰাক স্পৰ্শ কৰি মৰম প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰিলে নিমিষাৰ চকুৰ চাৱনিত মৰমৰ তীব্ৰতা বাঢ়ে। খোৱা-বস্তখিনি থ'বলৈ নি বকৰাই ক'লে: তোমাৰ চকু দুটা বৰ মৰমিয়াল। চাই থাকিলে তোমাৰ ব্ৰত ভাঙি দিবৰ মন যায়।

চক্ খাই নিমিষা আঁতৰি যায়: সোণটো মোৰ; তেনেকুৱা নকৰিবা আকৌ। তোমাৰ ভালৰ কাৰণে হে কৰিছোঁ।

স্পৰ্শেৰে দিব পৰা সকলোখিনি মৰম নিমিষাৰ চাৱনি আৰু মাতত যেন উপচি পৰিছে। নিমিষাৰ চকুৰেদি যেন মৰমৰ চকুপানী এই বাগৰোঁ—এই বাগৰোঁ।

: চাবা, চকুপানী ওলাই যাব আকৌ।

ধেৎ বুলি নিমিষাই আঁচলখন খন্তেকৰ কাৰণে চকুত হেঁচি ধৰিলে।

এদিন, দুদিন, তিনি দিন গ'ল।

নিমিষাৰ ব্ৰত সাধাৰণতে এবেলাৰ বা এৰাতিৰ থাকে। এইবাৰৰ দৰে দিনৰ পিচত দিন ধৰি নিমিষাই কেতিয়াও ব্ৰত কৰা নাই। তিনি দিনলৈকে বকৰাই সহ্য কৰি আছিল। চতুৰ্থ দিনা দুপৰীয়া বকৰাৰ খং উঠা যেন দেখি নিমিষাই বকৰাক বাহি-বাঢ়ি খুৱালে। গাজি খাই নিজেও খালে। কিন্তু ৰাতি বকৰাৰ লৈতে একেখন বিচনাত শুবলৈ তথাপি মান্তি নহ'ল। বকৰাই আৰু ধৈৰ্য ধৰিব নোৱাৰিলে। নিমিষাক টানি বিচনালৈ লৈ আহিল। টানি আনি বকৰা আচৰিত হ'ল। বতাহত গছ-পাত কঁপাদি গোটেই মানুহজনী কঁপিবলৈ ধৰিলে। মুখত যিমান আহিল সিমান শপত দিলে নিমিষাই। কান্দি কান্দি ক'লে: মোক ক্ষমা কৰা সোণ। মই সকলো তোমাৰ মঙ্গলৰ কাৰণেই কৰিছোঁ, আমাৰ ভালৰ কাৰণেই কৰিছোঁ....

বকৰাৰ মনত কিবা খু-দুৰনি লাগিল। আজি তিনি দিনে নিমিষাৰ ব্যৱহাৰত বহুত কিবা আচৰিত পাইছে বকৰাই। ক'বলৈ লাজ লাগিলেও, এটাইতকৈ ডাঙৰ কথা হৈছে—নিমিষাই এই তিনি দিন শৰ্মালৈ আগৰ দৰে ভয় নকৰা হ'ল। পৰহি আহিছিল শৰ্মা। বকৰাই কাপোৰ পিন্ধোমানে নিমিষাই আগফালৰ কোঠাত শৰ্মাৰ লগত কথা পাতিলে। শৰ্মাই ক'লে: বকৰা সঁচাকৈ প্ৰতিভা থকা মানুহ। তেখেতৰ অভিনয় বৰ ভাল হৈছে। জীৱনত তেখেতৰ সাধনা সফল হ'ব। খুব সোনকালে চুটিং শেষ কৰি টকা-পইচা দি বকৰাক গুৱাহাটীলৈ পঠিয়াই দিম। তাৰ মাজতে

নিমিষাই হঠাৎ সুধিলে : তেখেতৰ কিবা অপকাৰ কোনোবাই কৰিব নেকি? শৰ্মাৰ উত্তৰ : বকৰাৰ অপকাৰ কোনে কৰিব? কাৰ সাহ আছে? আপোনাৰ বকৰাক মই বেছি বিধ্যাত কৰি দিওঁ। তাৰ পিচত আপুনি লৈ যাব। আপোনাৰো কষ্ট হৈছে ইমান। নিমিষাৰ উত্তৰ : মোৰ আৰু কষ্ট কি? সেইকণ কষ্ট সকলো ঘৈণীয়েকে কৰে, কৰিব পাৰে। এনেকুৱাকৈ শৰ্মাৰ লগত নিমিষাই কেতিয়াবা কথা পাতিব পাৰিব বুলি বকৰাই কল্পনাও কৰা নাছিল।

কালি আহিছিল শৰ্মা। বকৰাৰ লগত কথা পাতি আছিল। ভিতৰৰপৰা হঠাৎ ওলাই আহি নিমিষাই শৰ্মাক পোনে পোনে চাই প্ৰশ্ন কৰিছিল : আমি কেতিয়া যাব পাৰিম? আপুনি সোনকালে এওঁৰ কাম শেষ কৰি দিয়ক দেই!

আজি শৰ্মাক খট্‌খটীয়েদি নামি যোৱা দেখি নিমিষাই নিজে আগবাঢ়ি গৈ ক'লে : চিনেমাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰাণৰো সংশয় আছে নেকি? আমাৰ এওঁক কিন্তু বিপদৰ মুখত পেলালে আপোনাক মই শুদাই নেৰোঁ।

বকৰাই খুব ভালকৈ বুজে যে এইবোৰ কথাৰ অৰ্থ বকৰাক নিৰাপদে নি গুৱাহাটী পোৱাৰাগৈ। তথাপি শৰ্মাৰ লগত ইমান সহজভাৱে কেতিয়াৰপৰা নিমিষাই কথা পাতিব পৰা হ'ল? সিদিনা নিমিষা ছোৱালীকিজনীৰ লগত ফুৰিবলৈ যোৱাৰ পিচৰপৰাই বহুত কিবাকিবি হোৱা নাই নে? সেই ছোৱালীকিজনীয়ে নিমিষাক কিবা বুজালে নেকি? সেইদিনাৰপৰাই নিমিষাৰ ব্ৰত; তাৰ পিচৰপৰাই শৰ্মাৰ লগত নিমিষাৰ কথা-বাৰ্তা! এইবোৰৰ অৰ্থ কি?

বাহিৰত শৰ্মাৰ মাত। ইমান ঘন ঘনকৈ শৰ্মা আহিবলৈ লৈছে কেলেই? নে সেইদিনা ছোৱালীকিজনীৰ লগত গৈ ক'ৰবাত নিমিষাই শৰ্মাক লগ পালে আৰু তাৰ পিচৰপৰাই এই পৰিৱৰ্তন! হ'বওতো পাৰে। তেনেকুৱা কিবা এটা হ'লে নিমিষাই তেওঁক কিয় ক'ব?

শৰ্মাই বাহিৰত মাতি আছিল। নিমিষাক টানি বিচনাত পেলোৱাৰ পিচত বেচেৰীয়ে কাউবাউ কৰি থকা অৱস্থাতে এৰি বকৰাই আহি শৰ্মাক বহিবলৈ ক'লে।

শৰ্মাৰ কথা দেখোন এক ধৰণৰ—

: আপুনি কি কৰিছে বকৰা? আজি তিনি দিন ধৰি ঘৰতে সোমাই আছে। মই ইপিনে দিনে পাঁচশকৈ ভৰি স্টুডিঅ' বুক কৰি দেওলীয়া হৈছোঁ। আপুনি এইদৰে ঘৰত সোমাই থাকিলে হ'ব নে?

: মই একো কাম কৰিব নোৱাৰোঁ। আপুনি যাওক। ওলাওক। —বকৰাই হাতৰ মুঠি টান কৰি শৰ্মাৰ কাণে চোঁচা ল'লে।

দৌৰি আহি নিমিষা দুৱোৰে মাজতে থিয় হ'ল। : কি কৰিছা তুমি? ইমান খং কিয় তোমাৰ? (শৰ্মাক) যাওক আপুনি শৰ্মা, মই পঠিয়াই দিছোঁ।

: ইমান খং কিহৰ?—শৰ্মাই বকৰাৰ ফালে চাই ক'লে।

: আপোনাক কৈছোঁ নহয়, মই পঠিয়াই দিছোঁ। যাওক আপুনি!—লগে লগে গৈ শৰ্মাক দুৱাৰমুখ পাৰ কৰি থৈ নিমিষা বকৰাৰ ওচৰ পালেহি। ক'লে : সোণ,

তুমি মোৰ মূৰটো একেবাৰে খাবা নেকি ? তোমাৰ কাৰণে মই কিমানখিনি ত্যাগ কৰিছোঁ, তুমি কিয় বুজা নোপ !

: সেইবুলি সেইটোৰ অসভ্য কথা মই সহ্য কৰিম নেকি ?

: যেনেকুৱা নকৰিবা সোণ। তুমি জানো মোক অকণো ভাল নোপোৱা ? মোক যে তুমি কি বিপদত পেলাইছা। সেইবোৰ মানুহে এই আচহুৱা ঠাইত তোমাৰ কিবা অপকাৰ কৰে যদি মই বাক কি কৰিম ?—হুক্‌হুকৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে নিমিষাই।

কিছু পৰৰ পিচতে বকৱাক লৈ নিমিষা শৰ্মাৰ ওচৰ পালেগৈ। কেমেৰামেন পাল বহি আছিল শৰ্মাৰ লগত। বকৱাক দেখিয়েই শৰ্মাই হাঁহি ক'লে : আজি বকৱাৰ কি খং ! মাফ কৰিব দেই বকৱা। মই আপোনাক কোনো বেয়া অৰ্থত কোৱা নাছিলোঁ।—কথা কওঁতে শৰ্মাই নিমিষাৰ ফালে চাই আছিল। বকৱা বহাৰ পিচত শৰ্মাই ক'লে : আপোনাৰ কাৰণেই বৈ আছিলোঁ। স্টুডিঅ'লৈ যাব লাগে, ফিল্ম কিনিব লাগে, আৰ্টিস্টৰ ৰিহাৰ্চেল কৰাব লাগে। মইনো কিমান কৰিম ? আপুনি এওঁ পালৰ লগতে গৈ কিছু কৰি আহকচোন।

বকৱাই নিমিষাৰ ফালে চালে। নিমিষাই ক'লে : যোৱা। কাম শেষ হ'লেই ঘূৰি আহিবা। মই ঘৰতে থাকোঁ। পালৰ চকুত বিৰিঙি উঠা দুষ্টালিৰ হাঁহিটো তাৰ স্বভাৱৰ দোষ বুলি ভাবিলে বকৱাই। নিমিষাক নিজৰ ফ্লেটত থৈ, নিমিষাই দুৱাৰ বন্ধ নকৰালৈকে বৈ থাকি, বকৱা কেমেৰামেন পালৰ লগত ওলাই গ'ল।

মিস্টাৰ পালৰ লগত বকৱা প্ৰথমে গ'ল স্টুডিঅ'লৈ। স্টুডিঅ'ৰ মালিকসকলতো দপ্‌দপাই আছে। এসপ্তাহমানৰ পইচাও বোলে দিবলৈ বাকী। মানুহজনৰ কি খং ! খঙতে ক'লে : এজনী ছোৱালী পালেই চুটিং এৰি স্ফূৰ্তি কৰিবলৈ যোৱা মানুহে কি ছবি পৰিচালনা কৰিব ! শৰ্মাৰ বিষয়ে তেখেতে বোলে বহুত বদনাম শুনিছে। বকৱাক ক'লে, বকৱাৰ কথাও বোলে তেখেতে শুনিছে। বকৱা বোলে খুব ভাল মানুহ। ভাল মানুহ এইবোৰত থাকিব নাপায়। গতিকে বকৱাই ঘৈণীয়েকক লৈ ঘূৰি যোৱা উচিত। স্টুডিঅ'ত কি কথা পাতিবলৈ গৈছিল, বকৱাই নাজানে। "আমাক আকৌ স্টুডিঅ' লাগে" আদি কথা কিছু মিস্টাৰ পালে কোৱাৰ পিচত স্টুডিঅ'ৰ মালিকে পৰিষ্কাৰকৈ কৈ দিলে যে আগৰ বাকী টকাখিনি আগতে দিয়াৰ পিচত হে আন কথা হ'ব। তাত এঘণ্টামান কটাই বকৱাক লৈ মিস্টাৰ পাল ডাক্তৰ কাকতীৰ কেম্প পালেগৈ। তাত গৈ মিস্টাৰ পালে সেইদিনা মাতি অনা আৰ্টিস্টকিজনৰ ওচৰত ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। ক'লে যে বিশেষ অসুবিধাত পৰি সেইদিনা চুটিং বন্ধ কৰি দিব লগা হ'ল। তাৰ পিচত ডাক্তৰ কাকতীয়ে বকৱাক মিলপাই মাতি নি শৰ্মাৰ ছবিৰ বিষয়ে দুই-এটা প্ৰশ্ন কৰিলে। বকৱাৰ মনটো ভাল লাগি থকা নাছিল। একো লুকাবলৈ চেষ্টা নকৰি বহুত কথা কৈ দিলে। ডাক্তৰ কাকতী অলপ গহীন হ'ল। বকৱাক ক'লে : তুমি মোৰ ল'ৰাৰ লগৰ ল'ৰা। একে ঠাইৰে মানুহ। সেই কাৰণে হে কৈছোঁ, সোনকালে যোৱাৰ চেষ্টা কৰা।

ধৈণীয়েৰাক পাবা যদি আগতে পঠিয়াই দিয়া। চিনেমাৰ জগৎখন এনেকুৱা যে ইয়াত ভাল মানুহ থাকিব নোৱাৰে বুলিয়েই মানুহে ভাবে। বহুতে বহুত কথা উলিয়াব। কাইনৈকে ধৰাচোন, ধৈণীয়েৰাৰ বিষয়ে কিবা এৰাৰ এনেয়ে উলিয়াই দিলেও চিৰ-জীৱনলৈ তোমাৰ ঘৰুৱা অশান্তি নহ'ব নে ?

বকুৱাৰ মনটো একেবাৰে কেনেবা হৈ গ'ল। কথাটো অকণো মিছা নহয়। নিমিষাৰ চিনেমাত কোনো কাম নাই। আহি আছেহি শৰ্মাৰ ফ্লেটৰ তলৰ মহলতে। ধুনীয়া ধৈণীয়েকক পৰিচালকৰ লৈতে প্ৰেম কৰিবলৈ দি বকুৱাই সুবিধা গ্ৰহণ কৰিছে বুলি কোনোবাই কথা উলিয়ালে বকুৱাই কেনেকৈ সেইবোৰ মানুহৰ মুখ বন্ধ কৰিব ? নিমিষাৰ চৰিত্ৰ কিমান ভাল সেই বিষয়ে কোনে চাবলৈ যাব ? আৰু, ভালকৈ ভাবি চাবলৈ গ'লে, এই প্ৰলোভনৰ মাজত থাকি এদিন যদি নিমিষাৰ মনৰো পৰিৱৰ্তন আহে, তেন্তে তাৰ কাৰণে বকুৱাই দায়ী নহ'ব নে ? যিটো মানুহক প্ৰথমতে নিমিষাই সহ্য কৰিব নোৱাৰিছিল, সেইটো মানুহৰ লৈতে এতিয়া সহজভাৱে নিমিষাই কথা পাতিবলৈ বাধ্য হোৱাটো বকুৱাৰ কাৰণেই হোৱা নাই জানো ? আজিয়েই এতিয়া নিমিষাক অকলে এৰি থৈ আহিছে। শৰ্মাই যদি এই সুবিধা গ্ৰহণ কৰে ? বকুৱাৰ মনটো চিৰিং কৰি গ'ল। সেই মানুহটোৱে কৰিব নোৱাৰা কাম একো নাই। বকুৱাৰ একো অনিষ্ট কৰিবলৈ এতিয়ালৈকে সুবিধা পোৱা নাই কেৱল বকুৱাৰ চৰিত্ৰৰ কাৰণে আৰু নিমিষাৰ মনৰ পৱিত্ৰতাৰ কাৰণে। বকুৱাই নিজকে বুজালে যে ইমানখিনি হ'বলৈ নিশ্চয় নোৱাৰে। তাৰ আগতে শৰ্মাৰ মূৰ গুড়ি কৰি দিব। কিন্তু সম্ভাৱনা যে আছে, সেইটো সত্য।

তাৰপৰা মিস্টাৰ পালৰ লগত বকুৱা গ'ল শ্যামবজাৰলৈ—কোনোবা এজনা আৰ্টিস্ট খবৰ কৰিবলৈ। মুঠতে পূৰা পাঁচ ঘণ্টাৰ মূৰত বকুৱা আহি পাওঁতে নিমিষাই তিতা পাৰেই আহি দুৱাৰ খুলি দি ক'লে : ইমান দেৰি কৰিলা ?

: মই বাৰু দেৰি কৰিলোঁ। কিন্তু তুমি গা ধুই ধুই মৰিব খুজিছা নেকি ?

কিবা এটা ক'ব খুজি নিমিষা ৰৈ গ'ল ! বকুৱাই লক্ষ্য কৰি ক'লে : কোৱা কি ক'ব খুজিছা ?

: নাই নালাগে। তোমাৰ খং উঠিব।

: নুঠে ; কোৱা।

: মই ক'ব খুজিছিলোঁ—মাৰিবলৈকে তুমি মোক কলিকতালৈ অনা নাছিলা জানো ?

: কেলেই সেইদৰে ক'ব খুজিছিলা ?

: ইতিমধ্যেই মই আধা-আধি মৰি গৈছোঁ যেন লাগিছে।

সঁচাকৈ, নিমিষাজনী যেন বীণাইছে। ক'লা পৰি গৈছে।

: তুমি আজিকালি মোৰ লগত নোখোৱাই হ'লা। কি খোৱা ? নে একেবাৰে খাবলৈ বাদ দিছা ?

নিমিষাই হঠাৎ ভয় খাই চিঞৰ মাৰি উঠিল। বকৰাই ব্যস্ত হৈ বাহুত ধৰি সুধিলে: কি হ'ল: তিতা কাপোৰেৰে থাকি জাৰ লাগিছে চাগৈ।

: নহয় হে। চাওঁ এৰি দিয়াচোন।

বকৰাই এৰি দিলে। ক'লে: তেন্তে কি হ'ল?

: মানে, মানে মাজে মাজে মোৰ আজিকালি বৰ ভয় লাগে।

বকৰাই আচৰিত হৈ সুধিলে: কিয়?

নিমিষাই এষাৰ এষাৰকৈ কথা যুকিয়াই তললৈ মুৰকৈ কৈ গ'ল: ঠিক বুজাব নোৱাৰোঁ। কিন্তু ভয় লাগে।

: বাৰু, এতিয়া মই আছোঁ নহয়, ভয় নাই।—বকৰাই ভাবিলে বকৰা ওলাই গ'লে বিপদত পৰে বুলিয়েই নিমিষাৰ ভয়। এতিয়া বকৰা ঘৰত থাকোঁতে কিহৰ ভয়?

: নহয় জানা, তুমি ওচৰত থাকিলে হে বেছি ভয় লাগে। তুমি মোক মৰম কৰিব খুজিলে বেছি ভয় লাগে। এতিয়া তুমি মোক বাহুত ধৰোঁতে মই ভয় খাই গ'লোঁ।

হঠাৎ নিমিষাই কান্দি দিলে। ফেকুৰি ফেকুৰি ক'বলৈ ধৰিলে: তোমাৰ মৰম মই ইমান বিচাৰোঁ। অথচ তুমি মোক কেনেকুৱা কৰিলা। তোমাৰ মৰমলৈ ভয় লগা কৰিলা। তুমি মোক খালা খালা খালা। তুমি মোক কি কৰিলা! উস্ বুলি ধাঁচকৈ পৰি গ'ল নিমিষা। বকৰাই ধৰিবলৈ সময়কে নাপালে। সাউৎকৰে বকৰাই নিমিষাৰ মূৰটো কোলাত লৈ মজিয়াতে বহি দিলে। নিমিষা অজ্ঞান। বকৰা বিবুদ্ধি হ'ল। নিমিষাৰ মূৰটো মজিয়াতে থৈ লৰালৰিকৈ পানী এবাটি আনি নিমিষাৰ চকুৰে-মুখে মাৰি দিলে। নিমিষাৰ মূৰটো আকৌ কোলাত ল'লে। হঠাৎ সাৰ পোৱাদি নিমিষাই চকু মেলি বিৰবিৰকৈ কৈ গ'ল: কি ক'লে? বকৰাৰ অভিনয় ভাল হ'ব? কাম শেষ হৈ আহিছে? আমি যাব পাৰিম? বকৰাৰ বিপদৰ ভয় নাই? বাৰু তেন্তে। ঠিক আছে। কিন্তু সাৱধান……

বকৰাৰ চকুপানী বৈ আহিল। "নিমি" বুলি জোৰেৰে সাৰটি ধৰি হুৰাওৰাকৈ কান্দি দিলে বকৰাই। কান্দি[illegible]লে: মই আদৰ্শ আদৰ্শ কৰি তোমাক চাবলৈ পাহৰি গৈছোঁ নিমি।

নিমিষাই লৰালৰিকৈ উঠি বকৰাৰ চকুপানী মচি দিলে। মুখেৰেও কৈ থাকিল: ধেৎ, তুমি একো কৰা নাই। মোৰ একো হোৱা নাই। মই তোমাৰ নিমি হৈ আছোঁ। ধেৎ, শুনা আকৌ, নাকান্দিবা! কান্দিলে হে তুমি মোক অন্যায় কৰা হ'ব।

নিমিষাৰ কথা কাণত পৰিছিল বকৰাৰ। বহাৰপৰা উঠিল বকৰা। শাড়ী এখন আনি দি ক'লে: প্ৰথমতে কাপোৰ সলোৱা। তিতা কাপোৰ পিন্ধি নাথাকিবা। তোমাৰ গাটোও গৰম।

বাধ্য ছোৱালীৰ দৰে নিমিষাই কাপোৰ সলালে। কথা বন্ধ হোৱাৰ পিচতো

বাগৰি থকা চকুপানী ছুয়ো ছুয়োকে মচি দিলে। কোনো কথা নপতাকৈ ছুয়ো বহুত পৰ মুখামুখিকৈ বহি থাকিল। তেতিয়া সন্ধ্যা প্ৰায় সাত বাজিছিল। বকৰাই ভাবিছে, কেনেকৈ ডাক্তৰ এজন অনা যায়! নিমিষাক এই অৱস্থাত অকলে এৰি যোৱাৰ ইচ্ছা নাই। হঠাৎ যদি আকৌ অজ্ঞান হৈ যায়। নিমিষাৰ কাৰণে শৰ্মাক একো অনুৰোধ বকৰাই কৰিব নোখোজে। কিবাকিবি বহুত সন্দেহ বকৰাৰ মনত থূপ খাইছে। কেনেকৈ কি কৰা যায় এতিয়া? নে বাতিপুৱালৈকে অপেক্ষা কৰিব? হঠাৎ বকৰাৰ মনত পৰিল ডাক্তৰ কাকতীৰ কথা। কলিকতাতে বহুত দিন ডাক্তৰি কৰি যোৱা মানুহ। আন ক'ববাত দেখুৱাবলৈ হ'লেও বুদ্ধি-পৰামৰ্শ দিব পাৰিব। নিমিষাকো লৈ গ'লে কেনে হয়? অকলে এৰি যোৱাতকৈ বহুত ভাল হ'ব। ডাক্তৰৰ ওচৰলৈ নিওঁ বুলিলেই পইচা খৰচ হোৱাৰ ভয়ত নিমিষাই আপত্তি কৰিবই। বকৰাই বুদ্ধি সাজিলে।

: নিমি, অলপ ফুৰি আহোঁ ব'লা। ভাল লাগিব।

: তোমাৰ এতিয়া কাম নাই?

: নাই।

: শৰ্মাই বিচাৰে যদি কিবা কাৰণত?

বকৰাৰ ক'বৰ ইচ্ছা হৈছিল, শৰ্মাই বিচৰালৈ তোমাৰ ইমান চিন্তা কিহৰ! কিন্তু বেচেৰীৰ অৱস্থাটো দেখি নক'লে।

: আজি বিচাৰিবলগীয়া একো নাই।

: ব'লা তেন্তে। তুমি···বাৰু, লগতে যওঁ, কোনোবা ৰেস্টুৰাঁত খাই আহিমইক। বাতি ৰান্ধিবৰ মন যোৱা নাই।

ধুনীয়াকৈ সাজি-কাচি ওলাল নিমিষা। বকৰাৰ ভাব হ'ল, এই মানুহজনীৰ বেমাৰ বুলি ডাক্তৰক কোৱাই টান হ'ব। কেৱল মুখলৈ ভালকৈ চালে বুজিব পাৰি যে মানুহজনীৰ গাত তেজ অকণো নাই।

আকাশৰ জোন-তৰাৰ লগত প্ৰতিযোগিতাত কলিকতাৰ বাটৰ দাঁতিয়ে দাঁতিয়ে, ঘৰে-বাহিৰে থকা লাইটবোৰ জিলিকিছে। সেই লাইটবোৰ পাৰ হৈ মানুহৰ চকু আকাশলৈ যাবই নোৱাৰে। কিছুদূৰ খোজকাঢ়ি যোৱাৰ মন গৈছিল বকৰাৰ। কিন্তু নিমিষা ভাগৰি পৰিল। এখন টেক্সি পাই ছুয়ো উঠিল। নিমিষা ইমান ভাগৰি পৰিছিল যে টেক্সিত উঠিয়েই এলাই পৰিল।

ডাক্তৰ কাকতীৰ কেম্পৰ আগত টেক্সি ৰখাই বকৰাইত নামিল। পকা দেৱালেৰে ঘেৰা আহল-বহল বাৰীৰ মাজত ডাঙৰ ঘৰটোলৈ চাই নিমিষাই কাৰ ঘৰ সুধিলে। নগাঁৱৰে এজন চিনাকি মানুহ আছে বুলি বকৰাই ক'লে। চিনেমা কৰিবলৈ অহা মানুহ বুলি বকৰাই ইচ্ছা কৰি নক'লে। চিনেমাৰ মানুহ বুলি ক'লেই নিমিষা সোমাবই নুখুজিব বুলি বকৰাৰ সন্দেহ হ'ল।

চকীদাৰটোক ডাক্তৰ কাকতীৰ কথা সুধিলত সি ছুয়োকে বাট দেখুৱাই লৈ গ'ল। ভাগ্য ভাল যে 'ডাক্তৰ' শব্দটো নিমিষাই মন নকৰিলে। এটা আহল-বহল

কোঠাত বেৰৰ দুৱাৰখনৰ বহি ডাক্তৰ কাকতী আৰু তেখেতৰ পৰিয়ালৰে কথা পাতি আছিল। বৰুৱাক দেখিয়েই কাকতীয়ে মৰমেৰে মাতিলে: আহা জীৱন। এইমাত্র এওঁক কৈছিলোঁ অলপ আগতে তুমি কেমেৰামেন পালৰ লগত আহিছিলা বুলি। অ', শ্রীমতীকো লৈ আহিছা বুলি কোৱা নাই কেলেই? লোমাই আহা। বহা বহা। এওঁৰ নাম কি? নিমিষা। বাঃ, বৰ ধুনীয়া নাম। হেৰা, নিমিষা তেন্তে তোমাৰ আলহী, আৰু এওঁ জীৱন বোপা মোৰ। নিমিষাক তোমাৰ মহললৈ নিয়া। তেওঁ আমাৰ কথাত কি বস পাব?

ডাক্তৰ কাকতীৰ পৰিয়ালে নিমিষাক গালে-মুখে মৰম কৰি ভিতৰলৈ লৈ গ'ল। গোটেই কেম্পটোত এটা ঘৰুৱা পৰিৱেশ। আন কথা পতাৰ আগতে নিমিষা নথকাৰ সুযোগ লৈ বৰুৱাই ডাক্তৰ কাকতীক নিমিষাৰ অসুখৰ কথা ক'লে। কাকতীয়ে আশ্বাস দি ক'লে: বাক বহা, চাম বাক। এনেয়েও হ'ব পাৰে। একো ভয় নাই। এঃ, তুমি কোন কবি দিয়া হ'লে মৰেই গ'লোঁহেঁতেন নহয়।

এৰা, হুলস্থুলত বৰুৱাৰ মনতে পৰা নাছিল যে ডাক্তৰ কাকতীক কোন কৰিও মাতিব পাৰি।

চাহ আৰু খোৱাবস্তু লৈ কাকতীৰ পৰিয়াল ওলালহি। শকতকৈ মৰমহা মিঠা মানুহগৰাকী। পাচে পাচে নিমিষা। হাঁহি হাঁহি তেখেতে বৰুৱাক ক'লে: নিমিষাৰ দেখিছোঁ বৰ মৰম তোমালৈ। অকণমান বহিয়েই তোমাক চাই থাবলৈ উঠিছিল। মই কিয় বুলি সুধিলত কৈছিল, তুমি খং উঠি গুচি যাব পাৰা বুলি। মই চাহ কৰোঁতেও তুমি কিমান চেনি খোৱা, কি খাই ভাল পোৱা, কৈয়েই থকা নাই। বৰ মিলিছা দুইটা।

নিমিষাই লাজতে তলমূৰ কৰিলে। এটাও কথা নোকোৱাকৈ বৈ থাকিল।

: দেখিলা নহয়? ব'লা এতিয়া চাহ খোৱাগৈ তুমিও।—এইবুলি নিমিষাক মুখত হাত ফুৰাই কাকতীয়নীয়ে লৈ গ'ল। স্ত্রী-পুৰুষক একেলগে চাহ দিয়াৰ আধুনিকতা কাকতীৰ তাত চলা নাই। হঠাৎ কাকতীয়ে সুধিলে: নিমিষা প্রেগনেন্ট নেকি?

বৰুৱাই লাজ কৰি ক'লে: নহয়।

: আগৰেপৰা এনেকুৱা তেজ নাইকিয়া নে?

: নহয়, আজি এমাহমানৰপৰা হে।

: তেজ নোহোৱাৰ কাৰণেই দুৰ্বল। তাতে খং উঠি চাগৈ অজ্ঞান হৈ গ'ল।

: হ'ব পাৰে। কিন্তু ভয়টো যে ইমান বেছি হৈছে।

: বাক, চাম বাক।

চাহ খাই নিমিষা ওলাই আহিল। পাচে পাচে হাঁহিমুখে কাকতীয়নী।

: হেৰা জীৱন, এওঁ মোক কি সুধিছে জানা? মোক কি বুলি মাতিব সুধিছে।

বৰুৱাই সুযোগটো ল'লে। ক'লে: এখেতসকলক মই খুড়া আৰু খুড়ী বুলি

মাতোঁ। আমাৰ একেবাৰে আপোনেই বুলিবা। নগাঁৱত আমাৰ একে চুবুৰিতে ঘৰ—আমোলাপট্টিত।

: ময়ো ভাবিছিলোঁ, খুব আপোন সম্বন্ধ এটা ধৰিব বুলি। ইমান ভাল লাগিছে। এখেতসকলেও চিনেমা কৰিব বোলে। কিন্তু আমাৰ তাতকৈ ইমান বেলেগ কিয়? ইয়াত ইমান ভাল লাগে।

: শুনা, খুড়া ডাক্তৰ, জানা নহয়?

: এতিয়া জানিছোঁ।

: তোমাক দেখুৱাও বুলি লৈ আহিছোঁ।

: মোৰতো একো হোৱা নাই।

: গলহেকাৰি মাৰি কাকতীয়ে ক'লে: বাক বাক, মোৰ ভতিজা বোৱাৰীজনীৰ কি হৈছে মই নিজেই চাম, তোমালোকে তৰ্ক কৰিব নালাগে। জীৱন, হেৰা তুমিও খুড়ী-শাহু, তোমালোক দুয়ো ওলোৱাচোন। বহা-কোঠালৈ যোৱা। মই ইয়াতে ডাক্তৰি আৰম্ভ কৰোঁ।

কাকতীৰ কথাৰ ভংগিত নিমিষাই হাঁহি দিলে। বকুল আৰু কাকতীয়নী আগফালৰ বহা ঘৰ পালেগৈ।

প্ৰায় আধা ঘণ্টা। কাকতীয়নী আৰু বকুলাই কাকতীৰ ৰোগী চোৱা শেষ হোৱালৈ অপেক্ষা কৰি থাকোঁতে বিশেষ একো কথা পতা নাছিল। এনেয়ে সময় কটাবলৈ ইটো-সিটো কথা পাতি আছিল। মাত্ৰ মাজতে কাকতীয়নীয়ে ক'লে: দুয়ো ভাত খাই যাবা। ঘৰত বাখিলেগৈ হে হ'ব। নিমিষাক ক'লত ভাই তালৈই পাইছে বুলি ক'লেই। সৰল ছোৱালী বেচেৰী। মনৰ কথা লুকুউৱা নাই; কৈ দিছে।

আকৌ এবাৰ ক'লে: নিমিষাক চাইছে বুলি ভাবিছা হ'বপায়? কিবা ফুচুৰি কথা উলিয়াই হাঁহি আছে চাগৈ। তেখেতে কেনেকৈ বেমাৰী চায় মই জানো নহয়। কথা পাতিবলৈ পালে একো নালাগে।

এইবোৰ কথা পাতি থাকোঁতেই কাকতীৰ চেণ্ডেল চোঁচোৰাই অহা শব্দ শুনা গ'ল। পিঠিত থপৰিয়াই থপৰিয়াই নিমিষাক আনি কোঠাটোৰ মাজত থিয় কৰাই ক'লে: কি বেমাৰটো হ'ব? একো নাই। মই আকৌ বোলোঁ মোৰ জানে চুকি পোৱাৰ ভিতৰৰ বেমাৰ নহে নাজেই পাওঁ নেকি? জীৱন বোপা, তুমি দেখিছোঁ কেতিয়াবা গাখীৰবোৰ বগা দেখিছা বুলিও চিকিৎসা কৰাবলৈ আহিবা—গাখীৰ বগা হোৱাটোও বেমাৰ বুলি ভাবি।

কাকতীৰ লগতে নিমিষাকে আদি কৰি সকলোৱে প্ৰাণ খুলি হাঁহিলে। নিমিষাই যে হাঁহি ৰাখিবকে নোৱাৰে। কোনোমতে হাঁহি বন্ধ কৰি ক'লে: বহুত দিনৰ মূৰত ইমানকৈ আজি প্ৰথম হাঁহিলোঁ।

: হ'ব্য, হ'ব্য। হবৰ হিচাপে এওঁলোকক ইয়াতে ভাত খুৱাই পঠিয়ালে কেনে হয়?

: আপুনি নালাগে ক'ব। মই আগতেই ক'লোঁ।—কাকতীয়নীয়ে গৰ্বেৰে ক'লে।

: তেন্তে এওঁক হাঁহি হাঁহি বহি থাকিবলৈ দিছা কেলেই? বন্ধা-বঢ়াত লগাই দিয়াগৈ। আৰু, আমাৰ অভিনেত্ৰী-অভিনেতাসকলৰ বিকিজম আছে, তেওঁলোককো চিনাকি কৰাই দিয়া।

হঠাৎ নিমিষাই আপত্তি কৰি ক'লে : নালাগে। চিনেমাৰ মানুহ লগ পাই আমনি লাগিছে। আজি ভাত বন্ধাতে আপোনাক সহায় কৰি দিওঁ।

: বেচ লেয়ে হওক। কিন্তু কি ক'লা তুমি? চিনেমাৰ মানুহ বেয়া পোৱা? ময়ো—আমিও দেখোন চিনেমাৰ মানুহ হে!—অভিনয়ৰ ভংগিৰে নিমিষালৈ কুঁজা হৈ চাই কাকতীয়ে ক'লে।

: আপোনালোকৰ কথা একেবাৰে বেলেগ।—নিমিষাই সঁচাকৈ অন্তৰৰপৰা ক'লে।

নিমিষাক লৈ কাকতীয়নী ওলাই গ'ল। তেওঁলোক গ'লত কাকতী গহীন হ'ল। বকৰাক মাতিলে : আহা।—দুয়ো আকৌ কাকতীৰ কোঠাটো পালেগৈ।

বকৰাক প্ৰথম সুধিলে কাকতীয়ে : তুমি অকল বয়সত হে ডেকা, নে ডেকাৰ সাহো আছে? মানে, তোমাক যদি মই এতিয়া কওঁ যে তুমি এদিন মৰিবা, তেন্তে তুমি ভয়তে আগতে মৰাৰ নিচিনা হ'বা নেকি?

হাঁহি বকৰাই উত্তৰ দিলে : নহওঁ।

: তেন্তে বেচ। শুনা তেন্তে।—এইবুলি কাকতীয়ে গুপুত কথা কোৱাদি কৈ গ'ল যে ভয়ৰ বিশেষ কাৰণ নাই যদিও কাকতীয়ে নিমিষাক ভালকৈ কিছুদিন চিকিৎসা কৰাব লাগে বুলি ভাবে। এতিয়াই। দেখাত নিমিষাৰ কেৱল এনিমিয়া আছে। কিন্তু, কাকতীৰ খুব সন্দেহ যে নিমিষাৰ মানসিক কিবা অসুখ হৈছে। নাই, বলিয়া হোৱা নাই। কিন্তু কিবা অসুখ হৈছে। ইয়াৰে ভাল চাই মানসিক ৰোগ-চিকিৎসক এজনক কাইলৈ নিমিষাক দেখুৱাবা। নহ'বও পাৰে; কিন্তু সন্দেহ আঁতৰাই থোৱা ভাল। অকলশৰীয়া হৈয়েই বোলে নিমিষাই প্ৰথম কাকতীক সুধিলে বকৰাৰ অভিনয় ভাল হ'ব নে? তাৰ পিচত, বকৰাৰ কিবা বিপদ আছে নেকি, বকৰাক কোনোবাই অনিষ্ট কৰিব নেকি, সোনকালে ছবি শেষ কৰি ঘৰলৈ যাব পাৰিব নেকি—আদি প্ৰশ্ন। সকলো প্ৰশ্নৰে উত্তৰ নিমিষাই বিচৰাৰ নিচিনাকৈয়ে কাকতীয়ে ইচ্ছা কৰি দিলে। তাৰ পিচত নিমিষাই ভয় কৰি কাষতে থকা চালপীৰাখনত ওপৰলৈ মুখকৈ পৰি দিলে। "মই পৰীক্ষা কৰিবলৈ তুমি শুব নালাগে, উঠা" বুলি কাকতীয়ে ক'লত নিমিষাই আচৰিত হৈ ক'লে, "আপুনি হে ষোক গঁতা মাৰি ইয়াত পেলাই দিলে।" এইবোৰ অসংলগ্ন কথা বৰ ভাল লক্ষণ নহয়। তাৰ পিচতো প্ৰশ্ন কৰি কাকতীয়ে বুজিলে যে অকলে বকৰাৰ লগত থাকিবলৈ নিমিষাৰ ভয় লাগে—বিশেষকৈ বকৰাই জোৰ কৰি মৰম কৰে বুলি। আনকি সেই ঘৰটোত ৰাতি বকৰাৰ লগত অকলে থাকিবলৈও ভয় কৰে। এই লক্ষণটোকে এটাইতকৈ বেয়া দেখিছে ডাক্তৰ কাকতীয়ে।

সকলো কৈ উঠি কাকতীয়ে ক'লে : আন মানুহ হোৱা হ'লে নৰ্ক'লোঁহেঁতেন।

ভয় খাব পাৰেতো মানুহে। তুমি পিচে ভয় খোৱা মানুহ নহয় যেন লাগি হে কৈছোঁ। বিশেষকৈ, তুমি ইয়াত অকলে আছা যেতিয়া, বোগটোৰ বিষয়ে জানি থলে বেছি যত্ন ল'ব পাৰিবা। এতিয়াই ধৰা, নিমিষাক কেতিয়াও একেখন বিচনাত শুবলৈ নাযাতিবা। তাই আকৌ অজ্ঞান হ'ব পাৰে। সজ্ঞানে "বাধা দি ৰাখিব নোৱাৰিলেই অজ্ঞান হৈ নজনা হৈ থাকিবলৈ বিচাৰিব।

কি ভাগ্যৰ বলত কাকতীৰ ওচৰলৈ অহাৰ কথা বকৰাই ভাবিলে বাৰু? আহি কিমান উপকাৰ হ'ল বকৰাই এতিয়া হে বুজিলে। মানসিক কিবা বিকৃতি হ'বলৈ আৰম্ভ হৈছে বুলি বৰুৱাৰ দৃঢ় বিশ্বাস হ'ল। কাৰণ, আজি কিছুদিনৰপৰা নিমিষাৰ এটাইবোৰ পৰিৱৰ্তন হঠাৎ মনত পৰি গ'ল। কাকতীৰ স'তে কথা পাতোঁতে মাজে মাজে বৰুৱা অন্যমনস্ক হৈ গ'ল। এবাৰ কাকতীয়ে বকৰাক ক'লে: আহাচোন জীৱন, এওঁলোকে কি ভোজ ৰান্ধিছে চাওঁগৈ।

দুয়ো গৈ দেখে, ৰন্ধা শেষ কৰি নিমিষাই-কাকতীয়নীয়ে বহি লৈ কথা পাতিছে। নিমিষাই কাপোৰ সলাই কাকতীয়নীৰ এযোৰ পিন্ধি লৈছে। কাকতীয়ে ক'লে: তুমি দেখোন কাপোৰ সলালা? বহিবলৈ পালেই শুবলৈ বিচৰাটো কৰিব খুজিছা নেকি?

: থাকিম ইয়াতে। বেয়া পাব নেকি?

: সেইটো ভাবি চাব লাগিব। হয় নে হেৰা, এওঁবিলাকক ৰাতিখন নো পঠিয়াই দিওঁ কেনেই? তোমাৰ কোঠাতে নিমিষা, আৰু মোৰ তাত জীৱন দেখোন মাটিয়ে-বালিয়ে পৰি থাকিব পাৰে।

: পৰি থাকিব পাৰে আৰু কি? থাকিবই। ৰাতিখন অকলে কিয় পঠিয়াম?

সক ছোৱালীৰ দৰে আনন্দতে হাত চাপৰি মাৰি নিমিষাই ক'লে: খুব ভাল হ'ব। কিন্তু আপোনালোকক প্ৰথম দিনাই বৰ আমনি দিছোঁ নেকি!

: হেঃ। আচল কথাটো কি নাজানা? আমাৰ ইয়াত মুঠতে ত্ৰিশজন মানুহ আছিল। আজি পোন্ধৰজনমান কাম শেষ কৰি গ'লগৈ। খালী খালী লাগিছে। এনেয়ে আই ইমানখিনি যৰম নকৰোঁ। হয় নে জীৱন, তোমাৰ ফ্লেটত আকৌ চুৰি হ'ব পৰা কিবা বস্তু আছে নেকি? তাততো আৰু কোনো নাই।

নিমিষাই ভপৰাই ক'লে: মোৰ টকাখিনি, কাপোৰবোৰ!! আঙঠি দুটা আৰু চেইন এডালো আছে।

: এ, সেইটো যে বৰ ভাল কথা নহ'ব। কলিকতাত একো বিশ্বাস নাই। তোমালোকক যাবলৈ দিবৰ মন যোৱা নাই; কিন্তু···

কাকতীয়নীয়ে সহজভাৱে ক'লে: কিহৰ কিন্তুটো আকৌ! কিনো তেওঁলোকক চিৰদিনীয়া ঘৰখন। দামী বস্তু থকা বাকচ যি দুই-এটা আছে, এতিয়া জীৱন গৈ লৈ আহিব পাৰে দেখোন। কেইমিনিট নো লাগিব!

ভয় খোৱাৰ দৰে থিয় হ'ল নিমিষা। ক'লে: যয়ো যাওঁ। তেওঁ অকলে যাব নালাগে।

: কিয় ?—কাকতীয়ে ডাক্তৰৰ চোকা চাৱনিৰে চাই সুধিলে।

: ভয় লাগে।—সৰুকৈ ক'লে নিমিষাই।

ডাক্তৰকৈ হাঁহি দিলে কাকতীয়ে : বাৰু, মই যাওঁ ; লগতে চকীদাৰটোও লৈ যাওঁ। তেতিয়া তুমি খোৱাতকৈ বেছি কাম হ'ব নেকি ? চকীদাৰটোৱে বাকচকিটা টেক্সিলৈ লৈ আহিব পাৰিব। তুমি নিজে হে বোজা এটা হ'বা।

নিমিষাই যেন বৰ ডাঙৰ বিপদ এটাৰপৰা ৰক্ষা পালে। ডাগৰ পলুউৱা দীঘলীয়া উশাহ এটাৰ পিচত বহি লৈ ক'লে,

: ভালেই হ'ল। মই খুড়ীৰ লগত কথাকে পাতোঁ। বহুত দিন কথা পতা নাই। আপোনালোকে কিন্তু দেৰি নকৰিব।

সঁচাকৈ টেক্সিত বৰুৱা, চকীদাৰটো আৰু কাকতী গৈ বৰুৱা-নিমিষাৰ কাপোৰ-বিচনা-বাকচ আদি সোপাকে লৈ আহিলগৈ—ৰান্ধনি-ঘৰৰ বস্তুৰ বাহিৰে বাকী নকলো। বৰুৱাই মাল-বস্তু লৈ অহা কোনেও লক্ষ্য কৰাও নাছিল। আহোঁতে এবাৰ আৰু যাওঁতে এবাৰ টেক্সিত কাকতীয়ে মুঠতে দুবাৰ বৰুৱাক একেটা কথাকে ক'লে : বৰুৱাক বস্তুবোৰ নিবলৈ পঠিওৱাৰ কথা ওলাওঁতে ভয় খাই নিমিষাও ওলোৱাটো খুব স্বাভাৱিক কথা নহয়। তথাপি, নিমিষাৰ অসুখৰ চিন্তা মুৰত লৈও সেইদিনা কাকতীৰ কেম্পত বৰুৱাৰ বৰ ভাল টোপনি আহিল। কাকতীৰ আশ্ৰয় পাই যেন বৰুৱাৰ বহুত ভয় আঁতৰি গ'ল। পিচদিনা পুৱা নিমিষায়ো ক'লে—ৰাতি এবাৰো সাৰ নোপোৱাকৈ বোলে তেওঁৰ টোপনি আহিছিল। কাকতীয়নীয়ে কিন্তু নিমিষাই হুঁতনাকৈ কৈছিল—ৰাতি নিমিষাই বোলে কিবাকিবি চিঞৰিছিল আৰু দুবাৰ বৰুৱা বুলি ভাবি কাকতীয়নীক ঠেলা মাৰি নিজে বিচনাত বহি দিছিল।

পুৱাই কিন্তু নিমিষাক ইমান সতেজ-সবল আৰু নিশ্চিন্ত যেন লাগিল যে বৰুৱাৰ মনটো ভাল লাগি গ'ল। ইমান মুকলি মনেৰে নিমিষাক থকা যেন বৰুৱাই কেতিয়াও দেখা নাই।

॥ পাঁচ ॥

আজি এসপ্তাহ হ'ল, নিমিষাক চিকিৎসা কৰিছে এজন চাইকোথেৰাপিস্টে—নিজৰ ভিত্তৰৰা চিকিৎসালয়, 'মেণ্টেল নাৰ্চিং হোম'ত ৰাখি। আজি আঠ দিন আগতে যে বকৰা-নিমিষা কাকতীৰ কেম্পলৈ আহিল, তাৰ পিচত আৰু ঘূৰি যোৱা নাই। এতিয়া নিমিষা নাৰ্চিং হোমত আৰু বকৰা কাকতীৰ লগত। কাকতীৰ ঘৰলৈ অহাৰ পিচদিনাই ডাক্তৰ কাকতীয়ে নিজৰে ভালকৈ চিনাকি বন্ধু মানসিক-চিকিৎসক এজনক লগ ধৰি নিমিষাক চিকিৎসাৰ কাৰণে দি দিলে। বুদ্ধি কৰি ফুৰিবলৈ বাওঁ বুলি নি নিমিষাক থৈ অহা হ'ল। থৈ অহাৰ পিচত আজি প্ৰথম নিমিষাক লগ পাবলৈ দিব বকৰাক।

কাকতীৰ ঘৰলৈ অহাৰ পিচদিনাই শৰ্মাই লগত দল-বল লৈ আহি ডাক্তৰ কাকতীৰ আগত দপ্‌দপাইছিলহি—বকৰাই টকা-পইচাৰ গণ্ডগোল কৰি আহিছে, বকৰাক এশিকনি দিব, পুলিচত দিব ইত্যাদি বুলি। ডাক্তৰ কাকতীয়ে নিজৰ স্বভাৱসুলভ গাম্ভীৰ্যেৰে শৰ্মাক সেইদিনা জনাই দিছিল যে তেখেতে যিখিনি অন্যায় এতিয়ালৈকে কৰিছে, তাৰ সীমা নাই। আকৌ নতুনকৈ কিবা কৰিবলৈ গ'লে জেলত সোমাব লাগিব। শৰ্মাৰ সকলো ফাকি-ফুকা জানে বুলিও জনাই দিলত মানুহটো মেকুৰী যেন হৈ ওলাই গ'ল। আনকি ইমান লেও মানি গ'ল যে ফ্লেটটোত বকৰাই এৰি অহা সাম-সাকতিখিনিও ডাক্তৰ কাকতীৰ নিৰ্দেশমতে পঠিয়াই দিলেহি। সেইদিনা শৰ্মাই আহিয়েই দপ্‌দপাই কোৱা কথাবোৰ ভিতৰৰপৰা শুনি থাকি বাৰে বাৰে নিমিষাই বকৰাক কৈছিল: মই শৰ্মাৰ লগত অকলে কথা পাতিলে শান্ত কৰিব পাৰিম। তুমি নোলাবা। শৰ্মা ওলাই যাওঁতে ময়ো ওলাই গৈ বাটত লগ ধৰি সকলো ঠিক কৰি পেলাম। তেতিয়া তেওঁ তোমাৰ একো অপকাৰ নকৰে। তেওঁক কেনেকৈ বুজাব লাগে মই জানো। এইবোৰ কথা শুনি বকৰা অবাক হৈছিল। শৰ্মাৰ লগত নিমিষাৰ ইমান আন্তৰিকতা কেতিয়াৰপৰা হ'ল যে নিমিষাই অকলে লগ ধৰি শৰ্মাক বুজাই শান্ত কৰিব পাৰে? বকৰাৰ মনত ঘোৰ সন্দেহে ঠাই ল'লে। কেবাদিনো নিমিষাক অকলে ঘৰত এৰি যোৱা দিনবোৰত শৰ্মাই নিমিষাৰ লগত এই সম্বন্ধ স্থাপন কৰিলে নেকি? প্ৰথমতে শৰ্মাক অতি বেয়া পাইছিল নিমিষাই। ঘিণ কৰিছিল। এনেকুৱা তীব্ৰ ঘিণেই নিবিড় ভালপোৱালৈ ৰূপান্তৰিত হোৱা ঘটনাতো পৃথিৱীত বিৰল নহয়। তেন্তে বকৰাক অকলে যাবলৈ দিবলৈ ভয় লাগে বুলি কৈ কৈ নিমিষাই সদায় শৰ্মাক চাবলৈকে যায় নেকি? শৰ্মাৰ ঘৰত গৈ বকৰা ব্যস্ত হৈ থাকোঁতে নিমিষা অসীম ধৈৰ্যেৰে বহি থাকেগৈ অকল শৰ্মাৰ কাৰণেই নেকি? ব্ৰত কৰা বুলি নিমিষাই যে বকৰাৰ লগত শুবলৈ এৰি দিলে, শৰ্মাক অৰ্পণ কৰা সেই দেহা বকৰাৰ স্পৰ্শেৰে অপবিত্ৰ নকৰিবৰ কাৰণেই নেকি? তেন্তে এতিয়াও বকৰাৰ লগত কিয় আছে? কিয় শৰ্মাৰ লগত

বন্দ লাগিলে বকৰাৰ বিপদ হ'ব পাৰে বুলি ভয় কৰে ? হয়তো তাৰো কাৰণ আছে। বকৰাৰ খং নিমিষাই জানে। হঠাৎ সন্দেহ হ'লে শৰ্মাক বকৰাই খণ্ডত শেষ কৰি দিব বুলি ভয় খায়। আৰু, সেই ভয়কে লুকুৱাবলৈ বকৰাৰ বিপদ হ'ব পাৰে কাৰণে হে শৰ্মাৰ লগত বন্দ কৰাটোলৈ ভয় খোৱা যেন দেখুৱায়। নিমিষাৰ হয়তো ইচ্ছা, কোনোমতে গুৱাহাটী পাই নানা অজুহাত উলিয়াই বকৰাক এৰি এদিন গুচি আহিব। তাৰ পিচত শৰ্মাক গ্ৰহণ কৰিবহি। তাৰ আগলৈকে বকৰাক ফাকি দি মনে মনে চলাই থাকিব। কথাবোৰ ভাবি ভাবি বকৰাৰ মূৰ গৰম হৈ গৈছিল। কিন্তু লোকৰ ঘৰত এতিয়া নিমিষাক জোৰ কৰি কথা উলিয়ায় কেনেকৈ ? তাতে তাইৰ শৰীৰৰ অৱস্থাও এনেকুৱা। নিমিষালৈ চাই হঠাৎ বকৰাৰ ঘিণ লাগি গৈছিল। বকৰাই মনে মনে ঠিক কৰিছিল, ডাক্তৰ কাকতীক কৈ সেইদিনাই নিজ ফ্লেটলৈ যাব আৰু গৈ নিমিষাক জেৰা কৰি সঁচা কথাটো উলিয়াই ল'ব। নিমিষাৰ মূৰত কি আছে, সেই কথা জানিবৰ বৰ ইচ্ছা হৈছিল বকৰাৰ। নিমিষাই যদি বকৰাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত কৈ দিয়ে যে আচলতে শৰ্মাৰ প্ৰতি হে তেওঁৰ মন আকৰ্ষিত, তেতিয়া বকৰাই কি কৰিব নাজানে। কিন্তু বকৰাৰ সন্দেহটো মিছা হ'লে বৰ ভাল লাগিব। সন্দেহে পলম সহ্য নকৰে। বকৰাবো অসহ্য লাগিছিল। কিন্তু ইতিমধ্যে ডাক্তৰ কাকতী আহি বকৰাৰ সকলো পৰিকল্পনা নষ্ট কৰি দিলে। শৰ্মাক বিদায় দি আহি ডাক্তৰ কাকতীয়ে ক'লেহি যে শৰ্মাই আনকি বকৰাৰ বস্ত্ৰ ঘিকিটা ফ্লেটত এৰি আহিছে, তাকো পঠিয়াই দিব। কাকতীয়ে শৰ্মাক তেওঁৰ সকলো কীৰ্তি জানে বুলি ভয় খুৱাই দি ক'লে যে এবাৰ পুলিচৰ হাতত পৰিলে শৰ্মা সাৰিব নোৱাৰে। তাৰ পিচতে মানুহটো সেও হ'ল আৰু কাকতীয়ে কোৱা মতে সকলো কৰিবলৈ মান্তি হ'ল। ডাক্তৰ কাকতীয়ে বকৰাক মনে মনে ক'লে যে সেইদিনাই নিমিষাক নি তেখেতৰ বন্ধু মানসিক-ৰোগ চিকিৎসক ডাক্তৰ গুহক দেখুৱাবগৈ লাগে। গা এৰা দিবলৈ বকৰাই টকাৰ নাটনিৰ কথা ক'ব খুজিছিল। "সেইবোৰ হ'ব বাৰু" বুলি কাকতীয়ে তালৈ কাণসাৰ নকৰিলে।

সেইদিনাই দুপৰীয়া ভাত খোৱাৰ পিচতে নিমিষাই হঠাৎ বকৰাক ক'লে : তুমি অলপ জিৰোৱা।

বকৰাই এনেয়ে সুধিলে : তুমিনো কি কৰা ?

অলপ ভবাৰ নিচিনা কৰি নিমিষাই ক'লে : মই শৰ্মাৰ ওচৰৰপৰা আহোঁ। অকলৈ গ'লে হে ভাল হ'ব। তোমাৰ কাৰণেই যাওঁ।

বকৰাৰ আৰু সহ্য নহ'ল। দাঁত কামুৰি নিমিষাক বাহুত ধৰি থাওঁ থাওঁ মূৰ্তিৰে মাত চেপি ক'লে : মোৰ কাৰণে যাবি ? মোৰ কাৰণে ? মোৰ কাৰণে ?...বে —ই—ই—শ্যা—আ।

নিমিষাই উত্তৰ দিবলৈ নাপালে। ডাক্তৰ কাকতী "জীৱন" বুলি মাতি সোমাই আহিল। বকৰাই লৰালৰিকৈ নিমিষাক এৰি নিজক শান্ত আৰু স্বাভাৱিক কৰাৰ চেষ্টা কৰিলে। ডাক্তৰ কাকতীয়ে বকৰালৈ চাই ক'লে : চাওঁ এইপিনে আহা।

তাৰ পিচতে ফুৰাবলৈ নিয়াৰ ছলেৰে নিমিষাক চাইকোথেৰাপিস্ট ডাক্তৰ গুহৰ ওচৰলৈ নিয়া হ'ল। দুঘণ্টা পৰীক্ষা কৰি তেওঁ নিমিষাক নিজৰ নার্চিং হোমত ৰখাৰ ঠিক কৰিলে। আৰু কৈ দিলে যে তেওঁ অনুমতি নিদিয়ালৈকে কোনেও নিমিষাক লগ ধৰিব নোৱাৰিব। এক গধুৰ অৱসাদ আৰু বিষাদ লৈ সেইদিনা বকুৱা নার্চিং হোমৰপৰা ঘূৰি আহিছিল ডাক্তৰ কাকতীৰ লগত। কিছুদিনৰ ভিতৰতে ক্ষিপ্র-গতিত ঘটি যোৱা ঘটনাবোৰে বকুৱাক ক'ৰপৰা আনি ক'ত পেলাই দিছেহি, সেই কথা বকুৱাই বুজিবলৈকে টান পালে। 'নতুন জীৱন' কথাছবিৰ কি হ'ল, নিমিষাৰ কি হ'ল, গুৱাহাটীৰপৰা কেতিয়া আহিল, ইয়াত কিমান দিন থাকিল, আজি কি বাৰ, কি তাৰিখ এইটো কোন মাহ—বকুৱাৰ একো মনত নপৰা হ'ল। অভিনয়টো বকুৱাৰ জীৱনৰ সাধনা নে বকুৱাৰ সুখী জীৱনৰ যৱনিকা? ডাক্তৰ কাকতীৰ ঘৰত বিচনাত জোতাই-মোজাই দীঘল দি বকুৱাই নিজকে বৰ অকলশৰীয়া যেন পালে। নিমিষাই বকুৱাক একেবাৰে অকলশৰীয়া কৰি দিলে। মনে মনে বকুৱাই ভাবিলে, নিমিষাই মনেৰে কেতিয়াবাই বকুৱাক এৰি গ'ল; আজি মাত্র চিকিৎসাৰ নামত হস্পিটালত আছে। অদূৰ ভৱিষ্যতত নিমিষা হয়তো বকুৱাৰ শত্রু হৈ পৰিব। প্রেম শর্মাই আৰু নিমিষাই হয়তো বকুৱাৰ দোষ-ভুল খুঁচৰি বহি বহি আলোচনা কৰিব। দুখ লাগে বকুৱাৰ—প্রেম শর্মাৰ নিচিনা মানুহ এটাক নিমিষাই বাছি লোৱা কাৰণে। কিন্তু তাতকৈ ভাল কোনোবা এটাক লোৱা হ'লেও বকুৱাই আনন্দ কৰিব পাৰিলেহেঁতেন জানো? এতিয়া বকুৱাই জানে গুহ নে কি সেই মানসিক-ৰোগৰ চিকিৎসকজনে কিছুদিনৰ পিচত কি ক'ব। এনেকুৱা বহুত ঘটনা বকুৱাই কিতাপে-পত্রে পঢ়িছে, শুনিছে। কিছুদিনৰ পিচত তেওঁ মাতি নি ক'ব যে স্বামী হিচাপে বকুৱাই নিজ-কর্তব্য পালন কৰিব নোৱাৰা কাৰণেই নিমিষাৰ বকুৱাৰ প্রতি থকা অসীম ভালপোৱা ক্রমাৎ নষ্ট হৈ আহিল। বকুৱাই তাৰ কাৰণে দায়ী। তাৰ পিচত এদিন হঠাৎ প্রেম শর্মাৰ নিচিনা বকুৱাৰ প্রকৃতিৰ বিৰোধী একেবাৰে উদণ্ড মানুহ এটা লগ পাই নিমিষাই বুজিলে যে তেওঁৰ মনে তেনেকুৱা মানুহ এটাক হে স্বামী হিচাপে বিচাৰে। কিন্তু ধর্মপৰায়ণা সতী নিমিষাই মনৰ সেই ভাবক জোৰ কৰি বাধা দি নিজক ঠিক কৰি ৰাখিছিল। সেই কাৰণেই প্রেম শর্মা নামৰ মানুহজনক প্রথমৰেপৰা ঘৃণাৰ চকুৰে চাইছিল। নিমিষা কৃতকার্যও হৈছিল—মনৰ অভিলাষক দমন কৰাত। কিন্তু বকুৱাই নিজে নিমিষাক আনি প্রেম শর্মাৰ হাতত পেলাই দিলেহি। জুইৰ ওচৰত থাকিলে ঘিউ গলিবই। তেতিয়াও বকুৱাই অকণমানো যদি নিমিষাৰ মনটোক তৃপ্ত কৰিবলৈ মন-কাণ দিলেহেঁতেন, তেন্তে নিমিষাই আমাৰ সংস্কাৰৰ স্বাভাৱিক বন্ধনক মানি লৈ নিজে নিজৰ প্রেম শর্মাৰ প্রতি থকা দুর্বলতাক প্রশ্রয় নিদিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিলেহেঁতেন। কিন্তু বকুৱাই নিজৰ সাধনা বুলি কথাছবিত অভিনয় কৰাত এনেকুৱাকৈ নিজক ব্যস্ত কৰিলে যে নিমিষাক একেবাৰে আওকাণ কৰিলে। সেই সুবিধাতে সামান্য মৰমেৰে প্রেম শর্মাই নিমিষাৰ মন জয় কৰি পেলালে। এতিয়া বহুত দেৰি হ'ল। এতিয়া আৰু

নিমিষাৰ মন ঘূৰোৱাৰ উপায় নাই। গতিকে সাহসী ভেকাৰ দৰে এই অৱস্থাকে গ্ৰহণ কৰি নিমিষাক নিজৰ ইচ্ছা অনুযায়ী প্ৰেম শৰ্মাক গ্ৰহণ কৰিবলৈ দিয়া ভাল। নিমিষাই বকৰাৰ লগত কেতিয়াও সুখী জীৱন যাপন কৰিব নোৱাৰিব।...ইত্যাদি। মানসিক-ৰোগ-চিকিৎসকৰ বক্তৃতা শুনি আহি বকৰাই হয়তো আকৌ এটা একে ধৰণৰ লেকচাৰ শুনিব ডাক্তৰ কাকতীৰপৰা। মিচেচ কাকতীয়ে হয়তো ক'ব— তেনেকুৱা ছোৱালী এৰি দিয়াই ভাল। আন বহুতেও হয়তো একেধৰণৰ উপদেশকে দিবহি। কিন্তু কোনেও বুবুজিব, নিমিষা যে বকৰাৰ কাৰণে গোটেই জীৱনটোৱেই, নিমিষাক বাদ দিলে বকৰাই জীৱনটোকে যে বাদ দিব লাগিব! অকলৈ হুক্-হুক্কৈ কান্দিলে বকৰাই, গাঁকৰ তুলাত কান্দোনৰ শব্দ নোহোৱা কৰি। আজিৰপৰা বকৰাৰ চকুপানী দেখি ব্যাকুল হোৱা নিমিষা আৰু নাই, আজিৰপৰা নিমিষাই বকৰাৰ চকুপানী মচি নিদিয়েহি, আজিৰপৰা বকৰাৰ নিমিষা নাই!

সেইদিনাৰ বকৰাৰ কান্দোনৰ পিচত আজি এসপ্তাহে বহুত ঘটনাই হৈ গৈছে। বাটতে এদিন লগ পাই কেমেৰামেন পালে বকৰাক ওচৰৰে চাহৰ দোকানত চাহ খাবলৈ মাতিলে। আচলতে চাহ খোৱাৰ ছলেৰে কথা পতাৰ উদ্দেশ্যে। বকৰাৰ অকণো ইচ্ছা নাছিল। কিন্তু, বকৰাৰ মনত পৰিল যে মিস্টাৰ পাল আৰু শৰ্মা দুয়ো অভিন্নহৃদয়; গতিকে এওঁৰপৰা নিমিষা-প্ৰেমশৰ্মা বিষয়ৰ কিবা কথা উলিয়াব পাৰি নেকি চেষ্টা কৰি চোৱাৰ মন হ'ল। দুয়ো বহিল চাহৰ দোকানত। প্ৰথমতে কিছু সাধাৰণ খবৰ দিলে অৰ্ধেন্দু পালে। যেনে, প্ৰেম শৰ্মাই ছবিখনৰ কিছু কাম বাকী ৰাখি চুটিং বন্ধ কৰি দিছে। এমাহমান পিচত কৰিব বোলে। বকৰা অহাৰ পিচদিনাই কেম্পো বন্ধ কৰি দিলে। প্ৰায়বোৰ আৰ্টিস্ট ঘৰলৈ গ'ল। দুই-এজন নিজৰ খৰচতে ক'ৰবাত হোটেলত আছে। বকৰাৰ বিষয়ে শৰ্মাই কি কৈছে সুধিলত মিস্টাৰ পালে ক'লে যে বিশেষ একো কোৱা নাই। কেতিয়াবা মাত্ৰ "সেই পাগলটো", "সি ঘৈণীয়েৰকক লৈয়েই পাগল", "ঘৈণীয়েকেও ঠগিছে বেচেৰাক" আদি কথা মবমেৰেই কয়। দুই-এটাকৈ প্ৰশ্ন কৰি বকৰা আচল কথাটোলৈ আহিল। ইচ্ছা কৰি বকৰাই নিমিষাৰ বিৰুদ্ধে দুই-চাৰি কথা কৈ পালক বুজাই দিলে যে নিমিষাৰ চৰিত্ৰক তেওঁ সদায় সন্দেহ কৰি আহিছে। বকৰাৰ মন বুজি তেতিয়া মিস্টাৰ পালে যিখিনি কথা ক'লে, সেইখিনিৰ পিচত বকৰা কিয় বলিয়া নহ'ল সেই কথা আজিও বুজিব নোৱাৰে। পালে ক'লে যে আচলতে শৰ্মাৰ গাত দোষ নাই। শৰ্মাই ছোৱালীৰ লগত ফুৰ্তি নকৰে বুলি কোৱা নাই; কিন্তু লোকৰ বিয়াহিতা স্ত্ৰীলৈ শৰ্মাই চকু নিদিয়ে। তাতকৈ কলিকতাত হেজাৰে হেজাৰে থকা বেশ্যাপাৰালৈ যায়। কিন্তু নিমিষাই বকৰা নথকা অৱস্থাত সদায় আগফালৰ খিৰিকীৰ মুখত বকৰালৈ অপেক্ষা কৰাদি বহি থাকে; ওপৰলৈ উঠোঁতে-নামোতে থইথটীত শৰ্মাক দেখিলেই চকুৰে টিপ মাৰি হাঁহে; মাতেও। তথাপি বোলে শৰ্মাই সেইবোৰক প্ৰশ্ৰয় দিয়া নাছিল, আৰু মাহুহজনীয়ে ইমান ভাল পিৰিয়েকটোক ঠগিব খুজিছে বুলি প্ৰায়ে মিস্টাৰ পালক কয়। সেই কাৰণেই নিমিষাৰ ব্যৱহাৰৰ ওপৰত খং

উঠিয়েই শৰ্মাই প্ৰায়ে বকৰাকে খং যেখুৱাই মৈণীয়েকক লগত লৈ ফুৰিবলৈ কৈছিল। আচল কথাটো ক'বলৈ বেয়া পাইছিল। কিন্তু এদিন···

বকৰাই আগ্ৰহেৰে সেই সময়তে সুধিলে : কোন দিনা ?

মিস্টাৰ পালে কৈ গ'ল যে সেইদিনা কোন তাৰিখ আছিল মনত নাই। কিন্তু সেইদিনাই বকৰাই শৰ্মাৰ লগত স্টুডিঅ'ৰপৰা লবালবিকৈ ডাক্তৰ কাকতীৰ কেম্পৰ আৰ্টিস্ট দুজনক আনিবলৈ গৈছিল। নিজৰ ঘৰত শৰ্মা নামিল ; বকৰা অকলে গ'ল। তাৰ পিচত শৰ্মাই ঘৰৰপৰা টেক্সিৰে কেইমিনিটমানৰ পিচতে আকৌ স্টুডিঅ'লৈ আহোঁতে কেম্পৰে আন দুজনী ছোৱালীৰ লগত নিমিষাক বাটতে লগ পালে। ভাবিলে—কলিকতাত এনেকৈ অকলে ঘূৰি ফুৰা ঠিক নহয়। গতিকে তিনিওকো টেক্সিত তুলি ল'লে—ঘূৰি গৈ ছোৱালীকিজনীক কেম্পত আৰু নিমিষাক নিজৰ ফ্লেটত থৈ অহাৰ উদ্দেশ্যেৰে। কিন্তু ঘৰৰ আগত ছোৱালীকিজনী নমাৰ পিচতো নিমিষা নানামিল টেক্সিৰপৰা। ক'লে—ফুৰিবলৈ যাব। ছিঃ, বিয়াহিতা তিৰোতা প্ৰেমত পৰিলে বৰ নিলাজ হয়। বাধ্য হ'ল শৰ্মা লৈ যাবলৈ। আৰু, ক'বলৈ লাজ লাগে, এঠাইত গৈ সেইদিনাই নিমিষাই শৰ্মাক জোৰ কৰি বাধ্য কৰিলে নিমিষাৰ কামনাৰ বলি হ'বলৈ। এইবোৰ কথা বকৰাক কোৱাৰ অকণো ইচ্ছা নাছিল মিস্টাৰ পালৰ। কিন্তু বকৰাই নিজে যেতিয়া সকলো জানেই, তেতিয়া লুকুৱাই থোৱাৰ লাভ নাই। তাৰ পিচত আৰু কি হ'ল, সেই বিষয়ে জানিবলৈ বা শুনিবলৈ বকৰাৰ তেতিয়া ধৈৰ্য নাছিল। মাইকী মানুহ যে ইমান বিশ্বাসঘাতক হ'ব পাৰে, বকৰাই কেতিয়াও কল্পনা কৰিব পৰা নাছিল। নিমিষাৰ চিকিৎসাৰ ওপৰত বকৰাই সকলো আগ্ৰহ হেৰুৱাই পেলালে। এক তীব্ৰ প্ৰতিহিংসাৰ ভাব বকৰাৰ বুকুত জুই জলাদি জ্বলিবলৈ ধৰিলে। হঠাৎ বকৰাৰ মনত পৰিল, প্ৰথম দিনা চিনেমা-হলত শৰ্মাৰ সৈতে একেলগে চিনেমা চোৱাৰ কথা। সেইদিনাও তেন্তে নিমিষাই মনত থকা শৰ্মাৰ প্ৰতি আকৰ্ষণ লুকুৱাবলৈকে চকী সলাই দাঁতিত বহিব খুজিছিল। তাৰ কিছুদিন পিচত যে বকৰাক নিমিষাই "কাপুৰুষ" বুলিছিল ! অৰ্থাৎ শৰ্মাৰ তুলনাত বকৰা কাপুৰুষ হৈছিল ! তাৰ পিচত সকলোবোৰ নিমিষাই অভিনয় কৰি গৈছে ! নিজৰ চুলিবোৰকে ছিগি যোৱাকৈ টানি দিলে বকৰাই। নাই, এই প্ৰতাৰণা কেতিয়াও সহ্য কৰিব নোৱাৰি। দেখা যাব নিমিষাই কেনেকৈ শৰ্মাৰ লগত প্ৰেম চলায় বা কেনেকৈ শৰ্মাক নিজৰ কৰি লয়। মুৰ খুৰাই তাইক ঘৰত চাকৰণী কৰি ৰাখিব। গোটেই জীৱন তাইক শাস্তি দিব। তাইক প্ৰতাৰণাৰ পুৰস্কাৰ ভালকৈ দিব বকৰাই। অতি কঠোৰ হ'ব সেই শাস্তি। ইচ্ছা হ'ল বকৰাৰ, এই মাত্ৰই যেন নিমিষাক চুলিকোছাত ধৰি নাৰ্চিং হোমৰপৰা লৈ আহিবগৈ টোচোৰাই। তাই কাৰ লগত খেলা কৰিছে জনা নাই ? নাই, নিমিষাৰ চিকিৎসাৰ কাৰণে একো আগ্ৰহ নাই বকৰাৰ। এতিয়া মাত্ৰ ইচ্ছা হৈছে নিমিষাক আনি শাস্তি দি দি, প্ৰশ্ন কৰি কৰি, সৈ কৰোৱাৰ।

কিন্তু ডাক্তৰ কাকতীৰ ঘৰত থাকিব নোৱাৰি। শিল্পৰ সাধনা বকৰাৰ জীৱনত

শেষ। শৰ্মা বিমান বেয়া মানুহেই হওক, বৰুৱাই তাৰ লগত ছবি কৰিব পাৰিলেহেঁতেন—যদি তাৰ মাজত নিমিষা নোসোমালহেঁতেন। অৰ্ধেন্দু পালে তো ক'লেই, তাক জোৰ কৰি সৰ্বনাশৰ পথলৈ টানি নিলে নিমিষাই। কি নিখুঁত অভিনয় নিমিষাৰ !! উস্ !!

এইকিদিন বৰুৱা ডাক্তৰ কাকতীৰ কেম্পতে আছে। উপায় নাপাই আছে। নহ'লে ক'লৈ যাব ? কলিকতাত কিয় বৈ আছে বাৰু ? কাৰ কাৰণে ? নিমিষাৰ ? ইমান দুখতো হাঁহি উঠি যায় বৰুৱাৰ। খৰচ-তৰচ কৰি চিকিৎসাৰ পিচত সুস্থ কৰি উলিয়াই আনি বৰুৱাই নিমিষাক চিকিৎসকৰ উপদেশ মতে প্ৰেম শৰ্মাৰ হাতত গতাই দি যাব। তাৰ কাৰণে বৈ আছে ? কিন্তু নবৈ কি কৰিব বৰুৱাই ? বৰুৱাৰ জীৱনত তো আৰু একোৰে কাৰণে লৰালৰি নাই। বৰঞ্চ বৈ ; নিমিষাৰ লগৰ অধ্যায়টো একেবাৰে ইয়াতে শেষ কৰি বৰুৱাই বহল পৃথিৱীত নিজক এৰি দিব। বহল পৃথিৱীত নিজকে এৰি দিব মানে কি ? বৰুৱাই নাজানে। কেৱল জানে যে নিমিষাৰ ওপৰত উপযুক্ত প্ৰতিশোধ লোৱাৰ পিচত জীৱনত কি হ'ল সেই বিষয়ে বৰুৱাই আৰু নাভাবে।

সেই সাত দিনৰ প্ৰতিদিনেই ডাক্তৰ কাকতী চাইকোথেৰাপিস্ট ডাঃ গুহৰ গুচৰলৈ পুৱাই একোবাৰকৈ গৈছিল। পিচবেলা স্টুডিঅ'ত চুটিঙত থাকিব লাগে কাৰণে যাব নোৱাৰে। কোনো দিনেই কাকতীয়ে বৰুৱাক নিমিষাৰ বিষয়ে বিশেষ একো খবৰ দিব পৰাহি নাছিল। মাত্ৰ কয়হি—ভাল হৈ যাব। মনৰ বেমাৰ একেদিনাই ভাল নহয়। অলপ ধৈৰ্য ধৰিব লাগে। আজি-কালি বৰুৱাৰ ক'লৈকো যাবলৈ নাই। কেৱল বিচনাতে পৰি থাকে। কোনো মানুহকে ভাল নলগা হ'ল। আনকি ডাক্তৰ কাকতী বা কাকতীয়ানীয়ে মাত লগালেহিও আমনি পোৱা হ'ল। বিচনাত পৰি পৰি কেৱল নিমিষাৰ প্ৰতাৰণাৰ কথাকে ভাবে, প্ৰতিটো সৰু-সুৰা কথা মনত পৰে, একোবাৰ অসহ্য হৈ নিজকে কয় : দেখি ল'ম।

আজি সাত দিনৰ মূৰত চাইকোথেৰাপিস্ট ডাক্তৰ গুহই বৰুৱাক মাতি পঠিয়াইছে। আজি হয়তো নিমিষাক লগ পাবলৈ দিব। বৰুৱাৰ ভাল লগা নাই। লগ পায়েই যদি নিমিষাক টেঁটু চেপি মাৰি পেলাবৰ মন যায় বৰুৱাৰ। তথাপি যাব বৰুৱা। অস্বীকাৰ কৰাৰ উপায় নাই যে এতিয়াও বৰুৱাৰ অন্তৰে নিমিষাৰ কাৰণে কান্দে। এতিয়াও কিবা ঘটনাচক্ৰত পৰি বৰুৱাই এতিয়ালৈকে শুনা আৰু সন্দেহ কৰা সকলো কথা মিছা হৈ যাব পাৰে বুলি আশা পোষে। তাকে আশা কৰাৰ বাহিৰে যে বৰুৱাৰ জীৱনত আশা কৰিবলৈ আন একো নাই।

আবেলি চাৰি বজাত ডাক্তৰ কাকতীয়ে আহি বৰুৱাক নাৰ্চিং হোমলৈ লৈ যাওঁতে সুধিলে : তুমি আকৌ ইমান মন মাৰি আছা কিয় ?

বৰুৱাই একো উত্তৰ নিদিলে। কি ক'ব বাৰু ?

'মেণ্টেল নাৰ্চিং হোম' কলিকতাৰ এক অভিজাত অঞ্চলত। বিৰাট ডাঙৰ

ৰাজপ্ৰাসাদ হেন ঘৰ। বোধকৰোঁ এসময়ত কোনোবা ৰজা-মহাৰজাৰ প্ৰাসাদ আছিল। বাৰীৰ চাৰিওফালে ইটাৰ প্ৰাচীৰ; তাৰ ওপৰত কাঁইট থকা তাঁৰৰ জেওৰা। দুৰ্গ যেন লাগে। বাৰী গোটেইখনেই ধুনীয়া ফুলনি। বহুত তিৰোতাই ফুলনিয়ে ফুলনিয়ে ঘূৰি ফুৰিছে। অকল মহিলা মানসিক-ৰোগীক হে ৰখা হয় এই ঘৰত। তাতৈ যোৱা ৰোগীৰ আপোন মানুহ বহিবৰ কাৰণে আছুতীয়া কোঠাটোত বকুৱা আৰু কাকতী সোমাল। চকীদাৰটোৱে গৈ খবৰ দিয়াৰ লগে লগে সুপুৰুষ ডাক্তৰ গুহ হাঁহি হাঁহি ওলাই আহিল। আহিয়েই বকুৱাক ক'লেহি: you are a lucky man. বকুৱাৰ মনটো ভাল লাগি গ'ল। কিন্তু লগে লগে ভাবিলে, ডাক্তৰে সদায় মৰিবলৈ ধৰা ৰোগী চায়ো আশা আছে বুলি কয়। কাকতীৰ সৈতে কেইমিনিটমান কথা পাতি ডাক্তৰ গুহই কাকতীক বহিবলৈ ক'লে আৰু বকুৱাক ভিতৰলৈ মাতি নিলে। মাতি নি এটা সৰু কোঠাত টেবুল এখনৰ ওচৰত থকা একমাত্ৰ চকীখনত বকুৱাক বহিবলৈ দি ডাক্তৰ টেবুলৰ ওপৰত বহিল। বহিয়েই ডাক্তৰে পোনপটীয়াকৈ আৰম্ভ কৰিলে। ক'লে যে, খুব ভাল সময়ত ৰোগীক তেওঁ পাইছে, আৰু পলম হোৱা হ'লে বিপদ আছিল; এতিয়া এমাহমানতে লৈ যাব পাৰিব, কেৱল কিছুদিন ডাক্তৰৰ নিৰ্দেশ মানি চলিব লাগিব। তাৰ পিচত ক'লে যে, এতিয়া বকুৱাই ডাক্তৰৰ লগত অলপ সহযোগিতা কৰিব লাগে। প্ৰথমতে নিমিষাই একো প্ৰশ্নৰে উত্তৰ দিয়া নাছিল। এতিয়া ঠিক হৈ আহিছে। কিন্তু বকুৱাই সহযোগিতা কৰিলে ডাক্তৰৰ কাৰণে বেছি সহজ হ'ব। এইমাত্ৰ নিমিষাক ডাক্তৰে মাতি আনিব। তাইক যেন বকুৱাই নোছোৱে। আৰু তাইক ক'ব লাগে যে বকুৱাই সকলো কথা জানে। তাই কৰা ভ্যাগখিনিৰ কথা জানে কাৰণেই বকুৱাই এতিয়া তাইক বেছি ভাল পায়। এতিয়া বকুৱাই বুজিছে যে নজনাকৈ তেওঁ সকলো ভুলকে কৰি আহিছিল। এতিয়া সেই কাৰণে বকুৱাই নিমিষাৰ ক্ষমা বিচাৰে। মুঠতে বকুৱাই নিজক দোষী কৰি নিমিষাৰ অনুকম্পা জগাব লাগিব আৰু নিমিষাক বুজাই দিব লাগিব যে নিমিষাই কৰা একো দোষেই ইমান ডাঙৰ নহয় যে তাৰ কাৰণে বকুৱাই নিমিষাক ভুল বুজিব পাৰিব। আৰু, নিমিষাই দিয়া সকলো উপদেশ মানি ল'ব লাগিব। লগতে যাবলৈ ওলালেই ক'ব লাগিব, ভাল হ'লেই লৈ যাব। বকুৱাই মানি ল'লে, আৰু যিমান পাৰে সিমান নিমিষাৰ প্ৰতি থকা প্ৰতিহিংসাৰ ভাব দমন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। ডাক্তৰৰ কথাবাৰৰা বকুৱাৰ ধাৰণা হ'ল যে নিমিষাক অভয় দিলে নিমিষাই প্ৰেম শৰ্মাৰ লগত থকা প্ৰেম বেকত কৰিব আৰু তাৰ পিচত বকুৱাই যি কৰে কৰিব। ঠিক এনে সময়তে কোন মুহূৰ্তত নিমিষা কোঠাটোৰ ভিতৰত সোমাই আগফালে থিয় হ'ল বকুৱাই ক'ব নোৱাৰে। মূৰ দাঙি চকুৰ আগত নিমিষাক দেখি সপোন যেন লাগিল। বকুৱা [illegible]। নিমিষাক আগত দেখি যেন নিমিষাৰ বিষয়ে ভবা সকলো বেয়া কথা বকুৱাই পাহৰি গ'ল। এইজনী নিমিষাই মিছা কথা কেনেকৈ ক'ব? প্ৰথম নিমিষায়েই প্ৰশ্ন কৰিলে: সিদিনা মোক ইয়াত কাঁকি দি এৰি গ'লা কিয়?

ফাঁকি শব্দটো শুনি নিমিষাৰ বিষয়ে শুনা সকলো কথা বকৰাৰ মনত পৰি গ'ল। কৈ দিবৰ মন গ'ল যে তুমি মোক দিয়া ফাঁকিৰ তুলনাত এই ফাঁকি নগণ্য। নহ'লেনো কি ক'ব? এই প্ৰশ্নৰ কি উত্তৰ দিব লাগিব ডাক্তৰ গুহইতো কৈ যোৱা মনত নপৰে। কি ক'ব এতিয়া?

এনেকুৱাতে ওচৰতে বৈ থকা ডাক্তৰ গুহই আহি বঙালীতে ক'লেহি: ক'ত যেখেতে এৰি থৈ গৈছে! আপোনাক অসুখীয়া যেন দেখি মই যে জোৰকৈ ৰাখি দিলোঁ। তেখেতে আকৌ জোৰ কৰি লৈ যাব যে খুজিছিল।

ডাক্তৰৰ কথাৰ উত্তৰ নিদি বকৰাই চাই থাকিল নিমিষাই—একেথৰে, চকুৰ পলক নপৰাকৈ। চায়ে থাকিল। চাৰি চকুৰ চাৱনি যেন আঠা লাগি বৈ গ'ল। চাই চায়ে লাহে লাহে সম্মোহিতা হোৱাৰ দৰে বকৰাৰ ফালে কেইখোজমান আগুৱাই আহিল নিমিষা। কিবা আক্ৰমণ আদি কৰে বুলি সন্দেহ কৰি ডাক্তৰো চুপে-চাপে এখোজ আগুৱাই আহিল। সেইফালে কিন্তু বকৰা-নিমিষাৰ খেয়াল নাই। ওচৰ পাই নিমিষাই বকৰাক সুধিলে: তুমি মোক ঘিণ কৰা?

: কেতিয়াও নকৰোঁ।—বকৰাই প্ৰাণৰ আবেগেৰে ক'লে।

আকৌ চাই থাকিল নিমিষাই। হঠাৎ বকৰাৰ বুকুত মূৰ থৈ হুকুহুকুকৈ কান্দি দিলে নিমিষাই। বকৰাই ঠিক সময়ত নধৰা হ'লে নিমিষা পৰি গ'লহেঁতেন। কি কান্দোন! কিমান সময় গ'ল বকৰাই নাজানে। ডাক্তৰে চকুৰ চাৱনিৰে বকৰাক বুজালে, কিবাকিবি কৈ থাকিবলৈ। কিন্তু একো ক'ব নোৱাৰিলে বকৰাই। সেইদৰে কান্দি থাকোঁতেই গুৰু-গম্ভীৰ স্বৰেৰে ডাক্তৰ গুহই বঙালীতে ক'লে: এতিয়া? এতিয়া বুজিছা নে? মই কৈছিলোঁ নহয় বকৰাই তোমাক ভুল বুজে। তুমি মোক সকলো কথা ক'ব পাৰা। মোক সকলো কথা ক'লে যে মই বুজাই দিব পাৰিম, তোমাৰ মনটোৱে তোমাক ক'ত ফাঁকি দিয়ে। তেহে তুমি বুজি ভাল হ'ব পাৰিবা।......ডাক্তৰে অনৰ্গল কথা কৈ গ'ল।

নিমিষাই বকৰাৰ বুকু তিয়াই দিলে।

নিমিষাৰ বিৰুদ্ধে বকৰাৰ মনত থকা সকলো চিন্তা উটি গ'ল।

তাৰ পিচত ডাক্তৰে মাতিলে নিমিষাক যাবৰ হ'ল বুলি। নিমিষাই অনুৰোধ কৰিলে—আৰু অকণমান কান্দি ল'বলৈ সময় দিবলৈ। "বৰ ভাল লাগিছে কান্দি" —নিমিষাই কান্দি কান্দি ক'লে। বকৰাই কান্দোন আৰু ৰাখিব নোৱাৰিলে। বকৰাৰ চকুত পানী দেখি নিমিষাই বেছি জোৰেৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে। ডাক্তৰে কৈ গ'ল: এতিয়া দেৰি কৰি লাভ নাই। আগতে তুমি মোৰ সকলো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া। তাৰ পিচততো তোমাক মই এৰি দিম—চৌবিশ ঘণ্টা ধৰি এনেকৈ থাকিবলৈ।

সঁচাকৈয়ে ডাক্তৰে নিষ্ঠুৰৰ দৰে কান্দি থকা নিমিষাক ধৰি লৈ গ'ল।

ইমানপৰে নিমিষাৰ চুলিত পৰি থকা বকৰাৰ চকুপানী এইবাৰ অৱহেলিত হৈ মাটিত পৰি ঠেকেঙা লাগিল।

॥ ছয় ॥

নিমিষাক জীৱনজিৎ বৰুৱাই 'মেণ্টেল নাৰ্চিং হোম'ত লগ পাই অহাৰ পিচত এমাহ পাৰ হৈ গ'ল। বৰুৱাই কিন্তু আজি-কালি সময়ৰ কথা নাভাবে। কিমান দিন গ'ল, কি হ'ল, সেইবোৰত মন দিবলৈ বৰুৱাই কেতিয়াবাই পাহৰি গ'ল। ডাক্তৰ কাকতীহঁতো তেওঁলোকৰ কথাছবিৰ চুটিং শেষ কৰি প্ৰায় বিশ দিন আগতে অসমলৈ গ'ল। দুই-এদিনতে এডিটিং চাবলৈ আকৌ অহাৰ কথা। ভাড়া দিয়া আছে কাৰণে ডাক্তৰ কাকতীহঁতৰ সেই ঘৰটোতে এতিয়া জীৱনজিৎ বৰুৱা, কাকতীৰ এচিস্টেণ্ট ডিৰেক্টৰ হিতেশ ভট্ট আৰু চকীদাৰটো থাকে। এটা কোঠাত ভট্ট আৰু বৰুৱা থাকে। ওচৰৰে কোঠাটোত নেপালী চকীদাৰটো। সিয়েই ৰান্ধি খুৱায়। ঘৰটোৰ বাকী দহোটামান কোঠা খালী। আৰু চাৰি দিনৰ পিচতে ভাড়া উচল হ'ব—গতিকে ঘৰটো এৰিব লাগিব। এৰি দিয়াৰ পিচত বৰুৱা ক'লৈ যাব নাজানে। হয়তো কোনোবা হোটেলত উঠিব।

গুৱাহাটীত চাকৰিৰ কি হৈছে বৰুৱাই নাজানে। কোনোবা এজন বন্ধুৱে বৰুৱাৰ ছুবাহৰ দৰমহাটো লৈ পঠিয়াই দিছিল। আন আন বন্ধু-বান্ধৱৰপৰা পোৱা চিঠিত বৰুৱাই শুনিছে যে প্ৰেম শৰ্মাই বৰ্তমান অসমত ঠায়ে ঠায়ে থিয়েটাৰ কৰি ভাৰতৰ কোনোবা ঠাইৰ দুৰ্ভিক্ষ-পীড়িতৰ কাৰণে টকা তুলি ফুৰিছে। সকলো ঠাইতে বোলে কৈ ফুৰিছে যে চুটিঙৰ দায়িত্ব সকলো বৰুৱাকে দি থৈ গৈছে। দেশৰ মানুহ খাবলৈ নাপাই মৰা দিনত চুটিং কৰি কলিকতাত বহি থাকিব তেওঁ নোৱাৰিলে বোলে। প্ৰাণে কান্দি উঠিল। গুৱাহাটীৰপৰা যোৱা আৰ্টিস্টসকলে বোলে গুৱাহাটীত গৈ কৈছে যে চুটিং বটিয়া হৈছে, তেওঁলোকে চুটিঙৰ সময়ত বৰ আৰামত কলিকতাত কটালে বোলে। দাইলও নোহোৱাকৈ শুদা ভাত যে কেম্পত কেবাদিনো চলিছিল, সেই কথা বৰুৱাৰ মনত পৰে সেইবোৰ চিঠি পঢ়ি। বেচেৰাহঁতে চাগৈ চিনেমা-জগতৰ বিষয়ে মানুহৰ সপোন ভাঙিবলৈ টান পাই সেই সপোনকে বেছিকৈ ৰহণ সানি দিয়ে। নিমিষাৰ বাপেকৰপৰা অহা চিঠিবোৰৰ উত্তৰত নিমিষা ভালেই আছে বুলি লিখি আছে বৰুৱাই।

ডাক্তৰ কাকতী যোৱাৰ পিচৰপৰা হিতেশ ভট্ট মানুহটোক বৰুৱাৰ বেছি ভাল লাগি আহিছে। চিনেমাৰ কাম ভাল জানে। এতিয়া এডিটিঙত সহায় কৰি আছে। মানুহটোৱে মদ খায়, স্ত্ৰী-সংসৰ্গৰ কাৰণেও লোভ আছে। লুকুৱাব নোখোজে। মদ খাই বোলে গাটো ভাল লাগে। আৰু পইচা দি এঘণ্টাৰ কাৰণে বেশ্যাৰ দেহা কিনি প্ৰেমৰ অভিনয় কৰি ভাল লাগে। প্ৰেম-ত্ৰেম তেওঁ বুজে। বৰুৱাক প্ৰায়ে মদ খাবলৈ কয়। আৰু কয়, তেওঁৰ লগত বেশ্যালয়লৈ যাবলৈ। এনে এবিধ ব্যৱসায় কৰা তিৰোতা আছে যেতিয়া, ঘৰে ঘৰে গৈ লোকৰ ভাল ভাল

ছোৱালী-বোৱাৰীবোৰ নষ্ট কৰাৰ দৰকাৰ কি ?—হিতেশ ভট্টৰ প্ৰশ্ন। আৰু ভাবি-চিন্তি বহি থকাতকৈ মদ খাই ফুৰ্তি কৰাটো কি বেয়া ? বৰুৱাই মনে মনে ঠিক কৰে : কি হয় চাওঁ। মই নিজে আগতে অন্যায় নকৰোঁ। যিদিনা ডাক্তৰ গুহই নিমিষাৰ মন যে পৰপুৰুষকামী সেই কথা স্পষ্টকৈ কৈ দিব, সেইদিনাৰপৰা হিতেশ ভট্টৰ পথকে বাছি ল'ব। সুৰা, সুন্দৰী আৰু সঙ্গীতৰ সুৰত জীৱন উপভোগ্য কৰি তুলিব। আগেয়ে বৰুৱাৰ মদৰ গোন্ধ পালে বমি আহিব খোজে। আজি-কালি প্ৰায়ে খাবৰ মন যায়। আগেয়ে বেশ্যালয়লৈ যোৱাৰ কথা কল্পনাও কৰিব নোৱাৰে, মহাপাপ বুলি ভাবে। এতিয়া কেতিয়াবা গৈ চাই আহিবৰ মন যায়। জীৱনৰ ভৱিষ্যতটো য'ত কটাব বুলি ঠিক কৰিছে, সেই ঠাইখন চাই ল'বৰ মন বাৰু কিয় যাব বৰুৱাৰ ?

এই এমাহে ডাক্তৰ গুহই নিমিষাক লগ পাবলৈ দিয়া নাই বৰুৱাক। বৰুৱাই সদায় ফোন কৰে ডাক্তৰ গুহক। গুহই সদায় কিবা এটা কয়। যেনে,

: আজি সুধিছিল আপুনি আহিব নে নাহে। মই কলোঁ অমুক প্ৰশ্নটোৰ উত্তৰ দিলে হে ক'ম।

ইমানেই। লাহে লাহে নিমিষাক পাহৰি যাব পাৰিব নেকি বৰুৱাই ! এতিয়াই দেখোন আগৰ দৰে মনত নপৰে। আগেয়ে লগত থাকোঁতে নিমিষাই মুখ আঁচুৰিলে নে নাই, তালৈকো মন কৰে বৰুৱাই। এতিয়া বাৰু নিমিষাই কি খাইছে, কি কৰিছে, সেইবোৰ নজনাকৈ থাকিব পৰা হ'ল কিয় ? এনেকৈয়ে মানুহে পাহৰি যায় গৈ নেকি ?

হিতেশ ভট্টই মদ খাই উঠি কয় : বুইছে বৰুৱা, ঘৈণীজনীয়ে আপোনাৰ লগত শুই থকালৈকে আপোনাক কিন্তু মনে-প্ৰাণে ভাল পায়। বাকী সময়খিনিত স্ত্ৰীৰ মনৰ খবৰ ল'বলৈ গ'লে বিপদ হ'ব।

বৰুৱাই ভাবে, কথাটোতো মিছা নহয়। নিমিষা যিদিনাৰপৰা বৰুৱাৰ লগত নোশোৱা হৈছে, সেইদিনাই মিস্টাৰ অৰ্ধেন্দু পালৰ মতে নিমিষাই প্ৰেম শৰ্মাক সকলো দিছে।

ছিঃ।

আজি ডাক্তৰ গুহই বাতিপুৱাই বৰুৱাক নিজে ফোন কৰি কৈছিল : আজি আবেলি তিনি বজাত যাবলৈ ; মনটো মতা মানুহৰ দৰে শক্তিশালী কৰি নিবলৈ ; যি ঘটিল, ঘটি গ'ল, তাক স্বাভাৱিকভাৱে গ্ৰহণ কৰিব পৰা হৈ যাবলৈ। তেহে জীৱন সুখী হ'ব বোলে। আৰু কৈছিল : মই আপোনাৰ সেইকণ মনোবল আছে বুলি ভাবোঁ। আপুনি সবল হ'লে আজিয়েই মই মিচেচ বৰুৱাক এৰি দিম। আপুনি লৈ যাব পাৰিব। ডাক্তৰ কাকতীও ইয়াতে থকা হ'লে ভাল আছিল। কিন্তু তেখেতৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰি মিচেচ বৰুৱাক ৰাখি থোৱাৰ দৰকাৰ নাই। তেখেত এতিয়া সম্পূৰ্ণ সুস্থ।

ডাক্তৰ গুহই কোৱা কথাখিনিৰ পিচত নিমিষাক আনিবলৈ যোৱাটো ঠিক হ'ব নে নহয়, তাকে বৰুৱাই ঠিক কৰিব নোৱাৰিলে। যি ঘটি গ'ল, তাক গ্ৰহণ কৰিব পৰাকৈ মনৰ বল বৰুৱাৰ হ'ব জানো? নিমিষাক আনিবলগীয়া হোৱাতকৈ হস্পিটালতে সদায় থকা হ'লেই ভাল আছিল। তেতিয়া বৰুৱাই মাজে মাজে গৈ খবৰ কৰিলেহেঁতেন, নিমিষাৰ মনৰ খবৰ কেৱল ডাক্তৰে জানিলেহেঁতেন, নিমিষাই কেতিয়াবা একোদিন বৰুৱাৰ বুকুত মুৰ থৈ কান্দিলেহেঁতেন, বৰুৱাৰ মনটো সিমানকণ পায়েই সুখী হৈ থাকিলহেঁতেন। এতিয়া যেন আনিবলৈ যাবলৈ ভয় লাগিছে বৰুৱাৰ। ডাক্তৰে আজি বৰুৱাক নিশ্চয় নিমিষাৰ মনৰ প্ৰকৃত সত্যটো কৈ দিব। সেই সত্যটোকে যে বৰুৱাই আটাইতকৈ বেছি ভয় কৰে! সত্য যে ইমান ভয় লগা হয়, বৰুৱাই আগতে জনা নাছিল।

মানুহৰ মনে একো সময়ত আচৰিত ধৰণেৰে কাম কৰে। নিমিষাক আনিবলৈ যাবলৈ বৰুৱাৰ মনে ভয় কৰিছিল, নিমিষাৰ বিষয়ে সত্যটো জানিলে সহ্য কৰিব নোৱাৰিব বুলি ভয় খাইছিল; অথচ সেই বৰুৱাই সেইবোৰ কথা ভাবি থাকোঁতেও কেতিয়া আবেলি ছুটা বাজে বুলি বাৰে বাৰে ঘড়ী চাইছিল। সময় যেন যাবই নোখোজে। হঠাৎ বৰুৱাৰ মনত পৰিল, নাৰ্চিং হোমত টকা দি আহিব লাগিব। কিমান হৈছে বৰুৱাই নাজানে। এই সাতত্ৰিশ দিনত খুব কমেও তিনি হেজাৰ টকা হ'ব, দিনে তাত থকা-খোৱাৰ খৰচেই বোলে পঞ্চাশ টকা। ইমানবোৰ টকাতো বৰুৱাৰ হাতত নাই। নিমিষাৰ বাকচত বৰুৱাই পাইছিল ৯০০ টকা। নিজৰ দুমাহৰ দৰমহা ধৰি বৰুৱাৰ হাতত আৰু ৫০০ মান টকা আছে। টকাৰ অভাৱটো হোৱাত ভালেই পোৱা বুলি নিজকে নিজে ক'লে বৰুৱাই। টকা যোগাৰ কৰি অনালৈকে আৰু কিছুদিন থাকক। কিন্তু ক'ৰপৰা যোগাৰ কৰিব? বৰুৱাই নাজানে। অথচ নিজে নিজক টকাৰ অভাৱ হোৱাত ভাল পোৱা বুলি ক'লেও, মনৰ ভিতৰত ক'ৰবাত যেন এনে অভাৱ অসহ্যও হ'ল। যিমানেই হওক, নিমিষাই বৰুৱাক বেয়া পালেও, অকলে নিমিষাৰ লগত বহি দুআষাৰ কথা পাতিবৰ ইচ্ছা বৰুৱাৰ হোৱা নাই জানো? "কিয় মোক এনেকৈ প্ৰতাৰণা কৰিলা" বুলি এবাৰ সুধিবলৈকে নিমিষাক লগ পাবৰ খুব মন যোৱা নাই জানো?

হাতত থকা প্ৰায় ১৩০০ টকা লৈ বৰুৱা আবেলি তিনি বজাৰ আগে আগে নাৰ্চিং হোম পালেগৈ।

ডাক্তৰ গুহই বৰুৱাক দেখিয়েই হাঁহিমুখে মাতি নিলে—সেই সৰু কোঠাটোলৈ। আজি কোঠাটোত দুখন চকী। মাজত সৰু টেবুল এখন। ডাক্তৰ আৰু বৰুৱা মুখামুখিকৈ বহিল। ডাক্তৰ গুহই বঙালীতে কৈ গ'ল—

: মিস্টাৰ বৰুৱা, আপুনি খুব ভাগ্যবান। আপুনি বোধকৰোঁ জানে যে আমাৰ চিকিৎসা-পদ্ধতি হৈছে প্ৰশ্ন কৰি কৰি মানসিক-ৰোগীৰ মুখৰপৰা ৰোগৰ কাৰণটো উলিয়াই লওঁ। আৰু প্ৰকৃত কাৰণটো ৰোগীক বুজাই দি মানসিক সুস্থতা ঘূৰাই পোৱাত সহায় কৰোঁ। কিন্তু, কামটো বৰ সহজ নহয়। প্ৰায়বোৰ মানসিক-

ৰোগীয়েই মূল্যবকৈ ফাঁকি দি মানসিক-ক্ষত ঢাকি ৰাখে—সমাজ বা আপোন মানুহবপৰা লুকুৱাই ৰাখে; আৰু সেইদৰে লুকুৱাই ৰাখিবলৈ যাওঁতেই মানসিক অসুস্থতা বাঢ়ি যায়। আপুনি হিষ্টিৰিয়া বেমাৰ নিশ্চয় জানে—মাইকী মানুহৰ যে অজ্ঞান হৈ থোৱা বেমাৰটো আছে। সেই বেমাৰৰ ৰোগীয়ে সমাজে পাপ বুলি কোৱা যৌন-জীৱন লুকুৱাই ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰোঁতে বাস্তৱৰ লগত সংঘাত কৰিব লগা হয়। সেই সংঘাত অসহ্য হ'লেগৈ অজ্ঞান হৈ মনটোক জিৰণি দিয়ে, আৰু সেই সুযোগতে পাবে যদি প্ৰণয়প্ৰাৰ্থীৰ পৰশ অনুভৱ কৰে—মানুহে নজনাকৈ। আপোনাক মই বৈজ্ঞানিক পদ্ধতিৰে মকৈ সহজভাৱে সাধু কোৱাদি কৈছোঁ। নিমিষাৰো প্ৰায় তেনে এক পৰিস্থিতিয়েই হৈছিল। এতিয়া নিমিষা আৰু আপোনাৰ ভৱিষ্যৎ জীৱন সুখী কৰাৰ সকলো দায়িত্ব আপোনাৰ ওপৰত। নিমিষা এতিয়া সুস্থ। আমি মুকলিকৈ কথা পাতিছোঁ। আপোনাক সকলো কৈ দিম বুলি তেওঁৰ কালি অনুমতি লৈছোঁ। তেওঁ আনন্দেৰে অনুমতি দিছে। আপোনাৰ ওপৰত তেওঁৰ অগাধ বিশ্বাস। এতিয়া তেনে ধৰণৰ সহযোগিতা আপোনাৰপৰাও প্ৰয়োজন।

ডাক্তৰে থিয় হৈ ওচৰতে থকা আলমিৰাৰ ওপৰৰপৰা এটা ফাইল আনি খুলি ল'লে। বৰুৱাই ভালকৈ বুজিলে যে এতিয়া ডাক্তৰে নিমিষাৰ মনৰ পৰিবৰ্তনৰ ইতিহাস দাঙি ধৰিব—কেনেকৈ লাহে লাহে প্ৰেম শৰ্মাই নিমিষাৰ অন্তৰ জয় কৰিলে, তাকে ক'ব। আৰু তাকে বৰুৱাই সাহসেৰে শুনিব লাগিব। তাৰ পিচত ডাক্তৰে অনুৰোধ কৰিব নিমিষাক সুখী জীৱন যাপন কৰিবলৈ এৰি দিবলৈ আৰু বৰুৱাক নিমিষা নোহোৱাকৈ সুখী জীৱন যাপন কৰিবলৈ। অসহ্য হ'ল বৰুৱাৰ। খপ্‌কৰে ক'লে: মই আজি পইচা অনা নাই। কিমান টকা হৈছে তাকো নাজানো। কেনেকৈ নিম?

ডাক্তৰে ফাইলৰপৰা বিল্‌খন দাঙি ক'লে যে টকা সাধাৰণতে প্ৰায় আঢ়ৈ হেজাৰ হয়। পিচে ডাক্তৰ কাকতীৰ ভতিজাক। গতিকে অকল থকা-খোৱাৰ খৰচ হিচাপে মাত্ৰ ৫০০ টকা দিলেই হ'ব। এতিয়া নহ'লে পিচত দিলেও হ'ব। এতিয়াই টকা নিদিয়াকৈও নিমিষাক লৈ যাব পাৰিব।

ডাক্তৰ গুহই মুখত হাঁহি লৈ আনন্দেৰে কৈ গ'ল: মই জানো আপুনি আজিৰ ডেকা, আপুনি বহল দৃষ্টিভংগিৰে সকলো ল'ব পাৰিব (হায়, ডাক্তৰে তো নাজানে যে স্ত্ৰী-সম্পত্তিৰ ক্ষেত্ৰত উদাৰতা আজি চাৰি-পাঁচ হেজাৰ কিয়, তাতকৈ বেছি বছৰৰ আগতে থকাতকৈও বেলেগ হোৱা নাই)। আপোনাক কোৱাৰ প্ৰয়োজন আছে; কাৰণ আপোনাক ময়ে কৈ নিদিলে আপুনি নিজে প্ৰশ্ন কৰি তেওঁৰপৰা উলিয়াবলৈ চেষ্টা কৰিব আৰু তেওঁ আকৌ লুকুৱাবলৈ চেষ্টা কৰোঁতে হয়তো মানসিক-বিকৃতিত ভুগি অবাঞ্ছনীয় পথ ল'ব। হয়তো তেতিয়া চিকিৎসা কৰিও ভাল কৰোৱা টান হ'ব। আপুনি শিক্ষিত মানুহ বুলিয়েই বাকী কিছুদিনৰ চিকিৎসা নিৰ্দেশানুসাৰে কৰিবলৈ আপোনাকে এৰি দিব খুজিছোঁ। কাৰণ, আপোনাৰ ওচৰত সহজ হ'ব পাৰিলে ৰোগী সোনকালে ভাল হ'ব।

ডাক্তৰ অলপ ৰ'ল। বকুৰাৰ বুকু কঁপি উঠিল। এইবাৰ ডাক্তৰে সেই নিষ্ঠুৰ সত্যটো কৈ পেলাব। ডাক্তৰে ফাইলৰ এখিলা কাগজ পঢ়ি চাই ক'লে : এতিয়া আপোনাক মই পোনপটীয়াকৈ ঘটনাবোৰ কৈ যাওঁ—যিবোৰ ঘটনাৰ ফলত নিমিষা দেৱীৰ আজি এই মানসিক-বিকৃতি। ক'বলৈ বাধ্য হৈছোঁ যে তাৰ কাৰণে জগৰীয়া আপুনি। অতি সহজ-সৰল ছোৱালী এজনীক আপুনি আপোনাৰ আদৰ্শৰ নামত সজ্ঞায় সকলো বিপদৰ মুখলৈ ঠেলি দিছিল।

বকুৱাই মনে মনে ভাবিলে : তাৰ কাৰণে মই এতিয়া যি শাস্তি ভুগিব লাগিব, সেইটোও জানো কম হ'ব!

ডাক্তৰে আকৌ হাঁহি মাৰি ক'লে : এতিয়া শুনক। বিয়াৰ আগৰ প্ৰণয়-কালত আপুনি নিজকে বৰ ধনী-গুণী-মানী আৰু ভৱিষ্যৎ উন্নতিৰ আশাৰে পূৰ্ণ মানুহ হিচাপে নিমিষাৰ আগত দাঙি ধৰিছিল। আনকি আপোনাৰ বহুত ডাঙৰ চাকৰি এটাও যোগাৰ হৈ আছে বুলি কৈছিল। কিন্তু বিয়াৰ পিচত বহুত কথাই মিছা প্ৰমাণিত হ'ল। নিমিষাই কিন্তু সেইবোৰ কথা উলিয়াই কোনো দিন আপোনাক একো নক'লে—আপুনি দুখ পাব বুলিয়েই। নহয় নে?

: হয়।

বকুৱা আচল কথাটো শুনিবলৈ সাজু হ'ল। ডাক্তৰে কৈ গ'ল : কিন্তু সেই উদাৰতাৰ প্ৰতিদান আপুনি কি দিলে? বিয়াৰ দুবছৰ পিচত আপুনি আপোনাৰ বন্ধু প্ৰেম শৰ্মাক এদিন এটা চিনেমা-হলত লগ পালে। নিমিষাই সেই মানুহজনক একেবাৰে দেখিব নোৱাৰে। আপুনি কিন্তু চিনেমাত অভিনয় কৰিবলৈ সুযোগ পোৱাৰ লোভত সেই অসৎ চৰিত্ৰৰ মানুহজনৰ ওচৰতে বহি নিমিষাক চিনেমা চাবলৈ দিলে। আনকি, যি কাৰণতেই নহওক, মাজতে এবাৰ বাহিৰলৈ উঠি গৈ বহুত পৰ নাহিল। সেই মানুহজনে সেই সময়তে দুবাৰ নিমিষাক কৰঙনত চিকুটিছিল। নিমিষাই দ্বিতীয়বাৰ পুলিচ মাতিম বুলি ভয় দেখুৱালত হে সি এৰি দিলে। তথাপি মুখেৰে সি কৈ থ'লে "চাম বাৰু।" আপুনি বাহিৰৰপৰা সোমাই অহাৰ পিচত ঠিক সেই কথাটোকে নক'লে নিমিষাই—আপুনি মাৰপিট আৰম্ভ কৰে বুলি ভাবি ভয় কৰি। কিন্তু কিমান বেয়া পাইছিল সেই মানুহটোৰ লগত অকলে বহি থাকি, সেই কথা আপোনাক জনালে। আপুনি কিন্তু নিমিষাৰ অভিযোগলৈ কাণ নিদিলেই; বৰঞ্চ চিনেমাৰ পিচতো নিমিষাক জোৰ কৰি নি তাৰে সৈতে বহি দোকানত চাহ খালেগৈ। সেই দোকানতে সেই মানুহজনে পিচদিনাই বহুত টকা এড্‌ভান্স দিবলৈ ওলাল আৰু আপোনাক চিনেমাৰ কামৰ কাৰণে ল'লে বুলি ক'লে। সেই নিশাৰ আৰু তাৰ পিচদিনাৰ নিমিষাৰ ব্যৱহাৰ মনত পেলাই চালে আপুনি বুজিব, সেই মানুহটোৰ সঙ্গ নল'বলৈ নিমিষাই আপোনাক বহুত ধৰণেৰে বুজালে। আনকি ৰাতি বিচনাতো আপোনাৰ লগত অসহযোগ কৰিলে, আৰু পিচদিনা পুৱাও তেনে মানুহৰ সঙ্গ নোলোৱাৰ কাৰণে আপোনাৰ ওপৰত বিতৃষ্ণা

বঢ়িয়াকৈ ফুটাই তুলিলে। নিজৰ আদৰ্শৰ কথাত মচগুল হৈ আপুনি সেইবোৰ নুবুজিলেই। এতিয়া ভাবি চাওকচোন।

বকৰাই ভাবি চালে। এতিয়া যেন বহুত কথাৰ অৰ্থ বকৰাই বুজিব পাৰিলে। পৰপুৰুষৰ লোলুপ ব্যৱহাৰৰপৰা ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰা কাৰণেই এদিন গুৱাহাটীত তেন্তে নিমিষাই বকৰাক "কাপুৰুষ" বুলিছিল। ছিঃ, এই সহজ কথাবোৰ বকৰাই বাৰু তেতিয়া বুজিব পৰা নাছিল কেলেই ?

ডাক্তৰে কৈ গ'ল: নিমিষাৰ কোনো আপত্তি আপুনি নুশুনিলে, নুবুজিলে। পিচদিনা আপুনি বহুত টকা সেই অসৎ মানুহটোৰপৰা আগধন হিচাপে ল'লে। নিমিষাক ফুচুলালে সেই টকাৰে আপোনালোকৰ নিজা ঘৰটো হ'ব বুলি। নিমিষাই নিজে ঘৰটোৰ প্ৰয়োজন সিমান বেছি বোধ কৰা নাছিল। কিন্তু ভাবিলে, নতুন ঘৰটো হ'লে সেইটোৰ মৰমতে আপুনি বান্ধ খাই থাকিব বুলি; তেতিয়া আৰু অভিনয়ৰ নামত পাগল হৈ নুফুৰিব বুলি। সেই কাৰণে নিমিষাই অকলে অকলে লাগি ঘৰটো উলিয়ালে। অৱশ্যে ঘৰ সজোৱাৰ কামত লাগি থাকোঁতে আপোনাৰ ওচৰত আহি বহি থকা সেই মানুহটোক দেখাৰপৰা দূৰত থকাৰ সুবিধাটোও নিমিষাই ভাল পাইছিল। নিমিষাক কিন্তু আপুনি সেই সময়ত বৰ অপমান কৰিছিল। তিৰোতাই নিজৰ বিচনাখন গুপুত বস্তুৰ দৰে ৰাখিবলৈ বিচাৰে। নিমিষাৰ হেজাৰ প্ৰতিবাদ সত্ত্বেও আপুনি আপোনাৰ অসৎ বন্ধুক নি আপোনালোকৰ বিচনাত শুৱালেগৈ। বৈণীয়েকৰ লগত নিজে শোৱা বিচনাখনত পৰপুৰুষক শুবলৈ দিয়া স্বাভাৱিক মনৰ পুৰুষে দিব পাৰে বুলি মোৰ বিশ্বাস নহয়। আপুনি তাকে কৰিলে। তাৰ পিচতো নিমিষাই নতুন ঘৰটো উলিয়াই আপোনাক ঘৰটোৰ প্ৰতি মৰম সুমুওৱাৰ চেষ্টা কৰিলে। সেই চেষ্টাক আপুনি নিষ্ঠুৰভাৱে উপেক্ষা কৰিলে। সেই সময়তে কেবাদিনে নিমিষাই আপোনাক বুজাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল—সেই প্ৰেম শৰ্মাটো কিমান বেয়া মানুহ। আনকি সদায় মনে মনে ঠিক কৰিছিল, চিনেমা-হলত তাৰ অসভ্যামিৰ কথা আপোনাক কৈ দিব। আজি-কালিৰ বহুত ছোৱালীয়েই কৈ দিব পাৰিলেহেঁতেন। কিন্তু নিমিষাই নোৱাৰিলে—লাজত আৰু সেই মানুহটোৱে আপোনাক শাৰীৰিক আঘাত কৰে বুলি ভয়ত। আৰু প্ৰেম শৰ্মাৰ বিৰুদ্ধে কথা কোৱাৰ সুবিধাও নিদিলেই আপুনি। তথাপি আপোনাক বহুত ধৰণেৰে তাৰ সঙ্গ এৰিবলৈ অনুৰোধ কৰিছিল। আপুনি তাৰ উত্তৰত আপোনাৰ আদৰ্শৰ বক্তৃতা দিছিল আৰু সেই আদৰ্শ লাভত সহায় কৰা কাৰণে সেই অসৎ মানুহটোক প্ৰশংসা কৰিছিল। ইমান অৱজ্ঞা বোধকৰোঁ একমাত্ৰ নিমিষাৰ নিচিনা তিৰোতাই হে সহ্য কৰি তাৰ পিচতো গিৰিয়েকক ভাল পাব পাৰে আৰু মানসিক সুস্থতা ৰাখিব পাৰে।

সিমানতো আপুনি ক্ষান্ত নহ'ল। কলিকতালৈ আহিবলৈ ওলাল নিমিষাক লৈ —সেই অসৎ মানুহটোৰ লগত চিনেমা কৰিবলৈ। শুনিয়েই বেচেৰীয়ে ভয় খালে। আপোনাক অহাটো বন্ধ কৰিব নোৱাৰি, নিজে মৰি গ'লেও নাহে বুলি ঠিক কৰিলে।

কিন্তু আপুনি তেওঁক সিমানতো নেৰিলে। এদিন পুৱা তিনিজনী সন্তীয়া ছোৱালী ঘৰলৈকে আনি ক'লে, সিহঁতৰ লগতে আপুনি কলিকতালৈ যাব। কোন দৈৰীয়েকে বাক গিৰিয়েকক সেইদৰে এৰি দিব পাৰে? নিমিষা আপোনাৰ লগত আহিবলৈ বাধ্য হ'ল—ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধেও—কেৱল আপোনাক বিপথগামী হোৱাৰপৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ। বেচেৰীৰ সেই ত্যাগক আপুনি নিজৰ জয় বুলি গ্ৰহণ কৰি অপমান কৰিলে।

তাৰ উপৰি গুৱাহাটীত কথা দিয়া মতে আপুনি কাম নকৰিলে। কলিকতাত আহি আপুনি সেই অসৎ মানুহটোৰ ঘৰতে থাকিবলৈ ওলাল। লাজ-মান কাতি কৰি নিমিষাই নিজে জোৰ কৰি আপোনাক তাৰপৰা লৈ আহিল। সেইদিনা আন যি কোনো ছোৱালী হোৱা হ'লে কলিকতাত প্ৰথম দিনা এজন চিনাকি মানুহৰ থাকিবলৈ কৰা অনুৰোধ উপেক্ষা কৰি অচিনাকি ঠাইত হোটেল বিচাৰি ৰাতি ওলাই নাহিলহেঁতেন; আৰু, অৱশেষত আপোনাৰ চকুৰ আগতে হয়তো আপোনাৰ স্ত্ৰীক আনে সম্ভোগ কৰিলেহেঁতেন—কাৰণ সেইবিধ অসৎ মানুহে নিজৰ যৌন-বিকৃতি চৰিতাৰ্থ কৰিবলৈ তেনেকুৱা কৰিব পাৰে। কিন্তু, নিমিষাৰ ওপৰত প্ৰতিশোধ ল'বলৈকে কৰাদি বেচেৰীক হোটেলত ৰাখি আপুনি কাম কৰাটো কিমান টান বুজাই দিলে। আৰু, সেই অসৎ মানুহটো থকা ঘৰটোৰ এটা ফ্লেটতে আপুনি থাকিবলৈ ল'লেহি।

বহি থকা অৱস্থাতে বৰুৱা জিকাৰ খাই উঠিল, হাতৰ মুঠি টান কৰিলে—যেন প্ৰেম শৰ্মাক হে আগত দেখিছে নিমিষাৰ ওপৰত অত্যাচাৰ কৰিবলৈ অহা।

ডাক্তৰে কৈ গ'ল: ৰ'ব, এতিয়াই জিকাৰ নাখাব। কাৰণ, তাৰ পিচতো নিমিষাক আপুনি হেলাৰঙে চৰম ত্যাগ কৰিবলৈ বাধ্য কৰালে। মনত আছে নে, স্টুডিঅ'ত এদিন আপুনি অকলে এৰি আহিল নিমিষাক? অথচ আপুনি ভালকৈ জানিছিল যে নিমিষাক অকলে এৰি যোৱা ঠিক নহয়। কিন্তু নিমিষাৰ প্ৰতি সিমান মনোযোগ দিয়াটো বেয়া হ'ব বুলি চাগৈ আপোনাৰ পুৰুষ-গৰ্বই আপোনাক ক'লে। আপুনি যোৱাৰ পিচতে প্ৰেম শৰ্মাই বুদ্ধি কৰি সেই সন্তীয়া ছোৱালী দুজনীক হতুৱাই নিমিষাক বাটত ফুৰাবলৈ বুলি লৈ গ'ল। তাৰ পিচতে টেক্সিত উঠি সেই অসৎ মানুহটো সেইখিনিত হাজিৰ। নিমিষাক ক'লে, ঘৰত নমাই থৈ যাব টেক্সিত উঠিব লাগে। নিমিষা মুঠে। অন্তত সেই পাষণ্ডই ছোৱালী দুজনীক টেক্সিত তুলি লৈ ক'লে: থাকি যায় যদি যাওক। অকলে ইয়াত কিন্তু ভাল নহয়। কি কৰিব নিমিষাই? স্টুডিঅ'লৈ অকলে ঘূৰি যাবলৈও ভয় লাগিল। ছোৱালী-কিজনীকো অনুৰোধ কৰি ৰখাব নোৱাৰিলে। অন্তত বাধ্য হৈ টেক্সিত উঠিল। ঘৰৰ আগতে টেক্সি ৰ'লহি। নিমিষা লৰালৰিকৈ ওপৰলৈ উঠিল—নিজৰ ফ্লেটত সোমাবলৈ। কিন্তু ইতিমধ্যে প্ৰেম শৰ্মাই আহি ক'লে: মোৰ আপোনাৰ লগত কথা আছে। বৰুৱাৰ জীৱন বচাব খোজে যদি আপোনাৰ লৈতে কথা পতা প্ৰয়োজন। সেই কাৰণেই মাতি আনিছোঁ। এইবুলি অবাক নিমিষাক প্ৰায় টানি টানি

পাৰগুই নিজৰ ফ্লেটলৈ লৈ গ'ল। ফ্লেটত নি, নিমিষাক নাপালে বকৱাৰ প্ৰাণ যাবি হ'লেও মিমিষাক এদিনলৈ ল'ব বুলি ভয় দেখুৱাই সেই অসৎ মানুহটোৱে প্ৰায়-অজ্ঞান নিমিষাক উপভোগ কৰিলে। কেনেকৈ নিমিষাই বাধা দিছিল, সেইবোৰ আৰু নকওঁ। তেতিয়া আপুনি এবাৰ প্ৰেম শৰ্মাৰ ফ্লেটলৈ গৈছিল। চাকৰটোৱে শৰ্মা নাই বুলি ক'লে। কিন্তু আচলতে তেতিয়া সি আপোনাৰ স্ত্ৰীক উপভোগ কৰি আছিল; আৰু বাহিৰত আপোনাৰ মাত শুনি কৈছিল: বকৱাক আগত ৰাখি তোমাক উপভোগ কৰিবলৈ বেছি ভাল লাগিলহেঁতেন।

সেইদিনাৰপৰা নিমিষাই ব্ৰত কৰাৰ নামত আপোনাৰ লগত নোশোৱা হ'ল। আপোনাক ৰান্ধি-বাঢ়িও খুৱাৰ হ'ল। কাৰণ, নিজক অশুচি হোৱা বুলি ভাবিলে। সেই অশুচি অৱস্থাত আপোনাক ছুলে বা আপোনাক ৰান্ধি খুৱালে আপোনাৰ অপকাৰ হ'ব বুলি ভাবিলে। আপুনি কিন্তু নিমিষাক ভুল বুজিলে। সেই দিনা নিজৰ ফ্লেটত প্ৰেম শৰ্মাই নিমিষাক ভয় খুৱাই কৈছিল যে আপুনি কামত কিবা গণ্ডগোল কৰি থং দেখুৱালে টাঙিগঞ্জৰ গুণ্ডা লগাই টুকুৰা-টুকুৰ কৰি আপোনাক গঙ্গাত উটুৱাই দিব। নিমিষাই প্ৰমাণ চাব খুজিলে সেইদিনাই দেখুৱাব পাৰে বুলিও ভয় দেখুৱালে। সেই কাৰণেই পিচতো প্ৰেম শৰ্মাৰ লগত আপুনি খণ্ডেৰে কথা পাতিলেই নিমিষাই ভয় খোৱা হৈছিল। প্ৰেম শৰ্মাৰ সেই ব্যৱহাৰ আৰু আপোনাৰ অমনোযোগিতাৰ মাজত পৰি মানুহজনীৰ মনৰ অৱস্থা ইতিমধ্যে স্বাভাৱিক নোহোৱা হৈছিল। তাৰ পিচত এদিন কেমেৰামেন পালৰ লগত মিছাকৈ শৰ্মাই ক'ৰবালৈ আপোনাক পঠোৱাৰ দিনা শৰ্মাই যে সেই সুযোগতে নিমিষাক উপভোগ কৰিবলৈ বিচাৰিব সেই কথা নিমিষাই আগতে জানিছিল। আপুনি যোৱাৰ পিচতে নিমিষাক নি তাৰ সকলো যৌন-বিকৃতি চৰিতাৰ্থ কৰোঁতে নিমিষা প্ৰায় আধা মৰা হৈছিল। তাৰ পিচতে নিমিষাৰ মানসিক সুস্থতা একেবাৰে হেৰাই গৈছিল। সদায় ভাবিছিল, আপোনাক প্ৰেম শৰ্মাৰ নৃশংস উদ্দেশ্যৰ বলি হোৱাৰপৰা ৰক্ষা কৰাৰ একমাত্ৰ উপায় হ'ল—প্ৰেম শৰ্মাক নিজৰ দেহ দিয়াটো। সেই কাৰণেই ডাক্তৰ কাকতীৰ ঘৰত থাকোঁতে শৰ্মাই গৈ আপোনাক পুলিচত দিব আদি বুলি ভয় খুউৱাৰ সময়ত আৰু তাৰ পিচতো নিমিষাই অকলে প্ৰেম শৰ্মাক লগ পাবলৈ বিচাৰিছিল—নিজৰ দেহাটো উপভোগৰ কাৰণে দি আপোনাক ৰক্ষা কৰিবলৈ। তেতিয়া আৰু নিমিষা সুস্থ আছিল; প্ৰায় বলিয়া হৈছিল বুলি ক'ব পাৰি। সেই অৱস্থাতো আপুনি নিষ্ঠুৰভাৱে নিমিষাক বেশ্যা বুলি দাঁত কামুৰি মাৰিবলৈ গৈছিল। নিমিষাক যিমান নিষ্ঠুৰভাৱে আপুনি অৱজ্ঞা কৰিলে, যেনেকৈ নিজৰ আদৰ্শৰ নামত লোকৰ ভোগৰ সামগ্ৰী হ'বলৈ বাধ্য কৰিলে, তাৰ কাৰণে আপোনাৰ নিচিনা মানুহ শাস্তি পাবৰ যোগ্য।

মোৰ আৰু কবলৈ নাই। ভাগ্য ভাল যে ভগৱানে কেনেবাকৈ আনি নিমিষাক মোৰ বন্ধু ডাক্তৰ কাকতীৰ ওচৰ পোৱালেহি নহ'লে। কি হ'লহেঁতেন কোৱা টান।

এতিয়া মোৰ সাধাৰণ দুটামান প্ৰশ্ন আছে। ইমানখিনি জনাৰ পিচত নিজৰ দোষ স্বীকাৰ কৰি নিমিষাক গ্ৰহণ কৰাৰ উদাৰতা আপোনাৰ আছে নে নাই?

নিমিষাৰো যে মন এটা আছে আৰু সেই মনটো যে সদায় হেঁচা খাই থাকিলে বিকৃত হ'ব পাৰে, এই কথা মনত ৰাখি আপুনি চলিব পাৰিব নে? ঘটি যোৱা এইবোৰ কথা আপুনি একেবাৰে পাহৰি যাব পাৰিব নে? মৰম, চেনেহ, সহানুভূতি, সন্মান আদিৰে নিমিষাক কিছুদিন আৱৰি ৰাখিব পাৰিব নে? আৰু, নিজৰ দোষ আপুনি সঁচাকৈ স্বীকাৰ কৰে নে? যদি কৰে, তেন্তে নিমিষাক এতিয়া, ইমানখিনি শুনাৰ পিচত, একেবাৰে নির্দোষ আৰু আপোনাৰ গ্ৰহণযোগ্য বুলি ভাবে নে?

আপুনি প্ৰশ্নবোৰ ভাবি চাওক। মই দহ-পোন্ধৰ মিনিটৰ পিচত আহিম; লাগিলে আৰু দেৰিকৈ আহিম। আপুনি ভাবি চাই মোক উত্তৰ দিব। যদি আপুনি নিজৰ দোষৰ কাৰণে অনুতপ্ত হিয়াৰে নিমিষাক সর্বান্তঃকৰণেৰে গ্ৰহণ কৰিব পাৰে, তেন্তে আপুনি এতিয়াই লৈ যাব। যদি নোৱাৰে, তেন্তে আপুনি কিছুদিন ভাবি চাওকগৈ। কাৰণ সম্পূর্ণ আৰু স্থায়ী সুস্থতাৰ কাৰণে নিমিষাক কিছুদিনলৈ খং-অভিমান-ভয়-হিংসা আদি সকলোবেৰবা দূৰত ৰাখিব লাগিব আৰু সেই অসৎ চৰিত্ৰৰ মানুহটোক একেবাৰে নেদেখাকৈ অন্ততঃ কিছুদিনলৈ ৰাখিব লাগিব। আপুনি তেন্তে ভাবি চাওক।

ডাক্তৰ ওলাই গ'ল। হতভম্ব হৈ বহি থাকিল বৰুৱা। সপোনৰ দৰে নিমিষা যেন চকুৰ আগত ওলালহি বৰুৱাৰ। নিমিষাতো নহয়—কোনোবা দেৱী হে যেন। আহি যেন কৈছে—তোমাক মই ক্ষমা কৰিছোঁ 'জীৱন'। তুমি ভয় নাখাবা। বেয়া লাগিলে মই বাৰু তোমাৰ লগত নাথাকোঁ। মই কিন্তু সদায় দূৰে দূৰে হ'লেও তোমাৰ হৈয়ে থাকিম। বৰুৱাই নমতা যেন দেখি নিমিষাই যেন বৰুৱাৰ মনত সন্দেহ আছে বুলি, নিমিষাক অপবিত্ৰ বুলি ভাবিছে যেন পাই, শুচি যাব খুজিছে! থকমককৈ বৰুৱা "নিমি মোক ক্ষমা কৰা, আহা" বুলি নিমিষাক ধৰিবলৈ হাত মেলি থিয় হ'ল। ডাক্তৰ সোমাই আহি সুধিলে: কি হ'ল?

: মোক আপুনি যি কয় তাকে কৰিম। নিমিষাৰ প্ৰতি মোৰ কিন্তু কোনো বেয়া ভাব এতিয়াও নাই, কেতিয়াও নহয়েো?

ডাক্তৰে বৰুৱাক পিঠিত থপৰিয়াই কলে: Bravo! you are nice But be careful in future. এতিয়া বহক। আপুনি কিমান ভালকৈ নিমিষাক গ্ৰহণ কৰিছে, মই কওঁগৈ। আৰু নিমিষাক মাতি আনো।

অধীৰভাৱে বৰুৱা বৈ থাকিল। প্ৰথমে কি ক'ব নিমিষাক? মুৰটোৱেও যেন কাম নকৰা হ'ল। একোটা চেকেণ্ড একোটা ঘণ্টা যেন লাগিল বৰুৱাৰ। কেতিয়া আহিব? কিয় ইমান পলম কৰিছে?

ভৰিৰ শব্দ শুনি বৰুৱা বহাৰপৰা উঠি দুৱাৰমুখ পালেগৈ। সমুখত ডাক্তৰৰ লগত নিমিষা। নিমিষাৰ স্বাস্থ্য ইমান ভাল হ'ল! গাল দুখন আগৰ দৰে বঙা হৈ পৰিছে। বৰুৱাই চাই থাকিল।

ডাক্তৰে ক'লে: মিচেচ বৰুৱা, আপোনাৰ সকলো কথা মই মিস্টাৰ

বৰুৱাক কৈ দিছোঁ। তাৰ পিচতো মিস্টাৰ বৰুৱাই আপোনাৰ চৰিত্ৰ বেয়া হোৱা বুলি কল্পনাও কৰা নাই। আৰু, আপুনি আজি পুৱা শুধিছিল, সেই প্ৰেম শৰ্মা মানুহটোৱে যদি কেতিয়াবা প্ৰতিশোধৰ ভাব লৈ বৰুৱাক অপকাৰ কৰে। সেইটো আপোনাৰ মিছা চিন্তা। সেইবিধ অসৎ মানুহে মুখেৰে হে ভয় খুৱায়। বৰুৱাৰ নিচিনা আচল সৎ মানুহক সদায় সিহঁতে ভয় কৰে। তাৰ উপৰি, তাক পুলিচে ধৰিলে। বহুত দিনলৈ জেল হ'ল—প্ৰায় ১২ বছৰ। গতিকে সেই চিন্তা আপোনাৰ নাই।

আৱশ্যক বুজি প্ৰেম শৰ্মাৰ জেল হোৱা বিষয়ে ডাক্তৰে মিছা কথা কোৱাটো বৰুৱাই বুজিলে। ডাক্তৰে লাহেকৈ আঁতৰি দিলে। খপ্‌কৰে নিমিষাই বৰুৱাৰ ভৰিত ধৰি হুকুহুকুকৈ কান্দি কান্দি কলে: মোক ক্ষমা কৰা, মাফ কৰা সোণ! বৰুৱাই কান্দি কান্দি নিমিষাক দাঙি ধৰি ক'লে: মোক হে তুমি ক্ষমা কৰা নিমি।

প্ৰায়ˆ এঘণ্টা হ'ল নাৰ্চিং হোম এৰি অহাৰ। তেতিয়াও বৰুৱা-নিমিষা একেখন টেক্সিতে ঘূৰিয়ে আছে কলিকতাত। দুইটাৰ চকুৰ পানী তেতিয়াও বৈ আছে। মুখত হাঁহিও বিৰিঙি আছে।

: ইমান ভাল লাগে কান্দি।

নিমিষাই বৰুৱাৰ চকুপানী মচি দিলে।

: নিমি!

বৰুৱাই নিমিষাৰ চকুপানী মচি দিলে।

আকৌ ওলাল চকুপানী।

আকৌ মচিলে দুয়ো দুয়োৰে।

আকৌ বৈ আহিল।

এইবাৰ আৰু নমচিলে। চকুৰ পানীৰে হাঁহিত বোল সানি নিমিষাই ক'লে: এতিয়া আমাক ডাক্তৰ গুহই দেখিলে দুইটা বলিয়া হ'লোঁ বুলি ক'ব।

তেতিয়াও টেক্সিখন ৰোৱা নাছিল।

কেৱল নিমিষাৰ চকুপানী জীৱনজিৎ বৰুৱাৰ বুকুৰ নোমত লাগি এইবাৰ বৈ গৈছিল।

আৰু বৰুৱাৰ চকুপানীয়ে নিমিষাৰ গালত আখৰ লিখিছিল।

তেতিয়া কলিকতাত বাদুলি-বেলিয়ে পিচদিনাৰ সমাগত নতুন প্ৰতিজ্ঞা আঁকি আকাশত ৰঙা নিচান উৰুৱাইছিল।

বাদুলি-বেলি খন্তেকলৈ আকাশত থাকি হেৰাই গ'ল। গুৱাহাটীৰ উলুবাৰীৰ সেই বাঁহ-বনেৰে ঢাক খোৱা ঘৰটোৰ আগফালে হাতত কাঠি এডাল জলাই লৈ

প্ৰণাম কৰাৰ ভংগিত বৈ থকা সেই মানুহজনক আজি হুবহুবে সকলোৱে দেখিছে। হাতত সেইডাল জ্বলা ধূপকাঠি। সেই এটাই পাগলামি মানুহটোৰ। পইচা পালেই ধূপ কিনি জ্বলাই ভগৱানক প্ৰণাম কৰি থাকে। আপুনি খবৰ কৰিলে জানিব যে মানুহটোৰ নাম জীৱনজিৎ বৰুৱা। খবৰ কৰিলে আৰু জানিব যে হুবহুৰ আগতে কলিকতাত বৈণীয়েক নিমিষাক মানসিক-চিকিৎসাৰ পিচত সুস্থ অৱস্থাত আনি আনন্দত আপোন-পাহৰা হৈ নিশা শুবলৈ গৈছিল—কোনোবা দামী হোটেলত ভুয়ো ভাত খাই আহি। শুবলৈ যোৱাৰ আগতে জীৱনজিৎ বৰুৱাক চুমা এটা খাই বাথ-ৰুমলৈ যাওঁ বুলি নিমিষা দেৱী আৰু ঘূৰি নাহিল। পিচদিনা অলপ দূৰত থকা পুখুৰীটোৰপৰা নিমিষা দেৱীৰ মৃতদেহ পুলিচে উদ্ধাৰ কৰিছিল। নিমিষাই কিয় আত্মহত্যা কৰিলে?—হঠাৎ পোৱা অসীম আনন্দ অসহ্য হৈ, নে ইমানবোৰ ঘটনা বৰুৱাই জনাৰ পিচত মনে মনে বৰ দুখ আৰু লাজ পাই?

ডাক্তৰ গুহই ভাবে—জীৱনজিৎ বৰুৱা নিৰাপদ বুলি জনাৰ পিচত সেই অশুচি দেহত থাকিবলৈ নিমিষা দেৱীৰ পবিত্ৰ প্ৰাণ মান্তি নহ'ল। নহ'লে হয়তো মনৰ খ-ভূৱনি মাৰিবলৈ কিবা প্ৰশ্ন কৰি নিমিষাক বৰুৱাই আকৌ ভয় খুৱাই দিছিল।

আপুনি সেইখিনিতে কিছুপৰ বৈ থাওক। দেখিব, নজ্বলা ধূপৰ কাঠি এডাল লৈ জীৱনজিৎ বৰুৱাই কান্দি কান্দি ক'বহি: মোৰ ধূপডাল নজ্বলে, নিমিষাৰ অমঙ্গল হ'ব, বেগেতে জ্বলাই দিয়কচোন।

ডেকা বলিয়াটোৰ কৰুণ অনুৰোধে আপোনাৰ চকুও পানীৰে ওপচাব। বলিয়াটোৱে আপোনাক অনুৰোধ কৰিব, আপোনাৰ ঘৰত গৈয়েই ধূপ এডাল জ্বলাই দিবলৈ—নিমিষাৰ মঙ্গলৰ কাৰণে। কান্দি কান্দি কৰা সেই অনুৰোধ বহুত মানুহে নাৰাখি নোৱাৰে। বৰুৱাক লগ পাই যোৱা বহুত মানুহে ঘৰত ধূপ জ্বলায়গৈ। কিন্তু কিমানে জানে যে প্ৰতি সন্ধিয়া ঘৰত জ্বলোৱা সেই ধূপত নিমিষা-বোৰৰ বেদনাভৰা জীৱনৰ ত্যাগৰ সম্বন্ধ আছে—নিজক শেষ কৰি আনৰ মঙ্গল কামনা কৰাৰ চৰম উদাৰতা আছে, আৰু আছে নিমিষাবোৰৰ মনটোইতক অৱজ্ঞা কৰা জীৱনজিৎবোৰৰ নিষ্ঠুৰতাৰ ইতিহাস। ● ● ●

চিনাকি ঃ

: আমাৰ প্ৰকাশিত সাহিত্য সম্ভাৰ :

ডাঃ হৰনাথ শৰ্মা বৰদলৈ ঃ

॥ যৌনজীৱন ॥

॥ সমাজ সমীক্ষা : অপৰাধ আৰু অনাচাৰ ॥

হৰি বৰকাকতি :

॥ কোনোবা শীতৰ এটা বগা সন্ধিয়াত ॥

হেম বৰুৱা ঃ

॥ পছোৱাৰ বেঙণি ॥

॥ ডাক-পখিলী ॥

॥ ইজৰাইল ॥

॥ মন-ময়ূৰী ॥

॥ আঁচুফুল ॥

ৰমা বেজবৰুৱা ঃ

॥ নাৰীৰ মন ॥

নিৰুপমা বৰগোহাঞি ঃ

॥ দিনৰ পিছত দিন ॥

॥ এজন বুঢ়া মানুহ ॥

পদ্ম বৰকটকী ঃ

॥ কাপুৰুষ মহাপুৰুষ ॥

॥ মৰমৰ চিন ॥

॥ স্বপ্ন সত্য বাস্তৱ ॥

॥ নতুন দিনৰ কইনা ॥

॥ বিয়াৰ প্ৰথম নিশা ॥

॥ জীৱন অৰণী ॥

॥ পুতলাৰ নমস্কাৰ ॥

॥ বীতাৰ প্ৰেম ॥

অৰুণ গোস্বামী ঃ

॥ প্ৰতিপদৰ জোন ॥

বীৰেন বৰকটকী ঃ

॥ প্ৰেম আৰু শঙ্কাৰে ॥

হোমেন বৰগোহাঞি ঃ

॥ তান্ত্ৰিক ॥

॥ গল্প আৰু নক্সা ॥

মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰ ঃ

॥ উদাসী সন্ধ্যা ॥

আব্দুল মালিক ঃ

॥ অমৰ-মায়া ॥

॥ ছয় নম্বৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ॥

॥ বহুত বেদনা এটোপা চকুলো ॥

॥ সোণালী সূতাৰে বন্ধা ॥

॥ এটা সূৰ্য দুখন নদী
আৰু এখন মৰুভূমি ॥

॥ ৰজনীগন্ধাৰ চকুলো ॥

॥ বিহ মেটেকাৰ ফুল ॥

॥ মৰহা-পাপৰি ॥

॥ প্ৰাচীৰ আৰু প্ৰান্তৰ ॥

॥ বনজুই ॥

॥ স্বাক্ষৰ ॥

॥ জীয়া-জুৰিৰ ঘাট ॥

॥ শিল আৰু শিখা ॥

সত্যেন বৰকটকী ঃ

॥ এচেপ্তিং কুমজেলেকুৱা ॥

উপেন বৰঠাকুৰ ঃ

॥ মোৰ নাম বৰ্ণালী ॥

নিৰোদ চৌধুৰী ঃ

॥ দেৱী ॥

॥ দেহ-দেউল ॥

॥ হংসমিথুন ॥

॥ নিশিগন্ধা ॥

॥ পানী ॥

লক্ষ্মীনন্দন বৰা ঃ

॥ বলুকাত বিজুলী ॥

॥ মাজত ভুমাৰে নৈ ॥

॥ অচিনা কইনা ॥

॥ মিত্ৰ এজেঞ্চি এণ্ড কোং : ডিব্ৰুগড়ীয়া : অসম ॥